

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

AVRUPA ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

AVRUPA BİRLİĞİ SİYASETİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER

ANA BİLİM DALI

**TÜRKİYE ve GELİŞMİŞ AVRUPA ÜLKELERİNDEN AMERİKA
BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NE BEYİN GÖÇÜ: İTME - ÇEKME
FAKTÖRLERİ**

Doktora Tezi

HACER ZEYNEP YURTOĞLU TETİK

İstanbul, 2025

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

AVRUPA ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

AVRUPA BİRLİĞİ SİYASETİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER

ANA BİLİM DALI

**TÜRKİYE ve GELİŞMİŞ AVRUPA ÜLKELERİNDEN AMERİKA
BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NE BEYİN GÖÇÜ: İTME - ÇEKME
FAKTÖRLERİ**

Doktora Tezi

HACER ZEYNEP YURTOĞLU TETİK

Tez Danışmanı : DOÇ. DR. NEDİME ASLI ŞİRİN

İstanbul, 2025

ÖNSÖZ

Hayat bir yolculuk

Gidiyoruz gündüz gece.

Bazen düz, bazen virajlı,

Kâh rampa, kâh yokuş aşağı.

Muhteşem manzaraları,

Güneşli sabahları,

Yağmurlu akşamları var.

Dağları, tepeleri, düz vadileri var.

Taşlı, topraklı yolları, dar patikaları,

Dört şeritli oto yolları,

Mis gibi maceraları,

Yeni heyecanları var.

Yol gösteren yıldızları var.

Güneşi var.

Gölgesinde dinlenilecek ağaçları, bereketli toprakları, gürül gürül nehirleri, sakın gölleri var.

Kalabalıkları var, ışıklı şehirleri, baş döndüren gökdelenleri, gidilecek hedefleri, tırmanılacak nice dağları, keşfedilecek güzellikleri var.

Bu yolculuğun çok emek isteyen, bir o kadar güzel varış noktalarından birine ulaştım.

Yol boyunca rehberim olan yıldızlarımdan, danışmanım, canım hocam Doç. Dr. N. Aslı Şirin, deneyimi, donanımı, samimiyeti ve içten rehberliği ile binlerce kilometre ve saatlerce zaman farkına rağmen her adımda ışık, her zorlukta pusulam oldu, ne kadar teşekkür etsem az kalır. Tez izleme komitemde bulundukları için çok şanslı olduğum Prof. Dr. Nurcan Özgür Baklacioğlu ve Prof. Dr. S. Gülfer İhlamur-Öner hocam, akademik perspektifleri ve ufuk açan önerileriyle tezimi zenginleştirdiler. Jüri üyelerim Doç. Dr. Hatice Deniz Genç ve Dr. Öğretim

Üyesi Zeynep Selen Ertan değerlendirmeleri ve yapıcı eleştirileriyle tezimin bu hale gelmesini sağladılar. Bana bu yolu sevdiren Prof. Dr. Yonca Özer, Prof. Dr. E. Münevver Cebeci, Prof. Dr. Emirhan Göral, Prof. Dr. Nevin Güngör Ergen, Prof. Dr. Esra Burcu Sağlam, Doç. Dr. Abdülkerim Sönmez, ilkokul öğretmenim Sevim Kadioğlu ve emeği geçen tüm hocalarım, katkılarınız, desteğiniz ve inancınızla yolumu aydınlattınız, ı ışık olacağınız nice yollara... Sunduğu akademik ortam ve destek için enstitüm Avrupa Araştırmaları Enstitüsüne, Prof. Dr. Muzaffer Dartan'a, Nurcan Zengin ve Didem Özözen'e teşekkür ederim.

Okumaları, fikirleri ve motive edici destekleriyle yanımda olan arkadaşlarım Doç. Dr. Mücahit Bektaş'a, Dr. Aslıhan Gökaltun'a, Kübra Bayburt'a, Dr. Gizem Saka'ya, Dr. Gülbin Özcan-Deniz'e, Heidi Lengel ve Andrew Lengel'e, çok sevgili Özgün Özkan, Feray Toplu ve Ceyda Genç'e; araştırmama dair ilgileri ve harika sorularıyla beni hep dinç tutan George ve Rita'ya, Thea ve Kent'e, Emel Yaşar Anıl'a Nazan Akay ve Ebru Ceylan Şahan'a gürül gürül akan nehirlerim oldular, sevgi dolu teşekkürlerimle.

Kocaman sarılıyorum;

Yolculuğun sadece bu tırmanışında değil, her daim yol göstericim, kuzey yıldızlarım annem Makbule Yurtoğlu ve babam Fevzi Yurtoğlu'na; özenle sevmeyi, nezaket ve saygıyı ve yolculuğun özünü onlardan öğrendim.

Kütlelerce su içinde her zaman deniz fenerim olan kardeşim Dr. Elif Yurtoğlu-Pek'e; disiplinle çalışmanın asaletini onda gördüm. Kardeşim Volkan Pek'e; aklın ve kalbin dansını onda izledim. Canım yeğenlerim Elif Bilge ve Barış, neşeyi ve göçmenliğin sızısını onlarla yaşadım.

Ah, burasını anlatmak zor! Canlı, ı ışıl ı ışıl, mutluluk saçan şehirlerim, kızlarım Duru Melek ve Ayşe Doğa'ya; umudu ve heyecanı, sonsuzluğu, saflığı ve vazgeçmemeyi onlarda gördüm. Ve her zaman gölgesinde dinlendiren ağacım, sakinleştiren gölüm, yeşerten toprağım, değerli eşime, huzuru ve aşk ile çalışmayı, sabrı ve özveriye onunla yaşadım.

Bu tezin ve ünvanın asıl sahibi sizsiniz.

Sevgilerimle,

H. Zeynep Yurtoğlu-Tetik

İstanbul, 2025

ÖZET

Bu çalışma, gelişmekte olarak tanımlanan Türkiye ile gelişmiş olarak tanımlanan bir Avrupa ülkesi olan Fransa'dan Amerika Birleşik Devletleri'ne (ABD) yönelen yüksek nitelikli kişilerin göç etme ve kalma kararlarını karşılaştırmalı olarak incelemektedir. Araştırmanın amacı, bu bireylerin deneyimlerini şekillendiren çok katmanlı itme ve çekme dinamiklerini görünür kılmaktır. Nitel araştırma yöntemiyle yürütülen çalışmada, yarı yapılandırılmış mülakatlar ve katılımcı gözlem teknikleriyle elde edilen veriler yorumsamacı analiz yoluyla değerlendirilmiştir.

Bulgular, göç etme ve kalma kararlarının farklı yapısal, zamansal ve öznel boyutlara sahip olduğunu; bu nedenle birbirinden ayrı düzlemlerde incelenmesi gerektiğini göstermektedir. Gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerden gelen yüksek nitelikli kişilerin kararları, gelişmişlik düzeyinden bağımsız biçimde profesyonel tatmin ve özgürlük arayışı temelinde benzeşmektedir. Öte yandan, ayrışan yönler kaynak ülkelerin toplumsal, kültürel ve kurumsal yapılarındaki farklılıklardan kaynaklanmaktadır: Türkiye'de güvencesizlik ve ifade sınırlılıkları öne çıkarken; Fransa'da katı bürokrasi, mesleki durağanlık ve örtük ayrımcılık etkili olmuştur. Kalma kararlarında ise esnek kariyer yapısı, bireysel girişime açıklık, uluslararası prestij ve eğitim belirleyici rol oynamaktadır.

Araştırma, klasik itme-çekme kuramının bu çok katmanlı deneyimleri açıklamada yetersiz kaldığını; “rağmen göç” kavramı ve “katmanlı göç” yaklaşımıyla daha derinlikli bir analize imkân tanındığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Beyin Göçü, Yüksek Nitelikli Göç, ABD, Fransa, Türkiye, İtme-Çekme Faktörleri

ABSTRACT

This study offers a comparative analysis of the migration and settlement decisions of highly skilled individuals from Türkiye—a developing country—and France—a developed European country—who have relocated to the United States (U.S.). The research aims to reveal the multilayered push and pull dynamics that shape these individuals' lived experiences. Employing a qualitative methodology, the study draws on data obtained through semi-structured interviews and participant observation, analyzed using thematic coding.

Findings demonstrate that migration and permanence decisions unfold across distinct structural, temporal, and subjective dimensions and must therefore be analyzed on separate planes. Regardless of the country's level of development, highly skilled individuals exhibit similar motivations rooted in a desire for professional fulfillment and personal freedoms. However, divergence arises from the cultural, social, and institutional characteristics of their countries of origin: Turkish participants are primarily driven by insecurity and constraints on expression, while French participants cite rigid bureaucracy, career stagnation, and implicit discrimination as decisive push factors. Decisions to remain in the U.S. are shaped by flexible career systems, openness to personal initiative, international recognition, and educational opportunities.

The study argues that classical push-pull theory falls short in explaining these complex and layered experiences. It introduces the concept of “migration despite” (*rağmen göç*) to highlight the transformative dimensions of highly skilled migration, and proposes a “layered migration” framework that enables deeper analysis across structural, subjective, and temporal axes.

Keywords: Brain Drain, Highly Skilled Migration, France, Türkiye, U.S., Push and Pull Factors

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiv
GİRİŞ.....	1
1. ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ.....	4
1.1. Araştırmanın Tasarımı: Beyin Göçü Sorunsalı	4
1.2. Araştırmanın Amaç ve Hedefleri	11
1.3. Araştırma Sorusu ve Alt Sorular	12
1.4. Araştırmanın Özgün Değeri	13
1.5. Araştırmanın Kavramsal Çerçevesi	15
1.5.1. Kavramsal Çerçeve Olarak Beyin Göçü	15
1.5.2. Türkiye’den Beyin Göçü	17
1.5.3. Fransa’dan Beyin Göçü.....	18
1.6. Kuramsal Çerçeve Olarak İtme-Çekme Kuramı	19
1.6.1 İtme-Çekme Kuramına Yönelik Eleştiriler ve Araştırmadaki Kullanımı	20
1.6.2. Beyin Göçü ve İtme-Çekme Faktörleri	22
1.7. Beyin Göçü ile İlgili Alanyazını.....	23
2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	29
2.1. Katılımcılar.....	31
2.2. Veri Toplama	32
2.2.1. Katılımcı Gözlem	32
2.2.2. Görüşme.....	33
2.2.2.1. Ön Görüşme.....	33
2.2.2.2. Derinlemesine Mülakat.....	34
2.3. Araştırmacının Rolü	35
2.4. Araştırma Verilerinin Analizi	37
2.5. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği	37
2.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	37
3. GİTMEK VE KALMAK ARASINDA: ARAŞTIRMA BULGULARI.....	39
3.1 Katılımcı Profili ve Demografik Dağılım	41
3.1.1 Mesleki Alanlar	44

3.1.2 Eğitim Seviyesi	45
3.1.3 Katılımcıların Yaş Aralıkları ve ABD’de Kalış Süreleri	46
3.1.4 Cinsiyet.....	47
3.1.5 Medeni Durum ve Çocuk Sahibi Olma	48
3.2 Türkiye’den ABD’ye Göç Etmede Çekme Faktörleri	49
3.2.1 Kaliteli Eğitim Kurumları ve Uluslararası Eğitim İmkanları	50
3.2.2 Bilim ve Araştırma Olanakları	52
3.2.3 Profesyonel Gelişim ve Kariyer Fırsatları	55
3.2.4 Özgürlükler ve Bireysel Haklar	57
3.2.5 Çocuklar için Eğitim ve Yaşam Kalitesi	58
3.2.6 Türkiye’den ABD’ye Göç Etmede Çekme Faktörleri: Genel Değerlendirme	60
3.3 Fransa’dan ABD’ye Göç Etmede Çekme Faktörleri.....	61
3.3.1 Kariyer ve Yükselme Fırsatları	62
3.3.2 Yeni Yerler Keşfetme İsteği	63
3.3.3 İnovasyon ve Girişimcilik Ortamı	66
3.3.4 Bireysel Performansın Görünürlüğü ve Çeşitlilik	67
3.3.5 Akademik ve Profesyonel Mobilité	69
3.3.6 Çok Kültürlü ve Çeşitlilik Tabanlı Toplum Yapısı	71
3.3.7 Fransa’dan ABD’ye Göç Etmede Çekme Faktörleri: Genel Değerlendirme	72
3.4 Türkiye ve Fransa’dan ABD’ye Yüksek Nitelikli Göçte Çekme Faktörlerinin Karşılaştırmalı Analizi	73
3.4.1 Türkiye ve Fransa’dan ABD’ye Yüksek Nitelikli Göçte Çekme Faktörleri Açısından Benzerlikler	74
3.4.2 Türkiye ve Fransa’dan ABD’ye Yüksek Nitelikli Göçte Çekme Faktörleri Açısından Farklılıklar	75
3.5 Türkiye’den ABD’ye Göç Etmede İtme Faktörleri	80
3.5.1 Kendini Gerçekleştirememe Hissi	81
3.5.2 Eğitim Sistemine Eleştiriler	83
3.5.3 Mesleki ve Kariyer İmkanlarının Daralması	84
3.5.4 Yetkinliğe Dayalı Değerlendirme Sisteminde Eksiklikler	87
3.5.5 Toplumsal Atmosferde Algılanan Kısıtlılık	88
3.5.6 Gelecek Perspektifi Belirsizliği	89
3.5.7 Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	91
3.5.8 Türkiye’den Göçte İtme Faktörlerine Genel Bir Değerlendirme	93
3.6 Fransa’dan ABD’ye Göç Etmede İtme Faktörleri	95
3.6.1 Bürokratik Zorluklar ve Yavaş Kariyer İlerlemesi	97
3.6.2 İş ve Yaşam Esnekliği Eksikliği	98

3.6.3 Toplumsal ve Mesleki Tutuculuk	98
3.6.4 Görünmez Sınıf Bariyerleri.....	100
3.6.5 Daha Dinamik ve Ödüllendirici Bir Ortam Arayışı	100
3.6.6 Fransa'dan ABD'ye Göç Etmede İtme Faktörleri: Genel Değerlendirme	101
3.7 Türkiye ve Fransa'dan ABD'ye Göç Etmede İtme Faktörlerinin Karşılaştırmalı Analizi	102
3.7.1 Türkiye ve Fransa'dan ABD'ye Göç Etmede İtme Faktörleri Açısından Benzerlikler	103
3.7.2 Türkiye ve Fransa'dan ABD'ye Göç Etmede İtme Faktörleri Açısından Farklılıklar	105
3.7.3 Türkiye ve Fransa'dan ABD'ye Göç Etmede İtme Faktörlerine Dair Genel	107
Değerlendirme	107
3.8 Türkiye'den Göç Eden Yüksek Nitelikli Kişilerin ABD'de Kalma Kararında	112
Etkili Çekme Faktörleri	112
3.8.1 Bilimsel ve Profesyonel Tatmin: Akademik Özgürlük ve Kariyer Gelişim	113
Olanakları	113
3.8.2 Yetkinliğe Dayalı Değerlendirme Sistemleri.....	115
3.8.3 Çocukların Eğitimi İçin İstikrarlı Yapı	118
3.8.4 Sosyal Yaşam.....	119
3.8.5 Yaratıcılığa, Yenilikçiliğe ve Bireysel Potansiyele Alan Açan Sistemler.....	121
3.8.6 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadınların Görünürlüğü.....	123
3.9 Fransa'dan Göç Eden Yüksek Nitelikli Kişilerin ABD'de Kalma Kararında Etkili Çekme	
Faktörleri	125
3.9.1 Performansa Dayalı Kariyer Sistemi ve Bireysel Çabanın Karşılık Bulması.....	126
3.9.2 İş Değiştirme ve Yatay Mobilité Esnekliği.....	128
3.9.3 Girişimciliğe ve Bireysel Atılıma Açık Ortam.....	129
3.9.4 Uluslararası Tanınırlık ve Prestijli İş Piyasası	130
3.9.5 Kişisel ve Kültürel Çeşitliliğe Saygı ve Sosyal Kapsayıcılık	131
3.9.6 Eğitim Sisteminin Esnekliği ve Yaşam Boyu Öğrenme	132
3.9.7 Genel Değerlendirme	134
3.10 Türkiye ve Fransa'dan Göç Eden Yüksek Nitelikli Kişilerin Kalma Kararında Etkili Çekme	
Faktörlerinin Karşılaştırmalı Analizi	135
3.10.1 Türkiye ve Fransa'dan Göç Eden Yüksek Nitelikli Kişilerin Kalma Kararında Etkili Çekme	
Faktörlerinin Karşılaştırmalı Analizi: Benzerlikler	135
3.10.2 Türkiye ve Fransa'dan Göç Eden Yüksek Nitelikli Kişilerin Kalma Kararında Etkili Çekme	
Faktörlerinin Karşılaştırmalı Analizi: Farklılıklar	137
3.10.3 Türkiye ve Fransa'dan Göç Eden Yüksek Nitelikli Kişilerin Kalma Kararında Etkili Çekme	
Faktörlerinin Karşılaştırmalı Analizi: Genel Değerlendirme	140
3.11 Türkiye'den Göç Eden Yüksek Nitelikli Kişilerin ABD'de Kalma Kararında Etkili İtme	
Faktörleri	144

3.11.1 Profesyonel Tatminsizlik ve Kurumsal Sınırlılıklar.....	144
3.11.2 Yetkinliğe Dayalı Olmayan Sistem ve Güvensizlik.....	146
3.11.3 Toplumsal Normlar, Değerler ve Hak-Özgürlük Algısı.....	147
3.11.4 Toplumsal Cinsiyet Roller ve Görünmez Eşitsizlikler.....	148
3.11.5 Türkiye’de Eğitim Sistemine Güvensizlik.....	150
3.12 Fransa’dan Göç Eden Yüksek Nitelikli Kişilerin ABD’de Kalma Kararında.....	152
Etkili İtme Faktörleri.....	152
3.12.1 Aşırı Bürokratik Yapı, Yavaş Kariyer İlerlemesi ve Statik İş Piyasası.....	154
3.12.2 Mesleki Değişime ve Yatay Mobilitateye Karşı Katı Tutum	155
3.12.3 Sosyal Tutuculuk, Yargılayıcılık	156
3.12.4 Göçmen Kökenlilere ve Farklılıklara Dönük Örtük Ayrımcılık	158
3.12.5 Toplumsal Memnuniyetsizlik, Sürekli Şikâyet Kültürü ve Pasiflik.....	159
3.12.6 Kutuplaşma, Toplumda Artan Korku ve Sosyal Gerginlik	160
3.13 Türkiye ve Fransa’dan Göç Eden Yüksek Nitelikli Kişilerin ABD’de Kalma Kararında Etkili İtme Faktörlerinin Karşılaştırmalı Analizi.....	162
3.13.1 Türkiye ve Fransa’dan Göç Eden Yüksek Nitelikli Kişilerin ABD’de Kalma Kararında Etkili İtme Faktörlerinin Karşılaştırmalı Analizi: Benzerlikler	162
3.13.2 Türkiye ve Fransa’dan Göç Eden Yüksek Nitelikli Kişilerin ABD’de Kalma Kararında Etkili İtme Faktörlerinin Karşılaştırmalı Analizi: Farklılıklar.....	163
3.13.3 Türkiye ve Fransa’dan Göç Eden Yüksek Nitelikli Kişilerin ABD’de Kalma Kararında Etkili İtme Faktörlerinin Karşılaştırmalı Analizi: Genel Değerlendirme.....	166
3.14 Madalyonun Öbür Yüzü: Rağmen Göç ve Göçmenliğin Duygusal Maliyeti	169
3.14.1 Kaynak ve Hedef Ülkeye Dair Algı Değişimleri: Zamanla Dönüşen Gerçeklik.....	171
3.14.2 Aidiyetin Çok Katmanlı Yapısı	172
3.14.3 Sosyal İlişkilerde Bireysellik ve Bağımsızlık.....	173
3.14.4 Kültürel Devamlılık ve Aktarım.....	175
3.14.5 İki Taraflı Yaşam Arzusu ve Kalıcılıktaki Yeni Denge Arayışı	176
3.14.6 Rağmen Göç	177
4. İTME-ÇEKME KURAMININ ÖTESİ: YÜKSEK NİTELİKLİ GÖÇÜN KATMANLI DOĞASI	179
4.1. Kuramsal Arka Plan: Everett Lee’nin Göç Modeli ve Kavramsal Temelleri	179
4.2. Lee Kuramının Bu Çalışmada Kullanımı ve Eleştirel Analizi.....	181
4.3. Lee Kuramının Sınırlılıkları Üzerinden Kavramsal Bir Genişleme: Katmanlı Yaklaşımın Temelleri.....	182
4.3.1. Tarihsel Bağlamın Sınırları: 1960’ların Teorisiyle 2020’lerin Göçünü Açıklamak	182
4.3.2. Yüksek Nitelikli Göçte Karar Sürecinin Katmanlılığı	183
4.3.3. Zaman Boyutunun Göz Ardı Edilmesi	183
4.3.4. Öznel Motiflerin ve Sembolik Dinamiklerin Yetersiz Temsili.....	184

4.3.5. Müdahale Eden Faktörler Kategorisinin Sıgılığı.....	184
4.3.6. Kalma Kararlarının Ayrıksılığı ve Göz Ardı Edilişi	185
4.3.7. Kavramsal Genişlemeye Olan İhtiyaç: Katmanlı Bir Açıklama Zorunluluğu.....	185
4.4. Katmanlı Göç Kararları Yaklaşımı: Kavramsal Bir Açılım Denemesi.....	186
4.4.1. Katman I: Yapısal Koşullar ve Dışsal Etkenler	186
4.4.2. Katman II: Öznel Deneyimler ve Duygusal Anlamlar	187
4.4.3. Katman III: Zamansal Derinlik ve Kalıcılık Dinamikleri	187
4.5. Genel Değerlendirme: Katmanlı Yaklaşımın Göç Sosyolojisine Katkısı.....	188
SONUÇ.....	190
KAYNAKLAR	194
EKLER.....	203
EK 1- OKUMA VE ARAŞTIRMA LİSTESİ	203
EK 2 – GÖRÜŞME REHBER FORMU	214

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1 : 2023 Yılında ABD'ye Giden Uluslararası Öğrenci Sayıları

Tablo 2 : Geçici Vizelerle Doktora Derecesi Alanların Doktora Sonrası ABD'de Kalma Niyeti (2017-2023)

Tablo 3: Katılımcıların Demografik Profili

Tablo 4: Türkiye ve Fransa'dan ABD'ye Yüksek Nitelikli Göçte Çekme Faktörlerinin Karşılaştırması

Tablo 5: Türkiye ve Fransa'dan ABD'ye Yüksek Nitelikli Göçte İtme Faktörlerinin Karşılaştırması

Tablo 6: Türkiye ve Fransa'dan Göç Eden Yüksek Nitelikli Kişilerin Kalıcılık Kararlarında Etkili Çekme Faktörlerinin Karşılaştırması

Tablo 7: Türkiye ve Fransa'dan Göç Eden Yüksek Nitelikli Kişilerin ABD'de Kalma Kararında Etkili İtme Faktörlerinin Karşılaştırması

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Katılımcıların Mesleki Alan Dağılımı

Grafik 2: Katılımcıların Eğitim Seviyesi Dağılımı

Grafik 3: Katılımcıların ABD’de Kalış Süresi Dağılımı

Grafik 4: Katılımcıların Yaş Dağılımı

Grafik 5: Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

Grafik 6: Katılımcıların Medeni Durumu Dağılımı

Grafik 7: Katılımcıların Çocuk Sahibi Olma Durumu

KISALTMALAR LİSTESİ

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

FDA: Amerikan Gıda ve İlaç Dairesi

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü

IMF: Uluslararası Para Fonu

STEM: Bilim, Teknoloji, Mühendislik ve Matematik

OECD: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

IOM: Uluslararası Göç Örgütü

IIE: Uluslararası Eğitim Enstitüsü

YÖK: Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

Akt: Aktaran

Vb: Ve benzeri

GİRİŞ

Göç, sebepleri, sonuçları ve etkileriyle önemli bir toplumsal gerçekliktir. Bu sebeple sosyolojinin, siyasetin, hukukun, tarihin, antropolojinin olduğu gibi toplumdan yansıyan ve toplumu yansıtan edebiyatın, sinemanın, sanatın da konusudur. Dünyanın en çok basılan ya da okunan ya da etki eden kitaplarının kahramanları hep göç etmiştir. *Simyacı*'da kişisel menkıbesini arayan Santiago da (Coelho & (Çev İnce), 1997), gezegen gezegen gezen *Küçük Prenses* de (de Saint-Exupery, (Çev Süreya), & (Çev Uyar), 2015), Kafka'nın ilk ve tek romanı *Amerika*'da (Kafka & (Çev Minareci), 2021) Karl Rossmann da, *Çalıkuşu*'nda (Güntekin, 1922) Feride de göç ederler. *Puslu Kıtalar Atlası*'nda Uzun İhsan Efendi, oğlu Bünyamin'e: "Git ve benim göremediklerimi gör, benim dokunamadıklarına dokun, sevedediklerimi sev ve hatta, bu babanın çekmeye cesaret edemediği acıları çek. Dünyadan ve onun binbir halinden korkma." (Anar, 2008, s. 55) der. Aşık Veysel ile Yunus Emre'nin, Nobel alan ilk kadın ve iki farklı alanda Nobel alan ilk bilim insanı Marie Curie'nin, günümüz sinema anlayışının öncülerinden Charlie Chaplin'in, Nobel ödüllü fizikçi Aziz Sancar'ın, dünyanın en zengin iş insanı Elon Musk'ın ortak özelliği beyin göçü gerçekleştirmiş olmalarıdır.

Beyin göçü, nitelikli insanların özellikle gelişmekte olan ülkelere doğru gerçekleşen göçü olarak tanımlanmaktadır. Terim, tarihsel bağlamda ilk kez 20. yüzyıl ortalarında İngiltere'den Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Kanada'ya göç eden bilim insanları için kullanılmıştır. Ancak, beyin göçü sadece gelişmekte olan ülkelerle sınırlı değildir; gelişmiş ülkeler arasında da önemli oranlarda gerçekleşmektedir. Örneğin, Avrupa Birliği (AB) potansiyel araştırmacı ve akademisyenleri ABD'ye göç etmeye devam etmektedir ve bu durum "Avrupa akademik beyin göçü" olarak adlandırılmaktadır (Khan, 2021). Neticede bu insan hareketliliği, gelişmekte olan ülkelerin kalkınma kapasitesini sınırlayan çift taraflı bir etki yaratmaktadır.

Bu araştırma, odağına beyin göçünü almıştır. Gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelere gerçekleşen beyin göçlerinin motivasyonlarını inceleyen araştırma, farklı ülkelere ABD'ye gerçekleşen beyin göçünü itme-çekme faktörleri çerçevesinde karşılaştırmayı amaçlamıştır. ABD'nin tercih edilmesinin nedeni, OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) raporlarına göre dünyadaki yabancı öğrencilerin %25'inin ve yüksek yetenekli göçmenlerin

%50'sinin yaşadığı, nitelikli kişiler için en çekici hedef ülkelerden biri olmasından kaynaklanmaktadır (Bakırtaş & Kandemir, 2010, s. 971). ABD'nin en çok beyin göçü alan hedef bir ülke olması, farklı ülkelerden gelen nitelikli kişilerin göç motivasyonlarının benzerliklerini ve farklılıklarını analiz etmek için ülkeyi elverişli kılmaktadır. Bu kapsamda beyin göçü motivasyonlarını farklı gruplar arasında karşılaştırmak ve böylece araştırmanın güvenilirliğini arttırmak için gelişmekte olan Türkiye ve gelişmiş olan Fransa'dan ABD'ye beyin göçü gerçekleştiren kişiler örnekleme dahil edilmiştir. Her iki ülke, farklı ekonomik ve sosyal dinamiklere sahip olmalarına rağmen, yüksek nitelikli kişilerini ABD'ye göndermekte ve bu bireylerin önemli bir kısmı ABD'de kalmayı tercih etmektedir. Türkiye, Avrupa ülkeleri arasında ABD'ye en fazla öğrenci gönderen ülke konumunda bulunurken, Fransa da Avrupa ülkeleri arasından dikkat çekici bir profile sahiptir (The Institute of International Education (IIE), 2023). Her iki ülke için de beyin göçünün nedenleri yüksek nitelikli göçmen açısından derinlemesine incelenmiştir.

Beyin göçü araştırmalarında genellikle nicel yöntem hâkimdir. Ancak bireysel deneyimlerin ve ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin farklılığı, beyin göçü nedenlerinin çeşitliliği, nicel yöntemlerin insan odağından uzakta ve sınırlı kalmasına neden olmaktadır. Konuyu derinlemesine ve insan odağında ele almak için bu araştırmada nitel yöntem benimsenmiş ve katılımcı gözlem ile yarı yapılandırılmış mülakat, veri toplama teknikleri olarak kullanılmıştır. Bu yöntem, bireylerin göç kararlarını etkileyen itme-çekme faktörlerini ve ABD'de karşılaştıkları zorlukları daha derinlemesine analiz etmeyi mümkün kılmış ve araştırmanın özgün değerini oluşturmuştur.

Yarı yapılandırılmış mülakatlar, bireysel deneyimlerin ayrıntılı şekilde incelenmesine olanak sağlamış, katılımcılara esnek bir anlatım ortamı sunmuştur. Bu yöntem, soruların tekrar edilebilirliği, katılımcı ile güven ilişkisi kurma ve elde edilen yanıtların niteliğini artırma gibi avantajlar sunarak literatüre katkı sağlamıştır. Katılımcı gözlem yöntemi ise araştırmacının doğal ortamlarda veri toplamasına, davranışların sözlü olmayan yönlerini gözlemlemesine ve araştırma sürecine daha dinamik bir perspektifle dahil olmasına olanak tanımıştır. Araştırmacının kendisinin de göçmen bir birey olması, verilerin içerden bir bakış açısıyla ele alınmasını mümkün kılmış ve bu da çalışmayı daha özgün bir konuma taşımıştır.

Bu çerçevede hazırlanan tez çalışması dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, araştırmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesine yer verilmektedir. Bu bölümde araştırmanın

tasarımı ortaya konmuş, araştırmanın temel sorunsalı olan “beyin göçü” kavramının ortaya çıkışı, alan-yazındaki yeri açıklanmış, Fransa’dan ve Türkiye’den beyin göçü ile ilgili sayılar ve çalışmalara yer verilmiş ve araştırmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesi çizilmiştir. İkinci bölümde, araştırmanın yöntemine yer verilmiştir. Bu bölümde araştırmanın kapsamı, kullandığı veri toplama teknikleri, analiz süreci, güvenilirliği ve sınırlılıkları açıklanmıştır. Üçüncü bölümde, araştırma bulgularına yer verilmiştir. Türkiye’den ABD’ye beyin göçü ve Fransa’dan ABD’ye beyin göçü, göçmenlerin kişisel deneyimleri üzerine yapılan mülakat ve katılımcı gözlem teknikleriyle elde edilen nitel veriler ile sunulmuştur. Her iki ülkeden yapılan beyin göçü, yüksek nitelikli göçmenlerin göç etme ve kalma kararları üzerinde etkisi olan itme ve çekme faktörleri bağlamında karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

Dördüncü ve son bölümde itme-çekme kuramı eleştirel analize tabi tutulmuş, araştırma bulguları doğrultusunda kavramsal bir genişleme önerisi olarak “katmanlı göç kararları” yaklaşımı sunulmuştur.

Sonuç olarak, Türkiye ve Fransa gibi iki farklı ülkeden ABD’ye yönelen beyin göçünün altında yatan nedenlerin karşılaştırılması, göçmenlerin kişisel deneyimleri üzerine yapılan mülakatlar ve katılımcı gözlem ile elde edilen nitelikli verilerin analizine dayanmaktadır. Bu doğrultuda, beyin göçünün arka planı tüm gerçekliği ile alana aktarılmış, böylece gelişmekte ve gelişmiş olan iki ülke arasında beyin göçü dinamiklerinin farklılaşan ve benzeşen yönleri ortaya konmuştur. Neticede beyin göçü olgusunun farklı boyutlarını anlamaya yönelik kapsamlı bir çalışma sunma hedefiyle çıkılan yolda, beyin göçü konusundaki mevcut akademik birikimi ileri taşıyacak nitelikte, alana ilgisi olanlara ve politika yapıcılara yeni bir bilgi kaynağı sağlanmış olması umulur.

1. ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVESİ

Yüksek nitelikli kişilerin eğitim, araştırma ve kariyer hedefleri doğrultusunda ülke değiştirerek başka bir toplumsal ve ekonomik yapıya entegre olması, yalnızca bireysel olarak değil, aynı zamanda kaynak ülkenin kalkınma potansiyeli, hedef ülkenin bilimsel üretkenliği ve uluslararası sistemdeki bilgi transferi açısından da kritik sonuçlar doğurmaktadır.

Bu bağlamda ilk olarak; beyin göçünün, tarihsel arka planı, tanımsal çerçevesi ve güncel önemine yer verilmiştir. Araştırmada niçin ABD, Türkiye ve Fransa seçildiği sayısal verilerle temellendirilerek anlatılmıştır. Beyin göçü olgusu, Türkiye ve Fransa örnekleri üzerinden çok yönlü biçimde tartışılmış; ABD'ye yönelik yüksek nitelikli göçün büyüklüğü, eğilimleri ve sonuçları üzerine uluslararası ve ulusal ölçekte sunulan veriler doğrultusunda, konunun güncel politika ve akademik gündemdeki yeri ortaya konmuştur.

Bölümün devamında, araştırmanın amaç ve hedeflerine yer verilmiş; bu doğrultuda çalışmanın yöneldiği temel araştırma sorusu ve ona bağlı alt sorular detaylandırılmıştır. Bu sorular aracılığıyla Türkiye ve Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin hem göç etme hem de kalma kararlarında etkili olan faktörlerin karşılaştırmalı olarak incelenmesi hedeflenmektedir. Bu çerçevede araştırma, yalnızca gelişmekte olan bir ülkeden (Türkiye) değil, aynı zamanda gelişmiş bir ülkeden (Fransa) yapılan beyin göçüne odaklanarak, literatürde görece ihmal edilmiş bir boşluğun doldurmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

1.1. Araştırmanın Tasarımı: Beyin Göçü Sorunsalı

Göç, hem toplumsal hem bireysel düzeyde derin etkilere sahip, geniş kapsamlı bir olgudur. Bu durum, göçün hem sosyolojik, siyasi, hukuki ve tarihsel bir inceleme alanı olarak, hem de edebiyat, sanat ve sinema gibi yaratıcı disiplinler tarafından ele alınmasını sağlamıştır. Nihai durumda göç, küresel gelişmeler ile şekillenip çeşitlenmiştir. Bu araştırma, göçün alt kategorisi olan “beyin göçü” olgusunu konu almaktadır.

“Beyin göçü, ileri düzeydeki meslek ve bilim adamları ile uzmanların, gelişmiş bir ülkede yerleşip çalışmak amacı ile kendi ülkelerinden ayrılması” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2022). Tanımı biraz daha genişletirsek, yüksek tahsilli, mesleğinde uzmanlaşmış, üstün zekâ ve kapasiteye sahip, kabiliyetli elemanların çeşitli sebeplerle yurtdışına çıkıp orada yerleşmesi “beyin göçü” olarak ifade edilebilir (Kurtulmuş, 2012, s. 206).

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) beyin göçünü; ‘ülkeler arasında bilimsel değişimin anormal şekli, oldukça gelişmiş ülkelere tek yönlü akışın karakteristik yapısı” olarak tanımlamıştır (UNESCO, 1987). Beyin göçü kavramı insan sermayesi biçimindeki kaynakların uluslararası transferi anlamına gelmekte, daha çok gelişmekte olan ülkelerdeki yüksek eğitilmiş ve zeki bireylerin gelişmiş ülkelere doğru göç akışını ifade etmektedir (Docquier & Rapoport, The Brain Drain, 2006, s. 2). Yukarıda verilen bu tanımlar gibi farklı pek çok kaynakta yer alan beyin göçü tanımında gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere doğru gerçekleşmesi, karakteristik bir özellik olarak gösterilmektedir.

UNESCO’nun aynı raporunda yer verildiği gibi beyin göçü, insan becerilerinde teknolojiyi barındıran üretken kaynakların gelişmekte olan ülkelere gelişmiş alıcı ülkelere tek yönlü bir transferini oluşturmakta ve bu durum, gelişmekte olan ülkelerin kalkınma kapasitesini sınırlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında hem yoğunluğu hem de etkisi gelişmekte olan ülkeler üzerinde daha fazla olması sebebiyle beyin göçünün daha çok gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere olan boyutunun konu edilmesi anlaşılabilir.

Durumun böyle olmasına karşın Gibson ve McKenzie’nin Cervantes ve Guellec’den aktardığına göre “beyin göçü” tanımı ilk kez 1950-1960 yıllarında İngiltere’den bilim insanları ve teknoloji uzmanlarının Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Kanada’ya göç etmelerine atfen İngiliz Kraliyeti tarafından kullanılmıştır. Günümüzde ise ülkelerin en yüksek yetenekli bireylerinin başka ülkelere göç etmesine atfen kullanılmaktadır (Gibson & McKenzie, 2011, s. 108). Beyin göçü, gelişmekte olan ülkeler için ortak bir olgudur, ancak günümüzde gelişmiş ülkeler için de endişe nedeni haline gelmektedir (Brown & Tannock, 2009). Örneğin, Avrupa Birliği (AB) araştırmacıları ve potansiyel akademisyenleri sürekli olarak ABD’ye göç etmekte ve bu durum Avrupa akademik beyin göçüne yol açmaktadır (akt. (Khan, 2021), (Grigolo, Lietaert, & Marimon, 2010)).

Gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere doğru olan beyin göçü ortak bir olgu olarak görülmüştür ve her ne kadar göç yazını içinde daha az yeri olsa da gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere doğru gerçekleşen beyin göçü daha çok görünür ve çalışılmış bir konudur. Ancak çalışmalar göstermektedir ki zengin ve görece yetenekli Avrupalılar da Amerika’nın teknolojik üstünlüğüne katkı sağlamaktadır (Tritah, 2008, s. 66). 2023 yılında ABD’ye Fransa’dan eğitim için giden öğrenci sayısı 8552 iken Türkiye’den 8657’dir (The Institute of

International Education (IIE), 2023). 2010-2023 yıllarındaki sayılara bakıldığında, arada çok büyük bir fark olmadığı gözlemlenir (The Institute of International Education (IIE), 2023). Çeşitli sebeplerle eğitim için ABD'ye giden öğrencilerin ülkelerine dönme oranları da gittikçe düşmektedir. Avrupa'dan ABD'ye doktora giden öğrencilerin 1970'li yıllarda % 43'ü geri dönmezken, 2000'li yıllarda kalma sayısı % 73'tür (Institute of International Education, 2022). Göçmenler içinde yaşadıkları toplumlara önemli ancak göz ardı edilen katkılar sunar (İhlamur-Öner, 2021, s. 353). Beyin göçünün hedef ülke açısından gücüne ve önemine dair çarpıcı bir örnek, Stephan ve Levin'in (2001) ABD'de bilim ve mühendislik alanlarında olağanüstü katkılarda bulunan 4.500'den fazla bilim insanı ve mühendisi kapsayan çalışmasıdır. Araştırmada, bu kişilerin doğum ve eğitim geçmişleri analiz edilmiş ve her bir başarı göstergesi bakımından (örneğin, en çok atıf alan yazarlar, Ulusal Bilim Akademisi üyelikleri, biyoteknoloji girişimleri kurucuları vb.) yabancı doğumlu ve yabancı eğitilmiş kişilerin beklenenden çok daha yüksek oranda temsil edildiği tespit edilmiştir. Yazarlar araştırmada, ABD'de bilimsel üretkenliğe yüksek katkı sağlayan bireylerin önemli bir bölümünün göçmen kökenli olduğunu ve bu durumun ABD'nin bilimsel gücünü besleyen önemli bir unsur olduğunu belirtmektedir (Stephan & Levin, 2001).

Göçmen bilim insanlarının ve mühendislerin ABD'nin yenilik kapasitesine katkısı, yalnızca bireysel üretkenlik düzeyinde değil, aynı zamanda ev sahibi ülkenin inovasyon sistemine kattıkları yapısal etkiler açısından da dikkat çekicidir. Harvard Business School tarafından yayımlanan bir çalışmada, yüksek nitelikli göçmenlerin ABD'deki toplam patentlerin %23'ünü oluşturduğu; ancak patent kalitesi ve ekonomik değeri açısından bu katkının çok daha yüksek olduğu gösterilmiştir. Göçmen mucitlerin doğrudan etkileri olduğu gibi, yerli araştırmacılarla yaptıkları iş birlikleri yoluyla bilgi yayılımını artırarak dolaylı katkılarının da oldukça güçlü olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları, 1976'dan bu yana ABD'deki toplam inovasyonun %30'unun doğrudan ve dolaylı olarak göçmen mucitler tarafından gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır (Bernstein, Diamond, McQuade, Pousada, B., & Pousada, 2022). Benzer şekilde, Amerikan Göç Konseyi'nin (American Immigration Council, 2022) raporuna göre, ABD'deki STEM (bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik) iş gücünün % 23'ü göçmen kökenlidir. Bu oranın 2000 yılında sadece % 16,4 olduğu göz önüne alındığında, göçmenlerin artan katkısı çarpıcı biçimde görünür hale gelmektedir. Ayrıca, yapay zeka gibi stratejik alanlarda çalışan araştırmacıların önemli bir kısmı ABD'ye lisansüstü eğitim amacıyla gelen yabancı

uyruklulardan oluşmakta ve bu kişilerin %87'si eğitim sonrasında ülkede kalmayı tercih etmektedir (Oschinski, Feldgoise, Neufeld, & Alcorn, 2025). Bu eğilimler, beyin göçünün bireysel fırsatlara olduğu kadar, hedef ülkenin bilimsel ve teknolojik altyapısına da doğrudan yatırım anlamına geldiğini göstermektedir.

2000-2020 arası Nobel ödüllerinin % 42'si göçmen kökenli bilim insanları tarafından kazanılmıştır (National Foundation for American Policy, 2019). Benzeri başarı hikayeleri, dünyanın önde gelen IBM, YouTube, E-bay, Google, Tesla, Bank of America, Space X gibi şirketlerinin göçmenler tarafından kurulmuş olması ve bilim, teknoloji alanında bu ve benzeri pek çok şirketin ABD'ye göç eden nitelikli kişiler tarafından yönetilmesinde de görülmektedir (Euro News, 2017).

Tablo 1. 2023 Yılında ABD'ye Giden Uluslararası Öğrenci Sayıları

Ülke	2021/22	2022/23	% Toplam	% Değişim
Çin	290086	289526	27.4	-0.2
Hindistan	199182	268923	25.4	35.0
Güney Kore	40755	43847	4.1	7.6
Kanada	27013	27876	2.6	3.2
Vietnam	20713	21900	2.1	5.7
Tayvan	20487	21834	2.1	6.6
Nijerya	14438	17640	1.7	22.2
Japonya	13449	16054	1.5	19.4
Brezilya	14897	16025	1.5	7.6
Suudi Arabistan	18206	15989	1.5	-12.2
Nepal	11799	15090	1.4	27.9

Meksika	14500	14541	1.4	0.3
Bangladeş	10597	13563	1.3	28.0
İran	9295	10812	1.0	16.3
Birleşik Krallık	10292	10659	1.0	3.6
Pakistan	8772	10164	1.0	15.9
Almanya	8550	9751	0.9	14.0
Kolombiya	8077	9096	0.9	12.6
Türkiye	8467	8657	0.8	2.2
Fransa	7751	8526	0.8	10.0
İspanya	8165	8548	0.8	4.7
Endonezya	8003	8467	0.8	5.8
Gana	4916	6468	0.6	31.6
İtalya	5695	6274	0.6	10.2
Hong Kong	5848	5867	0.6	0.3
Diğer Ülkeler	158566	171065	16.2	7.9

Kaynak: (The Institute of International Education (IIE), 2023)

Tablo 2. Geçici Vizelerle Doktora Derecesi Alanların Doktora Sonrası ABD'de Kalma Niyeti (2017-2023)

Vatandaşlık Bölgesi ve Ülkesi	Sayı	Kalma Oranı (%)
Asya	82,895	78.2
Çin	43,902	78.5

Hindistan	16,057	87.6
Güney Kore	7,611	66.4
Tayvan	3,282	77.0
Bangladeş	2,700	88.4
Nepal	1,804	92.1
Sri Lanka	1,238	84.0
Vietnam	1,136	79.7
Tayland	985	D
Pakistan	972	65.3
Japonya	836	51.7
Singapur	607	42.2
Endonezya	533	43.0
Malezya	470	63.0
Filipinler	344	D
Kazakistan	108	D
Burma	55	D
Diğer (Asya)	255	71.4
Avustralya-Okyanusya	515	62.9
Avustralya	324	66.4
Yeni Zelanda	D	D
Diğer (Okyanusya)	D	D

Avrupa	12,196	66
Türkiye	2,779	65.5
İtalya	1,167	65.6
Almanya	1,110	60.3
Birleşik Krallık	874	62.6
İspanya	835	65.6
Fransa	827	66.5
Rusya	826	74.8
Yunanistan	731	76.1
Ukrayna	251	D
Polonya	242	66.1
Diğer	387	D

*D = Çok az sayıda katılımcı sebebi ile gizliliği korumak için açıklanmamıştır.

Kaynak: (The National Center for Science and Engineering Statistics (NCSES), 2024)

ABD, dünyada en çok göçmene ev sahipliği yapan ülkedir (USA Facts, 2022). Beyin göçü açısından da dünyanın farklı yerlerinden nitelikli işgücüne sahip bireyleri kendisine çekmektedir. Küreselleşen dünyada gelişmiş ülkeler vasıflı iş gücünü ülkelerine çekmek için birbiriyle yarışmaktadırlar. OECD ülkelerine gelen yüksek yetenekli göçmenlerin % 50'sini, dünyadaki yabancı öğrencilerin % 25'ini barındıran ABD bu yarış önde götürmektedir (Bakırtaş & Kandemir, 2010, s. 971). Beyin göçünün ve bu konuda yapılacak çalışmaların önemi burada da öne çıkmaktadır. Genel tanımıyla beyin göçüne dair net bir istatistiki veri bulunmamaktadır. Beyin göçünün öznesi olan yüksek nitelik kapsamına giren özellikler ve tanımının ne olduğu da farklı alanlara, görüşlere ve kaynaklara göre çok çeşitlidir (Salt, 1997, s. 8). Beyin göçü çalışmalarında en net istatistikler uluslararası öğrencilere ilişkin olarak

toplanmaktadır. ABD'nin en fazla uluslararası öğrenci aldığı ülke olduğu bilinmektedir. ABD'ye giden uluslararası öğrenciler sıralamasında 2010-2023 verilerine bakıldığında (The Institute of International Education (IIE), 2023), Avrupa ülkeleri arasında Türkiye en fazla öğrenci gönderen 1., dünya ortalamasında 14. sıradadır. Gelişmiş Avrupa ülkeleri arasından Fransa ise ABD'ye en fazla öğrenci gönderen 4. Avrupa ülkesidir. Dünya sıralamasında ise 18. sırada yer alır. Doktora eğitimini bitirmiş mezunlar arasında yapılan ABD'de kalma niyeti anketlerinin 2017-2023 yılları ortalamasına göre Türk doktora mezunlarının % 65,5'i ABD'de kalmayı düşünürken Fransız doktora programları mezunlarının % 66,5'i ABD'de kalmak istemektedir (The National Center for Science and Engineering Statistics (NCSES), 2024).

Bu bilgiler ışığında bu tez çalışması genel olarak, sonuçları bu kadar çarpıcı olan beyin göçünün sebeplerine, özel olarak gelişmekte olan ülkeden beyin göçü ile gelişmiş olan ülkeden beyin göçünün motivasyonları arasındaki benzerlik ve farklılığa dair merakla planlanmıştır. Çalışmada en fazla yüksek nitelikli göç alan ülke olan ABD'ye (USA Facts, 2022) gitme ve ABD'de kalma kararlarında, gelişmekte olan ülkeler arasından Türkiye'den ve aynı ölçütlerde önde gelen bir gelişmiş ülke olan Fransa'dan beyin göçündeki motivasyonlar ele alınmıştır. Bu kapsamda araştırmanın konusu Türkiye ve gelişmiş Avrupa ülkelerinden biri olan Fransa'nın ABD'ye beyin göçündeki itme- çekme faktörlerinin karşılaştırılmasıdır.

1.2. Araştırmanın Amaç ve Hedefleri

Araştırmanın amacı, Türkiye ve Fransa'dan ABD'ye gerçekleşen beyin göçünde rol oynayan itme ve çekme faktörlerini göçmen deneyimleri üzerinden karşılaştırmalı olarak incelemektir.

Bu amaç doğrultusunda araştırmanın hedefleri:

- Türkiye'den ABD'ye beyin göçünün itme-çekme faktörlerinin araştırılması.
 - Türkiye'den ABD'ye gelen nitelikli iş gücünün göç kararında etkili olan itme-çekme faktörlerinin araştırılması
 - Türkiye'den ABD'ye gelen nitelikli iş gücünün ABD'de kalma kararında etkili olan itme-çekme faktörlerinin araştırılması
- Fransa'dan ABD'ye beyin göçünün itme-çekme faktörlerinin araştırılması.

- Fransa'dan ABD'ye gelen nitelikli iş gücünün göç kararında etkili olan itme-çekme faktörlerinin araştırılması
- Fransa'dan ABD'ye gelen nitelikli iş gücünün ABD'de kalma kararında etkili olan itme-çekme faktörlerinin araştırılması

1.3. Araştırma Sorusu ve Alt Sorular

Beyin göçü, kaynak ülkeler açısından maliyeti yüksek bir kayıptır ve bu kaybın önlenmesi ya da azaltılması için önce sebeplerinin net şekilde ortaya konması gerekmektedir. Bu da beyin göçünü tercih eden kişilerin bu tercihlerinin sebeplerinin anlaşılması ile başlayıp bu sebepler üzerinde çalışmak ile olabilir. Bu bağlamda araştırmanın problemi şu şekilde ifade edilebilir:

- Gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerden gerçekleşen beyin göçlerindeki motivasyonlar benzer mi yoksa farklı mıdır?

Araştırmanın ana sorusuna cevap ararken sorulan alt sorular ise şunlardır:

- ABD'ye Türkiye'den ve Fransa'dan göç eden yüksek nitelikli kişilerin göç motivasyonları nelerdir?
- Türkiye'den ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin için göç etme kararlarında etkili olan itme faktörleri nelerdir?
- Türkiye'den ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişiler için göç etme kararlarında etkili olan çekme faktörleri nelerdir?
- Türkiye'den ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişiler için geri dönmeme kararlarında etkili olan itme faktörleri nelerdir?
- Türkiye'den ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişiler için geri dönmeme kararlarında etkili olan çekme faktörleri nelerdir?
- Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişiler için göç etme kararlarında etkili olan itme faktörleri nelerdir?
- Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişiler için göç etme kararlarında etkili olan çekme faktörleri nelerdir?

- Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişiler için geri dönmeme kararlarında etkili olan itme faktörleri nelerdir?
- Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişiler için geri dönmeme kararlarında etkili olan çekme faktörleri nelerdir?
- Hangi konularda itme-çekme faktörleri, nasıl benzerlik göstermektedir?
- Hangi konularda itme-çekme faktörleri, nasıl farklılık göstermektedir?
- Türkiye'den ve Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin motivasyonlarındaki benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?
- Gelişmekte olan ülkeden gelişmiş ülkeye ve gelişmiş ülkeden gelişmiş ülkeye beyin göçü arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

Araştırmada argüman olarak, beyin göçünün gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere olduğu gibi gelişmiş ülkelere gelişmiş ülkelere de gerçekleştiği, ancak itici ve çekici faktörler çerçevesinde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından ortak noktalar olmakla birlikte itici ve çekici faktörlerin önem ve şiddetlerinin farklılaştığı ileri sürülmektedir. Araştırma kapsamında toplanılan veriler üzerinden Fransa'dan ve Türkiye'den ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin ABD'ye göç etme ve ABD'de kalma motivasyonları karşılaştırmalı olarak değerlendirilerek gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeden beyin göçünün itici ve çekici unsurları arasındaki benzerlik ve farklılıklar analiz edilmiştir.

1.4. Araştırmanın Özgün Değeri

Araştırmanın Tasarımı: Beyin Göçü Sorunsalı kısmında paylaşılan çalışmalarla ortaya konan bu veriler, beyin göçünün boyutu ve gelişmişlik üzerindeki etkisinin göçmenin katkıları açısından değerlendirilmekte zorlanılacak kadar büyük olduğunu ortaya koyarken başka çarpıcı bir konuyu daha gündeme getirmektedir: Beyin göçünün gelişmiş ülkelere de gittikçe artan oranda seyir izlemesi. ABD'nin yükseköğretim sisteminde bazı sorunlar bulunsa da ülkenin akademik sistemi ve ekonomisinin görece açıklığı, onu küresel olarak çekici bir göç destinasyonu haline getirmektedir. Ayrıca, Avrupa ile ABD arasında akademisyen akışı olmuştur, ancak çalışmalar bu akışın asimetrik bir şekilde ABD'yi daha fazla tercih edilen bir destinasyon olarak desteklediğini doğrulamaktadır (Moguerou, 2005). Bu

konu, literatürde doldurulması gereken bir boşluk teşkil etmektedir. Bu araştırma, söz konusu boşluğu doldurmaya katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Türkiye’den ABD’ye beyin göçü sebepleri üzerine daha önce yapılan çalışmaların bugünün verileriyle bugünün durumunun ortaya konulmasının yanı sıra gelişmiş ülkeden gelişmiş ülkeye beyin göçünün de sebeplerinin araştırılması ve karşılaştırılması ile literatüre katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Bu çalışmada, beyin göçü araştırmalarında hâkim olan nicel yöntem değil nitel yöntem kullanılmıştır. Nitel yöntemle yürütülen çalışmada veri toplama tekniği olarak katılımcı gözlem ve yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat teknikleri kullanılmıştır. Bireysel deneyimlerin ve görüşlerin derinlemesine anlaşılabilmesi amacıyla yapılan yarı yapılandırılmış mülakatlar, beyin göçü alanında daha önce nicel boyutta yapılmış araştırmalara nitel boyut kazandırarak literatürün bu alanda da zenginleşmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Türkiye ve Fransa’dan ABD’ye göç eden, lisans ve lisansüstü dereceye sahip ve en az 10 yıldır ABD’de yaşayan kişiler ile yarı yapılandırılmış mülakat gerçekleştirilmiştir. Mülakatla veri toplama tekniği, göçmenlerin göç etme ve ABD’de kalma kararları üzerinde etkili olan itme-çekme faktörlerini, yaşadıkları kolaylık/zorlukları anlatma açısından esneklik, bireysel deneyimleri hakkında daha derin ve nitelikli bilgi edinmeyi sağlamıştır. Aynı zamanda mülakat tekniğinde soruların tekrar edilebilirliği, akışa göre düzenleme yapılabilmesi ve güven ortamının kurulması yanıt oranını ve detayını arttırmıştır.

Katılımcı gözlem, araştırmacıya doğal ortamda veri toplama olanağı sunarak, sözlü olmayan davranışların gözlemlenebilmesini ve bağlamsal bir anlayış geliştirilmesini mümkün kılmıştır. Bu teknik, derinlemesine veri toplama sürecini desteklerken, zengin ve çok boyutlu bir veri setine ulaşmayı sağlamıştır. Özellikle araştırmanın uzun bir zaman aralığına yayılması, gözlemlerin dinamik ve sürekli bir şekilde yapılmasına olanak tanımıştır. Bu bağlamda, araştırmacının kendisinin de bir göçmen olması, elde edilen verilerin içsel bir bakış açısıyla (*emic perspective*) yorumlanmasına imkân vermiştir. Bu durum, kültürel bağlamın derinlemesine kavranmasını sağlamış ve çalışmanın özgünlüğünü güçlendirmiştir.

1.5. Araştırmanın Kavramsal Çerçevesi

1.5.1. Kavramsal Çerçeve Olarak Beyin Göçü

İnsanın var oluşu ve hayatta kalma mücadelesiyle insan hareketliliği başlamıştır. Bu hareketliliğin gerekçesi değişen dünya ile şekillenmiş ve çeşitlenmiştir. Bu sebeple pek çok kaynakta göç, insanlık tarihi kadar eski bir olgu olarak tanımlanmaktadır. Değişen dünyanın çıktısı olarak da göç, insan hareketliliğinin nedenlerine, kalış sürelerine, gerçekleştirdiği etkiye göre çeşitlenerek alan_yazında farklı isimlerle tanımlanmıştır. Düvell'e göre uluslararası göçe ilişkin pek çok kavram Avrupa'dan Amerika kıtasına göç sürecini tanımlama ve anlamlandırma çabalarının sonucunda ortaya çıkmıştır (Öner, 2021, s. 13). Beyin göçü de bu tanımlamalardan biri ve bu araştırmanın anahtar kavramıdır. Beyin göçü özellikle gelişmiş, ülkelere doğru mühendisler, doktorlar, bilim adamları ve diğer yüksek vasıflı profesyoneller ile üniversite akademisyenleri tarafından yapılan göçleri kapsamaktadır (Yılmaz E. , 2020). Beyin göçü, uzun tarihsel geçmişe sahip olmakla birlikte özellikle 1950-1960 yıllarında kitlesel olarak artmış ve konuşulmaya başlanan bir olgu olmuştur (Sağırlı, 2006). Bu dönemde bilimsel gelişmeler ile yeni uzmanlaşma alanlarının doğması, teknolojik yenilikler ve küreselleşmenin de etkisiyle insan hareketliliği ivme kazanmıştır. Bu durumun akademik araştırma ve çalışmalara yansımaları da kaçınılmaz olmuştur.

Uluslararası Göç Örgütü (IOM) beyin göçünü, “Eğitim görmüş ve yetenekli kişilerin menşe ülkelerinden diğer bir ülkeye, menşe ülkenin beceri kaynaklarında azalmayla sonuçlanacak şekilde göç etmesi” şeklinde ifade etmektedir (Uluslararası Göç Örgütü (IOM)). UNESCO ise beyin göçünü bilimin ülkeler arasında, gelişmiş olanın lehine tek yönlü karakterize olan, anormal değiş-tokuşu şeklinde tanımlamaktadır (UNESCO, 1987). Burada “bilimin anormal değiş tokuşu” ifadesi çarpıcıdır. Bilimin gelişmiş olanın lehine anormal değiş tokuş edildiği vurgulanmaktadır. Farklı bir ifadeyle, yüksek tahsilli, mesleğinde uzmanlaşmış, üstün zekâ ve kapasiteye sahip, kabiliyetli elemanların çeşitli sebeplerle yurt dışına çıkıp orada yerleşmesi “beyin göçü” olarak ifade edilebilir (Kurtulmuş, 2012, s. 206). Bu çeşitli sebepler ülke, durum ve kişilere göre değişmekle birlikte en genel anlamıyla daha iyi yaşamak için olduğundan, UNESCO'nun da Türk Dil Kurumunun da beyin göçü tanımında yer verdiği gibi, genel olarak gelişmekte olan ülkelere gelişmiş olan ülkelere doğru olmaktadır.

Beyin göçünün diğerk bir tanımı, yüksek seviyede eğitim görmüş insan gücünün ülkeler arasındaki hareketi şeklindedir (Kurtuluş, 1999). Beyin göçünün ekonomik etkisini vurgulayan bir tanımlamada ise beyin göçü, entelektüel sermaye erozyonudur (Kuran, 2021, s. 85).

Beyin Göçü kavramı, beyin ihracı, sanal beyin göçü ve gizli beyin göçü gibi başlıklarla çeşitlenmektedir. Beyin ihracı (*brain export*); zeki ve nitelikli beyinlerin başka bir ülkeye ihraç edilmesi anlamına gelmektedir. Ghosh’a göre beyin ihracı, menşei ülkenin göç alan ülkeye kendi isteğı ile sunduğı ve karşılığında maddi bir kazanç sağladığı bir göç türüdür (Akt Berber, 1998, s. 97). Beyin ihracı, günümüzde yalnızca bireylerin göçten maddi bir kazanç sağlamalarının ötesinde, göç veren ülkelerin kalkınmalarına da katkı yapmaktadır. Sanal beyin göçü, az gelişmiş/gelişmekte olan bir ülkede yaşayan nitelikli bir bireyin beden olarak ikamet ettiği ülkede kalarak, yani coğrafi olarak yer değıştirmeden beyin gücünü gelişmiş bir ülkeye hizmet amaçlı kullanması anlamına gelmektedir (Kaya, 2009, s. 15). Sanal beyin göçünde gelişmiş ülkeler kişileri, özellikle internet ve bilgisayar yoluyla, kendi ülkelerini terk etmelerine mahal vermeden, hazırladıkları projelerde kiralayıp çalıştırmaktadır. Sanal beyin göçü ile gelişmiş ülkeler minimum yatırım yaparak yüksek verim elde etmeyi amaçlamakta, bu sebeple çalışanlar için sosyal güvenlik harcaması yapmamaktadırlar (Kaya, 2009, s. 16). Bir diğerk beyin göçü türü “gizli beyin göçüdür”. Örneğın, ülkemizde IBM, Microsoft veya Coca Cola gibi yabancı firmalarda çalışan yüksek eğitimli Türkler gizli beyin göçmenlerine örnek verilebilir. Dünyada görülen gizli beyin göçü oranı, bilinen beyin göçüne göre 2,5 kat daha fazladır (Kaya, 2009). Bu kapsamda menşei ülkedeki yabancı firmalarda çalıştırılan yüksek eğitimli kişilere gelişmiş ülkelerdeki yabancı firmalara göre daha düşük ücretler ve sosyal haklar tanınmaktadır (Yılmaz E. , 2020).

Beyin gücü kaybı ve beyin gücü kazanılması kavramları da göç veren ve göç alan ülkeler açısından bakış açılarının çıktısıdır. Göç veren ülke, yüksek eğitimli iş gücüne sahip kişilerin göç etmesiyle yeni araştırma ve geliştirme alanlarından mahrum kalmakta ve sermayesine katabileceğı fikri ürün ve hizmetlerden kayba uğramaktadır. Beyin gücü kazanımı ise yüksek eğitimli iş gücüne sahip kişilere ev sahipliğı yapan ülkeler için kullanılmaktadır. Araştırma ve geliştirme ortamlarına sahip yüksek eğitimli iş gücünün ortaya çıkarabileceğı olumlu sonuçlar, tüm insanlık yararına olabileceğı gibi ürün ve hizmet getirisi göç alan ülkeye olmaktadır (Akt Uyaroğlu, 2003, s. 47). Zimmermann, Amerikan sanayi şirketlerinin, Avrupa’daki yüksek eğitimli bireyleri ABD’ye çekmek amacıyla Avrupa’ya özel temsilciler göndermesi üzerine,

beyin göçü kavramını “bilim insanı korsanlığı” olarak da nitelendirmektedir (Zimmermann, 1964, s. 145-146)

1.5.2. Türkiye’den Beyin Göçü

Türkiye’den yurtdışına gerçekleşen beyin göçü, ülkenin ekonomik durumu, yaşanan siyasi gelişmeler, temel hak ve özgürlükler, bilimsel gelişmeler, araştırma ve geliştirme imkanlarıyla dönemsel olarak şekillenmiştir. Yurt dışındaki gelişmeleri yakından takip etmek ve eğitim almak amacıyla Cumhuriyet öncesi dönemde beyin göçü hareketi yurtdışına öğrenci gönderme politikası ile Tanzimat döneminde başlamıştır. Avrupa’ya ilk kez öğrenci gönderme süreci 1830’dan itibaren burslu statüde Fransa’ya öğrenci göndermeyle başlamıştır. İlgili süreç 1832-1833’te, 1834-35’te, 1835-36’da, 1838-1839’da gönderilen öğrencilerle devam etmiştir (Çakmak, 2004).

Cumhuriyet dönemine bakıldığında Marshall Yardımları sonrası akademisyenlerin ve mühendislerin yurtdışına gittikleri görülmektedir. 1960’lı yıllara gelindiğinde Almanya ile işçi göçü anlaşmasının yapılması, askeri darbe sonrası yaşanan siyasi istikrarsızlıklarla birlikte 1970’li yıllarda beyin göçü hızlanmıştır.

1980 askeri darbesi ve ardından gelen Turgut Özal dönemi ile Türkiye’de liberal ekonomiye geçilmesi, beyin göçünü etkileyen önemli bir dönüm noktası olmuştur. Türkiye’de ekonomik politikaların değişimi, küresel sermayeye entegrasyon ve piyasa ekonomisine geçiş, yurtdışında daha yüksek ücretler ve gelişmiş araştırma olanakları sunan kariyer fırsatlarına yönelimi artırmıştır. Aynı zamanda siyasi baskılar, özellikle akademik özgürlüklerin kısıtlandığı 1980 sonrası dönemde, üniversite mensupları için yurtdışına göçü teşvik etmiştir. Bu süreçte ABD, Kanada ve Batı Avrupa ülkeleri, Türk akademisyenler ve profesyonel meslek sahipleri için cazibe merkezi olmuştur.

1987-2002 yılları arasında Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK) kanalıyla yurtdışına gönderilen yaklaşık 4.000’e yakın öğrencinin % 48,9’u ABD’ye, % 38,9’u İngiltere’ye, % 4’ü Almanya’ya beyin göçü gerçekleştirmiştir. Bu yıllar arasında en fazla öğrenci 1993 yılında gönderilmiş olup sayı olarak 1282 kişiye tekabül etmektedir. 2000 yılında ise Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) kanalıyla gönderilen 885 resmi burslu öğrenciden % 73’ü doktora yapmak, geri kalanlar da lisans ve yüksek lisans eğitimi almak amacıyla gitmiştir (Gençler & Çolak, 2002, s. 610).

Son yıllarda ise Türkiye’de iyi üniversitelerde eğitim görmüş, nitelikli gençlerin yurtdışına göç etme yönelimi hızlanmış, özellikle yeni üniversite mezunları arasında görülen yüksek işsizlik oranları, sahip olunan iş kollarının maaşlarının düşük olması ya da beklentileri karşılamaması, yetersiz akademik ve fiziksel koşullar, yurtdışındaki yüksek hayat standartları, dolgun ücretler, bilimsel teşvikler beyin göçü akımını tetiklemiştir (Yılmaz E. , 2020). Elde edilen istatistikler de beyin göçünün arttığını göstermektedir. Bu kavramlar ışığında TÜİK Yüksek Öğretim Beyin Göçü İstatistikleri 2021-2023 Bülteninde, yüksek öğretim mezunlarının beyin göçü oranı 2015 yılında % 1,6 iken, 2023 yılında % 25 oranında artarak % 2 olduğu görülmektedir. Mezunların en çok göç ettiği ilk 5 ülke sırasıyla ABD (% 21.4), Almanya (% 17.5), Birleşik Krallık (% 11.2), Hollanda (% 6.9) ve Kanada (% 4.9) şeklindedir (TÜİK, 2024). Bununla birlikte son yıllarda Türkiye’den göç eden tıp doktorlarıyla ilgili yapılan bir araştırma göstermektedir ki, sosyal yaşam kalitesinin yükseltilmesi, daha iyi mali koşullar, mesleki faaliyetlerini daha rahat ve özgür icra etme yurtdışının çekici faktörleri olarak belirleyici olmuştur. Buna karşın Türkiye’deki uzun mesai saatleri, mesleki tatminsizlik yaratan uygulamalar ve ülkenin politik atmosferi itici faktörler olarak sebep gösterilmiş ve Almanya, ABD, Kanada gibi ülkelere doktorların göç etmesine neden olmuştur (Karaşin & Karagöz, 2023).

1.5.3. Fransa’dan Beyin Göçü

Avrupa’dan ABD’ye göç II. Dünya Savaşı’ndaki kitlesel göçten sonraki azalma sebebiyle uzun bir süre dikkat çekici bir olgu olmamıştır. Öyle ki iki kıtanın gelişmiş ülkeleri arasında beyin göçü araştırılması gereken bir konu olarak görülmemiştir. Bunun yanında beyin göçü çalışmaları ve hatta tanımları da gelişmiş ülkeden gelişmiş ülkeye doğru beyin göçünü dışlamıştır. Her zaman genel olarak göç ve özel olarak beyin göçü için en çok tercih edilen ülkelere olan ABD’ye beyin göçünün sonuçları hem kaynak ülkeler hem hedef ülkeler açısından daha görünür hale geldikçe göç yazınında bu konu daha belirgin bir hal almıştır.

II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa’nın durumu, Fransa’daki yüksek vergi oranları, belirsiz siyasi arena, sınırlı araştırma alanları ve imkanları hem yüksek nitelikli işgücünün hem de çeşitli entelektüel kesimlerin ülkeden göç etmesine neden olmuştur. Bu göçler, ABD’nin çekim merkezi olmasına katkı sağlamıştır. Resmi verilere göre de 1985 ile 2008 yılları arasında

ABD’de doktora derecesi alan 2.745 Fransız vatandaşının % 70’i ülkede kalmayı tercih etmiş ve Fransa’ya geri dönmemiştir (The New York Times, 2010).

Fransa Genel Hazine Müdürlüğü’nün 2021 yılında OECD verilerine dayanarak yaptığı çalışmaya göre, son 15 yılda Fransa’dan ABD’ye yapılan beyin göçünde önemli bir artış gözlemlenmiştir. Fransa’da yaşayan yükseköğretim mezunlarının göç için tercih ettiği ülkelerin başında ABD gelmektedir. 2015-2016 yılları arasında, Fransa doğumlu yükseköğretim mezunlarının % 6’sı başka bir OECD ülkesinde yaşarken, bu grubun büyük bir kısmı ABD’yi tercih etmiştir. Göç edenlerin % 72’si istihdam edilmiş olup, bu oran göç etmeyenlerde % 64’tür. ABD’de, özellikle erkek göçmenler arasında yüksek eğitim seviyesine sahip olanların istihdam oranı daha yüksektir. Kadın göçmenler ise Fransa’da daha yüksek istihdam oranlarına sahiptir. Göçmenlerin çalıştığı iş türleri de çeşitlilik göstermektedir. Göçmenler, Kanada ve Almanya’da yüksek oranlarda "Profesyoneller" kategorisinde çalışırken, ABD’de bu oran % 35’tir. Son yıllarda, diğer OECD ülkelerinde vatandaşlık kazanan Fransızların sayısı da artmıştır. ABD’de vatandaşlık kazanan Fransızların sayısı 2018’de 4,600’e ulaşmıştır (Direction générale du Trésor, 2021).

Fransa’dan ABD’ye giden göçmenlerin oluşturduğu insan sermayesi, inovasyon merkezlerindeki çalışmalarıyla Amerikan şirketlerinin uluslararası rekabet gücüne olumlu katkı yapmış, özellikle teknoloji ürünlerinin geliştirilmesine katkı sağlamıştır. ABD, Fransa’dan gelen beyin gücünü kullanarak bilimsel ve teknolojik liderliğini pekiştirmiş, bu durum çeşitli alanlarda yenilikçi çözümlerin ortaya çıkmasına olanak tanımıştır. Yaklaşık yüz Fransız araştırmacı ve akademisyen arasında yapılan anket sonuçlarına göre bu konu Fransız bilim insanları için de endişe vericidir çünkü École des Mines tarafından 2007 yılında yapılan bir çalışmaya göre, Fransa’nın ekonomi alanındaki en iyi altı araştırmacısından dördü ABD’ye göç etmiş ve Fransa’nın en iyi biyolog ve ekonomistlerinin birçoğu şu anda ABD’ye yerleşmiştir (Zong & Batalova, 2015), (The New York Times, 2010).

1.6. Kuramsal Çerçeve Olarak İtme-Çekme Kuramı

Bireylerin göç, yer değiştirme veya kariyer tercihleri gibi kritik kararlarında etkili olan "itici" ve "çekici" faktörler (*push and pull factors*) literatürde yaygın bir şekilde ele alınmaktadır. Bu çerçeve, özellikle uluslararası göç literatüründe bireylerin bir ülkeden ayrılmalara neden olan itici unsurlar ile başka bir ülkeyi tercih etmelerine yol açan çekici unsurlar arasındaki

dinamiklere odaklanır (Lee, 1966). Lee'nin göç teorisine göre, bu faktörler sadece bireylerin ekonomik ve sosyal koşullarını değil, aynı zamanda kişisel algılarını, beklentilerini ve yaşam kalitesi arayışlarını da etkiler.

İtici faktörler, bireylerin mevcut bulundukları yerden ayrılmalarına yol açan olumsuz koşulları ifade eder. Bu faktörler genellikle ekonomik, sosyal, politik veya çevresel unsurlardan kaynaklanır. Örneğin, yetersiz akademik fırsatlar, düşük maaşlar, iş güvencesizliği, siyasi baskılar veya toplumsal huzursuzluk gibi nedenler, bireylerin mevcut yerlerinden ayrılmaya karar vermelerinde etkili olabilir (Castles, Miller, & Ammendola, 2009). Akademisyenler açısından bakıldığında, yetersiz araştırma fonları, altyapı eksiklikleri veya akademik özgürlüğün sınırlı olması gibi faktörler, itici unsurlar arasında sayılabilir (Altbach, 2015). Bu tür itici faktörler, bireylerin yalnızca mevcut koşullarından rahatsız olmalarına yol açmakla kalmaz, aynı zamanda onları alternatif yerler aramaya yönlendirir.

Çekici faktörler ise bireylerin başka bir yeri tercih etmelerine neden olan olumlu koşullardır. Bu faktörler genellikle daha iyi yaşam standartları, gelişmiş ekonomik olanaklar, güçlü araştırma altyapısı, iş güvencesi veya daha geniş kariyer fırsatları gibi unsurları içerir (Massey, ve diğerleri, 1993). Özellikle akademisyenler için, uluslararası yayın desteği, prestijli üniversitelerde çalışma imkânı, akademik özgürlük ve güçlü uluslararası iş birlikleri gibi unsurlar çekici faktörler olarak öne çıkmaktadır (Altbach & Knight, 2007). ABD gibi gelişmiş ülkelerdeki akademik sistemler, yüksek araştırma bütçeleri ve entelektüel açıdan zengin ortamları ile birçok akademisyenin bu ülkeleri tercih etmesine yol açmaktadır.

İtici ve çekici faktörler birbirinden bağımsız unsurlar değildir; aksine, bireylerin karar alma süreçlerinde çoğunlukla birbiriyle etkileşim halindedir. Örneğin, Türkiye'deki sınırlı akademik fırsatlar (itme faktörü) ile ABD'deki prestijli akademik pozisyonlar ve araştırma imkanları (çekme faktörü) bir arada değerlendirildiğinde, bireylerin göç etme kararlarının daha anlamlı şekillendiği görülmektedir. Dolayısıyla, itici faktörlerin ağırlığı bireyleri hareket etmeye zorlayabilirken, çekici faktörler bu hareketin yönünü belirlemektedir.

1.6.1 İtme-Çekme Kuramına Yönelik Eleştiriler ve Araştırmadaki Kullanımı

Lee'nin (1966) öne sürdüğü itme-çekme kuramı, bireylerin göç kararlarını anlamak için uzun yıllar boyunca başvurulan temel açıklama çerçevelerinden biri olmuştur. Ancak günümüz koşullarında, bu kuramın göçün çok boyutlu yapısını açıklamada yetersiz kaldığı yönünde

kapsamlı eleştiriler mevcuttur. Özellikle nitelikli iş gücünün ulusötesi hareketliliği gibi karmaşık göç biçimlerinde, bireylerin kararları sadece itme veya çekme faktörlerinin doğrusal bir sonucu olarak değerlendirilemez. Gelişen iletişim teknolojileri, ulaşım olanaklarının küreselleşmesi, uzaktan çalışma biçimlerinin yaygınlaşması ve dijital bilgi akışının hızlanması gibi etkenler, göç kararlarını mekânsal sınırların ötesine taşımaktadır (Favell, 2008) (Xiang & Lindquist, 2014). Bu bağlamda, göç artık iki ülke arasında gerçekleşen bir yer değiştirme olmaktan çıkmış, bireylerin kimlik, aidiyet ve yaşam tarzı gibi derin sosyo-kültürel unsurlarıyla şekillenen çok katmanlı bir sürece dönüşmüştür.

İtme-çekme kuramı, göçün çoğu zaman rasyonel tercihler temelinde geliştiğini varsayarak, bireylerin duygusal, sosyal ve kültürel bağlamlarını ikincil düzeyde ele almaktadır. Bu kuram, göçmenlerin kendi yaşam öyküleri içindeki çelişkileri, karar anındaki belirsizlikleri ve toplumsal yapılarla kurdukları etkileşimleri göz ardı etme eğilimindedir (Carling & Schewel, 2018). Özellikle yüksek nitelikli göçmenler söz konusu olduğunda, bireylerin kariyer beklentileriyle birlikte kendini gerçekleştirme arzusu, kültürel çevreyle uyum arayışı, bireysel görünürlük ihtiyacı ve çocuklarının geleceğine dair projeksiyonları gibi çok sayıda değişken karar alma süreçlerinde etkili olmaktadır. Bu tür çok yönlü faktörleri yalnızca ekonomik ve yapısal eşitsizliklerle açıklamak, göç olgusunun öznel boyutlarını dışlamaktadır (Bakewell, 2010).

Buna ek olarak, itme-çekme kuramı çoğunlukla göçün “başlangıç” anına odaklanmakta, göçmenlerin zaman içinde yaşadıkları dönüşümleri, entegrasyon süreçlerini ya da kararlarının yeniden şekillenmesini yeterince dikkate almamaktadır. Oysa çağdaş göç çalışmaları, bireylerin göç sürecini statik bir karar değil, sürekli yeniden müzakere edilen bir toplumsal deneyim olarak ele almaktadır (Schiller, Basch, & Blanc, 1995). Özellikle bu çalışmanın da incelediği yüksek nitelikli göçmenlerin ABD’de kalma kararları, sadece ilk göç motivasyonlarına değil, zamanla oluşan deneyimlere, kurumsal ortamlara uyum süreçlerine ve karşılaşılan sosyal yapılarla kurulan ilişkilere bağlı olarak şekillenmektedir.

Tüm bu eleştiriler ışığında, itme-çekme kuramının yüksek nitelikli göçü açıklamada tek başına yeterli olmadığı açıktır. Bununla birlikte, bu araştırmanın başlangıç aşamasında, bireylerin göç kararlarını belirleyen temel dinamikleri sınıflandırmak ve betimlemek açısından söz konusu kuram halen işlevselliğini korumaktadır. Özellikle Türkiye ve Fransa’dan ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin deneyimlerinin sistematik olarak analiz edilmesinde, kuramın

sunduğu itme ve çekme faktörleri ayrımı, kavramsal bir çerçeve sağlamaktadır. Bu bağlamda, itme-çekme kuramı bu tezde göç kararının ilk nedenlerini analiz etmede açıklayıcı bir araç olarak benimsenmiş; ancak saha verileri, kuramın açıklayıcı gücünün sınırlı olduğunu göstermiştir. Dolayısıyla Lee'nin itme-çekme kuramı sonuç ve tartışma bölümünde eleştirel biçimde değerlendirilmektedir.

1.6.2. Beyin Göçü ve İtme-Çekme Faktörleri

Beyin göçü, nitelikli insan gücünün, genellikle gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere doğru gerçekleşen uluslararası hareketliliğini ifade eden çok boyutlu bir olgudur. Bu hareketlilik, bireylerin ekonomik, sosyal, bilimsel ve kültürel nedenlerle kendi ülkelerini terk etmelerine yol açan "itme" faktörleri ile başka bir ülkeyi cazip hale getiren "çekme" faktörlerinin etkileşimiyle şekillenir (Lee, 1966). Beyin göçü, sadece bireylerin kararlarına dayanan bir süreç değildir; aynı zamanda küresel bilgi ekonomisinin, ulusal politikaların, iş gücü piyasalarının ve bilimsel sistemlerin bir arada etkili olduğu karmaşık bir dinamiği yansıtır (Castles, Miller, & Ammendola, 2009).

İtme faktörleri, bireylerin kendi ülkelerini terk etmelerine neden olan olumsuz koşulları içerir. Beyin göçü bağlamında bu faktörler; ekonomik istikrarsızlık, düşük maaşlar, yetersiz araştırma fonları, bilimsel altyapı eksiklikleri, sınırlı kariyer olanakları ve akademik özgürlük üzerindeki kısıtlamalar gibi unsurları kapsar (Altbach, 2015). Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, devlet politikalarının araştırma-geliştirme (Ar-Ge) alanına yeterli kaynak ayıramaması ve akademik sistemlerdeki yapısal sorunlar, beyin göçünün en belirgin itici nedenleri arasında yer alır (Docquier & Rapoport, 2012). Ayrıca, siyasi baskılar, toplumsal huzursuzluk veya demokratik kurumların zayıflığı da bireylerin kendi ülkelerinden ayrılma kararlarını tetikleyen önemli unsurlar olarak öne çıkar (De Haas, 2010).

Çekme faktörleri ise bireylerin belirli bir ülkeyi tercih etmelerine neden olan olumlu koşullardır. Beyin göçü bağlamında, gelişmiş ülkelerin sunduğu yüksek maaşlar, güçlü bilimsel altyapı, geniş araştırma fonları, uluslararası iş birliği imkanları, yaşam kalitesi ve akademik özgürlük, bu faktörlerin başında gelmektedir (Meyer, 2001). Özellikle ABD, Kanada, Almanya ve Birleşik Krallık gibi ülkeler, bilimsel ve teknolojik altyapıları sayesinde nitelikli iş gücünü kendilerine çekmektedirler. Bu ülkeler, beyin göçüne yönelik bilinçli politikalar geliştirerek, göçmenlerin entegrasyonunu kolaylaştırmakta ve onların uzun vadeli

yerleşimini teşvik etmektedir (Mahroum, 2000). Bununla birlikte, gelişmiş ülkelerdeki araştırma merkezlerinin sunduğu fırsatlar, bireylerin kariyer hedefleri ve bilimsel başarı arayışları ile doğrudan örtüşmektedir.

Beyin göçünü anlamada itici ve çekici faktörlerin etkileşimi, bireylerin karar alma süreçlerinin karmaşıklığını ortaya koyar. İtici faktörler, bireyleri mevcut koşullarından uzaklaştırırken, çekici faktörler bu hareketin yönünü belirler (Lee, 1966). Örneğin, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerdeki yetersiz akademik ve bilimsel imkanlar (itici faktörler) ile ABD gibi ülkelerdeki cazip araştırma fırsatları ve bilimsel altyapı (çekici faktörler), beyin göçünün yönünü açıklamaktadır. Meyer, bireylerin bu kararları alırken sadece maddi koşulları değil, aynı zamanda profesyonel gelişim, bilimsel tatmin ve sosyal statü gibi motivasyonlarını da göz önünde bulundurduklarını belirtir (Meyer, 2001).

Beyin göçü, bireylerin ülkelerinden ayrılmasına neden olan itici faktörler ile onları başka bir ülkeye çeken çekici faktörler arasındaki dengeye dayalı olarak şekillense de bu dinamik aynı zamanda ulusal ve uluslararası politikalar tarafından da yönlendirilir. Örneğin, gelişmiş ülkeler, nitelikli insan gücünü çekmek amacıyla araştırmacılara özel vize programları ve burs imkanları sunarken, gelişmekte olan ülkeler beyin göçünün etkilerini hafifletmek için tersine beyin göçü politikaları geliştirmektedir (Docquier & Rapoport, 2012).

Sonuç olarak beyin göçü, bireylerin profesyonel, entelektüel ve kişisel hedefleri doğrultusunda şekillenen, çok katmanlı bir süreçtir. Bu süreç, bireylerin kendi ülkelerindeki sınırlayıcı koşullardan (itme faktörleri) uzaklaşma ve daha cazip olanaklar sunan ülkelere (çekme faktörleri) yönelme eğilimlerinin bir sonucudur. Ancak bu olgu yalnızca bireysel kararlarla sınırlı değildir; bununla birlikte küresel ekonomik sistemlerin, bilgi ekonomisinin ve ulusal politikaların şekillendirdiği bir yapıdır. Dolayısıyla, itici ve çekici faktörlerin derinlemesine incelenmesi, beyin göçü dinamiklerinin daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasına olanak sağlar.

1.7. Beyin Göçü ile İlgili Alanyazını

Dünya genelinde beyin göçü, Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu (IMF), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) gibi kurumların ilgisini daha çok göçün kalkınma ile ilişkisi bağlamında çekmiştir. Beyin göçü, göç ve kalkınma ilişkisi, göçmen havaleleri, diaspora ve geri göç konuları etrafında çalışılmıştır. Beyin göçünün kaynak ülke açısından ele alındığı çalışmalar çok azdır. Ancak son yıllarda Avrupa ülkeleri arasında ve Avrupa'dan

ABD'ye beyin göçü, Avrupalı araştırmacıların ilgisini çekmeye başlamıştır. Bu bağlamda araştırmacıların yanı sıra, AB bünyesinde de bazı araştırmalar ve politika yazıları hazırlanmıştır.

Beyin göçünün sebep ve sonuçları, ülkelerin gelişimine etkisi disiplinler arası araştırılan bir konudur. Alanyazına bakıldığında, beyin göçü kavramı ilk kez İngiltere'de Royal Society tarafından 1963 yılında yazılan raporda 'brain drain' olarak kullanıldığı görülmektedir (Balmer, Godwin, & Gregory, 2009). Kavram, bilimsel ve teknik donanıma sahip uzmanların yüksek nitelikli işlerde çalışmak üzere İngiltere'den ABD'ye göç etmesini ifade etmek üzere kullanılmış ve nüfus kaybetme endişe ile raporda yerini almıştır. Daha sonra, özellikle gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere gerçekleşen nitelikli iş gücü göçünü tanımlamak için kullanılmaya başlanmıştır. Kavrama dair sistematik teorik tartışmalar ekonomist Jagdish Bhagwati'nin beyin göçü sonrası ortaya çıkan maliyetleri gidermek üzere beyin göçü vergisi önerisinde bulunmasıyla başlamıştır (Bhagwati, 1976) .

Beyin göçü üzerine ilkleri barındıran söylemleri ile Oded Stark da öncü figürlerdendir. Stark, beyin göçünün nedenlerini istihdam, eğitim, yüksek gelir talebi, eğitim gibi etmenler ile yorumlarken göçmenin aile ile ilişkisine değinir. Stark'a göre göç, sadece bireyin kararı olmayıp ailenin de etkili olduğu bir eylemdir. Hem göç kararının verilmesinde hem de göç sonrası göçmenin ailesine finansal destek sağlamasıyla ülke ekonomisini de bir nebze etkilemektedir. Stark'ın yeni ekonomi kuramı olarak bahsettiği bu bakış, ister beyin göçü isterse diğer kavramlar ile ifade edilsin, kolektif bir kararın sonucudur. Burada göçmene ev sahipliği yapan ülkelerin sorumluluğu ise göçü ortadan kaldırma çabası yerine, gelişmiş politikalar ile göçü doğru yönetebilmek olmalıdır (Stark, 1991) .

Beyin göçü konusunda önemli katkı sağlayan bir diğer kişi Riccardo Faini'dir. Gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere gerçekleşen yüksek nitelikli iş gücü hareketliliğinin etkilerini inceleyen Faini, konuyu ekonomik kalkınma, gelir eşitsizliği ve politika perspektifleri açısından ele almaktadır. Bu hususta beyin göçünün ölçülmesindeki zorluklara dikkat çeker ve güvenilir istatistiklerin önemini vurgular. Aynı zamanda Avrupa'nın beyin göçüne karşı politikalarının yetersizliğine dikkat çeker (Faini, 2003). Bu araştırmada Avrupa'dan ABD'ye beyin göçü kaynaklı giden kişiler örneklemini oluşturduğundan, alanyazında iki kıta arasındaki beyin göçlerini konu alan çalışmalara da bakılmıştır. François Garicano ve Esteban Rossi-Hansberg'in çalışmaları (2006), Avrupa'dan ABD'ye giden yüksek nitelikli kişilerin yerleşim

modellerini ve bu hareketlerin ekonomik büyümeye etkilerini incelemektedir. Çalışmalarında özellikle ekonomik fırsatlar ve yenilikçilik arasındaki bağa odaklanmışlardır. Beyin göçünün gelişmekte olan ülkelerdeki insan sermayesi oluşumu üzerindeki etkilerini de ele alan Garicano ve Rossi-Hansberg yüksek nitelikli kişilerin beyin göçü gerçekleştirmesiyle bu kişilerin organizasyonel hiyerarşideki rollerini tartışır ve bilgi ekonomisinde, nitelikli göçün bölgesel ve sektörel verimliliği artırabileceğine değinir (Garicano & Rossi-Hansberg, 2006).

ABD'ye gerçekleştirilen beyin göçünün iş gücü piyasasına etkisini ele alan önemli bir diğer makale Sari Pekkala Kerr, William R. Kerr ve William F. Lincoln tarafından kaleme alınmıştır. Lisans ve üzeri eğitilmiş yüksek nitelikli kişilerin sahip olduğu H1-B vizesi ile ABD'de çalışmakta olan kişilerin, bilinen genel kanının aksine ekonomiye artı değer kattığı, firmaların kapasitesini artırdığı ve araştırma-geliştirmede önemli katkılar sağladığı tespit edilmiştir. Makalede H1-B vizesine sahip kişilerin özellikle bilim, teknoloji, mühendislik, matematik (STEM) sektörlerinde iş geliştirdikleri ve bu sektörlerde çalışan sayısının artışına katkıda bulundukları gözlenmiştir (Kerr, Kerr, & Lincoln, 2015).

Alanyazına bakıldığında, beyin göçü araştırmalarında öncelikli konu yüksek nitelikli kişilerin ülke ekonomisiyle ilişkisi olduğu görülür. Bu ilişkide dile getirilen temel eleştirisi ise sistematik verilerin eksikliğidir. Bu verilerden ihtiyaç duyulan en temeli, gelecek yıllarda hangi ülkeler yönünde göçün devam edeceği veya azalacağı yönündedir. Bu konu üzerine çalışan William J. Carrington ve Enrica Detragiache'nin araştırması, 1990 yılı ABD nüfus sayımı verileri, Lee'nin eğitim düzeyine ilişkin veri seti ve OECD göç verilerine dayanmaktadır. Araştırma üç eğitim kategorisi için 61 gelişmekte olan ülkeden OECD ülkelerine göç oranlarına ilişkin tahminler sunmaktadır. Pek çok açıdan hâlâ deneme aşamasında olsa da bu tahminler Karayipler, Orta Amerika ve bazı Afrika ve Asya ülkelerinden önemli miktarda beyin göçünün yaşandığını ve devam edeceğini ortaya koymaktadır (Carrington & Detragiache, 1998).

Yakın zaman çalışmalarından Frédéric Docquier ile Hillel Rapoport'un makalesinde (2012) de beyin göçü üzerine çarpıcı verilere sahiptir. Makale bu konuyu Afrika'da tıbbi beyin göçü, Avrupalı bilim insanlarının ABD'ye göçü ve Hindistan diasporasının Hindistan'ın bilgi teknolojisi sektörünün gelişimindeki rolü olmak üzere üç örnek olay üzerinden ele almaktadır.

Makale, beyin göçü üzerine yapılan kırk yıllık ekonomi araştırmasını, özellikle son dönemdeki katkılar ve kalkınma ile ilgili konulara odaklanarak gözden geçirmektedir. Docquier ve Rapoport'a göre beyin göçü, uluslararası göçün baskın bir modeli ve küreselleşmenin önemli bir unsurudur, ayrıca yüksek vasıflı kişilerin göçü, olumlu ağ dışsallıkları yaratabilmektedir.

Türkiye’de beyin göçü alanyazınına bakıldığında, uluslararası alanyazına paralel şekilde beyin göçü ve ekonomi ilişkisi üzerinden tartışılmakta olduğu görülür. Bu araştırmalar arasında Hasan Üner’in 1967 yılında gerçekleştirdiği beyin göçünü konu alan çalışması, Türkiye için ilklerden olmakla birlikte göç veren ülkeler açısından, kaybedilen uzman kişilerin ekonomiye derin bir etki bıraktığını ispatlamaktadır. Üner’e göre ABD’ye göçmen statüsü ile kabul edilen bilim insanı, mühendis, doktor gibi uzman kişilerin yatırım değeri kişi başına 90.000 dolardır. 1967 yılında Türkiye’den ABD’ye göç eden 203 uzman için hesaplandığında millî kayıp 18.270.000 dolardır (Akt. Başaran, 1976). Bu satırların yazıldığı 2024 yılında nitelikli göçmen sayısı net olmamakla birlikte Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, Türkiye’den yurt dışına göç eden kişi sayısı 2023 yılında 2022 yılına göre % 53 artarak 714.579 olmuştur. Bu nüfusun 291.377'sini Türk vatandaşları, 423.202'sini ise yabancı uyruklular oluşturmaktadır (TÜİK, 2024). Türkiye’de göç ve beyin göçüne yönelik detaylı istatistikler bulunmamakla birlikte bu sayı içinde uzman kişilerin sayısının 1967 yılına göre daha fazla olduğu bir gerçektir (Toplum Çalışmaları Enstitüsü, 2024). Bu paralelde 2024 yılı verilerinde Türkiye ekonomisi için önemli bir millî kayıp olduğu öngörülebilir bir gerçektir. Buna karşın, beyin göçünü karşılayan gelişmiş ülkelerde uzman kişilerin iş gücünde yer edinmesi araştırma-geliştirme (Ar-Ge) çalışmalarına yenilikçiliğe ve ekonomiye katkı sağlamaktadır. Bunun en çarpıcı örneği ABD’dir. “ABD’deki birinci ve ikinci kuşak göçmenlerin kurdukları iş yerleri, bugün küresel büyüklüğe ulaşan teknoloji şirketleridir” (Yurtoğlu-Pek, 2024). ABD ekonomisine önemli kazanç sağlayan bu şirketler, “Apple, Google, Facebook, Amazon, Oracle, IBM, Uber, Yahoo, Texas Instrument, Abey, AT&NT, Tesla, Qualcomm bir çırpıda sayabileceğimiz şirketler ve ABD’nin küresel ölçekteki teknoloji şirketlerinin yüzde 40’ını temsil etmekte.” (Alkin, 2018). Görüldüğü üzere, beyin göçü veren ülkeler için bu nüfus hareketliliği uzun vadede ülkelerin gelişimine ve ekonomisine zarar verecek nitelikteyken, beyin göçünü alan ülkelerde kazanç niteliğindedir.

Beyin göçünün sonuçları kadar nedenleri de alanyazında yer edinen temel konulardandır. Türkiye’den gerçekleşen beyin göçü hareketinin en önemli nedenleri derlendiğinde şu şekilde

sıralanabilir: üniversite mezuniyeti sonrası işsizlik, düşük maaşlar, bazı meslek gruplarında Ar-Ge'ye ayrılan yetersiz kaynaklar, bunun sonucunda araştırmacıların yeterli çalışma şartlarına sahip olmamaları, mesleki alan darlığı, gelişmiş ülkelere kıyasla düşük hayat standardı, siyasal ve ekonomik istikrarsızlık, yurt dışındaki sistemli ve düzenli hayat. “Araştırma Bulguları” başlığında mülakatlarda dile getirilen göç nedenleri alanyazındaki bu bilgiler ile tartışılmaktadır (Bakırtaş & Kandemir, 2010), (Cansız, 2006), (Tansel & Güngör, 2004).

Ulusal alanyazında Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'ne bakıldığında, 2001-2024 yılları arasında beyin göçü konulu 14 tane doktora tezi yazılmış olduğu görülmektedir. Bu tezler, gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere beyin göçünü incelemektedir. Bu araştırmanın özgün değeri de bu noktada kendisini göstermektedir. Avrupa ülkelerinin yıllık gayri safi milli hasılası Türkiye'ye göre yüksek olup, ekonomik anlamda gelişmiş ülkelerdir. Aynı şekilde Avrupa ülkeleri ile ABD'nin yıllık gayri safi milli hasılası karşılaştırıldığında gelişmiş iki kıtadan söz edilmektedir (Trading Economics, 2022). Bu minvalde az gelişmiş/gelişmekte olan bir ülkeden, gelişmiş bir ülkeye akış (Kaya, 2005, s.1) olarak tanımlanan beyin göçünün gelişmiş iki ülke arasında gerçekleşmesi daha az olup, akademik çalışmalara yansımamıştır. Ancak Avrupa ülkelerinden Amerika'ya beyin göçünde de artış gözlemlenmektedir (USA Facts, 2022). Bu doğrultuda araştırmanın konusu olan ‘gelişmiş Avrupa ülkelerinden, gelişmiş Amerika'ya beyin göçünden bahsetmek’ ilgi çekici olup, akademideki yeri özgündür. Araştırmanın üçüncü ayağını oluşturan gelişmekte olan ülke Türkiye'dir. Türkiye'den Amerika'ya göç verilerine bakıldığında sayılar net olmamakla birlikte günümüzde 150 bin - 180 bin arasında Türkiyeli göçmen yaşamaktadır. Bu sayının içinde beyin göçmeni oldukça fazladır çünkü Türkiye ABD'ye en çok öğrenci gönderen ilk on dört ülke arasında yer almaktadır (USA Facts, 2022), (Open Doors, 2022), (U.S. Census Bureau, 2022).

Alanyazın göstermektedir ki, ülkelerin ekonomik refahı, istihdam ve Ar-Ge olanakları beyin göçü konulu araştırmaların başında gelmektedir. Öyle ki 12. Kalkınma Planı'na bakıldığında da beyin göçünün önlenmesi adına politika üretilmiş ve “Ar-Ge ve yenilik süreçlerinde üniversite-sanayi-kamu işbirliğinin artırılması, açık bilim ve yeniliği destekleyen altyapılar ile yenilikçi finansman modellerinin geliştirilmesi, nitelikli insanların kaynağına erişimin güçlendirilmesi, beyin göçü gibi sorunlarla mücadele edilmesi, toplumun odağa alınması, birlikte geliştirme ve katılımcılığın artırılması önemini korumaktadır” hedefi belirlenmiştir (T.C Strateji Bütçe Başkanlığı, 2024). Ancak beyin göçü üzerine derinlemesine çalışmalar

ulusal ve uluslararası alanyazında yeterli değildir, net verilerin elde edilmesi açısından hem göç veren hem de göç alan ülkelerde karşılaştırmalı araştırmaların arttırılması gereklidir. Bu veriler ışığında bu tez çalışmasının gelecek çalışmalara önerisi, Türkiye’den göç eden nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisine etkilerinin incelenmesi ve beyin göçünü önleyici politika önerilerinin geliştirilmesidir.

Beyin göçü gerek gelişmekte olan ülkelere, gerek gelişmiş ülkelere, gerek gelişmiş ülkelere gerçekleşen, niteliği, niceliği ve etkileri artan bir olgudur. Özellikle gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere olan beyin göçü ile ilgili, başta ekonomik etkileri üzerine olmakla beraber süreç ve sebeplerine ilişkin bazı çalışmalar mevcuttur. Ancak beyin göçü kavramının ilk kullanımı dahi gelişmiş ülkelere gelişmiş ülkelere göçü tanımlamaya yönelik olmasına rağmen bu konuda yeterince çalışma olmadığı alandaki uzmanlar tarafından belirtilmektedir (Brown & Tannock, 2009).

İtme-çekme modeli, beyin göçünün motivasyonunu açıklamak için önemli olsa da, tüm göçmenler itme ve çekme faktörlerine aynı şekilde yanıt vermeyebilir. Bu nedenle, bu model tüm göçmenlerin göç ya da kalma kararlarını kapsamayabilir. O yüzden bu tez çalışması kültür, aile, aidiyet gibi ek itme ve çekme faktörlerini ve aynı zamanda ABD'ye göç etme kararı veren yüksek nitelikli göçmenlerin kişisel özelliklerini de incelemektedir.

Bu bölümde, yüksek nitelikli kişilerin uluslararası hareketliliği bağlamında beyin göçü olgusu tarihsel, kavramsal ve kuramsal düzeyde ele alınmıştır. Beyin göçünün, gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere olduğu gibi, gelişmiş ülkeler arasında da gerçekleştiği vurgulanmış; Türkiye ve Fransa örnekleri üzerinden bu durum ampirik verilere dayalı biçimde temellendirilmiştir. Göç motivasyonlarını açıklamak için kullanılan itme-çekme kuramı, açıklayıcı gücünün yanında sınırlılıkları ile de tartışılmış; günümüz küresel bağlamında göçün çok katmanlı yapısının sadece rasyonel etkenlerle anlaşılamayacağı ortaya konmuştur. Bu bağlamda araştırma, bireysel tercihlere odaklanmakla kalmayıp, aynı zamanda göçün yapısal, kültürel ve toplumsal yönlerine de ışık tutmayı hedeflemektedir.

Kuramsal ve kavramsal temellerin ardından, bir sonraki bölümde araştırmanın yöntemine detaylı bir şekilde yer verilmektedir. Araştırmanın nasıl tasarlandığı, sahadan elde edilen verilerin hangi etik ilkelerle ve hangi analitik çerçeveye değerlendirildiği sunulmuş; bu

bölümde geliştirilen kuramsal arka planın sahadaki gözlemler ve mülakat verileriyle nasıl ilişkilendirildiği açıklığa kavuşturulmuştur.

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde, araştırmanın yöntemi olan nitel yöntemi, araştırmada bu yöntemin kullanılma nedeni, bu araştırma için uygunluğu, veri toplama teknikleri ve süreci açıklanmaktadır. Araştırmacının, araştırmanın nesnelliğini sağlamak için verilerin tutarlılığını ve güvenilirliğini korumadaki rolüne de yer verilmektedir.

“Nitel araştırma yöntemi, sosyal bilimlerde araştırma konularını derinlemesine anlamak ve açıklamak amacıyla yaygın olarak kullanılan bir yaklaşımdır. Glaser ve Strauss'un da belirttiği gibi, geleneksel kuramlar gerçekleri hep aynı gözle görme eğilimindedir ve bu nedenle sürekli bir değişim içinde olan sosyal olguları açıklamada yetersiz kalmaktadır.” (Yıldırım & Şimşek, 2021, s. 37). Nitel araştırma yöntemi, bu eksiklikleri gidermek amacıyla bireylerin ve toplulukların deneyimlerini daha derinlemesine anlamaya olanak tanır.

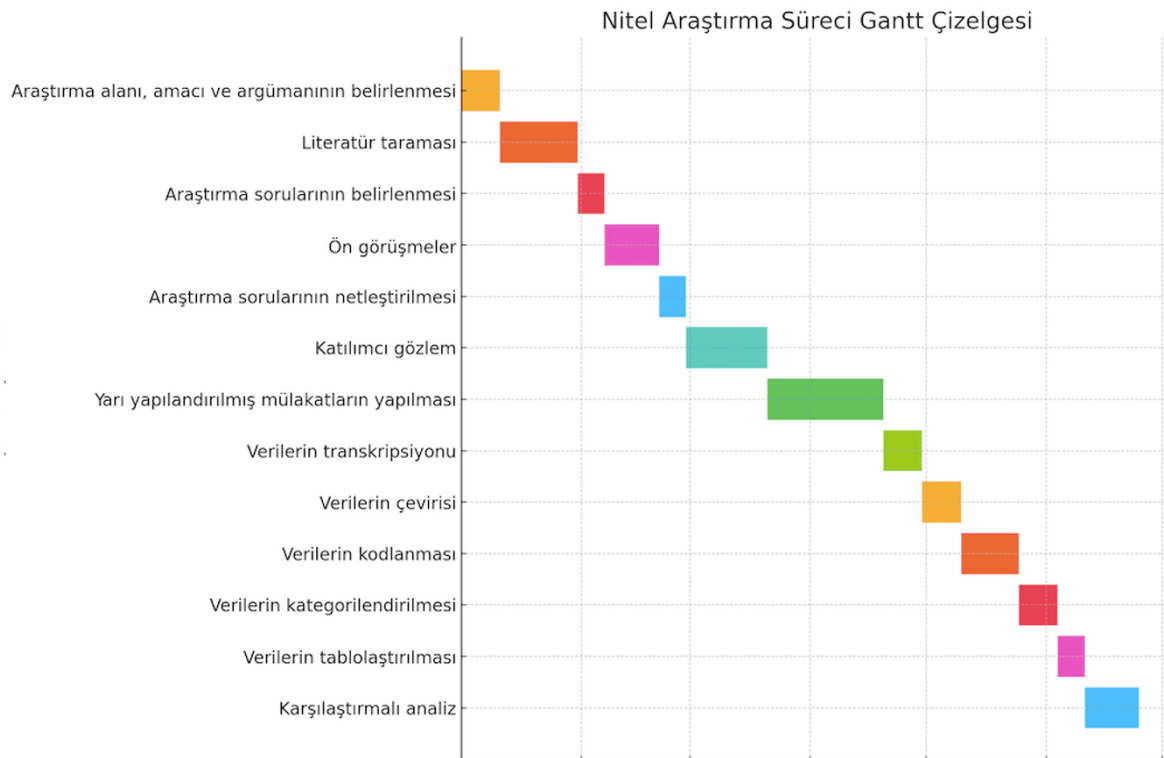
Nitel araştırma yaklaşımı, bireylerin belirli bir sosyal ya da kültürel bağlamda yaşadıkları deneyimlerin anlamını, bu deneyimlerin kendi doğal ortamlarında nasıl şekillendiğini ve etkileşimlerle nasıl anlam kazandığını çözümlemeyi amaçlar. Bu yöntem, olayları genelleyerek geleceğe dair öngörülerde bulunmaktan çok, içinde bulunulan ortamın yapısını, orada yaşayanlar için taşıdığı anlamı ve o ortamda yaşamının ne ifade ettiğini kavramaya çalışır. Niteliksel çözümleme süreci, katılımcıların anlatılarına dayanarak derinlemesine bir anlayış geliştirme hedefi taşır.

Bu tür araştırmalar betimleyici bir karakter taşır ve tümevarımsal yaklaşımla yürütülür; yani araştırmacı, önceden belirlenmiş hipotezler ya da kategorilerle değil, doğrudan sahadan elde edilen veriler doğrultusunda desenler ve temalar oluşturarak analizi şekillendirir. Bu yaklaşımla yapılan çalışmalarda, bireylerin dünyayı nasıl algıladıklarına, olayları nasıl yorumladıklarına ve yaşadıkları gerçekliğe ne tür anlamlar yüklediklerine odaklanılır.

Bu bağlamda yürütülen bu araştırmada da temel bir yorumlayıcı nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Bu yöntem, katılımcıların belirli bir durumu ya da olguyu nasıl kavradıklarını açıklamaya çalışır ve bu kavrayış, araştırmacının analitik süzgecinden geçerek tanımlanır.

Araştırmacının rolü, sahadan toplanan verileri tümevarımsal bir stratejiyle analiz ederek, süreci tanımlayıcı bir dille ortaya koymaktır. Bu araştırmada da, katılımcıların belirli durumları ya da olguları nasıl yorumladıklarına, bu yorumların hangi koşullarda ortaya çıktığına ve kişisel deneyimlerle nasıl harmanlandığına odaklanılmıştır. Araştırmacı olarak rolüm, bu deneyimlerin sade bir aktarımıyla yetinmeden, aynı zamanda onların taşıdığı anlamları ortaya çıkarmak ve bu anlamları çözümleyici bir çerçevede değerlendirmektir. Yöntemsel olarak betimleyici, yorumlayıcı ve tümevarımsal bir strateji izlenmiş; her bir veri parçası, bütünün anlamını zenginleştirecek biçimde ele alınmıştır.

Bu araştırmada, Türkiye’den ve Fransa’dan ABD’ye göç etmiş yüksek eğitilmiş kişilerin göç kararlarını etkileyen itici ve çekici faktörleri derinlemesine anlamak amaçlanmıştır. Anket çalışmaları veya deneysel araştırmaların neden-sonuç yaklaşımlarının aksine, bu çalışma, kişilerin göç kararlarını nasıl aldıklarını ve yaşamlarına nasıl anlam yüklediklerini keşfetmeye odaklanmıştır. Nitel yöntem, ele alınan konular hakkında katılımcıların bakış açılarını derinlemesine anlamaya olanak tanıdığı için bu araştırmada nicel yönteme göre daha uygun bulunmuştur. Ayrıca, nitel yaklaşım, araştırma problemini anlama kapsamını genişletme imkânı sağlar.

Şekil 1. Araştırma Süreci

Araştırma tasarımı yapmadan önce alanyazın taraması yaptım, alanla ilgili daha önce yapılmış olan çalışmalar ve yapılması ihtiyaç görülen konuları belirledim. Buna göre beyin göçünün nitelik ve nicelik trendinin artmasının yanında gelişmiş ülkelerden beyin göçünün de arttığı ve bu konuda daha çok çalışmaya ihtiyaç olduğunu tespit ettim. Gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerden beyin göçü motivasyonlarının benzerlik ve farklılık gösterip göstermediği sorusunu sordum. Göç motivasyonlarının karşılaştırmalı analizinin yapılacağı araştırmada bireysel ve kültürel farklılıkları ve deneyim zenginlik ve çeşitliliğini açıklamaya imkân tanınması açısından en uygun çerçevenin itme-çekme kuramının kavramsal çerçevesi olduğunu belirledim ve araştırmanın kavramsal ve kuramsal yapısını bu çerçevede oluşturdum.

2.1. Katılımcılar

Türkiye’den ve Fransa’dan ABD’ye göç eden yüksek eğitilmiş göçmenlerin göç motivasyonları üzerinde etkisi olan itici ve çekici güçleri anlamak ve karşılaştırmalı analiz etmek amacıyla olan bu araştırmanın örneklemini, araştırmanın bu amacına hizmet edecek kriterler belirlenerek “amaçsal örneklem” yoluyla oluşturdum. Hancock ve Algozzine'nin (2006) belirttiği gibi, “En önemli husus, araştırma ortamında, çalışmanın araştırma sorularına yanıt verebilecek en iyi bilgilere sahip olabilecek kişileri belirlemektir” (Algozzine & Hancock, 2006, s. 40).

Araştırma katılımcılarını belirlerken, beyin göçü bağlamında bazı kriterler dikkate aldım. Öncelikli olarak, beyin göçü kavramına uygunluk sağlamak amacıyla, katılımcıların yükseköğrenim mezunu olmaları şartını aradım. Beyin göçü, özellikle yüksek nitelikli kişilerin uluslararası hareketliliği ile ilişkilendirildiği için bu kriter, araştırmanın ana temasına uygun bir katılımcı profili oluşturmak adına kritik bir öneme sahiptir.

Buna ek olarak, katılımcıların en az 10 yıldır Amerika Birleşik Devletleri’nde yaşıyor olmaları bir diğer seçim kriteri olarak belirledim. Bu süre kriterini, veri geçerliliğini güçlendirmek ve katılımcıların hem ABD'deki yaşam deneyimlerinin hem de kaynak ülkeye dair perspektiflerinin daha olgun ve dengeli olmasını sağlamak amacıyla getirdim. Yaptığım ön araştırmalar ve ön görüşmeler, ABD’ye yakın dönemde göç etmiş bireylerin hedef ve kaynak ülkelere dair görüşlerinin daha duygusal, daha az objektif ve bazen de çelişkili olma eğiliminde olduğunu ortaya koymuştur. Örneğin, yeni göç eden bireylerin hedef ülkeye ilişkin deneyimleri henüz sınırlı olduğu için, bu ülkeye dair daha olumlu bir algıya sahip olabileceklerini veya kültürel farklılıklar nedeniyle bazı olumsuz duygular geliştirebileceklerini gözlemledim.

Benzer şekilde, kaynak ülkeye yönelik algılar da nostaljik duygular veya memnuniyetsizlik temelli bir bakış açısı ile şekillenebilmektedir.

Bu doğrultuda, en az 10 yıl ABD’de yaşamış bireylerin, gerek hedef ülke olan ABD’ye dair deneyimlerinin yeterince olgunlaşmış olması, gerekse kaynak ülkeye dair algılarının daha dengeli ve geniş bir perspektife dayanması beklenmektedir. Bu kriter, katılımcıların hedef ve kaynak ülkelerle ilgili görüşlerini kısa süreli, bireysel duygularla sınırlı kalmayıp, uzun süreli gözlem ve deneyimlerle şekillendirmelerine olanak tanımaktadır. Ayrıca, uzun vadeli deneyimler, katılımcıların beyin göçüyle ilgili daha geniş sosyo-ekonomik, kültürel ve politik bağlamları değerlendirebilmelerine katkı sağlamaktadır.

Katılımcı seçiminde belirlenen bu kriterler, araştırmanın güvenilirliği ve geçerliliği açısından önemli bir rol oynamaktadır. Uzun süreli yaşam deneyimine sahip ve yükseköğrenim mezunu bireylerden elde edilen veriler, beyin göçü olgusunu daha derinlemesine ve dengeli bir şekilde analiz etmeye imkân tanımaktadır. Türkiye ve Fransa’dan ABD’ye göç etmiş, en az 10 yıldır ABD’de yaşayan yüksek eğitimli kişiler araştırma sorularına en geçerli yanıtları verebilecek kişiler olarak seçtim.

2.2. Veri Toplama

Nitel araştırmalarda en sık kullanılan veri toplama tekniği görüşmedir. Görüşme insanların bakış açılarını, deneyimlerini, duygularını ve algılarını ortaya koymada kullanılan oldukça güçlü bir yöntemdir. İkinci en yaygın veri toplama tekniği ise gözlemdir. Bu teknik, katılımcıların doğal ortamlarında yapılan gözlemlerle detaylı bilgiler toplanmasına olanak tanır (Yıldırım & Şimşek, 2021, s. 38). Bu araştırmada her iki teknik de kullanılmıştır.

2.2.1. Katılımcı Gözlem

Sözel olmayan davranışların anlamlandırılmasına, katılımcıların doğal ortamlarında gözlemlenmesine ve uzun erimli etkileşimlerle zenginleştirilmiş veri toplanmasına imkân tanıyan katılımcı gözlem yönteminin sunduğu avantajlardan faydalanmaya çalıştım. Bu doğrultuda, gözlem sürecini yalnızca belirli anlarla sınırlı tutmak yerine, araştırma grubunun gündelik yaşam döngüsüne dâhil olacak biçimde yapılandırdım. Katılımcı gözlemleri, bireylerin iş yerlerinde, sosyal etkinliklerde, topluluk toplantılarında ve ev ortamlarında gerçekleştirdim. Doğal gözlem ilkesine sadık kalarak gözlemlerimi müdahale etmeksizin

gerçekleştirdim. Bu süreçte, sahada bulunduğum süre boyunca detaylı alan notları tuttum ve görsel veri toplama amacıyla fotoğraf çekimleri yaptım.

Yüksek eğitilmiş Fransız göçmenlerle ilgili olarak 11 büyük ölçekli etkinlik, 9 ev ziyareti, 5 gündelik buluşma ve 4 özel davette; yüksek eğitilmiş Türk göçmenlerle ilgili olarak ise 5 büyük etkinlik, 17 ev ziyareti, 26 buluşma ve 9 davette aktif katılımcı gözlem yürüttüm. Gözlem sürecinde elde ettiğim alan notlarını sistematik biçimde kodladım; bu kodlama süreci hem gözlemin yapıldığı bağlamsal şartları hem de gözlenen davranışların içeriksel örüntülerini ayırtmamı sağladı. Böylece, farklı bağlamlardaki gözlemleri hem karşılaştırmalı bir zemine oturtmuş hem de yorumlayıcı analiz sürecinin bütüncül bir parçası hâline getirmiş oldum.

2.2.2. Görüşme

Toplumu yakından ilgilendiren önemli sorunlara ilişkin konular üzerine gerçekleştirilecek araştırmalarda sosyal gerçekliği resmetmekte niceliksel özellikler kadar bireylerin bakış açıları, davranışlarını temellendiren anlam dünyaları ve onları kuşatan sosyal bağlarının etkisini de ortaya koymak önemlidir (Kümbetoğlu, 2020 s.37).

2.2.2.1. Ön Görüşme

Araştırmada öncelikle kavramsal analiz ve literatür taraması gerçekleştirdim. Literatür araştırmasının ardından Amerika Birleşik Devletleri'ne göç eden 19'u Türkiyeli, 6'sı Avrupalı olan toplam 25 kişiyle ön görüşmeler yaptım. Bu görüşmelerde göçmenlerden edindiğim bilgilere göre, Türkiye'den göç edenlerin çoğu için göç sebebi Amerika'daki eğitim imkanları iken, Avrupalıların göç nedeni eğitimin yanında buradaki iş alternatifleridir. Ayrıca bu kişiler arasında son 10 yılda göç edenlerin beyanında ABD'deki özgürlüklerin çekici unsur olduğu defaatle dile getirilmiştir. Görüşmelerde dikkat çeken ve beklenen bir beyan da çocuklu ailelerin gelecek kaygısını daha çok vurgulamalarıdır. ABD'de refah seviyesinin yüksek olduğu ve çocukları için daha iyi bir gelecek planına imkân sağladığı düşüncesi, göçmenler için misafirlikten kalıcı olmayı zaruri kılmaktadır.

İkinci aşamada, veri toplamada çeşitliliği sağlamak için German Americans Foundation ve French Americans Foundation yetkilileri ile Amerika'daki kendi vatandaşları hakkında

görüşme gerçekleştirdim.¹ İletişime geçtiğim dernek ve düşünce kuruluşlarından aldığım fikirler araştırma konusu ve kapsamını güçlendirmiştir. Üçüncü olarak ABD'deki çeşitli Fransız okulları ile görüştüm. Bu kuruluşların sağladığı çevre ve bağlantılarla daha çok katılımcıya ulaştım, daha çok etkinlik ve davetlere katıldım, daha fazla gözlem yaptım, daha çok ve çeşitli veri topladım. Ön görüşmelerde elde ettiğim veriler, araştırma sorularını düzenlememde, yarı yapılandırılmış mülakat formunu hazırlanmamda yol gösterici olmuştur.

2.2.2.2. Derinlemesine Mülakat

Creswell'in (2003) belirttiği üzere, bu bilgi toplama tekniği, katılımcının olağandışı, beklenmedik veya gizli konularını doğrudan deneyimlemeyi ve keşfetmeyi sağlar.

Araştırma ana sorusu ve alt sorularına cevap arayacak şekilde, demografik sorular, deneyim/davranış soruları, bilgi soruları, fikir soruları ve duygu sorularının yer aldığı yarı yapılandırılmış mülakat formu İngilizce ve Türkçe hazırlanmıştır. Görüşmelere başlamadan önce çalışmanın amacı açıklanmış, mülakata katılmak için onayları alınmıştır. Ayrıca izin veren katılımcıların mülakatları sesli ya da görüntülü kayıt altına alınmıştır. Bu şekilde hem veri kaybının önüne geçilmiştir hem de araştırmacının görüşme esnasında daha aktif olması sağlanmıştır. Her bir katılımcı ile, katılımcının sağladığı veri yelpazesinin genişliğine göre değişen, yaklaşık kırk beş dakika ile yüz yirmi dakika arasında süren yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Temel yorumlayıcı tasarıma uygun şekilde açık uçlu sorular kullanılmış ve katılımcılara yöneltilen sorular, onların ABD'ye göç etme ve geri dönmeme kararlarında etkili olan itme-çekme faktörlerini keşfetmeye odaklanmıştır. Görüşmeler, Türk göçmenlerle Türkçe, Fransız göçmenlerle İngilizce gerçekleştirilmiştir.

Göçmen deneyimlerinin profilini çıkararak göç motivasyonları üzerindeki itici ve çekici güçleri araştırmayı amaçlayan bu çalışmada, göçmenler için bu ortamda olmanın ne anlama geldiğini ve hayatlarının nasıl olduğunu konuştuğumuz yüz yüze görüşmelerde, görüşme yönteminin esnekliği ve derinliği veri çeşitliliği ve doyumunu beslemiştir.

1980'li yıllardan itibaren sosyal bilimlerde önemli bir yer edinen 'durum çalışması' deseni, tarihsel veya güncel bir olguyu 'nasıl, niçin' soruları ışığında ele alarak derinlemesine

¹ Görüşme Tarihi: 11.05.2022 ve 17.05.2022.

incelemeyi mümkün kılar (Yıldırım & Şimşek, 2021). Bu araştırmada da Türkiye ve Avrupa'dan Amerika Birleşik Devletleri'ne göç eden kişilerin deneyimleri üzerinden durum çalışması yapılarak bir profil çıkarılmıştır. Durum çalışması, çevre ile ilgili veri, süreçle ilgili veri ve algılara ilişkin veri toplanarak olgunun farklı boyutlarını anlamamıza yardımcı olur (Le Comte ve Goetz, 1984).

Bu araştırmada nitel yöntemin tercih edilmesinin başlıca sebebi, katılımcıların kişisel deneyimlerini, motivasyonlarını ve göç kararlarını derinlemesine anlamaktır. Nitel yöntem, katılımcıların göç süreçlerindeki itme-çekme faktörlerini kapsamlı bir şekilde ele almamıza imkân tanımıştır. Bu sayede, Türkiye ve Fransa'dan Amerika Birleşik Devletleri'ne beyin göçü konusunda bağlamsal farklılıklar ve benzerlikler daha iyi anlaşılabilmiştir. Görüşmeler ve gözlemler yoluyla elde edilen zengin veri seti, araştırma sorularının derinlemesine yanıtlanmasını sağlamış ve araştırma sürecinde esneklik sunarak çeşitli perspektifleri keşfetmemize olanak tanımıştır.

2.3. Araştırmacının Rolü

Nitel araştırmacı alanda zaman harcayan, araştırma kapsamındaki kişilerle doğrudan görüşen ve gerektiğinde bu kişilerin deneyimlerini yaşayan, alanda kazandığı bakış açısını ve deneyimleri, toplanan verilerin analizinde kullanan kişidir (Yıldırım & Şimşek, 2021).

Nitel araştırma yönteminde araştırmacı, olay ve olguları yakından izler ve katılımcı bir tavır geliştirir. Amaç, derinlemesine betimleme ve yorumlama yaparak aktörlerin bakış açılarını anlamaktır. Araştırmacının rolü bu bağlamda oldukça kritiktir; çünkü araştırmacı alanda zaman harcayan, araştırma kapsamındaki kişilerle doğrudan görüşen ve gerektiğinde bu kişilerin deneyimlerini yaşayan kişidir (Yıldırım & Şimşek, 2021). Bu süreçte elde edilen bakış açısı ve deneyimler, toplanan verilerin analizinde önemli bir rol oynar. Araştırmacının öznel yorumları, nitel araştırmanın temel taşlarından biridir ve hiçbir araştırmada yüzde yüz nesnellik mümkün değildir (Patton, 1990).

Araştırmacı, nitel araştırmalarda veri toplama ve analiz sürecinde birincil araç konumundadır. İnsan temelli bir araç olarak araştırmacı, verileri anlamlandırma, katılımcılarla etkileşim kurma ve toplanan bilgileri derinlemesine yorumlama yetkinliği sayesinde nitel araştırmaların amaçlarına uygun bir şekilde çalışabilir (Merriam, 2002). Bu çalışmada, bir göçmen olarak

kişisel deneyimlerim ve kültürel bağlamım, hem araştırmaya içeriden bir bakış açısı sağlama avantajını hem de potansiyel önyargılar gibi zorlukları beraberinde getirmiştir.

Araştırma sürecinde, derinlemesine mülakatlar ve katılımcı gözlem yoluyla veri topladım. Bir göçmen olarak benzer deneyimlere sahip olmam, katılımcılarla güçlü bir empati geliştirmeme ve onların bakış açılarını daha iyi anlamama olanak tanıdı. İçeriden biri olarak rolüm, katılımcıların yaşadıkları süreçleri ve karar alma mekanizmalarını daha detaylı bir şekilde anlamamı sağladı. Bununla birlikte, Merriam'ın (2002) belirttiği gibi, önyargılar araştırma sürecini etkileyebilecek önemli bir faktördü ve bu nedenle, bu önyargıları tamamen ortadan kaldırmaktan ziyade, onları tanımlayıp yönetmek önemli hale geldi. Bu bağlamda, yansıtma günlüğü tuttum ve verilerin doğruluğunu ve tarafsızlığını sağlamak için katılımcı doğrulama yöntemlerini kullandım.

Araştırmacı olarak, nitel yöntemin gerekliliklerini yerine getirmek karmaşık ve çok yönlü bir rol üstlenmeyi gerektirdi. Özellikle, mülakatlarda doğru soruları formüle etmek ve katılımcıları düşüncelerini ayrıntılı bir şekilde paylaşmaya teşvik etmek dikkat gerektiren bir süreçti. Bazı katılımcılar başlangıçta kısa cevaplarla yetinirken, takip soruları ve yönlendirici sorularla bu durumun üstesinden geldim. Katılımcıların güvenini kazanmak hem mülakatların verimliliğini artırdı hem de toplanan verilerin derinliğini sağladı.

Araştırmam aynı zamanda kişisel geçmişimden ilham aldı. Göçmen kimliğim, katılımcıların yaşadıkları zorluklara ve fırsatlara dair daha duyarlı bir anlayış geliştirmeme yardımcı oldu. Ancak, araştırmacının aynı zamanda araştırmanın bir parçası olduğu durumlarda, bu yakınlık potansiyel yanlılık riskini de beraberinde getirebilir. Örneğin, katılımcılar başlangıçta benim göçmen kimliğime dayanarak cevaplarını filtreleyebilir ya da eleştirel görüşlerini paylaşmaktan çekinebilirlerdi. Bu tür etkileri en aza indirmek için, araştırmanın başında katılımcılara gizlilik ve anonimlik güvencesi verdim ve mülakatlar boyunca tarafsız bir duruş sergilemeye özen gösterdim.

Nitel bir metodoloji kullanan araştırmacılar için, tarafsızlığı korumak ve katılımcıların samimi geri bildirimlerini toplamak önemli bir sorumluluktur. Katılımcılar bazen benim görüşlerimi öğrenmek istediler, ancak görüşlerimin onların düşüncelerini etkilemesini önlemek amacıyla bu bilgileri mülakatlar tamamlandıktan sonra paylaştım. Bu tutum, araştırmanın güvenilirliğini artırmaya ve tarafsızlığını sağlamaya yönelik önemli bir adımdı.

2.4. Araştırma Verilerinin Analizi

Alan notlarını, ön araştırma notlarını, ön görüşme sırasında tutulan notları, katılımcı gözlem notlarını ve derinlemesine görüşme notlarını analize tabii tuttum. Notlar alındıklarından itibaren 24 saat içinde tercüme, kodlama ve kategorilendirmeleri yaptım. Kodlama ile gerçekleştirilen aslında bir sınıflandırma işlemidir. Kodlama analizde temel bir süreçtir. Kodlamayı, transkripsiyonların oluşturduğu metnin ayırt edilebilir parçalar halinde tanımlanması ve kaydedilmesi olarak tanımlamak mümkündür. Bu parçalar belirli bir isim veya kavram altında toplanabilir. Bu isim veya kavram araştırmanın kuramsal kavramlarından veya fikrinde çıkarılabileceği gibi, metnin kendisinden sundukları olabilir (Kümbetoğlu, 2020 s.37). Veriler zenginleştikçe veri tabloları oluşturdum. Yeni veriler topladıkça kodları güncelledim. Tanımlayıcı kodlama, başlıklara göre kodlama ve analitik kodlama yaptım. Verileri azaltılıp itme-çekme faktörleri çerçevesinde analiz edip karşılaştırdım.

2.5. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için bir dizi strateji uyguladım. İlk olarak, toplanan verilerin doğruluğunu ve geçerliliğini teyit etmek için katılımcılarla birlikte çalıştım. Ayrıca, yansıtma günlüğü kullanarak kendi düşüncelerimi ve potansiyel önyargılarımı sürekli değerlendirdim.

Shenton (2004), nitel araştırmalarda güvenilirlik sağlamak amacıyla veri kaynaklarının çeşitlendirilmesini, katılımcı doğrulama uygulanmasını ve elde edilen bilgilerin ayrıntılı biçimde betimlenmesini temel stratejiler arasında göstermektedir. Bu çalışmada da benzer stratejiler kullanarak, mülakat verilerinden elde edilen temaların ve yorumların doğruluğunu katılımcılarla kontrol ettim.

Hem içeriden bir bakış açısı hem de araştırmacının kişisel deneyimlerinden kaynaklanabilecek önyargıların dikkatle yönetilmesi, bu araştırmanın güvenilirliğini ve geçerliliğini sağlama sürecinde kritik bir rol oynadı. Bu yöntemler, çalışmanın tarafsızlığını ve bilimsel değerini korumaya yönelik önemli adımlardı.

2.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın çeşitli sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak, nitel araştırma yönteminin doğası gereği, katılımcı sayısının sınırlı olması genelleme yapılabilmesini kısıtlamaktadır.

Araştırmada otuz üç katılımcıyla görüşülmüş olup, bu durum, bulguların daha geniş bir evrene uygulanabilirliğini sınırlandırmıştır. Nitel yöntem, esneklik ve derinlik sağlaması açısından avantaj sunmakla birlikte, aynı araştırmanın birebir tekrarlanabilirliğini ve denetlenebilirliğini mümkün kılmamaktadır. Bu durum, sosyal bilimlerde yaygın bir sınırlılık olmakla birlikte, elde edilen bulguların bağlamla sınırlı olduğunun göz önünde bulundurulmasını gerektirir.

İkinci olarak, görüşmelerin farklı dillerde gerçekleştirilmiş olduğu göz önünde tutulmalıdır. Türkiye’den gelen katılımcılarla anadilinde görüşmeler yapılmışken, Fransız katılımcıların çoğuyla mülakatlar İngilizce olarak, yani anadilleri dışında yürütülmüştür. Bu durum, katılımcıların duygu ve düşüncelerini ifade etme biçimlerinde sınırlayıcı bir etki yaratmış olabilir; özellikle kültürel inceliklerin ve deneyimlerin aktarımında dilsel kayıpların yaşanma olasılığı göz önünde bulundurulmalıdır.

Araştırmacının göçmen bir kimliğe sahip olması ve "içerden bakış" sağlayabilmesi, verilerin niteliğine katkı sağlamışsa da bu durum potansiyel önyargılar açısından dikkate alınması gereken bir faktördür. Bu sınırlılıkların farkında olunması ve gelecekteki çalışmalarda bu eksikliklerin giderilmesi, beyin göçü konusundaki anlayışın daha da derinleşmesine katkı sağlayacaktır.

Bu bölümde, araştırmanın yöntemi ayrıntılı biçimde ortaya konmuş; kullanılan nitel yaklaşımın kuramsal temelleri, örneklem seçimi, veri toplama araçları, analiz stratejileri ve araştırmacının konumlanması açıklanmıştır. Katılımcı gözlemler ve derinlemesine mülakatlar aracılığıyla elde edilen veriler, göç kararlarının sadece ekonomik ya da yapısal dinamiklerle sınırlı olmayıp, bireylerin anlam dünyaları, deneyimleri ve sosyal bağlamlarıyla da şekillendiğini göstermiştir. Nitel yöntemin doğası gereği, bu çalışmada ulaşılan bulgular sayısal genellemelerden çok, anlamların derinliğine inerek katılımcıların yaşam dünyalarını anlamayı amaçlamıştır.

Bu yöntembilimsel zemin, bir sonraki bölümde sunulan saha verilerinin bütüncül bir perspektifle değerlendirilmesine olanak tanımıştır. “Gitmek ve Kalmak Arasında: Araştırma Bulguları” başlıklı üçüncü bölümde, Türkiye ve Fransa’dan ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin göç ve kalma kararlarına yön veren itme ve çekme faktörlerine, gözlem verileri ve katılımcı anlatıları doğrultusunda yer verilmiş ve araştırma verileri yorumlayıcı bir yaklaşımla analiz edilmiştir. Böylece göçün sadece dışsal nedenlerle değil, içsel dönüşüm ve aidiyet süreçleriyle birlikte nasıl şekillendiğinin daha yakından anlaşılması hedeflenmiştir.

3. GİTMEK ve KALMAK ARASINDA: ARAŞTIRMA BULGULARI

Araştırmanın bulgular bölümü, yüksek nitelikli göçmenlerin hem göç etme hem de kalma kararlarını biçimlendiren çok katmanlı dinamikleri görünür kılmak üzere, sistematik bir yapı içerisinde kaleme alınmıştır. Nitel veri analizine dayanan bu yapı, katılımcıların deneyimlerini aynı zamanda yapısal, kurumsal ve toplumsal bağlamlarda değerlendirecek şekilde planlanmıştır. Bulgular hem Türkiye hem de Fransa'dan gelen katılımcıların beyanlarını içerecek biçimde tematik olarak sınıflandırılmış; bu sınıflandırma sürecinde kuramsal çerçeve olarak kullanılan itme ve çekme faktörleri modeli, bağlamsal olarak yeniden yorumlanarak uygulanmıştır. Ancak bu bulgular, araştırma kapsamında yürütülen sınırlı sayıdaki nitel görüşme ve katılımcı gözlem verilerine dayanmakta olup bu araştırmaya katılan kişilerin deneyim ve ifadeleriyle sınırlıdır. Ayrıca, araştırma kapsamında ele alınan göç biçiminin, bir “sınıfsal göç” olgusu olarak değerlendirilmesi önemlidir; zira araştırmanın örneklemini yüksek eğitilmiş, profesyonel niteliklere sahip ve küresel iş gücü piyasasında dolaşım imkânı bulunan kişilerden oluşmaktadır. Bu durum, hem göç kararlarını etkileyen dinamiklerin niteliğini hem de göçmenlik deneyimlerinin biçimlenmesini doğrudan etkilemektedir.

İlk olarak, araştırma örneklemini oluşturan katılımcıların sosyo-demografik profilleri sunulmuş; yaş, cinsiyet, meslek, eğitim seviyesi, medeni durum ve çocuk sahibi olma gibi değişkenler üzerinden iki ülke grubu arasındaki benzerlik ve farklılıklar grafiksel olarak karşılaştırılmıştır. Bu demografik çözümleme, tematik analizlere temel bir altyapı sunmaktadır.

Ardından, göç etme kararında etkili olan çekme faktörleri, kaynak ülkeye göre ayrı ayrı ele alınmıştır. Göç etme kararı ile hedef ülkede kalma kararı, birbirinden farklı dinamiklerle şekillenen, farklı zaman dilimlerinde ve farklı yaşam koşulları altında alınan iki ayrı süreçtir. Bu iki karar hem bireyin kişisel gelişim yolculuğu hem de kaynak ve hedef ülkelerin toplumsal, ekonomik ve siyasal yapılarındaki değişimlerle doğrudan ilişkilidir. Dolayısıyla, göç sürecinin tek bir nedensellik çerçevesinde ele alınması, bu çok katmanlı kararların karmaşık doğasını tam olarak yansıtamayabilir.

Bu çalışmada yer alan katılımcıların anlatıları, göç etme kararının, kalma kararından hem zamanlama hem de motivasyon açısından belirgin şekilde farklılaştığını ortaya koymaktadır. Katılımcıların hiçbiri, ABD'ye göç ederken kesin bir kalma kararıyla hareket etmemiş; çoğunlukla geçici bir deneyim, akademik ya da profesyonel gelişim, kısa vadeli ekonomik

fırsatlar ya da belirsiz bir süreliğine deneme niyetiyle yola çıkmışlardır. Hedef ülkede kalmanın uzun vadeli bir tercih olarak şekillenmesi, göçmenlerin karşılaştıkları sosyal, ekonomik ve kültürel deneyimlere, ailevi sorumluluklara ve profesyonel fırsatların sürdürülebilirliğine bağlı olarak daha sonra netleşmiştir. Bu durum, kalma kararının zamanla değişen bağlamsal koşullar, bireysel beklentiler ve toplumsal yapılarla şekillendiğine işaret etmektedir.

Bu bağlamda, göç etme kararı genellikle kısa vadeli bir çıkış ya da geçici bir çözüm olarak başlarken, kalma kararı ise daha karmaşık, uzun vadeli bir adaptasyon sürecinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Göçmenlerin hayatlarının farklı dönemlerinde, farklı sorumluluklarla ve değişen önceliklerle verdikleri bu kararlarda, bireysel hikâyelerinin yanında, hedef ve kaynak ülkelerdeki sistemler, fırsatlar, iş hayatındaki dinamikler, toplumsal yapı, norm ve değerler, kültürel yapı ve sosyal yaşam ile birlikte şekillenmektedir.

Bu çalışmada, göç etme ve kalma kararlarının bu farklı doğası dikkate alınarak, her iki sürecin dinamikleri ayrı başlıklar altında ele alınmış; göçmenlerin göç etme motivasyonları ile hedef ülkede kalma kararlarını şekillendiren itme ve çekme faktörleri, bağlamsal analizlerle derinlemesine incelenmiştir.

Bu bağlamda, önce Türkiye’den ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin göç motivasyonlarını açıklayan alt başlıklar geliştirilmiş; ardından aynı yapı Fransa örneğine uygulanmıştır. Her iki ülke için de eğitim, bilimsel araştırma imkanları, kariyer fırsatları, bireysel özgürlükler, çocukların eğitimi ve yaşam kalitesi gibi ana temalar altında yapılan analizler, doğrudan katılımcı beyanlarına dayandırılmıştır. Bu bölümleri takiben, iki ülke arasında çekme faktörleri açısından karşılaştırmalı bir analiz gerçekleştirilmiş; benzerlikler, farklılıklar ve genel eğilimler ayrı alt başlıklar altında ele alınmıştır.

Bulguların ikinci büyük bölümünde, bireylerin ABD’de kalma kararında etkili olan faktörler değerlendirilmiştir. Bu bağlamda hem Türkiye hem Fransa’daki yapısal ve kültürel sınırlılıkların, bireylerin uzun vadede ABD’de kalma eğilimlerini nasıl etkilediği analiz edilmiştir. Türkiye bağlamında akademik baskılar, liyakate dayalı sistem eksikliği, ekonomik belirsizlikler ve toplumsal kutuplaşma öne çıkarken; Fransa bağlamında bürokratik engeller, kurumsal tutuculuk, girişimciliğe kapalı yapı ve örtük ayrımcılık gibi faktörler ön plana çıkmıştır. Her iki ülkeye dair analizler, ayrı alt başlıklarla yapılandırılmış ve özgün katılımcı

ifadeleriyle desteklenmiştir. Bu bölümü takiben, itme faktörlerinin ülkelere göre karşılaştırmalı değerlendirilmesi sunulmuştur.

Bulguların son bölümü, geleneksel itme-çekme modeliyle kolayca açıklanamayan ancak göçmenlerin kalma kararlarında belirleyici olan daha duygusal ve sembolik boyutları kapsamaktadır. Bu bağlamda, "Rağmen Göç" başlığı altında, bireylerin aidiyet arayışları, kimlik bölünmeleri, sosyal yalnızlık, kültürel uyumsuzluk ve dönüşen algılar gibi faktörlere rağmen neden ABD’de kalmayı sürdürdükleri analiz edilmiştir. Bu analiz, bireylerin rasyonel tercihlerinin ötesinde, göçmenliğin duygusal maliyetlerini de görünür kılmak amacıyla yapılandırılmıştır.

Tüm bu tematik yapı, tek başına bireysel deneyimlerin yansıtılmasıyla sınırlı kalmayıp; bu deneyimlerin ardında yatan yapısal ve kültürel kalıpların eleştirel bir biçimde çözümlenmesini de hedeflemektedir. Bu yaklaşım, yüksek nitelikli göçün yalnızca bir "beyin göçü" değil, aynı zamanda bir kimlik, aidiyet ve dönüşüm süreci olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır.

3.1 Katılımcı Profili ve Demografik Dağılım

Bu bölümde, araştırmanın örneklemini oluşturan katılımcıların temel sosyo-demografik özellikleri özetlenmektedir. Nitel veri analizi sürecine dâhil edilen 33 katılımcının; cinsiyet, yaş, meslek, eğitim düzeyi, medeni durum, çocuk sayısı, ABD’ye geliş yılı ve kalış süresi gibi özellikleri hem tanımlayıcı istatistiklerle hem de grafiklerle sunulmuştur. Bu veriler, araştırmada yer alan bireylerin kimliksel ve mesleki çeşitliliğini anlamak, yorumlanan tematik bulgulara daha sağlam bir bağlam kazandırmak amacıyla paylaşılmıştır.

Katılımcılar, kaynak ülkeleri (Fransa ve Türkiye) esas alınarak gruplandırılmıştır.

Aşağıda yer alan Tablo 3 , bu çalışmada yer alan tüm katılımcıların demografik profiline ilişkin temel bilgileri özetlemektedir:

Tablo 3 Katılımcıların Demografik Profili

Katılımcı No	Ülke	Cinsiyet	Yaş	Meslek	Alan	ABD'ye Geliş Yılı	ABD'de Kalış Süresi (Yıl)	Medeni Durum	Çocuk Sayısı	Eğitim Seviyesi
FR1	Fransa	K	44	Akademisyen	Akademik	2007	18	Evli	2	Doktora
FR2	Fransa	K	56	Akademisyen	Akademik	1996	29	Bekar	2	Yüksek Lisans
FR3	Fransa	K	64	Bilim İnsanı	Profesyonel	1992	33	Evli	2	Doktora
FR4	Fransa	E	52	Yönetici	Profesyonel	2014	11	Evli	3	Yüksek Lisans
FR5	Fransa	E	47	Akademisyen	Akademik	2007	18	Bekar	2	Doktora
FR6	Fransa	K	56	Yönetici	Profesyonel	2006	19	Bekar	1	Doktora
FR7	Fransa	K	55	Akademisyen	Akademik	2010	15	Bekar	0	Yüksek Lisans
FR8	Fransa	E	60	Akademisyen	Akademik	2001	24	Evli	1	Yüksek Lisans
FR9	Fransa	K	57	Üst Düzey Yönetici	Profesyonel	2004	21	Evli	1	Yüksek Lisans
FR10	Fransa	E	48	Yönetici	Profesyonel	2003	22	Evli	1	Yüksek Lisans
FR11	Fransa	E	53	Üst Düzey Yönetici	Profesyonel	2003	22	Evli	2	Doktora
FR12	Fransa	E	55	Bilim İnsanı	Profesyonel	1999	26	Bekar	2	Doktora
FR13	Fransa	E	50	Mühendis	Profesyonel	2002	23	Evli	1	Doktora
FR14	Fransa	K	42	Araştırmacı	Akademik	2004	21	Bekar	2	Yüksek Lisans
FR15	Fransa	K	48	Akademisyen	Akademik	2001	24	Evli	3	Doktora
TR1	Türkiye	K	44	Akademisyen	Akademik	2008	17	Evli	2	Doktora

TR2	Türkiye	K	52	Mühendis	Profesyonel	1995	30	Evli	1	Yüksek Lisans
TR3	Türkiye	K	46	Sanatçı - Akademisyen	Akademik	1999	26	Evli	3	Doktora
TR4	Türkiye	K	47	Bilim İnsanı	Profesyonel	2001	24	Evli	0	Doktora
TR5	Türkiye	E	53	Bilim İnsanı	Profesyonel	2004	21	Evli	0	Doktora
TR6	Türkiye	K	45	Üst Düzey Yönetici	Profesyonel	2014	11	Evli	2	Yüksek Lisans
TR7	Türkiye	E	51	Mühendis	Profesyonel	2003	22	Evli	0	Yüksek Lisans
TR8	Türkiye	K	52	Üst Düzey Yönetici	Profesyonel	2005	20	Evli	1	Doktora
TR9	Türkiye	E	47	Üst Düzey Yönetici	Profesyonel	2005	20	Evli	2	Doktora
TR10	Türkiye	E	52	Bilim İnsanı	Profesyonel	2001	24	Evli	1	Yüksek Lisans
TR11	Türkiye	E	44	Mühendis	Profesyonel	2002	23	Evli	1	Doktora
TR12	Türkiye	E	50	Akademisyen	Akademik	2006	19	Evli	1	Yüksek Lisans
TR13	Türkiye	K	41	Akademisyen	Akademik	2007	18	Evli	3	Yüksek Lisans
TR14	Türkiye	K	44	Akademisyen	Akademik	2003	22	Evli	1	Doktora
TR15	Türkiye	K	45	Akademisyen	Akademik	2006	19	Evli	0	Yüksek Lisans
TR16	Türkiye	E	45	Akademisyen	Akademik	2003	22	Bekar	0	Yüksek Lisans
TR17	Türkiye	K	47	Yönetici	Profesyonel	2008	17	Evli	3	Doktora
TR18	Türkiye	E	52	Akademisyen	Akademik	2006	19	Evli	1	Yüksek Lisans

3.1.1 Mesleki Alanlar

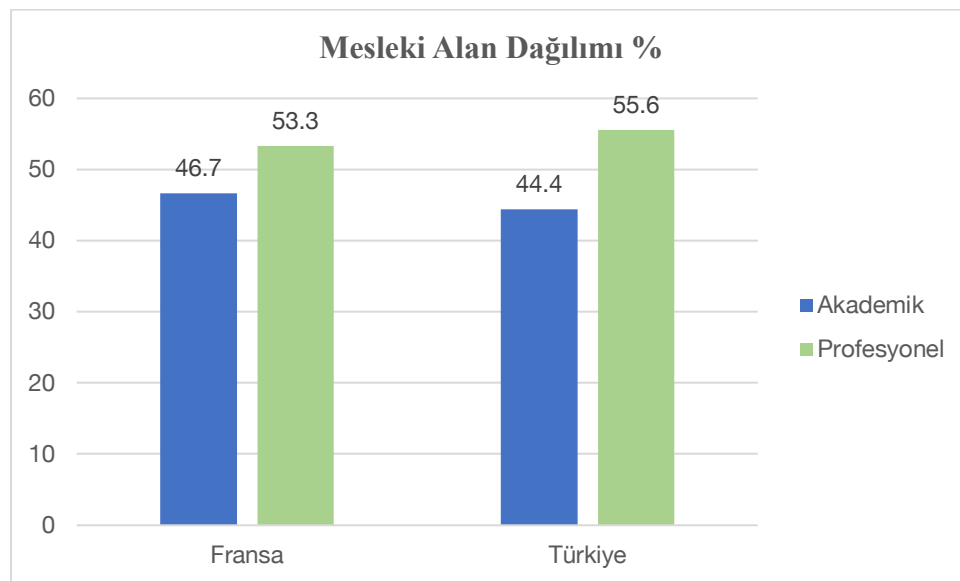
Bu araştırmaya katılan yüksek nitelikli göçmenlerin mesleki alanlara göre dağılımları, bireylerin göç öncesi ve sonrası profesyonel yönelimlerini anlamak açısından önemlidir. Katılımcılar, beyan ettikleri meslek bilgilerine göre “Akademik” ve “Profesyonel” olmak üzere iki ana kategoride gruplandırılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre, Fransa’dan göç eden bireylerin % 53’ü, Türkiye’den göç edenlerin ise % 55’i profesyonel alanda çalışmaktadır. Akademik alanda yer alan katılımcılar arasında ağırlıklı olarak “akademisyen”, “araştırmacı” gibi meslekler öne çıkarken; profesyonel alanda “araştırma geliştirme uzmanı”, “üst düzey yönetici”, “yönetici” ve “mühendis” gibi mesleki pozisyonlar dikkat çekmektedir.

Her iki ülke örnekleminde de akademik ve profesyonel alanlar arasında görece dengeli bir dağılım görülmektedir. Ancak Fransa grubunda üst düzey yönetici ve bilim insanı gibi uygulamalı profesyonel pozisyonların sayıca daha fazla olduğu, Türkiye grubunda ise akademisyenlerin belirgin şekilde öne çıktığı gözlemlenmektedir.

Aşağıda yer alan Grafik 1, katılımcıların mesleki alanlara göre ülke bazlı yüzdelik dağılımını göstermektedir:

Grafik 1 Katılımcıların Mesleki Alan

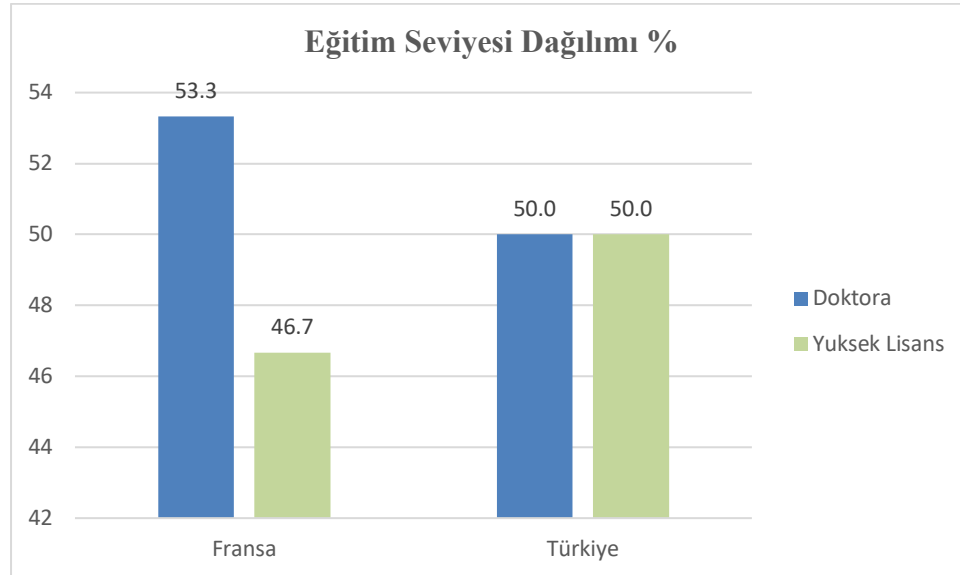
3.1.2 Eğitim Seviyesi

Katılımcıların eğitim düzeyleri, göç kararlarının ardındaki motivasyonları ve yerleştikleri ülkelerdeki entelektüel katkı potansiyellerini anlamada önemli bir göstergedir. Bu çalışmaya dâhil edilen 33 yüksek nitelikli göçmenin tamamı, lisansüstü düzeyde eğitime sahiptir. Katılımcılar yalnızca “Yüksek Lisans” ve “Doktora” düzeylerinde sınıflandırılmış olup, bu yönüyle örneklem homojen fakat ileri düzey eğitim açısından çeşitlidir.

Elde edilen verilere göre, Fransa’dan gelen katılımcıların % 54’ü doktora, % 46’sı yüksek lisans düzeyinde eğitim almışken; Türkiye’den gelen katılımcılar arasında bu oran % 50 – % 50 düzeyinde dengelenmektedir. Her iki grup içinde de doktora yapmış bireylerin oranı oldukça yüksektir. Bu bulgu, çalışmanın odaklandığı yüksek nitelikli insan gücünün sadece mesleki değil, aynı zamanda akademik yeterlilik açısından da yüksek bir kümeyi temsil ettiğini göstermektedir.

Aşağıda yer alan Grafik 2, katılımcıların ülkelere göre eğitim düzeyine ilişkin yüzdelik dağılımını göstermektedir:

Grafik 2 Katılımcıların Eğitim Seviyesi

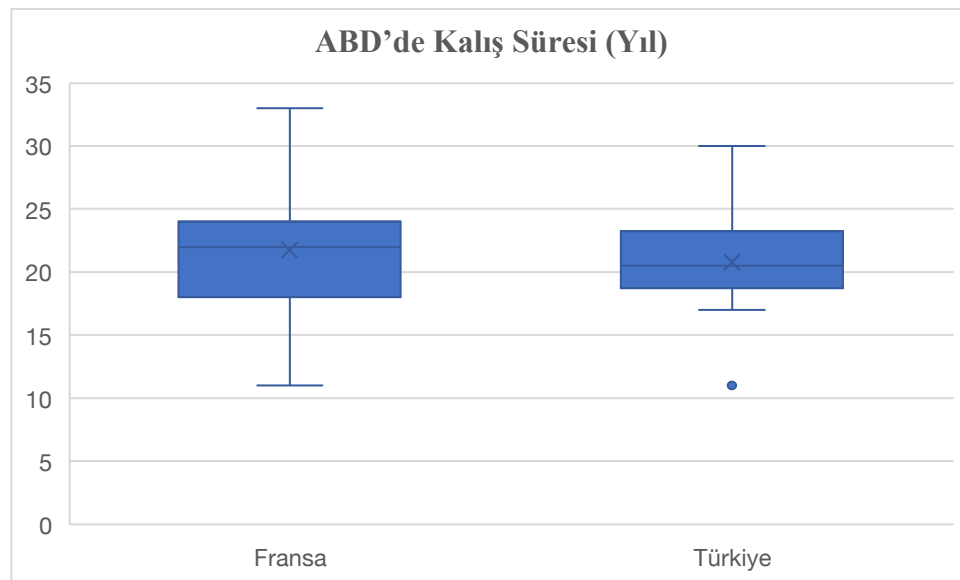
3.1.3 Katılımcıların Yaş Aralıkları ve ABD’de Kalış Süreleri

Bu çalışmada, göç etme kararlarının ötesinde, bireylerin Amerika Birleşik Devletleri’nde uzun süreli olarak kalma eğilimlerine etki eden faktörler incelenmektedir. Bu nedenle, veri toplama sürecinde, ABD’de en az 10 yıldır yaşayan yüksek nitelikli kişiler çalışmaya dâhil edilmiştir. Söz konusu süre kriteri, katılımcıların hem göç ettikleri ülkeye ilişkin deneyimlerinin olgunlaşmış olması hem de kaynak ülkeye dair değerlendirmelerinin daha dengeli bir perspektife dayanması amacıyla belirlenmiştir. Türkiye ve Fransa’dan göç eden katılımcıların her biri, bu kriterlere uygun biçimde seçilmiştir.

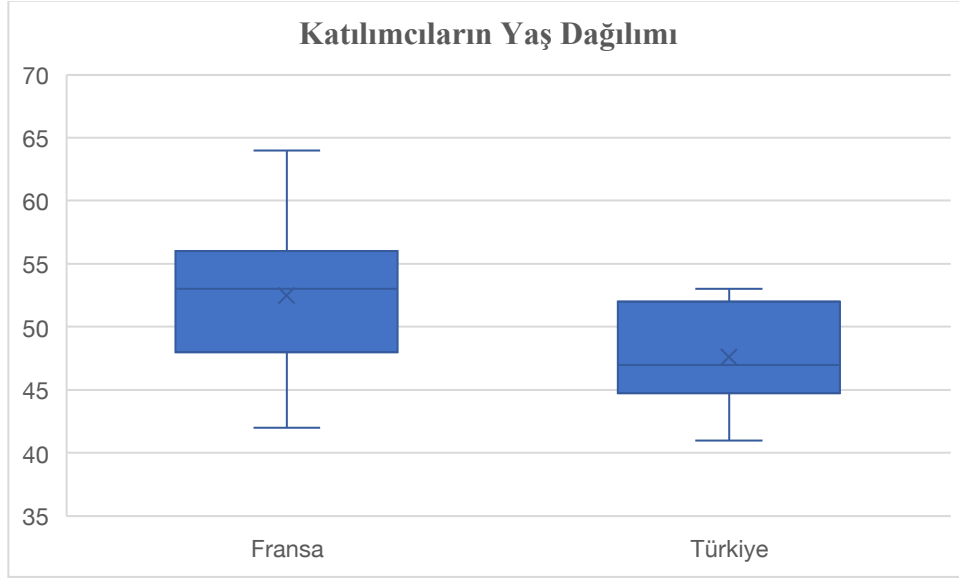
Aşağıda yer alan grafiklerde, katılımcıların ABD’de kalış süreleri ile yaş aralıkları ülkelere göre karşılaştırmalı olarak sunulmaktadır. Her iki ülkeden gelen bireylerin ortalama kalış süresi ve yaş değerleri benzerlik göstermekte olup, dağılım aralıkları farklılıklar içermektedir. Fransa örnekleminde kalış süresi ve yaş dağılımı daha geniş bir varyasyon gösterirken, Türkiye grubunda bu değişkenler daha sınırlı bir aralıkta yoğunlaşmaktadır.

Bu grafikler, araştırmanın örneklem çerçevesiyle tutarlı şekilde, en az 10 yıllık yaşam deneyimine sahip katılımcıların yaş ve kalış süresi profillerini özetlemektedir.

Grafik 3 Katılımcıların ABD’de Kalış Süresi

Grafik 4 Katılımcıların Yaş Aralıkları

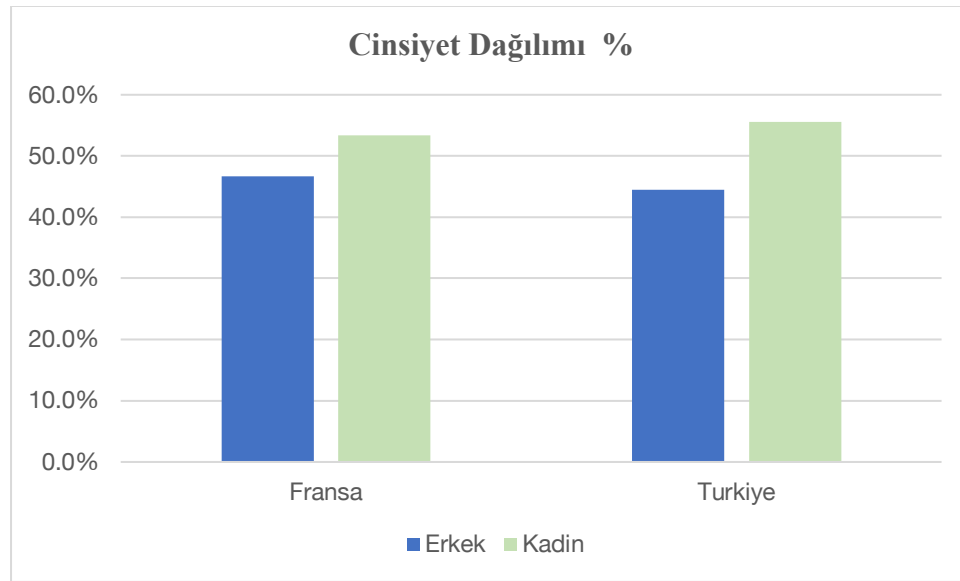

3.1.4 Cinsiyet

Katılımcıların cinsiyet dağılımı, Fransa ve Türkiye örneklemi temelinde aşağıda sunulmaktadır. Fransa'dan gelen katılımcıların %53.3'ü kadın, %46.7'si erkektir. Türkiye'den gelen katılımcılar arasında kadın oranı %55.6, erkek oranı %44.4'tür.

Her iki ülke örneğinde de cinsiyet dağılımı görece dengeli bir yapı sergilemektedir. Bununla birlikte, kadın katılımcı oranı her iki kaynak ülkede de az da olsa daha yüksektir.

Grafik 5 Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

3.1.5 Medeni Durum ve Çocuk Sahibi Olma

Katılımcıların medeni durumları ve çocuk sahibi olma bilgileri, göç kararlarının ailevi boyutlarını anlamak açısından önemli bir bağlam sunmaktadır. Fransa ve Türkiye örnekleme ait bu iki değişkene ilişkin dağılımlar aşağıda özetlenmiştir.

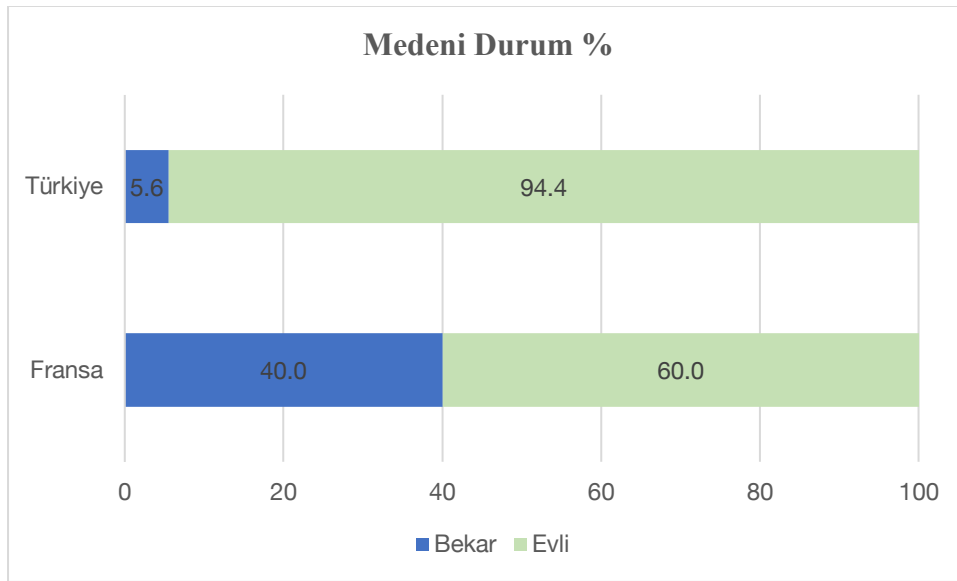
Medeni durum açısından, Fransa'dan gelen katılımcıların % 60.0'ı evli, % 40.0'ı bekârdır. Türkiye'den gelen katılımcılar arasında evli oranı % 94.4, bekâr oranı ise % 5.6'dır.

Çocuk sahibi olma açısından, Fransa örnekleminde çocuk sahibi olan katılımcıların oranı % 93.3'tür. Türkiye örnekleminde bu oran % 72.2'dir.

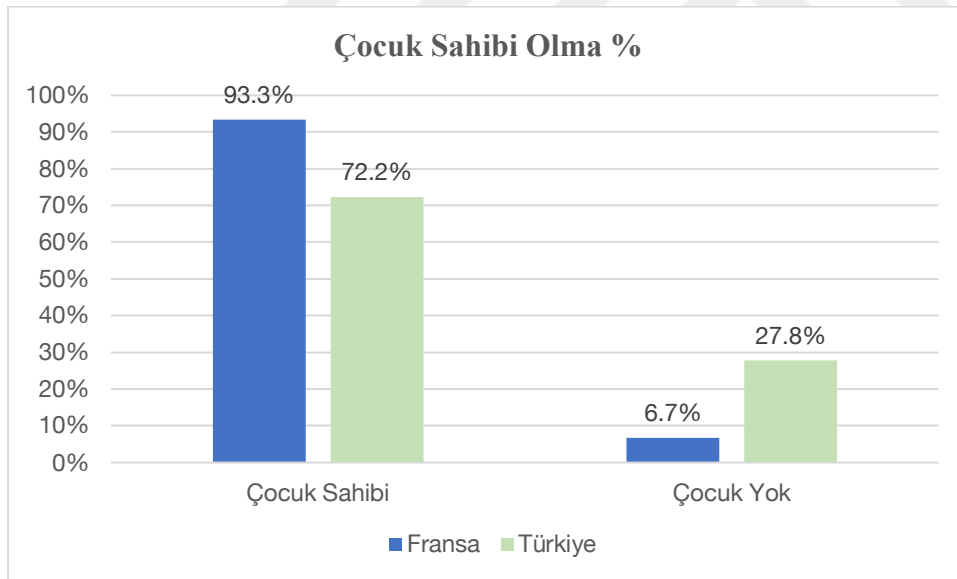
Katılımcıların büyük çoğunluğunun çocuk sahibi olması, araştırmanın hem Türkiye hem de Fransa örnekleminde göç etme ve ABD'de kalma kararlarını etkileyen aile ve çocukların eğitimi temelli faktörleri karşılaştırmalı olarak analiz etme olanağı sunmuştur.

Aşağıdaki Grafik 6 ve Grafik 7'de, katılımcıların medeni durumları ve çocuk sahibi olma durumlarına göre ülke içindeki yüzdelik dağılımları gösterilmektedir:

Grafik 6 Katılımcıların Medeni Durum Dağılımı

Grafik 7 Katılımcıların Çocuk Sahibi Olma Durumu

3.2. Türkiye’den ABD’ye Göç Etmede Çekme Faktörleri

Türkiye’den Amerika Birleşik Devletleri’ne yönelen yüksek nitelikli göç, bireylerin Amerika’da bulmayı umut ettikleri imkânların ve avantajların etkisiyle şekillenmiş çok boyutlu bir yönelim sergilemiştir. Bu bölümde yer alan analizler, bireylerin göç kararlarını verirken

ABD’yi nasıl bir “çekim merkezi” olarak algıladıklarını, bu algının hangi somut verilerle beslendiğini ve hangi toplumsal dinamiklerle iç içe geçtiğini ortaya koymuştur. Katılımcıların anlatıları, göç kararının sadece ekonomik kaygılarla sınırlı olmadığını; entelektüel, profesyonel, pedagojik ve kültürel yönelimlerin bir bütün olarak etkili olduğunu göstermiştir.

Yapılan mülakatlarda, özellikle ABD’deki kaliteli eğitim kurumları, bilimsel üretime uygun akademik altyapı, bireysel performansa dayalı profesyonel kariyer imkânları, özgürlükçü toplum yapısı ve çocuklar için sunulan yüksek yaşam kalitesi gibi faktörler, katılımcıların göç kararlarında önemli rol oynamıştır. Bu unsurlar, bireylerin kendi potansiyellerini daha özgür, destekleyici ve çok boyutlu bir sistem içinde gerçekleştirme arzularıyla doğrudan bağlantılıdır.

Katılımcıların ABD’ye dair algıları çoğu zaman duygusal ya da imgesel bir hayranlığın da var olduğu; detaylı araştırmalar, gözlemler ve önceki göçmen ağları aracılığıyla elde edilen somut bilgilere dayanmaktadır. Göç kararı öncesinde başvurulmuş üniversitelerin araştırma fonları, ders içerikleri, mentorluk yapıları gibi unsurların dikkatlice incelendiği; iş dünyasındaki fırsatların, uluslararası geçerliliği olan sertifikaların ve bireysel gelişim yollarının titizlikle değerlendirildiği görülmektedir. Aynı şekilde, çocukların daha açık, yaratıcı ve destekleyici bir ortamda büyümesi yönündeki ebeveyn beklentileri, sadece bireysel değil kuşaklar arası göç stratejilerini de şekillendirmiştir.

Bu çerçevede, Türkiye’den ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin karar alma süreçleri, bir ülkeyi terk etme değil, başka bir ülkeyi bilinçli biçimde tercih etme eylemi olarak okunmuştur. Bireylerin ABD’ye dair beklentileri; akademik üretim, mesleki görünürlük, sosyal tanınma ve yaşam kalitesine ilişkin arzularla birleşmiş ve bu yeni toplumsal alanda kendilerine ait bir gelecek kurma isteğini güçlendirmiştir.

3.2.1 Kaliteli Eğitim Kurumları ve Uluslararası Eğitim İmkanları

Türkiye’den ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerle yapılan mülakatlar, kaliteli eğitim kurumlarının ve uluslararası düzeyde tanınan akademik olanakların, göç kararlarında etkili bir çekim unsuru olduğunu açık biçimde ortaya koymaktadır. Katılımcıların birçoğu, ABD üniversitelerinin dünya çapında kabul gören prestijinden ve sunduğu çok çeşitli eğitim fırsatlarından etkilenmişlerdir. Özellikle, ABD üniversitelerinin küresel sıralamalarda üst sıralarda yer alması, geniş araştırma fonlarına erişim imkanları sunması ve uluslararası iş piyasasında güçlü bir tanınırlığa sahip diplomalar vermesi, Türkiye’deki bireylerin eğitim ve

kariyer hedeflerini ABD yönünde şekillendirmiştir. Katılımcılardan biri, "ABD'deki bir üniversiteden alacağım diplomanın dünyanın her yerinde geçerli olacağını biliyordum; bu, akademik ve profesyonel hedeflerim için çok önemliydi" ifadesiyle çekim unsurunu vurgulamıştır.

Türkiye'den göç eden birçok katılımcı, eğitim amaçlı göç kararı alırken, ABD üniversitelerinin sunduğu araştırma fonları, laboratuvar altyapısı, akademik mentorluk sistemleri ve çok disiplinli çalışma imkânlarına dair ayrıntılı bilgi edinmiş ve bu olanakların başvurdıkları programlarda açıkça sunulduğunu belirtmiştir. Katılımcılardan biri, "ABD'ye gitmeden önce başvurduğum üniversite laboratuvar altyapısını, araştırma ekiplerini ve fon desteklerini çok ayrıntılı şekilde tanıtıyordu. Daha gelmeden, burada bilimsel üretim yapabileceğim, yaratıcı projelere katılabileceğim bir ortam olduğunu gördüm" diyerek ABD'deki eğitim kurumlarının kalitesinin burada eğitim alma kararı üzerindeki etkisini dile getirmiştir. Özellikle doktora ve yüksek lisans programlarında, fon desteklerinin açıkça belirtilmesi ve başvuru süreçlerinde bu olanaklara nasıl erişileceğinin sistematik biçimde açıklanması, katılımcılar üzerinde güçlü bir güven hissi yaratmıştır.

ABD'deki eğitim sisteminin esnek yapısı da bu bireyler için dikkat çekici bir unsur olmuştur. Katılımcıların çoğu, eğitim sürecini bir diploma elde etme aracı olmanın ötesinde; ilgi alanlarını keşfetme, çok disiplinli bilgi üretme ve bireysel potansiyellerini geliştirme fırsatı olarak değerlendirmiştir. ABD'de farklı bölümlerden ders alabilme, çift anadal ya da yandal yapabilme, kişiselleştirilmiş ders planları oluşturabilme gibi imkanların, kendi eğitim geçmişlerinde nadiren deneyimledikleri bir özgürlük alanı sunduğunu ifade etmişlerdir. Bu esneklik, özellikle akademik hedeflerini henüz netleştirmemiş ya da çok yönlü ilgi alanlarına sahip bireyler açısından oldukça cazip bulunmuştur. Bir katılımcı bu durumu şöyle özetlemiştir: "ABD'de eğitim almanın bir diplomadan fazlasını kazandırdığını daha önce Amerika'ya eğitim için gelmiş üst sınıf arkadaşlarımızın deneyimlerinden öğrendik. Bu benim en önemli motivasyonlarımdan biriydi. Gerçekten de ilgi alanlarım doğrultusunda eğitimimi şekillendirme ve yeni alanlar keşfetme şansı verdi."

Bu anlatılar, bireylerin ABD'ye gelmeden önce sistemin sunduğu fırsatlar hakkında bilgi sahibi olduklarını ve bunun göç etme kararları üzerinde güçlü bir çekme etkisi yarattığını, bu olanakların somut biçimde karşılırlarına çıkmış olmasının, göç kararlarını pekiştirdiğini göstermektedir. Katılımcıların değerlendirmelerinde, Türkiye'deki üniversitelerde müfredatın

daha merkeziyetçi, uygulamadan çok teorik bilgiye dayalı, alanlar arası geçişlerin sınırlı ve programların daha az esnek olduğu yönünde eleştiriler yer alırken; ABD’de uluslararası prestiji yüksek eğitim ve araştırma kurumları, öğrencilere sunulan daha çok uygulamaya yönelik fırsatlar, bireyselleştirilebilir akademik yollar, göç etme kararları üzerinde ABD’nin çekme kuvvetini artıran temel unsurlar arasında gösterilmiştir.

Bu deneyimlerin etkisiyle, ABD’deki üniversiteler ve araştırma kurumları katılımcılar tarafından bilgi aktarım merkezleri olmanın yanında; bireyin kendi potansiyelini gerçekleştirebileceği, üretkenliğini artırabileceği ve profesyonel olarak gelişebileceği yaşam alanları olarak tanımlanmıştır. Nitekim bazı katılımcılar, ABD’deki bu akademik özgürlük ve destek ortamının, kariyerlerinde ve kişisel dünyalarında önemli bir dönüm noktası olduğunu ifade etmişlerdir.

Sonuç olarak, ABD’nin kaliteli yükseköğretim kurumları, uluslararası düzeyde tanınan diplomaları, esnek akademik yapılanması ve güçlü araştırma altyapısı, Türkiye’den ABD’ye yönelen yüksek nitelikli göçte belirleyici bir çekme faktörü haline gelmiştir. Katılımcıların beyanları, bu kurumların yalnızca mesleki fırsatlar sunmakla kalmadığını, aynı zamanda bireylerin entelektüel ve kişisel gelişimlerine katkı sağlayan kapsamlı bir yaşam deneyimi sunduğunu göstermektedir. Bu çerçevede, yükseköğretim ve akademik üretim olanakları, bireylerin göç kararlarını şekillendiren en güçlü etkenlerden biri olarak değerlendirilmektedir.

Ayrıca, ABD’nin sahip olduğu güçlü akademik araştırma altyapısı, bilimsel üretime verilen kurumsal destek ve entelektüel özgürlük ortamı, özellikle temel bilimler, mühendislik ve sağlık bilimleri gibi alanlarda çalışan katılımcılar açısından bir çekim merkezi haline gelmiştir. Araştırma projelerine erişim, uluslararası kongrelere katılım, disiplinler arası çalışma olanakları ve deneyimli danışmanlarla bire bir akademik etkileşim gibi unsurlar, katılımcıların bilimsel gelişimlerini destekleyen kritik bileşenler olarak öne çıkmıştır.

3.2.2 Bilim ve Araştırma Olanakları

Katılımcıların beyanları, Türkiye’den Amerika Birleşik Devletleri’ne göç etme kararlarının arka planında bilimsel üretim yapabilme arzusu ve bu üretimi destekleyen kurumsal altyapıya erişim isteğinin önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Bu bağlamda, henüz ABD’ye yerleşmeden önce, akademik camiadaki uluslararası yayınlar, konferanslarda edinilen izlenimler ya da çevresel gözlemler aracılığıyla edinilen bilgiler doğrultusunda ABD, bireysel

bilimsel gelişim için daha elverişli bir ortam olarak konumlandırılmıştır. Katılımcıların bir kısmı bu kararı verirken, Türkiye’de bilimsel araştırma yapma olanaklarının sınırlı oluşunu, fonlara erişimdeki zorlukları, bürokratik engelleri ve akademik yapının yaratıcılığı teşvik etmekten uzak oluşunu dile getirmiştir.

Bu bağlamda, bilimsel üretim imkânlarına yönelik çekim teknolojik donanım ya da fon miktarıyla sınırlı görülmemektedir. Katılımcılar açısından asıl belirleyici olan, bilimsel çalışmanın entelektüel özerklik içinde yürütülebileceği, yaratıcı düşüncenin desteklendiği ve akademik emeğe değer verilen bir kurumsal kültürün varlığıdır. Özellikle mühendislik, temel bilimler ve sağlık bilimleri alanlarında çalışan bireyler, ABD’de bilimsel üretimin hem yapısal hem de kültürel düzlemde desteklendiğini belirtmişlerdir.

Biyomedikal alanda doktora programından mezun olan bir katılımcı, karar sürecini detaylandırırken şunları aktarmıştır:

“Ben aslında Amerika’yı tercih etmeden önce Avrupa’da birkaç yerde bulundum. Konferanslar, kısa akademik ziyaretler... Orada da çok ciddi kurumlar var elbette, ama açıkçası kendimi rahat hissettiğimi söyleyemem. Bilim yaparken sürekli bir şekilde görünmez bariyerlerle karşılaşıyordum; kim olduğun, nereden geldiğin, aksanına kadar birçok şey belirleyici oluyordu. Halbuki ben işime odaklanmak istiyorum. Bilim insanı olarak var olmak istiyorum. Amerika’da bunu çok daha mümkün gördüm. Burada insanlar proje önerine bakıyor, senin soyadına değil. Sana gerçekten kaynak ayırıyorlar. Benim burada yürüttüğüm projeye üniversite hem maddi kaynak sundu hem de manevi olarak destek verdi. Sadece bilimsel bir üretim değil, aynı zamanda insan olarak da değer görüyorsun. Bu hissiyat benim göç kararında çok belirleyiciydi.”

Bir adli tıp uzmanı ise, Türkiye’de uzmanlık eğitimini tamamladıktan sonra ABD’de bilimsel araştırma yapmaya karar verdiğini ve bu kararda kurumsal destek mekanizmalarının güçlü etkisi olduğunu şu sözlerle belirtmiştir:

“Uzmanlığımı bitirdikten sonra aslında kalmak da bir seçenektir, ama bilimsel anlamda önüme sürekli engeller çıkıyordu. Mesela bir araştırma yapmak istiyorsun, ama etik kurul süreci aylar sürüyor, fon bulamıyorsun, bulsan da harcama yetkin yok, en küçük bir satın alma için bile onay üstüne onay bekliyorsun. Burada öyle değil. Amerika’da bir üniversitede araştırma grubuna katıldım, FDA (Amerikan Gıda ve İlaç Dairesi) ile

yürüyen bir çalışmaydı. İlk kez yaptığım işin bu kadar sistemli ve anlamlı bir bütünün parçası olduğunu hissettim. Buradaki düzen seni bilimsel olarak besliyor. Hem etik süreçler net hem de çıktılar gerçekten değer buluyor. Yayınların küresel ölçekte okunuyor, takip ediliyor. Bu hem profesyonel olarak tatmin edici hem de mesleğine duyduğun saygıyı yeniden inşa ettiriyor insana.”

Doktora eğitimi almak üzere ABD’ye yönelen akademik kariyer hedefli bireyler ise, başvuru süreçlerinde karşılaştıkları detaylı program tanıtımları, araştırma ekiplerinin görünürlüğü ve danışmanlık sistemlerinin şeffaf yapısı sayesinde, daha gelmeden önce akademik olarak gelişim gösterecekleri bir ortama adım atacaklarına dair güven geliştirdiklerini aktarmışlardır. Türkiye’de bilimsel üretim yaparken yaşanan yapısal zorlukların ardından, daha teşvik edici ve destekleyici bir sistem arayışı, bu yönelimin temel dayanaklarından biri hâline gelmiştir.

“Doktora için okullara başvururken dikkatimi çeken şey şuydu: Her şey çok açık, her şey şeffaf. Hangi laboratuvarda ne yapılıyor, kim hangi projede çalışıyor, hangi alanda danışmanlık veriyor, her şeyi görebiliyorsun. Türkiye’de çoğu zaman bunları bilmeden başlıyorsun; sistem seni yönlendiriyor ama nereye gittiğini sen bile bilmiyorsun. Burada ise araştırmaya başlamadan önce ne yapabileceğini, hangi kaynaklara ulaşabileceğini, hangi yayınlara katkı sunabileceğini görebiliyorsun. Bu, göç kararı verirken çok etkiliydi benim için.”

Başka bir doktora programı mezunu katılımcı, karar sürecini anlatırken, ABD’nin bilim insanlarını birey olarak ciddiye alan, projelere kaynak ayıran ve yaratıcı üretkenliği ödüllendiren bir yapı sunduğunu aktarmaktadır. Farklı ülkelerdeki üniversitelerde karşılaştığı önyargılı yaklaşımların ardından, ABD’nin daha kapsayıcı ve bilimsel çalışmaya odaklı bir akademik ortam sunduğuna inandığını ifade etmiştir: “Ben bilim insanıyım, ön yargılarla, onunla bununla uğraşamam. İşime odaklanmak istiyorum.” Bu ifade, bilimsel emeği özgürce ortaya koyma ihtiyacını göstermektedir.

Doktora eğitimi almak üzere ABD’ye yönelen akademik kariyer hedefli bireyler, başvuru süreçlerinde karşılaştıkları detaylı program tanıtımları, araştırma ekiplerinin görünürlüğü ve danışmanlık sistemlerinin şeffaf yapısı sayesinde, daha gelmeden önce akademik olarak gelişim gösterecekleri bir ortama adım atacaklarına dair güven geliştirdiklerini aktarmışlardır.

Türkiye'de bilimsel üretim yaparken yaşanan yapısal zorlukların ardından, daha teşvik edici ve destekleyici bir sistem arayışı, bu yönelimin temel dayanaklarından biri hâline gelmiştir.

Göç kararlarının bu boyutu, mekânsal bir yer değişikliğinin ötesinde, bireyin bilimsel özne olarak kendini gerçekleştirme çabasıyla ilişkilidir. ABD'deki akademik sistem, katılımcıların değerlendirmelerine göre, daha şeffaf, meritokrasiye dayalı ve disiplinler arası iş birliğini önceleyen yapısıyla, Türkiye'de deneyimlenen kıdem ve ilişki temelli yapılarla net bir karşıtlık sunmuştur. Bu fark, epistemolojik özgürlük ve yaratıcı üretim ortamı arayışındaki bireyler için güçlü bir çekim potansiyeli yaratmıştır.

Bulgular, bilimsel gelişim beklentisinin göç kararlarında merkezi bir yer tuttuğunu açıkça ortaya koymaktadır. Katılımcıların bilimsel üretim pratiklerini yeniden tanımlama arzusu, akademik özerklik arayışı ve uluslararası görünürlük ihtiyacı, ABD'deki bilimsel ortamın cazibesini güçlendirmiştir. Araştırmalara ayrılan kaynakların büyüklüğü, araştırmacıya tanınan kurumsal destek ve ortaya çıkan bilimsel katkının değer görmesi, bu bireyler için sadece profesyonel başarı değil, bunun yanında entelektüel tatmin ve özsaygı inşasının da temel taşlarını oluşturmuştur.

3.2.3 Profesyonel Gelişim ve Kariyer Fırsatları

Türkiye'den Amerika Birleşik Devletleri'ne göç etme kararında etkili olan temel çekme unsurlardan biri, profesyonel gelişim ve kariyer fırsatlarına dair algılar olmuştur. Katılımcıların anlatımları, ABD'nin çok uluslu şirketlerin merkezi konumunda yer alması, profesyonel yaşamda bireysel performansa dayalı yükselme imkânlarının bulunduğu yönündeki beklentiler ve uluslararası geçerli mesleki sertifikalara erişim fırsatlarının, göç kararı üzerinde güçlü bir çekim etkisi yarattığını göstermektedir. Bu değerlendirmeler, bireylerin ABD'yi hem daha fazla iş imkânı sunan bir ülke olarak değil, hem kariyerlerinin yönünü tayin edebilecekleri bir merkez olarak konumlandıklarını ortaya koymaktadır.

Finans sektöründe görev yapan bir katılımcı, Türkiye'de çalıştığı uluslararası bir ilaç firmasının merkezinin ABD'de bulunmasının, kariyer gelişimi açısından belirleyici olduğunu belirtmiştir. Şirket içi terfilerin ve stratejik kararların ABD merkezli alındığını gözlemleyen katılımcı, “Amerika ana merkeze daha yakınsan alternatiflerin ve olanakların çok daha yüksek... Ne kadar tanınırsan, kariyerinde o kadar ilerleme alternatifin oluyor” diyerek, fiziksel olarak merkeze yakın olmanın profesyonel görünürlüğü artırdığına dair algısını ifade etmiştir. Bu tür

deneyimler, ABD'yi profesyonel gelişim açısından merkezî bir pozisyonda konumlandırmalarına neden olmuştur.

Benzer şekilde, akademik geçmişe sahip bazı katılımcılar da ABD'ye gelmeden önce, araştırma ve doktora burslarına başvuru süreçlerinde karşılaştıkları mentorluk sistemleri, profesyonel ağlar ve kariyer yönlendirme mekanizmalarının, Amerika'yı sistematik biçimde kariyer destekleyen bir ülke olarak algılamalarına neden olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılar, Türkiye'de bu tür yapıların daha kısıtlı olduğunu; danışmanlık ve yönlendirme sistemlerinin bireysel ilişkilerle sınırlı kaldığını, buna karşın ABD'de kariyer gelişiminin daha kurumsal bir çerçevede ele alındığına inandıklarını ifade etmişlerdir.

ABD'ye dair bu algı, aynı zamanda uluslararası geçerli mesleki sertifikalar, global çapta tanınan akademik yeterlilikler ve yaşam boyu öğrenme olanaklarına da dayanmaktadır. Katılımcıların bazıları, Türkiye'de sınırlı sayıda bulunan bu tür belgelendirme programlarının, ABD'de çok daha erişilebilir ve yapılandırılmış biçimde sunulduğunu düşündüklerini vurgulamışlardır. Bu tür sistemlerin, yalnızca kariyer yükselmesi değil, bireyin profesyonel kimliğini sürekli güncelleyebilme potansiyelini taşıması nedeniyle özellikle cazip bulunduğu anlaşılmaktadır.

Sosyolojik düzeyde değerlendirildiğinde, profesyonel gelişim olanaklarına yönelik bu çekici algılar, mesleki ilerlemeye yönelik teknik hedeflerle sınırlı değildir. Katılımcıların anlatıları, mesleki tanınırlık arayışı, bireysel yetkinliğin karşılık bulduğu bir sistemde var olma arzusu ve emeğin kurumsal düzeyde takdir edilmesi gibi sembolik değerleri içermektedir. ABD, bu bağlamda bireyin profesyonel kimliğini yeniden tanımlayabileceği, sosyal ve kurumsal meşruiyet elde edebileceği bir alan olarak düşünülmüş ve hedeflenmiştir.

Özetle, profesyonel gelişim ve kariyer olanaklarına dair bu algılar, göç kararının temel yapı taşlarından birini oluşturmuştur. Çok uluslu şirketlerin merkezlerinin bu ülkede bulunması, performansa dayalı kariyer yapılarının varlığına dair inanç ve sürekli mesleki gelişim araçlarının sunulacağı beklentisi, katılımcıların ABD'yi mesleki anlamda “doğru yer” olarak konumlandırmalarına neden olmuştur. Göç kararı, bu bağlamda hem çalışma koşullarına hem de bireysel emeğin değer gördüğü bir kurumsal kültüre erişme arzusuna dayanmaktadır.

3.2.4 Özgürlükler ve Bireysel Haklar

Türkiye’den Amerika Birleşik Devletleri’ne göç eden yüksek nitelikli kişilerin anlatımları, bireysel özgürlükler ve temel haklara dair beklentilerin göç kararında etkili bir çekme faktörü olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcılar, ABD’ye göç etmeden önce bu ülkeye dair taşıdıkları en yaygın algılardan birinin, birey haklarının daha sistematik biçimde korunduğu, sosyal baskının daha az hissedildiği ve farklılıkların daha fazla tolere edildiği bir ortam olduğuna dair kanaatler olduğunu belirtmişlerdir.

Bir akademisyen katılımcı, Türkiye’de bireyin farklı bir yaşam tarzı benimsediğinde ya da alışılmış normların dışına çıktığında sosyal çevresi tarafından sorgulandığını, buna karşın ABD’ye ilişkin algısının “kendi gibi olabilme özgürlüğü” ile şekillendiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda ABD, katılımcıların zihninde fikir ve ifade özgürlüğünün yanı sıra, yaşam tarzı tercihlerinin de daha az toplumsal müdahaleyle karşılaştığı bir alan olarak belirmiştir.

Kadın katılımcıların bir kısmı, ABD’ye göç etmeden önce bu ülkeyi kadınlar açısından daha güvenli, daha az yargılayıcı ve bireysel sınırların daha net belirlendiği bir yaşam alanı olarak gördüklerini dile getirmiştir. Bir kadın akademisyen, “Amerika’da en azından kendi yaşam tarzımı seçebileceğim, kimseye hesap vermeyeceğim bir özgürlük olduğunu düşünüyordum” diyerek, bu yönelimin göç kararındaki etkisini vurgulamıştır.

Katılımcıların çoğu, ABD’de bireyin özel yaşamına yönelik müdahalenin daha sınırlı olduğu ve farklılıklara karşı daha kapsayıcı bir toplumsal yapı bulunduğu izlenimini, akademik ortamlarda, uluslararası konferanslarda ya da yabancı medya aracılığıyla edindiklerini belirtmiştir. Bu yönüyle göç kararı üzerinde eğitim ve kariyer odaklı faktörler kadar; bireysel varoluşun daha fazla tanındığı ve saygı gördüğü bir sosyal ortama yönelme arzusu da etkili olmuştur.

Kadın katılımcıların bir bölümü, ABD’yi göç öncesi tahayyüllerinde, kadınların daha az yargılandığı, kamusal alanda daha güvende hissedebildikleri ve bireysel sınırların daha net tanındığı bir ülke olarak konumlandıklarını belirtmiştir. Bu kadınlar için göç kararı, yalnızca akademik veya profesyonel gelişim değil, aynı zamanda yaşam tarzına müdahale edilmeyen bir sosyal alan yaratma arzusu ile de ilişkilidir. Bu durumu bir kadın akademisyen şu sözlerle dile getirmiştir:

“Amerika’ya gelmeden önce bu ülkede kadınlar daha rahat yaşıyorlar gibi bir algım vardı. Sokakta yürürken, bir konferansa katılırken ya da kampüste çalışırken sürekli gözleniyor hissine kapılmadan var olabilecekleri bir yer gibi düşünüyordum. Kendi hayatımı, kimliğimi, ilişkilerimi kimseye açıklamak zorunda kalmadan sürdürebileceğim bir hayat istiyordum. ‘Kime ne?’ diyebileceğim bir alan. Bu yüzden Amerika fikri bana hem mantıklı hem de duygusal olarak iyi geldi. Tabi ki burada da zorluklar var ama en azından temel hakların bir standardı var.”

Katılımcıların çoğu, ABD’de bireyin özel yaşamına yönelik müdahalenin daha sınırlı olduğu ve farklılıklara karşı daha kapsayıcı bir toplumsal yapı bulunduğu izlenimini, akademik ortamlarda, uluslararası konferanslarda, ortak çalışılan uluslararası projelerde ya da yabancı medya aracılığıyla edindiklerini belirtmiştir.

Sosyolojik açıdan bakıldığında, bu yönelimler bireylerin sadece fiziksel değil, sembolik bir özgürlük alanına da ulaşma arzusuyla ilişkilendirilmektedir. Katılımcıların anlatılarında sıkça tekrar eden tema, bireyin kendisini gerçekleştirme hakkı, farklı düşünebilme ve yaşama biçimlerinin güvence altına alınmış olduğu bir sistemde var olma isteğidir. Bu bağlamda, ABD’ye dair algılar hukuksal özgürlüklerle sınırlı kalmayıp, gündelik hayatın pratiğinde bireyin karşılaştığı sosyal kabule, bireysel sınırların tanınmasına ve özerkliğe dair beklentileri de içermektedir.

Bu doğrultuda, özgürlükler ve bireysel haklara ilişkin bu algılar, Türkiye’de zaman zaman hissedilen sosyal baskı, normatif uyum zorunluluğu ve ifade kısıtlarının karşısında, bireyin daha geniş bir hareket alanına sahip olacağına duyulan inançla şekillenmiştir. ABD, bu anlamda yalnızca “hakların yazılı olduğu” değil, bunun yanında “hakların yaşanabildiği” bir ülke olarak konumlandırılmış ve yüksek nitelikli kişilerin göç kararında güçlü bir çekim merkezi haline gelmiştir.

3.2.5 Çocuklar için Eğitim ve Yaşam Kalitesi

Araştırma bulguları, yüksek nitelikli kişilerin ABD’ye göç etme kararlarında çocuklarının eğitimi ve yaşam kalitesine dair beklentilerin önemli bir çekme faktörü olduğunu göstermektedir. Katılımcılar, çocuklarının daha destekleyici, esnek ve güvenli bir ortamda büyümesini istemelerinin, göç kararını etkileyen unsurlardan biri olduğunu ifade etmişlerdir.

Bu yönelimin ebeveynlik sorumluluğuyla şekillenen, çocuklarının çok yönlü gelişimini önceleyen uzun vadeli bir yaşam planlamasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Katılımcıların ABD eğitim sistemine dair algılarında öne çıkan temel unsurlar; bireysel farklılıkları tanıyan bir yapı, öğrencinin güçlü yönlerini teşvik eden uygulamalar ve eleştirel düşünmeyi destekleyen pedagojik yaklaşımlar olmuştur. Katılımcıların anlatımlarında, bu sistemin daha esnek ve çeşitliliğe açık olduğu; çocukların yalnızca akademik değil, sosyal ve duygusal açıdan da gelişim gösterebileceği bir ortam sunduğu yönünde bir beklenti dikkat çekmektedir. Bu algılar, çocukların özgüven geliştirebilmesini, ilgi alanlarını keşfedebilmesini ve öğrenmeye karşı olumlu tutum geliştirmesini destekleyecek bir bağlam arayışına işaret etmektedir.

Bunun yanı sıra, katılımcıların hemen hepsi, ABD'deki eğitim kurumlarının uluslararası düzeyde yüksek prestije sahip olduğunu düşünmektedir. Bu algı, çocuklarının dünya çapında geçerliliği olan diplomalara, ileri düzey eğitim standartlarına ve geleceğin mesleklerine hazırlanma imkânına ulaşabileceği beklentisiyle doğrudan bağlantılıdır. Özellikle STEM alanları, yapay zekâ, yazılım ve inovasyon odaklı eğitim programlarının ABD'de daha gelişmiş ve erişilebilir olduğu yönündeki düşünceler, göç kararında eğitime dair çekici bir unsur olarak öne çıkmıştır. Katılımcılar, bu sistemin çocuklarının küresel rekabet içinde daha donanımlı bireyler haline gelmesine katkı sunabileceğini düşünmüşlerdir.

Ayrıca, katılımcıların büyük çoğunluğunun göç etmeden önce ABD'de sunulan yaşam koşullarının çocukların sağlıklı bir çevrede yetişmesi açısından elverişli olduğu kanaatine sahip oldukları görülmüştür. Güvenli mahalleler, açık alanlar, kütüphaneler, spor ve sanatla ilgili faaliyetlerin yaygınlığı gibi unsurlar, ailelerin gelecek planlamalarında etkili olmuştur. Bir katılımcı, çocuklarının yaşayacağı çevrenin fiziksel güvenliği ve sosyo-kültürel çeşitliliği açısından içini rahatlattığını belirtmiş; bu durumun ailece aidiyet hislerini artırabileceğini ifade etmiştir.

Katılımcıların değerlendirmelerinde dikkat çeken bir diğer unsur, ABD'de çocukların özgüven gelişimine destek veren bir sosyal çevre içinde yetişebileceği yönündeki beklentidir. Rekabetin körüklenmediği, öğrencilerin birbirleriyle kıyaslanmadığı, öğretmenlerin destekleyici bir rol üstlendiği bir atmosferin, çocukların hem psikolojik hem de bilişsel gelişimi açısından daha sağlıklı olacağı düşünülmektedir. Bu inanç, eğitim sisteminin yanı sıra, çocuğun gündelik

yaşam içinde karşılaşacağı toplumsal kabule ve kültürel iklime dair olumlu beklentileri de içermektedir.

Ancak bu noktada, göç öncesi dönemde oluşan beklentilerin, ABD’de eğitim sistemiyle doğrudan temas kurulduğunda her zaman birebir karşılık bulmadığını belirtmek gerekir. Katılımcıların göç öncesinde sahip olduğu bazı algıların aksine, ABD’de özellikle genel kabul gören ve akademik başarı odaklı eğitim yollarında oldukça yoğun bir rekabetin var olduğu gözlemlenmektedir. Üniversiteye giriş süreçleri, burs imkanları, özel okul tercihleri ve ileri düzey programlara erişim gibi alanlarda ciddi bir seçicilik ve performans baskısı söz konusudur. Bununla birlikte, ABD eğitim sisteminin çok seçenekli ve çeşitliliğe açık yapısı, farklı pedagojik yaklaşımlar sunan okul türleri, alternatif müfredatlar ve bireyselleştirilmiş öğrenme yolları sayesinde rekabetin daha az hissedildiği, çocuğun kendi gelişim ritmine uygun biçimde ilerleyebileceği seçenekler de barındırmaktadır. Bu nedenle, sistemin sunduğu olanaklar, bireylerin tercih ettiği yola bağlı olarak oldukça farklı deneyimlere kapı aralayabilmektedir.

Tüm bu veriler ışığında değerlendirildiğinde, çocukların eğitimi ve yaşam kalitesi ile ilgili beklentiler, katılımcıların ABD’ye göç etme kararlarını şekillendiren etkili bir çekme faktörü olmuştur. Katılımcılar, ABD’yi çocuklarının çok yönlü gelişimini destekleyebilecek bir yer olarak değerlendirmiş; bu tercihi yalnızca kendi bireysel mesleki hedefleriyle değil, aynı zamanda ebeveynlik sorumlulukları ve kuşaklar arası gelecek planlarıyla da ilişkilendirmişlerdir. Bu durum, nitelikli göçün ardındaki karar süreçlerinde bireysel ve ailesel yönelimlerin nasıl iç içe geçtiğini ortaya koymaktadır.

3.2.6 Türkiye’den ABD’ye Göç Etmede Çekme Faktörleri: Genel Değerlendirme

Türkiye’den ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin anlatıları, göç kararlarının ardında yatan çekme faktörlerin kişisel, akademik, mesleki ve ebeveynlik rollerini kapsayan çok yönlü bir içerikle şekillendiğini ortaya koymuştur. Katılımcılar, ABD’ye göç kararlarını verirken mevcut koşullardan uzaklaşmaktan çok, potansiyellerini gerçekleştirebilecekleri, daha özgür ve destekleyici bir sistemde var olmayı hedeflediklerini ifade etmişlerdir.

Yapılan görüşmeler, özellikle ABD’nin kaliteli eğitim kurumları, araştırma altyapısı, bireysel performansa dayalı profesyonel yapıları, ifade özgürlüğüne dayalı toplumsal iklimi ve çocukların gelişimini destekleyici çevresi gibi unsurların, göç kararlarında belirleyici olduğunu

göstermektedir. Bu unsurların her biri, katılımcıların bireysel başarılarını artırmanın yanında; sosyal kabul görme, kimlik inşası ve çocukları için daha açık bir gelecek kurma motivasyonlarıyla da örtüşmektedir.

Türkiye bağlamında dikkat çeken noktalardan biri, katılımcıların ABD’de karşılaşmayı bekledikleri fırsatların çoğunu, Türkiye’de ya hiç deneyimlememiş ya da sınırlı biçimde tecrübe etmiş olmalarıdır. Bu durum, göç kararlarını hem fırsat arayışı hem de mevcut yapılarla yaşanan uyumsuzlukların çözümünü başka bir sistemde arama çabası haline getirmiştir. Özellikle akademik özgürlük, yetkinliğe dayalı yükselme, esnek müfredat yapıları ve bireysel gelişime verilen değer gibi konular, bireylerin ABD’ye yöneliminde öne çıkan nedenler arasında yer almıştır.

Katılımcılar için ABD mesleki bir sıçrama alanı olmakla kalmayıp; bireysel tercihlere daha çok saygı gösteren, çeşitliliği tehdit değil değer olarak gören ve çocuğun kişiliğini destekleyici bir sosyal çevre sunan bir yaşam alanı olarak öne çıkmaktadır. Bu yönüyle göç kararı, tek başına bireysel olmaktan çıkmış; kuşaklar arası bir yönelimi ve dönüşümü temsil eder hale gelmiştir.

Türkiye’den ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin göç kararları üzerinde etkili olan çekme faktörleri, kariyer veya eğitim beklentileriyle sınırlı değil; daha adil, daha saydam, daha öngörülebilir ve daha özgür bir sistemde var olma isteğiyle biçimlenmiştir. Göç kararı hem bireysel potansiyelin gerçekleştirilmesi hem de çocuklar için daha güvenli ve destekleyici bir gelecek arayışıyla bütünleşmiş; bu yönüyle sadece mekânsal değil, aynı zamanda sosyal ve duygusal bir yön değişimini de içermiştir.

3.3 Fransa’dan ABD’ye Göç Etmede Çekme Faktörleri

Fransa’dan Amerika Birleşik Devletleri’ne göç eden yüksek nitelikli kişilerin anlatıları, ABD’nin sunduğu mesleki, akademik ve kültürel olanaklara yönelik algıların, göç kararında belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymuştur. Katılımcıların beyanları, göç etme sürecinden önce ABD’ye dair şekillenen bilgi ve beklentilerin, çoğunlukla burs başvuruları, profesyonel bağlantılar, üniversite tanıtım materyalleri ve daha önce göç eden tanıdıkların deneyimleri aracılığıyla oluştuğunu göstermektedir. Bu bağlamda ABD, birçok katılımcı için sırf yeni bir

ülke değil; kariyer gelişimi, bireysel görünürlük, girişimcilik fırsatları ve farklılıkların kabul gördüğü bir yaşam alanı sunabileceği yönünde bir umut kaynağı olmuştur.

Görüşmelerde öne çıkan anlatılar, bireylerin henüz göç etmeden önce ABD'yi çok çeşitli olanaklar sunan, esnek ve üretken bir toplumsal yapı olarak değerlendirdiklerini göstermektedir. Özellikle performansa dayalı yükselme sistemleri, yeni yerler keşfetmeye açıklık, yenilikçi projelere alan tanıyan ortamlar, akademik ve profesyonel geçişkenlik ve kültürel çeşitliliğe karşı daha yüksek bir hoşgörü beklentisi, katılımcıların ABD'yi tercih etmelerinde etkili olmuştur. Katılımcılar, bu fırsatları doğrudan deneyimlemeden önce dahi zihinsel olarak güçlü bir gelecek tasarımı kurabilmişlerdir.

Bu bölümde, Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin göç kararlarını şekillendiren çekme faktörleri, kuramsal çerçeve ve sosyolojik analiz eşliğinde ele alınmıştır. Katılımcıların ABD'ye ilişkin bilgi düzeyleri, beklentileri ve yönelimleri doğrultusunda şekillenen bu faktörler, sadece bireysel değil; aynı zamanda yapısal, kültürel ve mesleki boyutlarıyla birlikte değerlendirilmiştir.

3.3.1 Kariyer ve Yükselme Fırsatları

Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin kariyer planlaması ve mesleki ilerleme beklentileri, göç kararının merkezinde yer almaktadır. Katılımcıların anlatıları, ABD'deki kariyer yapısının bireysel performansa dayalı, daha şeffaf ve öngörülebilir bir ilerleme sistemi sunduğuna işaret etmektedir. Fransa'daki mesleki ilerleme mekanizmalarının ağır işleyen, aşırı bürokratik ve statik doğada olduğu, bu nedenle bireylerin potansiyellerini yeterince ortaya koyamadıkları sıkça dile getirilmiştir.

ABD'de kariyer yolunun daha yatay ve esnek bir mimariye sahip olması, bireylerin farklı alanlara yönelme, pozisyonlar arasında geçiş yapabilme ve özellikle kendi becerilerini kanıtlayabildikleri ölçüde yükselebileme imkânı sunmaktadır. Katılımcılar, Fransa'da belirli pozisyonlara erişimin "doğru formasyona sahip olmak" gibi kurumsal tanımlar üzerinden belirlendiğini belirtmiş, bu durumun dışarıdan gelen biri için sistemin dışlayıcı olabileceğini vurgulamışlardır. ABD'de ise bireyin eğitim geçmişi kadar, sunabildiği katkı, üretkenliği ve alandaki etki değeri daha belirleyici bir rol oynamaktadır.

“ABD’de bir üniversiteyle ortak yürüttüğümüz bir araştırma projesi vardı. Oradaki ekipte lisans öğrencileri bile projede aktif görev alıyordu. Bizim tarafta ise her şey

kıdeme bağıydı, gençlere sorumluluk verilmezdi. Bu fark dikkatimi çekti. Sadece iş bölümü değil, kariyer gelişimi de daha erken başlıyor gibiydi. Bu yüzden Amerika bana daha ‘açık uçlu’ bir alan gibi görünmeye başladı.”

Özellikle öğretim, eğitim yönetimi ve akademik idari pozisyonlar söz konusu olduğundaysa, ABD sisteminin diploma sıralaması yerine deneyime ve bireysel katkıya çok daha açık olduğu vurgulanmaktadır. Katılımcılardan biri, Fransa'da kendi alanında yıllarca çalışmasına rağmen belli bir idari pozisyona sadece belirli formasyon belgelerine sahip olanların getirilebildiğini, ABD’de ise aynı pozisyona farklı deneyimlerle gelen kişilerin kabul gördüğünü ifade etmiştir. Bu durum, profesyonel çeşitliliğe açıklık ve yetkinliğe dayalı yükseltme anlayışının altını çizmektedir. Katılımcılardan birinin sözleri bu durumu açıklamaktadır:

“Amerika’yla çalıştığımız bir yazılım projesi vardı, ekipleri karşılaştırma imkânım oldu. Biz Fransa’da aynı iş için üç kat evrakla uğraşırken, onlar çözümü hemen uygulayıp ilerliyorlardı. Hiyerarşi yok gibiydi. Genç biri doğrudan yöneticiyle fikir tartışabiliyor, bu çok etkileyiciydi. İçimden ‘bir gün böyle bir ortamda çalışmalıyım’ dedim. Orada becerine göre yükselebiliyorsun izlenimi edinmiştim.”

Fransa'da kariyer ilerlemesinin yavaş seyretmesi ve hiyerarşik yapının katılığı, bireylerde motivasyon kaybına neden olabilmektedir. Katılımcılar, "ne kadar çalışırsan çalış, belli bir sınırın üzerine çıkamazsın" hissinin yaygın olduğunu dile getirmiş; bu algının mesleki doyumu azalttığını ve alternatif sistemleri değerlendirme isteğini tetiklediğini belirtmiştir. ABD'de ise performansa dayalı, bireyin katkısının tanındığı ve ödüllendirildiği yapılar, bireysel motivasyonu yüksek tutan ve özgün katılımı teşvik eden bir sistem sunmaktadır.

Sonuç olarak, Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin anlatıları, mesleki potansiyellerini daha esnek, şeffaf ve özgür bir yapıda gerçekleştirme imkanını ABD'de bulduklarını göstermektedir. Katılımcıların deneyimleri, kariyer yollarında bireysel gayretin karşılık bulmasının, maddi kazancın ötesinde, kendilik duygusunu besleyen temel bir unsur olduğuna işaret etmektedir.

3.3.2 Yeni Yerler Keşfetme İsteği

Yüksek nitelikli kişilerin ABD’ye yönelen göç kararlarında, mesleki gelişim kadar, entelektüel, kültürel ve yaşam biçimi açısından yeni deneyimlere duyulan güçlü istek belirleyici bir rol oynamaktadır. Katılımcıların anlatılarında sıkça vurgulanan bu keşfetme arzusu, sabit bir

yaşam döngüsüne sıkışmak istemeyen bireylerin, dinamik, çok katmanlı ve çeşitliliği teşvik eden bir çevrede kendilerini yeniden kurma arzusuna işaret etmektedir.

Fransa’da üniversitede çalışan bir katılımcı, ABD’ye dair zihninde oluşan keşfetme arzusunu şu sözlerle aktarmıştır:

“Kariyerim belli bir rutine oturmuştu. Dersler, komiteler, yayın baskıları... Her yıl birbirini tekrar ediyordu. Ama bir yandan yurt dışındaki meslektaşlarımın paylaşımlarına baktığımda, özellikle Amerika’dakilerin sürekli bir hareket hâlinde olduklarını fark ettim. Yeni şehirler, farklı kampüsler, kısa dönem görevler, disiplinler arası projeler... Sanki akademiyle hayat daha fazla iç içeydi. Bu beni çok etkiledi. Fransa’da bulunduğum çevre belli kalıplar içinde dönüp duruyordu. Oysa Amerika bana yalnızca başka bir ülke değil, başka bir düşünme ve yaşama biçimi gibi görünmeye başladı. Bu fark, bende 'acaba ben de orada başka bir ben olabilir miyim?' sorusunu doğurdu.”

ABD, coğrafi genişliği, toplumsal çeşitliliği ve sunduğu yaşam tarzı seçeneklerinin zenginliğiyle, bireylerin hem fiziksel hem sembolik anlamda yeni yerler keşfetmelerine olanak tanıyan bir göç destinasyonu olarak öne çıkmaktadır. Katılımcı ifadelerinde, yalnızca yeni bir ülkeye değil, aynı zamanda yeni bir kimlik alanına, yeni bir mesleki kültüre ve yeni bir yaşam felsefesine doğru bir geçiş yaşandığı görülmektedir. Bu bağlamda ABD, salt göç edilen ülke değil, bireyin kendini yeniden keşfettiği ve yeniden kurguladığı çok boyutlu bir deneyim alanı olarak konumlanmaktadır.

Mülakatlara yansıyan anlatılarda, ABD’nin farklı şehirleri arasında sunduğu yaşam ve çalışma olanaklarının çeşitliliği, bireyler açısından sabit bir göç deneyiminin ötesinde, sürekli dönüşen ve gelişen bir yaşam döngüsünü mümkün kılmaktadır. Katılımcılar, bir iş yerinden diğerine; bir eyaletten diğerine, bir sektör alanından başka bir uzmanlık alanına geçişin olağan ve teşvik edilen bir norm olduğunu aktarmaktadır. Bu yönüyle ABD, bireyin durağanlık hissinden uzaklaşarak hem mesleki hem de kültürel olarak genişleme arzularını gerçekleştirebildiği bir toplumsal yapı sunmaktadır. Bir katılımcının ifadeleriyle:

“Özellikle New York ya da San Francisco gibi yerlerde sanat ve yaratıcılık sürekli dönüşüyor gibi görünüyor. Oradaki bienalleri, sergileri, kültürel ağları hep takip ederdim. Fransa'da işler daha çok geleneksel yapılar üzerinden yürüyor. Amerika bana

göre bir tür laboratuvar gibiydi, kendini yeniden inşa edebileceğin bir zemin. Belki daha fazla belirsizlik vardı ama aynı zamanda daha fazla ihtimal de vardı. O bilinmezlik beni korkutmak yerine çekti. Çünkü ben sadece başka bir yerde çalışmak değil, başka bir biçimde yaşamak istiyordum.”

Yeni yerler keşfetme motivasyonu yalnızca dışsal çevreyi değil, bireyin içsel dönüşümünü de kapsamaktadır. Göçmen deneyiminde sıklıkla karşılaşılan 'yeni baştan başlama' pratiği, ABD’de çok daha mümkün ve desteklenen bir norm olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcıların bazıları, göç ettikleri ilk yıllarda beklenmedik işlerde çalıştıklarını, bu süreçlerin ise onlara bir yandan geçim kaynağı olduğunu, bir yandan farklı toplumsal katmanlarla temas, sabır, direnç ve uyum gibi yeni beceriler kazandırdığını ifade etmektedir. Bu, klasik anlamda kariyer basamaklarının tırmanılmasından farklı olarak, bireyin yaşam olgunluğunu ve çeşitlenmiş kimliğini inşa etmesini mümkün kılan bir deneyim olarak öne çıkmaktadır.

ABD'deki sosyal sistemin bireysel farklılıkları hoşgörüsüyle karşılaması, 'alışılmışın dışına çıkan' yaşam kurgularını meşrulaştırması, yeni yerler keşfetme isteğini destekleyen önemli bir yapısal unsur olarak değerlendirilmektedir. Katılımcılar, kendi yaşam öykülerinin belirli dönemlerinde keskin yön değişikliklerine gitmelerine rağmen, bu değişimlerin toplum tarafından yargılanmadığını, aksine çeşitliliğin desteklendiğini dile getirmişlerdir. Bu esnek kültürel yapı, hem bireyin kendini gerçekleştirme sürecinde karşılaştığı dışsal dirençleri azaltmakta hem de içsel cesaretini pekiştirmektedir.

Katılımcıların ABD’ye dair en çok vurguladığı yönlerden biri de, yaşamın farklı evrelerinde yeni hikâyeler kurabilme özgürlüğüdür. Orta yaşta kariyer değiştirmek, akademik hayattan özel sektöre geçmek ya da büyük şehirlerden kırsal bölgelere taşınmak gibi pratikler, burada mümkün olmakla kalmayıp toplumsal normlar tarafından da desteklenmektedir. Bu durum, katılımcıların göç kararlarında sadece 'gitmek' değil, 'yeniden kurgulamak' fikrine duydukları inancı güçlendirmiştir.

Sosyo-kültürel bağlamda değerlendirildiğinde, ABD'de yeni yerler keşfetme motivasyonu, neo-liberal bireysellik ile kültürel çoğulluk arasındaki dengenin üretken bir biçimde birleştiği bir zemin olarak değerlendirilebilir. Bu motivasyon hem bir ülkeyi keşfetme, hem de bireyin potansiyelini sına, kendilik sınırlarını yeniden tanımlama ve yaşama dair yeni anlamlar inşa

etme arzusudur. Bu bağlamda katılımcıların deneyimleri, göçü salt bir hareketlilik değil, bununla birlikte bir zihinsel genişleme ve varoluşsal yenilenme süreci olarak tarif etmektedir.

Gözlemler ve anlatılar, ABD'nin sadece ekonomik fırsatlar değil, yaşamın anlamına dair yeni tanımlamalar sunduğunu; bireyin yalnızca “çalışan” değil, aynı zamanda “keşfeden”, “yeniden kuran” ve “çoğalan” bir özne olarak konumlanabildiği bir sahne sunduğunu göstermektedir.

3.3.3 İnovasyon ve Girişimcilik Ortamı

ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin deneyimlerinde öne çıkan önemli çekme faktörlerinden biri, yeniliğe ve girişimciliğe açık bir toplumsal ve ekonomik atmosferin varlığıdır. Katılımcılar, ABD'nin bireysel çabaya dayalı üretkenlik kültürünü destekleyen, yaratıcı fikirlerin hem teşvik edildiği hem de somut başarılarla ödüllendirildiği bir sistem sunduğunu ifade etmektedir. Bu sistem, teknoloji odaklı inovasyonla sınırlı kalmamakta; eğitimden kültürel üretime, sosyal girişimcilikten organizasyonel modellere kadar pek çok alanda yeniliğe alan açmaktadır.

ABD'de yenilikçiliğin sadece teknik bilgiyle değil, aynı zamanda eleştirel düşünme, alternatif yollar deneme ve risk alabilme kapasitesiyle de tanımlanıyor oluşu, Fransa'da alışılmış olan kurumsal güvenlik ve formel ilerleme çizgisinden farklı bir deneyim alanı sunmaktadır. Katılımcılar, “başarısızlık” kavramının ABD'de damgalayıcı değil; öğrenme sürecinin parçası olarak değerlendirildiğini vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, özellikle akademik ya da profesyonel geçmişinde yön değiştirmek zorunda kalanlar için ikinci hatta üçüncü şansların mümkün olduğu bir sistemin varlığına işaret etmektedir.

Mülakat anlatıları, bireylerin kendi işlerini kurma ya da bir alanda inisiyatif alarak yeni bir yapı inşa etme konusunda ABD'de daha fazla destek bulduklarını göstermektedir. Girişimcilik sermaye desteği ya da hukuki kolaylıklar açısından olduğu kadar, toplumsal kültürün teşvik edici ve cesaretlendirici yapısıyla da öne çıkmaktadır. Katılımcılardan biri, kendi eğitim alanında alternatif bir program tasarlayıp bunu uygulamaya geçirebilmesinin, Fransa'da mümkün olmayacağını; çünkü orada önce onay, ardından denetim, sonra da uygulama gibi uzun bir sürecin gerektiğini belirtmiştir. ABD'de ise bu sürecin daha çok “yap, göster, kabul gör” biçiminde işlediğini ve bu durumun bireysel motivasyonu ciddi anlamda yükselttiğini aktarmıştır.

Ayrıca teknoloji odaklı sektörlerde çalışan katılımcılar, ABD’de yeni fikirlerin desteklenmesinde hem özel sektörün hem de üniversitelerin birlikte hareket ettiğini, yenilikçi projelere hızla kaynak sağlanabildiğini belirtmektedir. Bu durum, inovasyonu beslemekle kalmamakta, akademik bilginin toplumsal faydaya dönüştürülmesini de mümkün kılmaktadır.

Girişimcilik ortamı, bireylerin yalnızca kendi işini kurması anlamında değil, çalıştıkları kurumlar içinde yeni birimler oluşturabilmesi, var olan sistemlerde dönüşüm önerebilmesi, hatta bürokratik yapıları yeniden yapılandırabilmesi anlamında da geniş bir kapsama sahiptir. Katılımcılar, ABD’de bir fikrin fikir olarak kalmadığını; kurum içi iletişimin ve yatay hiyerarşinin bu fikirleri uygulamaya geçirme konusunda cesaret verici olduğunu dile getirmiştir.

Bu bağlamda ABD, girişimcilik potansiyelini sadece bireysel bir yetenek olarak değil, toplumsal bir değer olarak inşa etmektedir. Girişimcilik, burada belirli bir sermaye grubunun ayrıcalığı değil; farklı geçmişlere, yaşlara ve sosyal kimliklere sahip bireylerin dahil olabildiği yaygın bir kültürel davranış biçimi olarak kabul görmektedir.

Gözlemler, ABD’nin bu konuda sağladığı yapısal kolaylıkların yanı sıra, bireylerin kendi içsel motivasyonlarını da güçlendirdiğini göstermektedir. Katılımcılar, daha önce hiç düşünmedikleri bir fikri hayata geçirdiklerinde çevrelerinden gördükleri destek sayesinde kendilerini daha üretken, daha özgün ve daha değerli hissettiklerini ifade etmektedir. Bu üretkenlik, sadece ekonomik değil, aynı zamanda psikolojik ve kültürel bir doyum da sağlamaktadır.

Dolayısıyla, ABD’de inovasyon ve girişimcilik ortamı, yüksek nitelikli kişilerin hem yeteneklerini kullanabildikleri hem de potansiyellerini genişletebildikleri, hatalar yoluyla öğrenebildikleri ve bireysel girişimlerinin toplumsal karşılık bulabildiği bir alan olarak tanımlanmaktadır. Bu özellikler, bireysel başarıları arttırmanın yanında, uzun vadede göçmenlerin ülkeye olan bağlılıklarını da derinleştirmektedir.

3.3.4 Bireysel Performansın Görünürlüğü ve Çeşitlilik

ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin anlatılarında, profesyonel hayatta bireysel çabanın görünür olması ve farklılıkların bir zenginlik olarak kabul edilmesi, göç kararını etkileyen temel çekme faktörlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Katılımcılar, ABD’de iş yapma kültürünün birey merkezli bir yapı sunduğunu; başarı, yetenek ve katkının kurumsal

hierarchyden çok somut üretim ve performansla ilişkilendirildiğini vurgulamaktadır. Bu anlayış, yalnızca kariyer yollarının açıldığı değil, aynı zamanda bireyin kendisini ifade edebildiği ve görünür kılabilirdiği bir alan yaratmaktadır.

Çeşitliliğe açık yapılar, etnik ya da kültürel farklılıkların yanı sıra; eğitim geçmişi, yaş, meslek değişimi ya da disiplinler arası yönelimlere de esneklik göstermektedir. Katılımcılar, Fransa’da “doğru profil” ya da “uygun formasyon” gibi normatif kriterlerin bireysel potansiyeli çoğu zaman gölgelediğini; ABD’de ise bireyin gösterdiği katkının çok daha belirleyici olduğunu ifade etmektedir. Bu durum, terfi süreçlerinde olduğu gibi, işe alımda, fikir önerilerinde, ekip içi rollerin şekillenmesinde ve hatta kurum kültürünün biçimlenmesinde dahi etkili bir çerçeve sunmaktadır.

ABD’deki kurumsal kültür, farklılıkların törpülenmesini değil, tanınmasını ve dönüştürücü bir güce dönüştürülmesini teşvik etmektedir. Bu bağlamda performans salt çıktıyla değil, sürece dahil olma, çözüm üretme, yeni yöntemler önerme ve kuruma değer katma gibi çok boyutlu kriterlerle değerlendirilmektedir. Katılımcılar, bu yapının hem bireyin yaratıcılığını geliştirdiğini hem de mesleki aidiyet duygusunu güçlendirdiğini belirtmektedir.

Çeşitlilik bir yandan kurumsal bir strateji; öbür yandan gündelik iş ilişkilerinin doğasında hissedilen bir gerçekliktir. Mülakatlarda özellikle vurgulanan bir diğer unsur, ABD’de ekiplerin çoğunlukla farklı etnik kökenlerden, yaş gruplarından ve meslek geçmişlerinden bireylerden oluşmasıdır. Bu yapı, bireyleri benzerlikler üzerinden değil, katkılar üzerinden değerlendiren bir kültür üretmekte; bu da farklılıkların bir tehdit değil, potansiyel olarak algılanmasını sağlamaktadır. Bu konuda Fransa’da uzun süre çalışmış olan bir mühendis, ABD’deki profesyonel kültüre dair gözlemlerini şöyle aktarmıştır:

“(Fransa’dayken) Amerika’daki bazı teknik ekiplerle proje bazlı çalıştık. Ekiplerin yaş, cinsiyet, köken açısından ne kadar farklı olduğunu görünce şaşırmıştım. Ama daha da önemlisi, kimin hangi görevde olduğu net değildi çünkü herkes eşit söz hakkına sahipti. Bizde hâlâ belli görevler belli profillere verilir. Oysa orada işin doğası değişiyor; katkı ne kadar değerliyse, o kadar görünürsün. Bu esneklik bana çok cazip geldi. Belki Fransa’da da bazı değişimler oluyor ama o kadar hızlı değil. Amerika bana farklılığın kabul edildiği bir yer gibi görünmeye başladı.”

Bireysel performansın görünür olduğu bu yapı, aynı zamanda mesleki geçişleri, sektörler arası mobilitayı ve disiplinler arası iş birliklerini de kolaylaştırmaktadır. Katılımcılar, Fransa’da uzmanlık alanlarının daha sabit ve geçişlerin daha az esnek olduğunu belirtmiş; ABD’de ise bir kariyer değişikliğinin yadırganmadığını, aksine çok yönlülüğün ve öğrenmeye açıklığın bir avantaj olarak görüldüğünü dile getirmiştir. Bu dinamik yapı, bireylerin kendilerini tek bir mesleki kimlikle tanımlamaktan öte, sürekli öğrenen, dönüşen ve katkı sunan bir özne olarak konumlandırmalarına olanak tanımaktadır.

Ayrıca ABD’de başarının yalnızca üst düzey pozisyonlara erişmekle değil, kendi alanında fark yaratmakla da ölçülmesi, başarı algısının daha demokratik bir zeminde şekillendiğini göstermektedir. Katılımcılar, küçük bir girişimin ya da akademik bir projenin bile görünürlük kazanabildiğini; bu görünürlüğün bireyin yeni fırsatlarla karşılaşmasını kolaylaştırdığını ifade etmektedir.

Sonuç olarak, bireysel performansın görünürlüğü ile kültürel ve mesleki çeşitliliğe açıklığın birleştiği bu yapı, yüksek nitelikli kişiler açısından hem mesleki tatmin hem de kimlikssel bir güçlenme alanı yaratmaktadır. Katılımcıların deneyimleri, ABD’de emeğin ölçülebilir olduğu kadar, tanınabilir ve karşılık bulabilir bir değer haline geldiğini göstermektedir. Bu da uzun vadede bireylerin kurumlara olduğu gibi, bulundukları topluma karşı da aidiyet geliştirmelerini mümkün kılmaktadır.

3.3.5 Akademik ve Profesyonel Mobilité

ABD’nin akademik ve profesyonel hareketliliğe imkân veren yapısı, Fransa’dan göç eden yüksek nitelikli kişilerin göç kararlarını şekillendiren önemli bir çekme faktörü olarak öne çıkmaktadır. Katılımcılar, göç kararı öncesinde ABD’ye dair sahip oldukları bilgilerde, bireyin sadece belirli kurumsal yapılara dahil olmakla kalmayıp, meslekî olarak kendisini farklı alanlarda ifade edebilmesine olanak tanıyan bir sistemin varlığına dair güçlü bir beklentinin etkili olduğunu vurgulamışlardır.

Fransa’da akademik kariyerine devam eden bir katılımcı, ABD’ye dair zihninde oluşan mobilité fikrini şöyle ifade etmiştir:

“Fransa’da akademide bir yola girdiyseniz, neredeyse hayat boyu aynı alanda, aynı kurumda kalıyorsunuz. Bölüm değişimi, araştırma alanı kayması ya da idari bir pozisyona geçiş çok zor. Oysa Amerika’daki üniversitelerle ortaklaşa yürütülen bir

seminer dizisinde, aynı kişilerin hem ders verdiğini hem de alan değişikliği yapabildiğini gördüm. Orada sanki akademi daha çok bir alan değil, bir akış gibi. Kendinizi yeniden kurma şansınız var. Bu yüzden Amerika cazip hale geldi.”

Bu katılımcıların çoğu, Amerika’nın akademik ve mesleki geçişlere açık yapısıyla tanındığını, farklı kurumlardaki görev değişimlerinin, disiplinler arası yönelimlerin ve kariyer esnekliğinin olağan karşılandığını düşünmektedir. Özellikle doktora düzeyinde burs, araştırma desteği veya üniversite-üniversite arası transfer programlarıyla gelen bireyler, bu tür fırsatların yalnızca kurumsal değil aynı zamanda zihinsel bir hareketlilik sunduğunu belirtmişlerdir. Bu bağlamda ABD, bireylerin henüz adım atmadan önce dahi “yeni rotalara açık” bir yaşam alanı olarak konumlanmaktadır. Fransa’da bir yüksek lisans programı sırasında danışmanının önerisiyle ABD’deki bir doktora programına başvuran bir katılımcı, bu sürecin kendisinde nasıl bir zihinsel sıçrama yarattığını şu sözlerle anlatmıştır:

“Başvurduğum program sadece doktora sunmuyordu; aynı zamanda farklı üniversitelerde dönemsel çalışma hakkı, araştırma değişim programları ve birden fazla danışmanla çalışma imkânı veriyordu. İlk kez bir akademik yapı bana 'senin ilgi alanın değişebilir, yönelimlerin gelişebilir' demiş oldu. Fransa’da ise alanını bir kez belirledikten sonra onu değiştirmen çok zor.”

Fransa’da akademik ve mesleki yükselme süreçlerinin çoğunlukla belirli bir formasyona ve merkezi sınavlara dayalı ilerlemesi, katılımcıların zihninde alternatif arayışları güçlendirmiştir. ABD sistemine yönelik algılar ise, daha bireyselleştirilmiş, katkıya dayalı ve çok yönlü hareketliliğe izin veren bir yapı sunmasıyla dikkat çekmektedir. Bu farklılık, göç kararını verirken sadece mevcut durumdan duyulan memnuniyetsizlikle değil, var olan potansiyelin daha etkili biçimde kullanılabileceği bir zeminin arayışıyla da ilişkilidir.

Katılımcıların anlatılarında, ABD’ye dair akademik mobilite beklentileri çoğu zaman doğrudan deneyimden değil; burs teklifleri, davet mektupları, önceki mezunların başarı hikâyeleri ya da tanıtım programları üzerinden şekillenmiştir. Bu dış kaynaklı bilgiler, ABD’yi daha fazla fırsat sunmakla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda bireyin yönelimlerini şekillendirecek esnek bir sistemin taşıyıcısı olarak konumlandırmıştır. Bu bağlamda akademik mobilite, bir ülkeye değil; bir düşünce biçimine, bir çalışma kültürüne yönelimi ifade etmektedir.

Profesyonel mobilité açısından da ABD, katılımcıların zihinlerinde “tek mesleğe sıkışmama”, “orta yaşta yön değıştirebilme” ve “kendi rotasını çizebilme” gibi kavramlarla örtüşmektedir. Özellikle özel sektöre geçiş, sivil toplum alanında yer alma ya da girişimci pozisyonlara yönelme gibi olasılıkların daha ulaşılabilir olduğunu düşünen katılımcılar, bu hareketliliği bir özgürlük alanı olarak tanımlamaktadır. Göç kararlarını verirken bu çeşitlenebilir yaşam yolları, çoğu zaman yeni bir hayat kurma isteğini rasyonelleştiren temel motivasyonlardan biri olmuştur.

Her ne kadar bazı katılımcılar bu hareketlilik yapısının doğrudan deneyimini henüz yaşamamış olsalar da, ABD’ye ilişkin kamuoyu anlatısı, kurum dışı başarı örnekleri ve birey merkezli ilerleme vurgusu, onları ABD’yi profesyonel yenilenmenin adresi olarak tahayyül etmeye yöneltmiştir. Bu durum, göçün mevcut koşullardan kaçış olmaktan önce kendi potansiyelini gerçekleştirebileceği bir “açıklık alanı”na doğru yöneliş olarak anlam kazandığını göstermektedir.

Sonuç olarak, akademik ve profesyonel mobilitéye dair beklentiler, ABD’nin bireye sunduğu imkanların sadece fiziksel değil, aynı zamanda zihinsel ve yapısal bir özgürlük alanı sunduğu algısıyla birleşmekte; bu durum yüksek nitelikli kişiler için göç kararının temel bileşenlerinden biri haline gelmektedir.

3.3.6 Çok Kültürlü ve Çeşitlilik Tabanlı Toplum Yapısı

ABD’ye göç etme kararının arkasında yatan nedenlerden biri de bu ülkenin çeşitlilik temelli sosyal yapısına yönelik duyulan ilgi ve meraktır. Katılımcılar, göç kararlarını verirken ABD’nin farklılıkları tanıyan, çok kimlikli yaşam biçimlerine alan açan sosyal dokusuna dair çeşitli öngörülere sahip olduklarını belirtmişlerdir. Bu öngörüler, deneyimden ziyade daha çok medya, uluslararası etkileşimler, tanıtım materyalleri veya tanıdıklar aracılığıyla edinilen bilgi ve gözlemlerle şekillenmiştir.

Katılımcılar, Amerika Birleşik Devletleri’ni kültürel çeşitliliğin günlük yaşama yansıdığı, farklılıkların tolere edilmekten öte, kurumsal ve toplumsal düzeyde tanındığı bir yer olarak düşünmüşlerdir. Bu düşünce, ABD’ye dair doğrudan deneyimlerden ziyade, medya, akademik söylem, uluslararası etkileşimler ve bireysel gözlemler yoluyla şekillenmiştir. Katılımcılar açısından burası; dini, dilsel, etnik ve yaşam tarzına ilişkin farklılıkların çatışmadan bir arada var olabileceği, bireyin kendisini bastırmak ya da dönüştürmek zorunda kalmadan var

olabileceği bir sosyal zemin ihtimali olarak belirmiştir. Özellikle sosyal çevresinde dışlandığını ya da sınırlı kabul gördüğünü düşünen katılımcılar için, bu çeşitlilik anlayışı güçlü bir çekim noktası oluşturmuştur.

ABD'deki toplumsal çeşitliliğe ilişkin bu algı, bireylerin kendileriyle sınırlı kalmamış, çocukların nasıl bir ortamda yetişeceğine dair beklentileri de biçimlendirmiştir. Farklılığın norm dışı veya sorun olarak değil, doğal bir durum olarak karşılandığı bir sistemin içinde, bireyin kendisini gizlemek zorunda kalmadan yaşamasının mümkün olduğuna inanılmıştır. Bu inanış, eğitimden sosyal yaşama kadar çeşitli alanlarda daha kapsayıcı bir toplumsal düzen beklentisini beraberinde getirmiştir.

Bazı katılımcılar, ABD'ye ilişkin bu farklılık dostu toplum algısını, eğitim sistemindeki çeşitlilik, göçmenlerin sosyal yaşama dahil olma yollarına dair aktarılan örnekler, akademik kurumlardaki kapsayıcı uygulamalar gibi referanslarla gerekçelendirmiştir. Bu gözlemler, genellikle bizzat deneyimlerden değil; farklı kaynaklardan edinilen dolaylı bilgilerden oluşmaktadır. Katılımcılar açısından bu algı, ABD'nin bazı alanlarda farklı yaşam tarzlarına ve kimliklere daha fazla manevra alanı tanıdığına dair bir izlenim oluşturmuştur. Bu gözlemler, katılımcıların ABD'ye dair olumlu bir beklenti inşa etmelerinde etkili olmuştur. Bazıları için bu beklenti, sadece yeni bir ülkede yaşamak değil; aynı zamanda farklılığın anlam bulduğu bir toplumsal yapıya doğru adım atmaktır.

ABD'deki bu çok kimlikli ve kapsayıcı toplum imajı, göç kararının ekonomik ya da mesleki unsurlarının ötesinde, bireyin sosyal ve psikolojik beklentileriyle de örtüşen bir unsur olarak değerlendirilmiştir. Kendini anlatabilme, fark yaratabilme ve yargılanmadan var olabilmek beklentisi, bu toplum yapısında daha mümkün görülmüştür.

Bu bilgiler ışığında denilebilir ki, ABD'nin çok kültürlü toplum yapısı, bireylerin hem profesyonel; hem de kimliksel ve toplumsal anlamda da kendilerini daha özgür hissedebilecekleri bir alan sunduğuna dair bir beklenti yaratmıştır. Bu beklenti, birçok katılımcı için ABD'ye yönelik ilgiyi besleyen sosyal bir ufuk açılımı olarak değer kazanmıştır.

3.3.7 Fransa'dan ABD'ye Göç Etmede Çekme Faktörleri: Genel Değerlendirme

Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin anlatıları, göç kararlarının ardında yatan çekme faktörlerin kişisel, mesleki ve kültürel yönelimlerle iç içe geçmiş bir biçimde şekillendiğini göstermektedir. Katılımcıların ABD'ye dair algılarında dikkat çeken ortak yön,

bireysel potansiyelin daha görünür hale gelebildiği, yaratıcı üretimin desteklendiği ve toplumsal çeşitliliğin desteklendiği bir yaşam ortamına duyulan ilgidir. Göç kararı, bu bağlamda coğrafi bir değişim olduğu kadar, profesyonel ve kişisel gelişim arayışını da içeren bir yönelim olarak ortaya çıkmıştır.

Katılımcıların ifadeleri, ABD'nin sunduğu performansa dayalı kariyer sistemleri, girişimciliğe açık ekonomik yapı, akademik hareketliliğe imkân tanıyan üniversite sistemi ve farklılıklara açık sosyal çevrenin, bir taraftan mesleki hedeflere; bir taraftan kişinin kendisini geliştirme ve daha esnek bir yaşam kurma arzusuna karşılık verdiğini ortaya koymuştur. ABD, bu anlamda bireysel gelişimin desteklendiği ve deneme-yanılma süreçlerine alan tanıyan bir ortam olarak değerlendirilmiştir. Katılımcıların deneyimlerinde, bu ülkeye dair beklentiler; yeni yollar deneme, fikirlerini uygulamaya koyma ve toplumsal yapılarla daha serbest biçimde etkileşim kurma isteğiyle bütünleşmiştir.

Fransa'da sahip olunan bazı kazanımlar -örneğin sosyal güvenlik, kültürel bağlılık, düşünsel birikim- katılımcılar açısından önemini korumaktadır; ancak ABD, bu kazanımları kaybetmeden kendilerini geliştirme imkânı sunduğuna inanılan bir yer olarak görülmüştür. Bu yönüyle göç, Fransa'dan bir kopuş değil; bireysel hedefleri gerçekleştirme sürecinde bir adım olarak tanımlanmıştır.

Sonuç olarak, Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin çekme faktörleri daha iyi iş koşulları ya da ekonomik olanaklarla sınırlı değildir. Göç kararı, bireysel yaratıcılığı kullanma, görünürlük kazanma, yeni sosyal ortamlara açılma ve farklı aidiyet biçimlerini deneyimleme isteğiyle şekillenmiştir. ABD, bu bağlamda sadece bir hedef ülke değil; bireylerin gelişimini sürdürebilecekleri, farklılıklarını ifade edebilecekleri ve mesleki birikimlerini daha geniş bir alanda değerlendirebilecekleri bir imkânlar alanı olarak anlam kazanmıştır.

3.4 Türkiye ve Fransa'dan ABD'ye Yüksek Nitelikli Göçte Çekme Faktörlerinin Karşılaştırmalı Analizi

Bu bölümde, Türkiye ve Fransa'dan ABD'ye yönelen yüksek nitelikli kişilerin göç kararlarında etkili olan çekme faktörleri, her iki ülkede yapılan derinlemesine görüşmeler ışığında karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Bu analiz, iki farklı sosyo-kültürel ve politik bağlamdan

gelen bireylerin ABD'yi neden bir hedef ülke olarak tercih ettiklerini anlamaya yönelik bir çabanın ürünüdür. Elde edilen bulgular, her iki grubun da ABD'yi akademik özgürlük, bireysel gelişim ve çocukları için daha iyi bir gelecek gibi benzer temeller üzerinden değerlendirdiğini göstermiş; ancak bu benzer temaların arkasındaki gerekçeler ve öncelikler bağlamsal farklılıklar sergilemiştir.

Bu bölümde, ilk olarak her iki grupta da öne çıkan ortak çekme faktörleri analiz edilmiş, ardından her grubun ABD'ye göç kararlarını şekillendiren farklılaşan motivasyon ve beklentileri ayrıntılandırılmıştır. Bu analiz, yalnızca bireysel karar mekanizmalarını anlamaya değil; aynı zamanda Türkiye ve Fransa'nın yüksek nitelikli kişilerini elde tutma kapasitesinin hangi yapısal öğelerle sınırlı olduğuna da işaret etmektedir.

Karşılaştırma, sadece iki grubun benzerliklerini değil; ayrıca göç kararlarının duygusal tonunu, profesyonel gelecek tahayyülünü ve çocuklar için kurulan gelecek senaryolarını nasıl farklılaştırdığını da ortaya koymaktadır. Elde edilen veriler, ABD'ye yönelen yüksek nitelikli kişilerin çekme faktörlerini sadece evrensel bir çerçeveye değil, aynı zamanda kaynak ülkelerindeki deneyim, hayal kırıklığı ve beklenti farklılıklarıyla birlikte anlamlandırdıklarını gözler önüne sermiştir.

3.4.1 Türkiye ve Fransa'dan ABD'ye Yüksek Nitelikli Göçte Çekme Faktörleri Açısından Benzerlikler

Türkiye ve Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin anlatıları karşılaştırıldığında, iki grubun da karar süreçlerinde bazı ortak çekme faktörlerine yöneldiği; ancak bu faktörlerin hangi içeriklerle beslendiği, ne şekilde dile getirildiği ve bireylerin karar mekanizmalarında nasıl bir yer tuttuğu açısından anlamlı farklar içerdiği görülmüştür. ABD, her iki grup açısından da profesyonel gelişim, akademik üretim ve bireysel özgürlük için çekici bir alan olarak tanımlanmakla birlikte; bu çekiciliğin dayandığı zemin her ülke grubunda farklı sosyokültürel bağlamlarla örülmüştür.

Her iki ülke grubundaki katılımcılar, ABD'yi bireysel performansın daha görünür olduğu ve liyakate dayalı yapının profesyonel ilerleme açısından avantaj sağladığı bir ülke olarak tanımlamıştır. Fransa'da bu sistematik biçimde ifade edilmiş, Türkiye'de ise doğrudan tema olarak işlenmemiş olsa da örtük anlatılarda benzer bir algı ortaya çıkmıştır.

Eğitim ve bilimsel araştırma alanında da ortak yönelimler dikkat çekmiştir. ABD’deki üniversitelerin disiplinler arası çalışma imkânları, özgürlükçü yapısı ve fon destekli üretim ortamı, hem Türkiye’den hem Fransa’dan gelen katılımcılar tarafından olumlu karşılanmıştır. Türkiye grubunda bu tema doğrudan ve güçlü biçimde dile getirilirken, Fransa grubunda daha sınırlı örneklerle gündeme gelmiştir. Bu durum, Türkiye’de akademik imkânlara erişimin zorluğu ile doğrudan ilişkili olarak daha merkezi bir tema halini almıştır.

Ayrıca bireysel özgürlük ve sosyal baskıdan kaçış ihtiyacı, iki grubun da ABD’ye yöneliminde belirleyici olmuştur. Türkiye’de bu tema daha çok sosyal normlara karşı bir özgürleşme arzusuyla dile getirilmişken, Fransa’da daha çok yaşam kalitesi ve rahatlık arayışıyla ilişkilendirilmiştir. Ancak her iki grup da bireysel tercihlerin daha çok saygı gördüğü bir toplumsal yapı arzusunu ifade etmiştir.

ABD’nin çok kültürlü ve kapsayıcı yapısı, her iki grup açısından da pozitif değerlendirilmiştir. Türkiye’den gelen katılımcılar bu durumu çocukların sosyal gelişimi üzerinden değerlendirirken, Fransa’dan gelenler için kimliklerin serbestçe ifade edilebildiği bir sosyal yapı ön plandadır. Buna ek olarak, girişimciliğe açık sistem ve bireysel çabanın ödüllendirilmesi, her iki grup için de ilgi çekici bulunmuş; ancak Fransa grubunda bu konu daha belirgin biçimde dile getirilmiştir.

Sonuç olarak, Türkiye ve Fransa’dan ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişiler arasında ortak çekme faktörleri bulunsa da, bu faktörlerin hangi toplumsal deneyimlerin sonucu olarak önem kazandığı ve bireylerin karar sürecine nasıl yansıdığı farklılaşmaktadır.

3.4.2 Türkiye ve Fransa’dan ABD’ye Yüksek Nitelikli Göçte Çekme Faktörleri Açısından Farklılıklar

Türkiye ve Fransa’dan ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin karar alma süreçlerinde benzer çekme faktörlerinin yanı sıra dikkat çekici farklılıklar da gözlenmiştir. Bu farklılıklar, yalnızca ülkelerin ekonomik ya da akademik sistemlerinden değil; aynı zamanda sosyal yapılar, kültürel normlar, kurumsal pratikler ve bireysel hedeflerin şekillenme biçiminden kaynaklanmaktadır.

Türkiye’den göç eden bireyler açısından ABD’ye yönelimi etkileyen temel unsurlar arasında kaliteli ve prestijli eğitim kurumlarına erişim, bilimsel üretimi destekleyen araştırma ortamları ve çocuklarının daha özgür, yaratıcı ve destekleyici bir eğitim sisteminde yetişebileceği inancı

ön plana çıkmıştır. Eğitim sisteminin esnekliği, bireysel farklılıklara duyarlılığı ve akademik üretime tanınan olanaklar, Türkiye grubunda güçlü birer çekme faktörü olarak değerlendirilmiştir. Oysa Fransa'dan göç eden bireyler için bu alanlar daha az vurgulanmış; daha çok performansa dayalı kariyer sistemi, mesleki geçişlerin esnekliği ve bireysel girişimlere tanınan alan gibi hususlar öne çıkmıştır.

Fransa'dan ABD'ye göç eden bireyler, daha çok yeni yaşam biçimlerine açıklık, alternatif kariyer yollarına yönelme ve bireyin kendini yeniden tanımlayabileceği sosyal ve mesleki ortamlar arayışı içinde olduklarını ifade etmişlerdir. Bu yönelimin arka planında, Fransa'daki katı bürokratik yapıların ve hiyerarşik işleyişin yarattığı sınırlayıcılık etkili olmuştur. Türkiye'de ise bu tür sistemsel sorunlara yönelik anlatılar daha çok “mevcut düzende ilerleyememe” ve “kısıtlanmış potansiyel” temaları çerçevesinde şekillenmiştir.

Bireysel özgürlükler her iki grup için de önemli olmakla birlikte, Türkiye'de bu tema daha çok sosyal baskı, normatif uyum ve ifade kısıtları bağlamında dile getirilmiştir. Fransa'da ise özgürlük arayışı daha çok bireyin kendi hayatını yeniden kurabileceği esnek ve açık bir sistem arzusuyla ifade edilmiştir. Dolayısıyla bu temanın alt anlamları, ülkeden ülkeye belirgin bir farklılık göstermektedir.

İnovasyon ve girişimcilik açısından da iki grup arasında ayrışmalar dikkat çekicidir. Fransa'dan göç eden bireyler, ABD'yi bireysel çabanın kurumsal karşılık bulduğu ve yaratıcı fikirlerin somutlaşabildiği bir sistem olarak değerlendirmiştir. Türkiye'den gelen bireylerin anlatılarında ise bu alan ya yer almamış ya da dolaylı biçimde gündeme gelmiştir.

Ayrıca kariyer esnekliği, akademik ve profesyonel geçişkenlik gibi temalar, Fransa grubunun anlatılarında daha merkezi bir rol oynamış; Türkiye grubunda ise bu konular ya örtük biçimde ifade edilmiş ya da sadece birkaç anlatıda yer bulmuştur. Benzer biçimde, yeni yerler keşfetme arzusu, yaşam biçimi farklılıklarına açıklık ve bireyin kendini yeniden inşa etme isteği de Fransa grubunda daha güçlü bir şekilde dile getirilmiştir.

Bu farklılıklar, hem hangi çekme faktörlerinin daha sık dile getirildiğini, hem de bu faktörlerin bireylerin yaşam öykülerinde ve gelecek projeksiyonlarında nasıl bir anlam taşıdığını ortaya koymaktadır. Türkiye ve Fransa'dan göç eden bireylerin ABD'ye dair algılarında ortak noktalar kadar, bu algıların beslendiği bağlamlar ve hedeflenen yaşam kurgularındaki farklar da belirleyicidir. Bu nedenle, her bir çekme faktörünün iki ülke grubu açısından ne anlama

geldiği, göç kararlarının bireysel ve kolektif düzeyde nasıl biçimlendiğini anlamak açısından önemli veriler sunmaktadır.

Tablo 2 Türkiye ve Fransa'dan ABD'ye Yüksek Nitelikli Göçte Çekme Faktörlerinin Karşılaştırması

Çekme Faktörü	Baskın ülke	Türkiye'den Göç Edenlerin Söylemleri	Fransa'dan Göç Edenlerin Söylemleri	Benzerlikler	Farklılıklar
Kaliteli Eğitim ve Akademik İmkânlar	TR	Uluslararası rekabet gücü yüksek diplomalar ve uygulamalı eğitimin, bireysel gelişimi desteklediği vurgulanmıştır.	ABD'deki akademik yapının Fransa'ya kıyasla daha esnek olduğu, ancak bu alanın merkezi bir çekim unsuru olmadığı görülmüştür.	ABD üniversitelerinin sunduğu özgürlükçü ve disiplinler arası yapının olumlu algılanması	Türkiye'de belirgin bir beklenti ve yönelim iken Fransa'da sınırlı bir şekilde yer almıştır.
Bilimsel Araştırma ve Fonlara Erişim	TR	Bilimsel özgürlük, fonlara erişim ve yaratıcı üretime olanak tanıyan yapılar temel çekim unsuru olarak dile getirilmiştir.	Bazı katılımcılar araştırma özgürlüğünü dolaylı biçimde vurgulasa da, sistematik bir tema olarak öne çıkmamıştır.	Akademik üretim için gerekli yapısal desteklerin değerli bulunması	Türkiye grubunda bilimsel üretim, temel motivasyonlardan biri iken Fransa'da arka planda kalmıştır.
Profesyonel Gelişim ve Küresel Şirketler	TR	ABD merkezli şirketlerde yükselme olanakları ve global profesyonel ağlara erişim	Bu alan, bazı katılımcılarca değinilse de ayrıntılı biçimde işlenmemiştir.	ABD'nin uluslararası şirket ağlarında sunduğu fırsatlara yönelik genel ilgi	Türkiye'de güçlü bir çekim teması iken Fransa'da yan anlatımlarda yer bulmuştur.

		sıklıkla dile getirilmiştir.			
Bireysel Özgürlük ve Sosyal Baskılardan Kaçış	TR	Farklı yaşam tarzlarına yönelik sosyal baskıdan uzaklaşma ve bireysel tercihlere saygı arayışı temel yönelimlerden biri olmuştur.	Bireysel farklılıklara dair özgürlük teması, daha sınırlı ve pragmatik biçimde, yaşam kalitesi üzerinden ifade edilmiştir.	Bireyin kendi yaşam tercihlerine dair özgürlük arayışının bulunması	Türkiye'de temel tema iken Fransa'da daha dolaylı, konfor odaklı bir vurguyla yer almıştır
Çocuklar için Eğitim ve Yaşam Kalitesi	TR	Çocukların eğitimi, özgüveni ve sosyal gelişimi için ABD'nin daha destekleyici olduğu vurgulanmıştır.	Bu tema doğrudan dile getirilmemiştir, ancak bazı katılımcılar yaşam ortamı açısından olumlu beklentiler taşıdıklarını belirtmiştir.	ABD'de çocuk gelişimi açısından daha destekleyici bir çevre beklentisinin dile getirilmesi	Türkiye grubunda doğrudan ve güçlü biçimde ifade edilirken Fransa grubunda dolaylı yer bulmuştur.
Kariyer Esnekliği ve Performansa Dayalı Sistem	FR	Türkiye anlatılarında bu tema örtük biçimde yer almakla birlikte ayrı başlık olarak analiz edilmemiştir.	ABD'de liyakat temelli sistem ve kariyer geçişlerinin kolaylığı sıkça dile getirilmiştir.	Bireysel performansa dayalı sistemin olumlu bulunması	Fransa grubunda sistematik ve detaylı biçimde vurgulanırken Türkiye'de açık bir tema hâline gelmemiştir.

Yeni Yerler Keşfetme ve Yaşam Biçimi Arayışı	FR	Türkiye anlatılarında bu tema yalnızca bireysel ifadelerde dolaylı olarak yer almıştır.	Yeni kimlik alanları ve hayat tarzı seçenekleriyle ABD, değişim ve keşif isteğini destekleyen bir zemin olarak tanımlanmıştır.	ABD'nin sunduğu sosyal mobilité ve yaşam kurgusu özgürlüğünün olumlu algılanması	Fransa grubunda kimlik ve yaşam tarzı dönüşümü odaklı güçlü bir temayken Türkiye'de çok sınırlı kalmıştır.
İnovasyon ve Girişimcilik Kültürü	FR	Türkiye anlatılarında doğrudan yer almamıştır.	"Yap-göster-kabul gör" anlayışıyla bireysel girişimlerin desteklendiği belirtilmiştir.	Girişimci fikirlerin desteklenmesine yönelik olumlu bir bakış	Fransa grubunda girişimciliğe yönelik yapı detaylı biçimde aktarılırken Türkiye'de bu alan görünür değildir.
Bireysel Performansın Görünürlüğü ve Çeşitlilik	FR	Katılımcıların bazıları bu temayı ima etse de sistematik bir şekilde işlenmemiştir.	Çeşitliliğin desteklendiği ve bireyin katkısının ön planda olduğu ortamların cazip bulunduğu ifade edilmiştir.	ABD'de bireysel emeğin görünür kılındığı yapının olumlu karşılanması	Fransa anlatılarında güçlü bir tema iken Türkiye grubunda yalnızca dolaylı yer bulmuştur.
Akademik ve Mesleki Geçişkenlik	FR	Türkiye anlatılarında sınırlı sayıda örnekte değinilmiştir.	Disiplinler arası geçiş ve meslekler arası mobilitenin desteklendiği açıkça vurgulanmıştır.	ABD'deki yatay geçiş imkânlarının takdir edilmesi	Fransa anlatılarında belirgin biçimde öne çıkarken Türkiye'de bu alan kısıtlı örneklerle sınırlı kalmıştır.

Çok Kültürlü Sosyal Yapı	FR-TR	Farklılıkların kabul gördüğü ve çocukların bu yapıda daha sağlıklı geliştiği belirtilmiştir.	Katılımcılar, ABD'yi kimliklerin gizlenmeden yaşanabildiği, çok kültürlü bir toplum olarak tanımlamıştır.	Her iki grup da ABD'nin kapsayıcı toplumsal yapısını olumlu değerlendirmiştir.	Türkiye'de bu tema çocukların gelişimi üzerinden; Fransa'da ise bireyin kimlikssel ifadesi üzerinden vurgulanmıştır.
---------------------------------	-------	--	---	--	--

3.5 Türkiye'den ABD'ye Göç Etmede İtme Faktörleri

Yüksek nitelikli kişilerin göç kararları, yalnızca hedef ülkenin sunduğu çekici fırsatlarla değil; aynı zamanda kaynak ülkede deneyimlenen sınırlayıcı, baskılayıcı ya da doyum sağlamayan yapılarla da şekillenmektedir. Bu bağlamda “itme faktörleri”, bireylerin mevcut toplumsal, kurumsal ve mesleki ortamlarında karşılaştıkları engellerin ve tatmin eksikliklerinin, göç kararı üzerindeki yönlendirici etkisini tanımlamaktadır. Bu bölümde, Türkiye'den ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin kendi ülkelerindeki deneyimlerine dayalı olarak göç etme kararlarını nasıl gerekçelendirdikleri, nitel veri analizine dayalı olarak incelenmiştir.

Katılımcılar, Türkiye'de genç yaşta edinilen yüksek niteliklere rağmen, bu birikimi destekleyecek uygun sosyal, ekonomik ve profesyonel ortamların sınırlı olduğunu; bireysel potansiyelin çoğu zaman sistemik ve kültürel bariyerler nedeniyle göz ardı edildiğini ifade etmişlerdir. Özellikle akademik ve profesyonel alanlarda yetkinliğe dayalı yükselme imkanlarının zayıflığı, toplumsal kutuplaşmanın yarattığı entelektüel daralma ve uzun vadeli gelecek planları yapmanın giderek güçleşmesi, katılımcıların yaşadıkları ülkede geleceklerini kurmalarına dair umutlarını azaltmıştır. Bunun yanında, Türkiye'de alınan eğitimin uluslararası rekabet açısından sınırlı kabul görmesi, üst düzey uzmanlık alanlarında yeterli gelişim fırsatlarının bulunamaması ve özgür düşünce ortamının daralması da bireylerin yurt dışında daha esnek, dinamik ve üretken bir yaşam kurma isteklerini tetiklemiştir. Öte yandan, duygusal düzeyde ülkelerine karşı derin bir bağlılık hissettiklerini vurgulayan katılımcılar, göç kararlarının bir “kaçış” değil, kişisel ve profesyonel gelişim arayışı temelinde verildiğinin altını çizmişlerdir.

Katılımcı anlatılarında öne çıkan itme faktörleri, sadece bireysel düzeyde hissedilen tatminsizlikleri değil, yapısal ve sistemsel sorunları da görünür kılmaktadır. Bu bağlamda, kendini gerçekleştirememe hissi, eğitim sistemine dair eleştiriler, mesleki ve kariyer imkânlarının daralması ve yetkinliğe dayalı değerlendirme sisteminde yaşanan eksiklikler, katılımcıların göç motivasyonlarında en belirgin unsurlar olarak öne çıkmıştır. Bunların yanı sıra, toplumsal atmosferde algılanan kısıtlılık, geleceğe dair belirsizlik ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi unsurlar da bireylerin göç kararlarını doğrudan ya da dolaylı biçimde etkileyen önemli boyutlar arasında yer almıştır.

Bu bölümde sunulan analizler, katılımcıların henüz göç gerçekleşmeden önce Türkiye'deki gözlem ve deneyimlerine dayanmaktadır. Her bir alt başlık, bu tematik unsurların göç kararına nasıl etki ettiğini, katılımcıların kendi ifadeleri üzerinden derinlemesine ortaya koymakta; göçün salt bir fırsat arayışı olmaktan öte, sistemsel sınırlamalardan da etkilenen bir yönelim olduğunu göstermektedir. Bulgular, yüksek nitelikli kişilerin göç sürecini anlamak için, yapısal bağlam ile bireysel ajansın iç içe geçtiği çok boyutlu bir analiz çerçevesinin gerekliliğine işaret etmektedir.

3.5.1 Kendini Gerçekleştirememe Hissi

Türkiye'den ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin göç motivasyonlarında, kendini gerçekleştirememe hissi belirgin bir şekilde öne çıkmaktadır. Katılımcılar, Türkiye'de eğitim hayatları boyunca edindikleri bilgi ve donanımın, profesyonel yaşama geçişte karşılık bulamadığını; sahip oldukları potansiyeli tam anlamıyla ortaya koyabilecekleri ortamın eksikliğini hissettiklerini belirtmişlerdir. Özellikle genç yaşta mezun olan ve kariyerinin başında olan bireyler, iş hayatına atıldıklarında, yaşadıkları sistemin bilgi, yenilikçilik ve üretkenlikten ziyade kıdeme, ilişkilere ve geleneksel beklentilere dayandığını ifade etmişlerdir. Bir katılımcı: "Çok çalıştım, iyi bir eğitim aldım, ama genç olduğum için yeterince ciddiye alınmadım", başka bir katılımcı:

"Üniversiteden dereceyle mezun oldum, iyi İngilizce biliyorum, birkaç uluslararası projeye de katıldım. Ama mezuniyet sonrası ilk iş görüşmelerimde bana hâlâ 'çok deneyimsizsin, biraz beklemen gerek' denildi. Ne kadar üretken olursanız olun, belli bir yaşın altında olduğunuz sürece sizin bilgi ve enerjiniz değil, yaşıınız ve

deneyimsizliğiniz önemli sayılıyor. Bu yüzden kendimi geliştiremeyeceğimi ve olduğum yerde sıkışıp kalacağımı düşünmeye başladım.” diyerek bu

deneyimi özetlemiştir.

Katılımcılar arasında, yaratıcı fikirlerin ve yenilikçi girişimlerin yeterince desteklenmediği, genç profesyonellerin deneyimsiz oldukları gerekçesiyle ikinci plana itildiği yönünde ortak bir görüş bulunmaktadır. Bir diğer katılımcı, "Yeni projeler önerdiğimde tecrübem olmadığı için dikkate alınmadım, oysa dünyada bizim yaş grubumuzda insanlar çok önemli işlere imza atıyor" ifadesiyle, yaşanan sistemsel engellemeyi dile getirmiştir. Bu durum, özellikle kariyerlerinin başlangıcında olan bireyler için bir hayal kırıklığı yaratmış ve zamanla kendi potansiyellerini gerçekleştirebilecekleri farklı coğrafyalarda yaşama isteğini doğurmuştur.

Türkiye’de genç bireylerin kariyer başlangıcında karşılaştıkları bu görünmez engellerin, bireysel motivasyonun yanında, uzun vadeli yaşam planlarını da etkilediği görülmektedir. Katılımcılar, yeteneklerinin ve emeklerinin sistem tarafından yeterince tanınmadığını, sosyal çevrelerde genç olmanın dezavantaj yarattığını ve "daha bir fırın ekmek yemeleri gerektiği" yönündeki kültürel kodlamaların profesyonel gelişimlerini kısıtladığını vurgulamışlardır. Bu algı hem iş yerinde hem de akademik çevrelerde genç bireylerin katkılarının azımsanmasına yol açmakta, bireysel başarı arzusu ile sistemin sunduğu kısıtlı ilerleme imkanları arasında ciddi bir kopukluk yaratmaktadır.

“Lisans ve yüksek lisans boyunca birçok projede yer aldım, yurtdışı deneyimim oldu. İş hayatına başladığımda bu birikimle yeni fikirler getirdim, bazı dijital çözümler önerdim. Ancak yöneticim bana dönüp ‘önce bir 10 yıl çalış, ondan sonra önerilerini konuşuruz’ dedi. Tecrübe elbette önemli ama burada tecrübe genellikle sadece yaşla ölçülüyor. Hâlbuki dünyada bizim yaşımızda insanlar ekip yönetiyor, şirket kuruyor. Bu zihniyet gençler için çok kısıtlayıcı. Kendimi küçük olduğum için yetersiz hissettirdiler.”

Sonuç olarak, Türkiye’de genç ve donanımlı bireylerin kendilerini ifade edebilecekleri, yaratıcı potansiyellerini hayata geçirebilecekleri bir ortam bulamama hissi, ABD gibi bireysel girişimciliğin ve yetenek odaklı ilerlemenin daha fazla değer gördüğü ülkelere göç kararlarını tetikleyen önemli bir faktör olmuştur. Katılımcılar için göç, yalnızca bir mekân değişikliği

değil, potansiyellerini gerçekleştirebilecekleri bir özgürlük alanına adım atma arayışı olarak anlam kazanmıştır.

3.5.2 Eğitim Sistemine Eleştiriler

Türkiye’den ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin anlatıları, eğitim sisteminin yapısal özelliklerinin göç kararlarında belirleyici bir unsur haline geldiğini ortaya koymaktadır. Katılımcılar, Türkiye'deki üniversitelerin uluslararası düzeyde sınırlı tanınırlığa sahip olmasının, mesleki ve akademik planlamalarını küresel ölçekte sürdürebilme imkânlarını kısıtladığını ifade etmişlerdir. Yükseköğretim kurumlarının ulusal düzeyde itibarlı kabul edilmesine rağmen, bu kurumların diplomasının küresel ölçekte her zaman karşılık bulmaması, bireylerin profesyonel kimliklerini tanımlamada ve sürdürmede güçlük yaşamalarına neden olmaktadır. Bu duruma örnek ifadelerden biri, “Türkiye’de iyi bir üniversiteden mezun olmama rağmen, yurt dışında diplomamı anlatmak zorunda kalıyorum” şeklindedir. Bu örnek, tanınırlığı düşük akademik belgelerin bireylerin mesleki meşruiyet arayışı üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Katılımcılar tarafından sıklıkla dile getirilen bir diğer eleştiri, Türkiye’deki üniversite eğitiminin ağırlıklı olarak teorik bilgiye dayalı olması ve uygulamalı becerilerin geri planda kalmasıdır. Bu durumun, özellikle bilim, teknoloji, mühendislik ve sağlık gibi uygulama yoğun disiplinlerde uluslararası alanda rekabet etmeyi zorlaştırdığı aktarılmıştır. Bir katılımcının şu ifadesi bu duruma örnek olarak verilebilir: “Eğitim sistemi teorik ağırlıklı ama dünyada uygulamalı beceriler öne çıkıyor; bunu lisans eğitimimde fark ettim.” Bu tür deneyimler, bireylerin küresel iş gücü piyasasında beklenen becerilere sahip olmadıklarını hissetmelerine ve bu farkı telafi etmek için yurt dışındaki eğitim sistemlerine yönelmelerine neden olmaktadır.

Katılımcılar ayrıca, eğitim sisteminin test merkezli yapısının ve ezbere dayalı öğrenme modelinin eleştirel düşünme, yaratıcılık ve özgün fikir üretimi gibi becerilerin gelişimini sınırladığını vurgulamışlardır. Özellikle başarı ölçütünün sınav sonuçlarına indirgenmesi, öğrenciler arasında bireysel potansiyelin keşfini zorlaştırmakta ve eğitim sürecini daha çok bir yarış ortamına dönüştürmektedir. Bu bağlamda, pedagojik yaklaşımların öğrenciyi merkeze almaması, eğitimin bir sosyal mobilite aracı olma işlevini zayıflatmakta; bireyleri, daha açık ve esnek öğrenme modellerine sahip sistemlere yönlendirmektedir.

Katılımcıların anlatıları, Türkiye’deki eğitim sisteminin yukarıda belirtilen sınırlılıklarının, ABD’ye göç etme kararlarında güçlü bir itme faktörü olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak bu ifadelerin yanı sıra, bazı katılımcılar Türkiye’de aldıkları eğitimin onlara sağladığı avantajlara da değinmişlerdir. Katılımcıların bir bölümü, Türkiye’deki üniversite eğitiminden edindikleri teorik altyapının, yurt dışında kabul almalarında ve kariyerlerine yön vermelerinde önemli bir dayanak olduğunu belirtmiş; dünyanın saygın üniversitelerinden kabul aldıklarını ve nitelikli iş piyasalarında yer edinebildiklerini aktarmışlardır. Başka bir ifadeyle, eğitim sistemine yönelik eleştiriler göç kararını şekillendirirken, aynı sistemin sunduğu bazı güçlü yönlerin de bireylerin kariyer yolculuklarına katkı sağladığı görülmektedir.

Bu çerçevede değerlendirildiğinde, katılımcıların önemli bir kısmı, kariyerlerinde daha ileri gidebilmek, küresel ölçekte tanınan ve rekabet gücü yüksek bir eğitim ortamına erişebilmek, uygulamalı öğrenme imkânlarından faydalanmak amacıyla ABD’ye göç etme kararı aldıklarını ifade etmiştir. Eğitim sistemine ilişkin sınırlılıklar, bu kararda belirleyici bir rol oynamıştır. Bununla birlikte, birçok katılımcı göç kararını başlangıçta geçici olarak planlamış; eğitimlerini tamamladıktan sonra kaynak ülkeye dönme niyetiyle yola çıkmıştır. Ancak zaman içinde bu niyet, karşılaşılan fırsatlar ve koşullar doğrultusunda yeniden şekillenmiştir.

3.5.3 Mesleki ve Kariyer İmkanlarının Daralması

Yüksek nitelikli kişilerin Türkiye’den ABD’ye göç etme kararlarını şekillendiren itme faktörlerinden biri, profesyonel gelişim olanaklarının sınırlılığı ve kariyer yollarındaki yapısal tıkanmalar olmuştur. Katılımcıların mülakatlarında, mesleki ilerlemenin tek başına bireysel yetkinliklere ve çabaya değil, kurumsal yapıların işleyiş biçimlerine, görünürlük sağlayan ilişkisel ağlara ve yönetsel onaylara da bağlı hale geldiği vurgulanmaktadır. Bu durum, bireylerin kendi uzmanlık alanlarında ilerleme beklentilerini sınırlamış ve uzun vadeli kariyer planlamalarını yeniden değerlendirmelerine yol açmıştır.

Akademik alanda çalışan bazı katılımcılar, araştırma fonlarına erişimdeki güçlükleri ve uluslararası iş birliklerinin sınırlılığını dile getirerek, bilimsel üretimin sürdürülebilirliği konusunda zorluklar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılardan biri, yüksek lisans sürecinde geliştirdiği bir araştırma önerisine yerel düzeyde destek bulamadığını, ancak bu sırada yurt dışında benzer projelerin daha kurumsal biçimde desteklendiğini gözlemlediğini belirtmiştir. Bu gibi karşılaştırmalar, hem deneyimlere hem de bireylerin mesleki çevrelerinden

edindikleri izlenimlere dayanmaktadır. Bir katılımcı, Türkiye’deki akademik ortamda projelerin yönetiminde daha kıdemli pozisyonlara öncelik verildiğini gözlemlediğini, bu nedenle genç akademisyenlerin bilimsel üretkenliklerini tam anlamıyla hayata geçirmekte zorlandıklarını ifade etmiştir.

Katılımcıların beyanlarında dikkat çeken bir diğer nokta, Türkiye’de bilimsel faaliyetlerin çoğu zaman bireysel inisiyatiflerle sürdürüldüğü, kurumsal destek mekanizmalarına ihtiyaç olduğudur. Özellikle uluslararası yayınlara yönelik destekler, multidisipliner çalışmalarda görünürlük imkânları ve proje bazlı değerlendirme süreçlerinin şeffaflığı konularında dile getirilen eksiklikler, göç etme kararlarını etkileyen yapısal faktörler arasında ifade edilmiştir. Katılımcılardan biri, Türkiye’de görev yaptığı üniversitede kendi alanında yürütmek istediği uluslararası bir proje önerisinin kurumsal öncelikler gerekçesiyle desteklenmediğini, ancak aynı dönemde ABD merkezli iş ortaklarının benzer bir projeyi uygulamaya koyduğunu öğrendiğini aktarmıştır.

Bu deneyimler, katılımcıların ABD’ye dair geliştirdikleri algılarla da ilişkilidir. Türkiye’de görev yaptıkları kurumsal yapılarda, aynı firmaya bağlı olarak ABD’de çalışan meslektaşlarının daha fazla özerkliğe ve proje yönetim yetkisine sahip olduklarını gözlemleyen katılımcılar, bu farkların kendi göç kararları üzerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Örneğin, bir mühendis katılımcı, aynı çok uluslu şirketin Türkiye ve ABD ofisleri arasında proje yürütme süreçlerine dair farkları gözlemlediğini; ABD’deki ekiplerin daha esnek karar alma yetkileriyle çalıştığını ve bunun mesleki tatmini artırdığını ifade etmiştir. Ancak bu ifade, doğrudan ABD’de çalışma deneyimine değil, Türkiye’de bulunulan pozisyondan yapılan gözleme ve karşılaştırmaya dayanmaktadır.

Akademik uzmanların yanında özel sektör profesyonelleri de Türkiye’de büyük ölçekli firmaların ve araştırma merkezlerinin sınırlılığına dikkat çekmiş; küresel düzeyde rekabet edebilmek için gerekli olanakların büyük ölçüde yurt dışında, özellikle ABD gibi merkezlerde yoğunlaştığını belirtmişlerdir. Katılımcılardan biri, “Aynı şirkette Türkiye ofisinde çalışırken, ABD’deki ekiplerin hem bütçe hem yetki açısından daha rahat hareket ettiğini görmek, zamanla oraya gitme fikrini güçlendirdi” diyerek, kendi kurumsal ortamında gözlemlediği asimetrik yapılanmanın göç kararına etkisini dile getirmiştir.

Özellikle teknoloji, biyomedikal, finans ve ilaç endüstrisi gibi bilgi yoğun sektörlerde çalışan katılımcılar, Türkiye’de sektörel yenilikçiliğin çoğu zaman bireysel girişimlere dayalı kaldığını; ancak bu çabaların kurumsal ölçeğe taşınmasında sistemin yeterince destek sunmadığını vurgulamışlardır. Bu noktada, Ar-Ge yatırımlarının kısıtlılığı, patent süreçlerinin yavaşlığı ve araştırmacı özerkliğinin sınırlı olması gibi yapısal meseleler, bireylerin uzun vadeli kariyer rotalarını farklı coğrafyalarda şekillendirmelerine neden olmuştur.

Katılımcıların çoğu, Türkiye’de iş piyasasında kendi uzmanlık alanlarının yeterince karşılık bulamadığını ve niteliklerine uygun kariyer fırsatlarının kısıtlı olduğunu ifade etmiştir. Özellikle ileri uzmanlık gerektiren sektörlerde görev yapan bireyler, yüksek niteliklerine rağmen mesleki gelişim olanaklarının sınırlı kaldığını vurgulamıştır. Mühendislik alanında yüksek lisans yapmış bir katılımcı, Türkiye’deki büyük firmaların genellikle karar alma merkezlerinin yurt dışında konumlandığını belirterek, bu durumun terfi süreçlerini etkileyebildiğini şu sözlerle dile getirmiştir: “Yenilikçi fikirleri sunabileceğiniz platformlar genelde ABD’de. Türkiye’de de büyük firmalar var ama merkezleri ve ilerleme fırsatları, kariyeriniz için düşündüğünüz yüksek pozisyonlar çoğunlukla yurt dışında.” Bu tür deneyimler, mesleki gelişim hedefleri doğrultusunda daha geniş fırsat alanlarına ulaşmak isteyen bireylerin göç kararı alma sürecinde belirleyici olmuştur.

Bilgi yoğun sektörlerde çalışan katılımcıların beyanları da benzer bir eğilimi yansıtmaktadır. Yüksek teknoloji, ilaç, biyomedikal, yazılım ve mühendislik gibi alanlarda çalışan bireyler, Türkiye’de sektör içi yatay ve dikey hareketliliğin sınırlı olduğunu, mesleki rotasyon ve proje çeşitliliğinin yeterince teşvik edilmediğini belirtmişlerdir. Bir katılımcı, “Amerika’da her yıl pozisyon açılıyor, dikey de yatay da. İnsanlar kurum içinde farklı projelerde deneyim kazanabiliyor. Türkiye’de ise insanlar yıllarca aynı yerde, aynı unvanda kalabiliyor,” ifadesiyle, mobilite eksikliğinin kariyer gelişimi üzerindeki yansımalarına dikkat çekmiştir. Bu durum, özellikle genç profesyonellerin kendi potansiyellerini keşfetme ve geliştirme fırsatlarını sınırlayabilmekte; daha esnek ve gelişime açık sistem arayışlarını artırabilmektedir.

Sonuç olarak, mesleki ve kariyer olanaklarının Türkiye’de sınırlı bulunması, yüksek nitelikli kişilerin kısa vadeli çözümlerden çok, profesyonel özerkliklerini geliştirebilecekleri ve uzmanlıklarını daha etkin şekilde değerlendirebilecekleri sistemler arayışına girmelerine neden olmuştur. Katılımcıların Türkiye’deki gözlem ve deneyimleri, kendi yetkinliklerinin karşılığını bulma konusundaki sınırlılıklardan duyulan memnuniyetsizlikle birleşmiş; ABD gibi

ülkelerdeki yapıların daha üretken ve öngörülebilir bir mesleki ortam sunduğu yönündeki algı, göç kararlarını kuvvetlendiren bir unsur haline gelmiştir.

3.5.4 Yetkinliğe Dayalı Değerlendirme Sisteminde Eksiklikler

Katılımcılar, Türkiye’deki mesleki deneyimlerine dair değerlendirmelerinde, göç öncesi dönemde özellikle kurumsal yapılarda yetkinliğe dayalı değerlendirme sistemlerinin istikrarsızlığı ve şeffaflıktan uzaklığı ile ilgili ciddi sorgulamalar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Akademik ve profesyonel yükselme süreçlerinde bireysel bilgi, beceri ve performansın, karar verici mekanizmalar tarafından yeterince dikkate alınmadığına dair ortak bir algı oluşmuştur.

Bu noktada dikkat çekici bir unsur, katılımcıların önemli bir kısmının, ABD’de uzun süre yaşadktan ve çalıştıktan sonra iş dünyasında ve akademik çevrelerde ilişkiler ağının (*networking*) evrensel düzeyde önemli olduğunu fark ettiklerini ifade etmeleridir. Katılımcılar, zaman içinde ilişki kurma kapasitesi, görünürlük ve mesleki iletişim gibi unsurların yalnızca Türkiye’ye özgü olmadığını; aksine küresel ölçekte özellikle kariyer ilerlemesinde etkili rol oynadığını belirtmişlerdir. Bu bağlamda bir katılımcı, “ABD’de de insanlar projelerde önce güvendikleri kişilerle çalışmak istiyor. Ama orada bu kişiler zaten kendi alanlarında yetkinler,” diyerek, network temelli seçim ile liyakat dışı atama arasındaki farkı zamanla daha iyi anladığını vurgulamıştır.

Katılımcıların bu değerlendirmeleri, profesyonel ilişkilerin mesleki süreçlerde kaçınılmaz olarak rol oynadığını; ancak bu ilişkilerin bireysel yeterliliklerin önüne geçtiği noktada liyakat ilkesine aykırılık oluştuğunu ortaya koymaktadır. Bu açıdan, networkün varlığı değil, network ile birlikte gelen performans yeterliliği belirleyici unsur olmalı görüşü, birçok katılımcı tarafından dile getirilmiştir. Başka bir deyişle, katılımcıların zamanla fark ettikleri asıl sorun, ilişkisel ağların varlığı değil; bu ağların bireysel performans ve yetkinlik kriterlerinin yerini aldığı durumlarda ortaya çıkan yapısal adaletsizliktir.

Katılımcılar, Türkiye’deki bazı kurumlarda bu ayrımın yeterince yapılamadığına, networkün tek başına yükselme, atanma ya da temsil imkânı sağladığı durumların yaygın olduğuna işaret etmişlerdir. Bu durum, bir yandan bireysel emek ve yetkinliklerin görünmezleşmesine, bir yandan sistemin geneline duyulan güvenin sarsılmasına neden olmuştur. Bu çerçevede göç kararı, katılımcılar için yalnızca daha iyi bir ekonomik ya da kurumsal ortam arayışı değil; aynı

zamanda emeklerinin daha nesnel ve öngörülebilir kriterlerle değerlendirileceği bir sisteme yönelme arzusu olarak şekillenmiştir.

Sonuç olarak, yetkinliğe dayalı değerlendirme sistemlerinin eksikliği, katılımcıların Türkiye’de yaşadıkları kurumsal deneyimlerde önemli bir yapısal sorun olarak öne çıkmıştır. Ancak bu eksiklik zamanla, uluslararası deneyimler ışığında daha nüanslı biçimde değerlendirilmiş; liyakat ilkesinin evrensel bir norm olmakla birlikte her bağlamda aynı şekilde uygulanmadığı; ancak şeffaflık, performans göstergesi ve mesleki yeterlik ile desteklendiğinde daha adil bir yapı kurduğu yönünde bir farkındalık oluşmuştur. Bu nedenle katılımcılar, ülkelerinden uzaklaşma değil; yetkinlik ile desteklenmiş bir sosyal hareketlilik imkanına yakınlaşma arzusuyla göç kararlarını temellendirmişlerdir.

3.5.5 Toplumsal Atmosferde Algılanan Kısıtlılık

Katılımcıların beyanlarına göre, Türkiye’deki toplumsal atmosferde giderek artan kutuplaşma ve hoşgörü alanlarının daralması, göç kararlarını doğrudan etkileyen başat bir itme faktörü olmasa da, özellikle göç sonrası deneyimlerle karşılaştırıldığında daha fazla anlam kazanan bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Çeşitli yaşam tarzlarına, farklı düşünsel pozisyonlara ve bireysel tercihlere dair toplumsal toleransın azaldığı yönündeki gözlemler, katılımcıların sadece profesyonel değil, sosyal düzlemde de kendilerini sınırlanmış hissetmelerine neden olmuştur.

Bazı katılımcılar, Türkiye’de farklı düşünen bireylerin ya da alternatif yaşam biçimlerini benimseyenlerin sosyal çevrelerinde açıklıkla kabul görmediğini; bu durumun bireysel düzeyde içsel bir gerilim yarattığını ifade etmiştir. Bu gerilim çoğu zaman doğrudan bir dışlanma ya da açık ayrımcılık biçiminde değil, daha çok gündelik ilişkilerde hissedilen bir "uyumsuzluk" duygusu, sürekli bir öz denetim ihtiyacı ve ifade sınırları içinde kalma kaygısı olarak tanımlanmıştır. Örneğin bir katılımcı, “Kendi fikirlerimi paylaşıırken iki kez düşünmek zorunda kalıyordum, çünkü insanlar hemen bir kalıba sokuyor,” sözleriyle bu deneyimi aktarmıştır.

Toplumsal kutuplaşmanın gündelik iletişim biçimlerine yansımaları da katılımcılar tarafından vurgulanan bir diğer unsurdur. Sosyal çevrelerde siyasi, kültürel veya inanç temelli farklılıkların giderek daha sert sınırlarla ayrıldığına dair anlatılar, bireylerin kendilerini ifade ederken temkinli davranmalarına yol açmıştır. Bu durum, özellikle yaratıcı, eleştirel veya özgün fikirlerle var olmaya çalışan bireyler açısından sınırlandırıcı bir etki yaratmış ve

alternatif sosyal çevrelerde kendilerini daha özgür ifade edebileceklerine dair bir arayışa neden olmuştur.

Katılımcıların çoğu, bu sınırlılıkların göç kararları üzerinde belirli ölçüde etkili olduğunu ancak diğer başlıklarda (örneğin eğitim sistemine eleştiriler veya mesleki imkanların daralması) dile getirilen nedenlere kıyasla daha ikincil bir rol oynadığını belirtmiştir. Bununla birlikte, ABD'ye yerleştikten sonra edindikleri sosyal deneyimler, bu faktörün kalıcılık kararları üzerinde daha fazla etkili olduğunu göstermektedir. Katılımcılar, özellikle ifade özgürlüğü, yaşam tarzı çeşitliliğine saygı ve sosyal çevredeki hoşgörünün görece daha yüksek olması gibi özelliklerin, Türkiye'de eksikliğini hissettikleri bir alanı doldurduğunu ve bu karşılaştırma üzerinden kalma kararlarını güçlendirdiğini ifade etmişlerdir.

Bazı katılımcılar, bu farkındalığın göç öncesinde kısmen mevcut olduğunu ancak ABD'deki deneyimlerle daha da görünür hale geldiğini belirtmiştir. Bu bağlamda “toplumsal atmosferde algılanan kısıtlılık”, göç kararını tetikleyen birincil bir neden olmaktan ziyade, bireyin göç ettikten sonra yaşadığı sosyal çevreyi Türkiye ile kıyaslayarak yeniden anlamlandığı bir faktör haline gelmiştir.

Sonuç olarak, katılımcıların anlatılarında toplumsal hoşgörünün azalması, kutuplaşmanın yaygınlaşması ve ifade alanlarının daralması, göç kararını etkileyen faktörlerden biri olarak görülmüş ancak diğer başlıklara oranla daha az güce sahipken, katılımcıların ABD'deki deneyimlerinden sonra kalma kararı üzerinde daha güçlü bir itme faktörü haline gelmiştir. Sosyal çevrelerde karşılaşılan tolere edici tutumların ve bireysel kimliğe yönelik saygının artması, özellikle profesyonel ve kişisel ifade alanlarını daha özgür bir biçimde kullanmak isteyen bireyler için ABD'yi daha cazip bir yaşam alanı haline getirmiştir.

3.5.6 Gelecek Perspektifi Belirsizliği

Katılımcıların mülakatlarda sıklıkla dile getirdikleri ve göç kararları üzerinde itici bir rol oynadığı anlaşılan unsurlardan biri, Türkiye'de bireysel ve ailesel düzeyde gelecek planlaması yapmanın giderek daha güç hale gelmesidir. Geleceğe dair belirsizlik duygusu, yalnızca ekonomik istikrarsızlıkla sınırlı kalmamakta; yukarıda anlatılan mesleki gelişim olanaklarının daralması, liyakate dayalı sistemlerin zayıflaması, eğitim sistemine olan güvenin azalması ve toplumsal iklimdeki genel kırılganlıkla da birleşerek çok katmanlı bir yapı kazanmaktadır. Bu

bağlamda, göç kararı bireylerin kendileri ve çocukları için daha öngörülebilir bir yaşam tahayyülüne yönelme arzusu olarak okunmalıdır.

Bir katılımcı, “Bir yıl sonrasını bile planlayamıyordum; çünkü her şey değişiyordu: ekonomi, okul sistemi, politikalar... Bu belirsizlik çok yorucuydu,” ifadesiyle, makro düzeydeki dalgalanmaların bireyde oluşturduğu süreksizlik hissini ortaya koymuştur. Bir başka katılımcı, kendi çocuklarının eğitime dair duyduğu endişeyi şu şekilde aktarmıştır: “Eğitim sistemi sürekli değişiyor. Bugün verdiğin kararın yarın hiçbir anlamı kalmayabiliyor. Bu ortamda çocuğuma nasıl bir gelecek sunabilirim bilmiyordum.” Bu tür anlatılar, bireylerin uzun vadeli kararlar almakta yaşadığı zorlukları ve bunun oluşturduğu duygusal yükü görünür kılmaktadır.

Gelecek perspektifine dair bu belirsizlik sadece bireysel düzeyde değil, toplumsal bağlamda da algılanmaktadır. Katılımcılar, Türkiye’de genel olarak sistemlerin sürdürülebilirliğine ve karar alma mekanizmalarının istikrarına dair duydukları güvensizliği dile getirmiş; mesleki başarıya ulaşmanın öngörülemeyen engellerle karşı karşıya olduğunu ifade etmişlerdir. Akademik ve profesyonel ilerlemenin belirgin kriterlere dayanmadığı, içsel ilişkiler, hiyerarşik sadakat ve değişken politik atmosferle biçimlendiği yönündeki gözlemler, bazı katılımcılarda kendi potansiyellerini değerlendirebilecekleri bir gelecek kurma konusunda umutsuzluk yaratmıştır. Bir katılımcının, “Ne kadar çabalasam da belli bir yerden sonra ilerleyemeyeceğimi hissettim,” sözleri bu duyguyu net şekilde yansıtmaktadır. Katılımcının ifadeleriyle:

“Kariyerimin başında çok umutluydum. Yüksek lisansımı tamamlamıştım, iyi bir kurumda çalışıyordum. Ama zamanla fark ettim ki ne kadar çok çalışırsam çalışayım, belli bir noktadan sonra ilerleyemeyeceğim. Çünkü sistem buna izin vermiyor. Her şey çok belirsizdi; ne zaman bir kriz çıkacak, ne zaman hangi idari değişiklik gelecek belli değil. Bu durum zamanla içimi kemirmeye başladı. Hep aynı yerde kalacakmışım gibi hissettim. O yüzden başka bir geleceği başka bir yerde kurma fikri ağır bastı.”

Bu koşullar altında ABD, katılımcıların zihninde yapısal olarak alternatif bir gelecek zemini sunan bir ülke olarak konumlanmıştır. Mülakatlarda, ABD’nin daha kurumsallaşmış bir eğitim sistemi, belirgin kariyer basamakları, bilimsel üretime verilen destek ve profesyonel alanda performansa dayalı ilerleme kriterleri gibi unsurlar üzerinden daha öngörülebilir bir yaşam alanı sunduğu yönünde ortak bir kanaat ortaya çıkmıştır. Bu kanaatin ABD deneyimleri sırasında idealize edildiği kadar gerçek olmadığı, örneğin ‘network’ün (ağların) ABD’de çok

önemli olduğu, sistemde zaman zaman sorunlarla karşılaştıklarını ifade etmekle beraber genel itibarıyla bekledikleri derecede olmasa da kalma kararları üzerinde de etkili olacak kadar tatmin edici olduğu görülmüştür.

Sonuç olarak, Türkiye’den ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin beyanlarında, geleceğe dair belirsizlik, güvensizlik hissiyle birleşerek itici bir işlev görmüştür. Katılımcılar, Türkiye’de bireysel ve ailesel yaşamlarını sürdürebilecekleri güvenli, öngörülebilir ve liyakat temelli bir gelecek tahayyülünü kurmakta zorlandıklarını; bu nedenle ABD’yi yalnızca daha istikrarlı bir ekonomik yapı değil, aynı zamanda daha net sınırları olan bir gelecek planlaması ortamı olarak tercih ettiklerini dile getirmişlerdir. Bu yönüyle gelecek perspektifi belirsizliği, göç kararlarını şekillendiren en güçlü yapısal itkilere biri olarak değerlendirilmelidir.

3.5.7 Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Katılımcıların anlatılarında toplumsal cinsiyet eşitsizliği, hem sosyal hem de profesyonel yaşam alanlarında süreklilik arz eden, çok katmanlı ve yapısal bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Kadın katılımcılar, erken yaşlardan itibaren cinsiyete dayalı normlarla şekillenen bir toplumsal çevrede yetiştiklerini; bu çevrenin kadın olmayı, biyolojik olmanın ötesinde kültürel olarak sınırlandırılmış bir konumda var olma biçimi haline getirdiğini belirtmişlerdir. Toplumun kadınlara atfettiği rollerin, davranış repertuarlarını, ifade biçimlerini ve kamusal görünürlüklerini sınırladığı; bu durumun bireysel özelliklerin inşasında belirleyici bir etken olduğu mülakatlarda açıkça dile getirilmiştir (Yalçınkaya, 2015) (Yılmaz & Sandıkçı, 2024). Cinsiyet temelli bu normatif yapılanma, katılımcıların sadece neyi yapabileceklerini değil, hangi koşullarda, nasıl ve ne şekilde yapabileceklerini de önceden belirleyen, sessiz ama etkili bir yapılanma oluşturmuştur.

Bazı katılımcılar, kadın olmanın gündelik yaşamlarında sürekli bir denetim ve uyum beklentisiyle iç içe olduğunu aktarmışlardır. Bir katılımcı, çocukluk yıllarından itibaren ağabeyleri ve erkek kuzenleriyle kıyaslandığında daha fazla kural ve gözetim altında büyüdüğünü belirtmiş; kendisi için geçerli olan yasakların, aynı yaş grubundaki erkekler için geçerli olmadığını vurgulamıştır. Bu gibi anlatılar çocukluk döneminden itibaren toplumsal cinsiyetin bireylerin hareket serbestisini nasıl şekillendirdiğini ortaya koymuştur. Bir başka katılımcı ise, büyüdüğü mahallede “ismimden önce bir kız çocuğuydum” ifadesiyle, kadın olmanın kimliğinin önüne geçecek ölçüde belirleyici olduğunu belirtmiştir. Bu veriler,

bireylerin öznel kimliklerinin toplumsal cinsiyet kategorileri içinde sıkıştırıldığını ve bu durumun kadınlar üzerinde sürekli bir temsiliyet baskısı yarattığını göstermektedir (Butler, 1990), (West & Zimmerman, 1987).

Benzer şekilde, profesyonel yaşamda da toplumsal cinsiyet eşitsizliği farklı biçimlerde görünürlük kazanmıştır. Kadın katılımcılar, aynı niteliklere sahip olmalarına rağmen erkek meslektaşlarına kıyasla daha az görünür olduklarını, yönetsel ve temsili pozisyonlarda yer alma konusunda eşitsizlikle karşılaştıklarını vurgulamışlardır. Bir katılımcı, akademik bir sunumun ardından projede lider konumda olmasına rağmen, kurumsal paydaşlar tarafından erkek ekip arkadaşının öne çıkarıldığını belirtmiştir. Bu durum, bireysel tanınırlığın yanında, kurumsal ilerleme fırsatlarının da cinsiyet temelli değerlendirildiği yönündeki algının oluşmasına neden olmuştur. Pek çok kadın katılımcı, kendi yetkinliklerinin zaman zaman görünmezleştirildiğini ve cinsiyetlerinin profesyonel konumlarından daha fazla belirleyici olduğunu hissettiklerini ifade etmiştir.

Katılımcıların ortak bir biçimde dile getirdikleri bir diğer husus ise, bu eşitsizlik yapılarının uzun süre boyunca "doğal" ya da "kaçınılmaz" bir yaşam gerçeği olarak içselleştirilmiş olmasıdır. Aile içinde, okulda, sosyal çevrede ve iş hayatında cinsiyet temelli ayrımcılığın yalnızca kendileri için değil; anneleri, teyzeleri, kız kardeşleri ve kadın arkadaşları için de sıradanlaşmış olması, bu durumun sorgulanmadan kabul edilmesine yol açmıştır. Bir katılımcı bu durumu, “Bunu sadece ben yaşıyordum; etrafımdaki tüm kadınlar benzer kısıtlamaları yaşıyordu, o yüzden çok olağan gibi geliyordu,” sözleriyle ifade etmiştir. Ancak ABD’ye göç ettikten sonra, farklı sosyal normların geçerli olduğu bir ortamda yaşamının etkisiyle bu yapılar yeniden değerlendirilmiş ve sorgulanabilir hale gelmiştir. Kadın katılımcılar, kadın kimliğinin meslekî ya da sosyal yaşamın her alanında ön planda tutulmadığı, bireyselliğin daha özgürce tanımlanabildiği bir çevrede kendilerini daha değerli, üretken ve mutlu hissettiklerini belirtmişlerdir.

Bu veriler ışığında değerlendirildiğinde, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, Türkiye’den ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kadın katılımcıların göç kararları üzerinde etkili bir faktör olmakla birlikte, çoğu zaman diğer etkenlere kıyasla daha arka planda kalan, daha örtük ve farkındalığı zaman içinde derinleşen bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Bazı katılımcılar, göç kararı sürecinde bu sınırlamaların kendilerini ne ölçüde etkilediğini açıkça tanımlayamasalar da geriye dönük değerlendirmelerinde bu yapının bireysel özgürlük alanlarını sessizce daralttığını

ve bu durumun farkında olmadan göç etme eğilimlerini etkilediğini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden özgürleşme arzusu, göç kararlarının bilinçli gerekçeleri arasında yer almamış olsa da, sürecin alt katmanlarında etkili olmuş ve sonradan anlam kazanan bir dinamik olarak değerlendirilmiştir.

Özellikle ABD’deki yaşam deneyimi sonrasında, kadın kimliğinin daha az yargılandığı, bireysel tercihlere daha fazla saygı gösterilen ve toplumsal rollerin daha esnek tanımlandığı bir ortamda yaşamak, katılımcıların bu farkı daha net görmelerini sağlamıştır. Kalma kararları üzerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliği bu nedenle daha belirgin ve etkili bir unsur haline gelmiştir. Katılımcılar, daha eşitlikçi sosyal normların hâkim olduğu bir toplumda daha üretken, daha kendiliğinden, daha huzurlu ve daha yaratıcı hissedebildiklerini dile getirmiştir.

Çocuk sahibi katılımcılar için, toplumsal cinsiyet eşitliğinin kendilerinin yanında çocuklarının gelişim süreci üzerindeki etkisi de kalıcılık kararlarını pekiştiren önemli bir faktör haline gelmiştir. Katılımcılar, kız çocuklarının cinsiyetlerinden bağımsız bir şekilde potansiyellerini gerçekleştirebilecekleri, erkek ve kız tüm çocukların da ayrımcılığın olağanlaştırılmadığı bir sosyal ortamda büyümelerini istediklerini ifade etmişlerdir. Bu durum kadın katılımcılarla sınırlı kalmamış; erkek katılımcılar da eşlerinin ve çocuklarının daha eşitlikçi bir toplumsal yapıda yaşamasını tercih ettiklerini, bunun da göç sonrası yaşamlarını ABD’de sürdürme yönündeki kararları üzerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir.

3.5.8 Türkiye’den Göçte İtme Faktörlerine Genel Bir Değerlendirme

Mülakat verileri, göç kararlarının bireysel, mesleki ve yapısal düzeyde bir dizi etkenin eşzamanlı işleyişiyle oluştuğunu ortaya koymaktadır. Katılımcıların deneyimleri üzerinden tematikleştirilen bu itme faktörleri, bireysel memnuniyetsizliklerin ötesinde, yapısal dönüşüm talebinin de bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Veri analizinde en yüksek frekansla öne çıkan itme faktörü, katılımcıların Türkiye’de kendini gerçekleştirememe hissi olmuştur. Özellikle genç yaşta yüksek akademik donanıma sahip olan bireylerin, bu birikimlerini destekleyecek sosyal, kurumsal ve entelektüel ortamların eksikliği karşısında, potansiyellerini ortaya koyabilecekleri bir zemine ulaşamamaları, göç kararlarının temel dinamiğini oluşturmuştur. Bu duygu yalnızca bireysel düzeyde değil, aynı zamanda sistemsel tıkanıklıkla da doğrudan ilişkilendirilmiş; üretkenliğin görünür kılınmadığı bir bağlamda uzun vadeli mesleki tatminin olanaksız olduğu kanaati, ABD’ye yönelişi güçlendirmiştir.

Katılımcıların beyanlarında ikinci güçlü etken, eğitim sistemine yönelik yapısal eleştiriler olmuştur. Üniversite düzeyinde uygulama temelli becerilerin yeterince geliştirilmemesi, eğitim sisteminin sınav odaklı, ezbere dayalı yapısı, uluslararası tanınırlığın sınırlılığı ve yükseköğretimdeki kurumsal dalgalanmalar, bireylerin küresel ölçekte rekabet gücüne zarar veren faktörler olarak tanımlanmıştır. Eğitimi sadece bilgi edinme değil, aynı zamanda toplumsal hareketlilik ve profesyonel konumlanma aracı olarak gören katılımcılar, bu alandaki sınırlılıkların göç motivasyonlarını kuvvetlendirdiğini belirtmişlerdir.

Bir diğer merkezi tema, mesleki ve kariyer imkanlarının daralmasıdır. Katılımcılar, bilgi yoğun sektörlerde ve akademik alanda, kariyer rotalarının öngörülemez hale geldiğini; görünürlük ve ilerlemenin yetkinlikten ziyade sosyal sermayeye ve iç çevre dinamiklerine bağlı olarak şekillendiğini belirtmiştir. Bu bağlamda Türkiye’deki iş piyasası, katılımcıların beklentilerini karşılamayan, dikey ve yatay mobilite imkânlarının sınırlı olduğu bir yapı olarak tarif edilmiştir. Yüksek nitelikli kişiler, bu kısıtlılıkları aşabilmek adına daha şeffaf, esnek ve meritokratik sistemlere yönelme eğilimi göstermiştir.

Bu yapısal sorunları tamamlayan ve onları içsel biçimde destekleyen bir diğer unsur, Türkiye’de yetkinliğe dayalı değerlendirme sisteminde yaşanan eksikliklerdir. Katılımcıların birçoğu, akademik ve profesyonel yükselme süreçlerinin, yalnızca performansa ve bilgiye dayalı olarak işlemediğini; kimi zaman kişisel ilişkiler, yöneticilere yakınlık ya da kurum içi ittifaklara bağlı olarak şekillendiğini ifade etmiştir. Buna karşılık, ABD’de uzun süre yaşamış katılımcılar, ilişkisel ağların küresel düzeyde de önemli olduğunu fark ettiklerini; ancak bu ağların yetkinliğin önüne geçmediği sürece meşru ve işlevsel olabileceğini vurgulamışlardır. Bu farkındalık, katılımcıların liyakat algılarını daha evrensel bir perspektifle yeniden kurmalarına olanak sağlamış, göç kararlarını da bu çerçevede temellendirmiştir.

Katılımcıların beyanlarında yer bulan diğer itme faktörleri arasında, toplumsal atmosferde algılanan kısıtlılık, gelecek perspektifi belirsizliği ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği yer almaktadır. Türkiye’deki sosyal kutuplaşma, farklı yaşam tarzlarına karşı hoşgörünün azalması ve ifade özgürlüğü alanlarının daralması gibi unsurlar, göç kararlarında doğrudan belirleyici olmaktan çok, göç sonrası deneyimlerle anlamı derinleşen etkenler olarak öne çıkmaktadır. Aynı şekilde, kadın katılımcıların aktardığı toplumsal cinsiyet temelli sınırlılıklar, başlangıçta ikincil bir motivasyon olarak görünse de ABD’deki görece eşitlikçi yaşam deneyimiyle birlikte daha merkezi bir farkındalık düzeyine ulaşmıştır. Özellikle çocuk sahibi katılımcıların,

çocuklarının bu kısıtlayıcı yapılar içinde büyümelerini istememeleri, kalıcılık kararlarını kuvvetlendiren önemli bir unsur haline gelmiştir.

Sonuç olarak, Türkiye’den ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin göç kararları, salt ekonomik veya siyasi parametrelere dayanmamaktadır. Mülakat verileri, bu kararların sistemsel güvensizlik, kurumsal kırılganlık, bireysel potansiyelin görünmezleşmesi ve öngörülemezlik duygusuyla şekillendiğini göstermektedir. Bu itme faktörleri, katılımcıların daha adil, öngörülebilir ve üretken bir profesyonel ve toplumsal düzene yönelme arzusunu ifade etmektedir. Göç, bu anlamda coğrafi bir hareketten öte; bireysel, kurumsal ve sosyo-kültürel bir yeniden yapılanma talebinin ifadesi olarak okunmalıdır. Bununla birlikte, katılımcıların göç kararı, köken ülkelerine yönelik olumsuz bir kopuş duygusuyla değil, çoğu zaman ülkelere dair aidiyet hissiyle şekillenmiştir. Türkiye’ye, özellikle İstanbul gibi kültürel ve tarihi açıdan zengin kentlere duyulan özlem, aile bağlarının gücü ve eski arkadaşlıkların manevi değeri, katılımcıların söylemlerinde güçlü biçimde hissedilmiştir. Birçok katılımcı, Türkiye’de yetiştikleri toplumsal ortamın ve aldıkları eğitimin, bugün sahip oldukları yetkinliklerin temelini oluşturduğunu vurgulamış; ülkelerinin sahip olduğu genç nüfus potansiyelinden, kültürel çeşitlilikten ve girişimcilik dinamizminden övgüyle söz etmiştir.

Ayrıca, bazı katılımcılar geleceğe yönelik planlarında, emeklilik dönemlerini Türkiye’de geçirme arzularını dile getirerek, köken ülkeleriyle bağlarının duygusal düzeyde kopmadığını ve her zaman sıcak bir aidiyet hissi taşıdıklarını ifade etmişlerdir. Bu yönüyle göç, bir terk edişten ziyade bireysel ve profesyonel gelişim arayışı olarak şekillenmiş; kültürel ve duygusal bağlılık ise yaşam boyu süren bir değer olarak korunmuştur.

Sonuç olarak, Türkiye’den ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin deneyimleri, bireysel potansiyellerini gerçekleştirme, uluslararası eğitim, daha iyi profesyonel fırsatlara erişim, şeffaf sistem ve özgürlük arayışlarının bir yansıması olmakla birlikte; memleketlerine duydukları sevgi, bağlılık ve umut duygularıyla da harmanlanmış, insani ve çok katmanlı bir hikâyenin parçası haline gelmiştir.

3.6 Fransa’dan ABD’ye Göç Etmede İtme Faktörleri

Fransa’dan ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin karar süreçleri incelendiğinde, göçün klasik nedenlerle açıklanamayacak çok katmanlı bir dinamik taşıdığı görülmektedir. Katılımcı

beyanları, göç motivasyonlarının temelinde daha çok yapısal sıkışmalar, kariyer ilerleme imkânlarının sınırlılığı ve bireysel potansiyelin tam anlamıyla değerlendirilememesine yönelik bir rahatsızlığın bulunduğunu ortaya koymaktadır. Fransa'da mevcut olan güçlü sosyal devlet mekanizmalarına ve yaşam kalitesine rağmen, özellikle akademik ve profesyonel yaşamda karşılaşılan bürokratik engeller, kariyer yolunda yavaş ilerleme ve esneklik eksikliği, bireylerin kendi yeteneklerini geliştirme ve daha geniş bir alanda değerlendirme arzularını sınırlayan faktörler olarak belirginleşmiştir.

Katılımcıların büyük bir kısmı, Fransa'da mesleki ilerlemenin belirli kalıplara sıkıştığını, sektör değiştirme, yeni bir alana yönelme veya yenilikçi girişimlerde bulunmanın sistemsel bariyerlere takıldığını ifade etmiştir. Bu durum, özellikle yeteneklerini hızla geliştirmek, daha fazla sorumluluk almak veya uluslararası platformlarda yer almak isteyen bireyler için zamanla önemli bir tatminsizlik kaynağına dönüşmüştür. Fransız iş ve akademik kültüründe hâkim olan katı yapılar, katılımcılara göre yaratıcılığı ve girişimciliği teşvik etmekten ziyade, uyum ve sabır üzerine kurulu bir ilerleme modeli sunmaktadır. Bu bağlamda, ABD gibi bireysel girişimciliğin, yetenek odaklı ilerlemenin ve performansa dayalı ödüllendirmenin ön planda olduğu bir ortam, katılımcılar için hem profesyonel gelişim imkânı hem de kişisel özgürlük alanı olarak cazip hale gelmiştir.

Buna karşın, katılımcıların Fransa'ya duydukları kültürel ve duygusal bağlılık dikkat çekicidir. Sosyal haklara, kamu hizmetlerine ve yaşam kalitesine duyulan saygı, göç kararlarını tamamen bir "ülkeden kaçış" motivasyonu olarak değil, daha çok kişisel hedefleri gerçekleştirme, potansiyeli maksimize etme ve uluslararası bir kimlik kazanma arayışı olarak şekillendirmiştir. Bu yönüyle Fransa'dan ABD'ye doğru gerçekleşen yüksek nitelikli göç hareketi, bireysel özgürlük ve profesyonel dinamizm arayışı çerçevesinde değerlendirilmeli, yapısal faktörlerin kişisel gelişim beklentileriyle etkileşimi temelinde anlaşılmalıdır.

Bu bölümde, mülakatlarda görüşülen Fransa'dan ABD'ye göç eden kişilerin göç nedenleri itme faktörleri üzerinden ele alınmaktadır. Fransa'daki bürokratik zorluklar, yavaş kariyer ilerlemesi, iş ve yaşam esnekliğinin eksikliği, toplumsal ve mesleki tutuculuk, fırsat eşitsizliği, dinamik ve ödüllendirici bir ortam arayışı katılımcıların mülakatlarda en çok dile getirdiği itme faktörleri olarak belirtilmiştir.

3.6.1 Bürokratik Zorluklar ve Yavaş Kariyer İlerlemesi

Fransa'dan ABD'ye göç eden katılımcıların önemli bir kısmı, Fransa'daki iş ve akademik hayatın aşırı derecede bürokratik yapısından ve kariyer ilerlemesinin yavaşlığından duydukları memnuniyetsizliği göç kararlarında temel itme faktörlerinden biri olarak ifade etmişlerdir. Katılımcılardan biri, Fransa'da mesleki ilerlemenin çok katı bir sistem tarafından belirlendiğini, yaratıcı veya yenilikçi bir katkı yapılsa bile sistemin dışına çıkmanın mümkün olmadığını dile getirmiştir. Bir başka katılımcı, kariyerinde daha hızlı ilerleyebilmek ve yeteneklerini daha özgür bir şekilde kullanabilmek için ABD'ye taşınma kararı aldığını belirtmiştir.

Katılımcılar, Fransa'daki kamu ve özel sektör yapılarında terfi ve yükselmenin sıkı protokoller, belirli kıdem süreleri ve formal süreçlere bağlı olduğunu ifade etmişlerdir. Bu süreçlerin, bireysel yeteneklerin ve yenilikçi düşüncelerin önünü tıkadığı, motivasyonu azalttığı ve uzun vadeli kariyer planlamalarını zorlaştırdığı vurgulanmıştır. Örneğin, bir katılımcı, “Fransa'da ilerlemek sabır ve yıllar istiyor; oysa ABD'de performansın daha hızlı karşılık buluyor” şeklinde bir karşılaştırma yapmıştır.

Başka bir katılımcı deneyimini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Fransa'da çalıştığım kurumda yıllardır aynı pozisyondaydım. Her yıl değerlendirme görüşmelerinde iyi performans aldım ama pozisyonum hiç değişmedi. Çünkü önümdeki kişi emekli olana kadar bir üst pozisyonun boşalması mümkün değildi. Bu sadece benim için değil, pek çok genç çalışan için demotive edici. Amerika'da ise sistem daha yatay, geçişler daha kolay. Buraya geldikten sonra, kendi alanımda yeni bir proje başlattım ve birkaç ay içinde hem sorumluluk aldım hem ekip yönettim. Kimse bana yaşımı ya da kıdemimi sormadı. Bu, insanın yaptığı işe duyduğu saygıyı artırıyor.”

Bir başka katılımcı, Fransa'daki kariyer yollarının sabitliği nedeniyle kendini sürekli ertelenen bir beklenti döngüsünde bulunduğunu ifade etmiştir. ABD'ye yerleşme kararının ardında bu sistemsel durağanlık ve liyakat eksikliği yatmaktadır.

Buna rağmen bazı katılımcılar, Fransa'daki sosyal devlet imkanlarının ve iş güvencesinin güçlü yönleri olduğunu, ancak kişisel gelişim ve profesyonel tatmin arayışlarının ağır bastığını dile getirmiştir. Göç kararları, sistemin sunduğu temel güvencelere rağmen bireysel ilerleme ve yetenek geliştirme arzusunun bir sonucu olarak şekillenmiştir. Bu durum, Fransız sistemine

yönelik bir genel eleştiriden ziyade, bireysel potansiyelin sınırlı bir yapıda tam anlamıyla değerlendirilememesinin getirdiği kişisel bir yönelimi yansıtmaktadır.

3.6.2 İş ve Yaşam Esnekliği Eksikliği

Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli katılımcılar, Fransa'daki iş ve yaşam yapılarının esneklikten uzak oluşunu, göç kararlarında belirleyici bir faktör olarak ifade etmişlerdir. Katılımcıların beyanlarına göre, Fransa'da bireylerin eğitim hayatında erken yaşta belirlenen uzmanlık alanları, iş yaşamında da katı bir biçimde korunmakta ve kariyer yolunda sektör değiştirme veya yeni bir alana yönelme gibi esneklik imkanları büyük ölçüde sınırlandırılmaktadır. Özellikle kariyerinin orta aşamalarında yeni yetenekler geliştirmek ya da farklı bir alanda ilerlemek isteyen bireyler için bu sistem, ciddi bir engel teşkil etmektedir.

Katılımcılardan biri, Fransa'da bir mesleki pozisyonda edinilen deneyimin başka bir alanda değerlendirilmesinin son derece zor olduğunu belirtmiş; "Fransa'da kariyer bir kez çizildiğinde, ona sadık kalman beklenir, farklı bir şey yapmak çok zordur" şeklinde konuşmuştur. Bir başka katılımcı ise, iş yaşamındaki bu katılık nedeniyle kariyer ilerlemesinin durağanlaştığını ve profesyonel gelişim için farklı seçeneklerin neredeyse erişilemez hale geldiğini dile getirmiştir.

Fransa'daki iş kültürünün, bireyin iş-yaşam dengesini koruma noktasında güçlü yapılar sunduğu ancak aynı zamanda bireysel özgürlüğü ve değişim imkanlarını sınırladığı vurgulanmıştır. Bu durum, özellikle yenilikçi fikirler üretmek, girişimcilik yapmak ya da uluslararası bir kariyer inşa etmek isteyen katılımcılar için zamanla motivasyon kaybı ve profesyonel sıkışmışlık hissine yol açmıştır. ABD'de ise daha dinamik ve performans odaklı iş piyasası, bireylere alan değiştirme, girişimcilik yapma ve daha serbest kariyer yolları oluşturma olanağı sunduğu için cazip bir alternatif olarak öne çıkmıştır.

Buna rağmen, bazı katılımcılar Fransa'daki iş yaşamının getirdiği sosyal güvence, yıllık izin hakları ve iş güvencesinin yüksekliği gibi unsurların değerini teslim etmişlerdir. Ancak göç kararları, güvenli ama sabit bir kariyer çizgisi ile bireysel potansiyelin ve dinamizmin daha özgürce gelişebileceği bir ortam arasındaki tercihin bir sonucu olarak şekillenmiştir.

3.6.3 Toplumsal ve Mesleki Tutuculuk

Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin ifadeleri, Fransız toplumunda ve profesyonel dünyasında belirli normların ve geleneksel yapıların ağırlığının, bireysel

yaratıcılık ve girişimcilik açısından sınırlandırıcı bir rol oynadığını göstermektedir. Katılımcılar, Fransa'da yenilikçi fikirlerin, alışılmış kalıpların dışına çıkan projelerin ya da farklı bakış açılarının sistem tarafından yeterince teşvik edilmediğini dile getirmiştir. Bir katılımcı, "Fransa'da farklı bir şey yapmak, çoğu zaman gereksiz bir risk olarak görülüyor" sözleriyle bu durumu özetlemiştir:

“Fransa’da farklı bir şey yapmak, çoğu zaman gereksiz bir risk olarak görülüyor. Yani sadece kurumsal alanda değil, genel olarak toplumsal kültürde bir ‘ağırdan alma’, yeniye karşı mesafeli durma hâli var. Mesela ben kendi alanımda biraz alışılmışın dışında bir yaklaşım önerdiğimde, önce neden böyle bir şeye ihtiyaç duyulduğu sorgulandı, sonra da ‘bu zaten daha önce denenmişti’ diyerek önerim geri çevrildi. Oysa önerdiğim şey, güncel küresel uygulamalara dayanıyordu. Bunu anlatmakta zorlandım. En sonunda fark ettim ki, burada mesele sadece içerik değil, biçimle de ilgili. İnsanların bakış açısını zorlayan şeylere kapalı bir sistem var. Bu beni yordu.”

Bir başka katılımcı ise, yenilikçi girişimlerin desteklenmek yerine, mevcut düzeni koruma refleksiyle karşılandığını ifade etmiştir.

Özellikle iş yaşamında, belirli kariyer yollarının dışına çıkan ya da klasik sektörler dışında faaliyet göstermeye çalışan kişilerin hem mesleki camiada hem de toplumsal düzeyde karşılaştıkları görünmez duvarlara dikkat çekilmiştir. Katılımcılar, Fransa’da girişimciliğin bir seçenekten ziyade bir "risk" olarak görüldüğünü ve bu nedenle pek çok yenilikçi fikrin hayata geçemediğini belirtmiştir. Amerikan iş kültürünün ise, bireysel girişimleri ödüllendiren, farklılaşmayı ve özgün düşünciyi teşvik eden bir yapıya sahip olması, katılımcıların ABD’yi daha cazip bir kariyer ortamı olarak değerlendirmelerine neden olmuştur:

“Fransa’da kendi işini kurmak istiyorsan bu hâlâ biraz tuhaf karşılanabiliyor. Devlet güvencesi olan bir mesleği bırakmak büyük bir risktir burada. Ben yıllardır çalıştığım sektörde dijital bir dönüşüm fikriyle yeni bir girişim başlatmak istedim ama yakın çevrem dahil pek çok kişi bana ‘neden bu kadar güzel düzeni bozuyorsun’ dedi. İş fikirleriyle ilgili danıştığım kamu kurumu ise, planımı fazla yenilikçi buldu ve klasik sektörlerle hizalanmamı önerdi. Anladım ki burada farklılaşmak değil, uyum sağlamak makbul. Amerika'daki iş kültürünü uzaktan gözlemledikçe, bu farklılığın bir değer olduğunu bilen bir sistemde çalışmanın bana daha iyi geleceğini düşündüm.”

Toplumsal normlara ve profesyonel yapıdaki katılığa rağmen, bazı katılımcılar Fransa'nın köklü akademik geleneklerine ve kültürel zenginliğine duydukları bağlılığı da dile getirmiştir. Fransa'daki entelektüel atmosferin ve sanatsal mirasın öneminin farkında olan bu katılımcılar, göç kararlarının mevcut sisteme yönelik eleştiriden çok, bireysel potansiyellerini daha özgür ve yaratıcı bir ortamda geliştirme arzusu ile şekillendiğini vurgulamıştır.

3.6.4 Görünmez Sınıf Bariyerleri

Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin bir kısmı, Fransa'da sosyal ve ekonomik geçmişin kariyer yolları üzerindeki etkisinin belirgin olduğunu ve bu durumun bireysel potansiyelin tam olarak değerlendirilmesini engellediğini ifade etmiştir. Katılımcılar, Fransız eğitim ve iş sisteminde, sosyo-ekonomik kökenin, özellikle prestijli eğitim kurumlarına giriş ve sonrasında iş bulma süreçlerinde belirleyici bir unsur haline geldiğini belirtmiştir. Bir katılımcı, "Hangi liseye gittiğiniz kariyerinizde hâlâ önemli bir rol oynuyor" sözleriyle bu durumu açıkça vurgulamıştır. Bir diğer katılımcı da toplumda var olan bu örtük eşitsizliğin, özellikle göçmen kökenli bireylerin profesyonel ilerlemelerini sınırladığını ifade etmiştir.

Fransa'daki meritokrasi iddiasına rağmen, bazı prestijli meslek gruplarına ve kurumlara erişimde sınıfsal bariyerlerin hâlâ etkin olduğu; bireysel başarıların bu yapısal sınırları aşmakta çoğu zaman yetersiz kaldığı belirtilmiştir. Bu durum, katılımcıların kariyerlerinde daha adil ve yetenek temelli bir değerlendirme sistemine ulaşma arzularını güçlendirmiştir. Bir katılımcı, "ABD'de en azından bireysel başarınızın daha hızlı ve daha doğrudan karşılık bulduğunu hissediyorsunuz" şeklinde bir gözlemde bulunmuştur.

Buna rağmen, bazı katılımcılar Fransa'daki sosyal haklar sisteminin ve kamu destekli eğitim olanaklarının birçok kişi için önemli fırsatlar yarattığını da kabul etmiştir. Ancak bireysel kariyer hedefleri açısından, ABD'deki daha dinamik ve daha az sınıfsal engeller içeren yapının, kendileri için daha cazip ve umut verici bir ortam sunduğunu ifade etmişlerdir. Dolayısıyla, Fransa'dan ABD'ye göç kararı, kişisel yeteneklerin daha serbest bir şekilde değerlendirilebileceği bir kariyer atmosferine yönelme isteğiyle şekillenmiştir.

3.6.5 Daha Dinamik ve Ödüllendirici Bir Ortam Arayışı

Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişiler arasında, ABD'nin sunduğu dinamik ve performans odaklı profesyonel ortamın, göç kararlarında belirleyici bir itme faktör olduğu

görülmektedir. Katılımcılar, ABD’de bireysel performansın ve girişimciliğin daha doğrudan karşılık bulduğunu; kariyer basamaklarını tırmanmanın Fransa’ya kıyasla daha hızlı ve somut sonuçlar doğurduğunu ifade etmiştir. Bir katılımcı, "ABD'de çalışıyorsanız ve gerçekten iyi bir performans gösteriyorsanız, bunun karşılığını kısa sürede görüyorsunuz" ifadesiyle bu farkı somut bir şekilde aktarmıştır. Bir diğer katılımcı ise, Fransa’daki kariyer yapısının daha çok sabır ve kıdeme dayalı olduğunu, oysa ABD’de yetenek ve sonuç odaklı bir ilerlemenin hâkim olduğunu belirtmiştir.

Katılımcılar, ABD’de iş yerlerinde gösterilen başarıların daha görünür olduğunu ve ödüllendirilme mekanizmalarının daha açık işlediğini vurgulamışlardır. Bu durum, Fransa’daki geleneksel kariyer yollarının öngördüğü uzun bekleme süreleri ve sınırlı terfi imkanlarına karşı bir alternatif sunmuştur. Bir katılımcı, "Fransa'da başarılarınız genellikle sessizce kabul edilirken, Amerika'da başarı kutlanıyor ve yeni fırsatların kapısını açıyor" yorumunda bulunmuştur.

Buna karşın, bazı katılımcılar ABD’deki profesyonel hayatın getirdiği yoğun rekabet ve iş güvencesinin görece daha düşük olması gibi olumsuzlukların da farkında olduklarını ifade etmişlerdir. Ancak bireysel hedeflerine daha hızlı ulaşma imkânı ve yeteneklerini daha özgürce sergileyebilme şansı, göç kararlarında belirleyici olmuştur. Böylece, Fransa’dan ABD’ye göç eden bireylerin önemli bir kısmı, daha açık ve ödüllendirici kariyer sistemlerinin kişisel ve profesyonel gelişimleri için daha uygun bir zemin sunduğunu düşünerek göç etmeye karar vermiştir.

3.6.6 Fransa’dan ABD’ye Göç Etmede İtme Faktörleri: Genel Değerlendirme

Fransa’dan ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin göç motivasyonları incelendiğinde, karar süreçlerinin çok boyutlu ve derinlemesine dinamiklere dayandığı anlaşılmaktadır. Katılımcı beyanları, bu bireylerin Fransa’daki yaşam ve çalışma koşullarına yönelik genel bir memnuniyetsizlikten ziyade, kişisel potansiyellerini daha özgür ve dinamik bir ortamda geliştirme arzularının ağır bastığını göstermektedir. Özellikle iş ve akademik hayattaki bürokratik zorluklar, kariyer ilerlemesinin yavaş ve sınırlı olması, profesyonel ve toplumsal yapının yenilikçiliğe ve esnekliğe sınırlı alan tanınması, göç kararlarının temel itme faktörlerinden biri olarak öne çıkmıştır.

Katılımcılar, Fransa'daki mesleki yapının bireysel girişimciliğe ve yaratıcı düşünceye beklenen ölçüde alan açmamasını önemli bir engel olarak değerlendirmiş; sosyo-ekonomik kökenin kariyer üzerinde belirleyici olması gibi faktörlerin, bireysel başarının önüne set çektiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca, ABD'nin sunduğu daha dinamik iş piyasası, bireysel performansı ödüllendiren yapısı ve kariyer esnekliği, katılımcılar açısından profesyonel gelişim ve kişisel tatmin için güçlü bir cazibe unsuru haline gelmiştir. ABD'de başarıya doğrudan ulaşılabilirlik ve yenilikçi girişimlere verilen destek, Fransa'da deneyimledikleri sınırlı ilerleme imkanlarına kıyasla önemli bir tercih sebebi oluşturmıştır.

Bununla birlikte, katılımcılar Fransa'nın sağladığı sosyal haklar, eğitim sisteminin gücü ve yaşam kalitesinin yüksekliği gibi unsurlara da saygı göstermiş ve göç kararlarının bu unsurları reddetme anlamına gelmediğini vurgulamışlardır. Göç, daha çok kişisel hedeflere ulaşma, profesyonel potansiyeli gerçekleştirme ve uluslararası bir kimlik edinme arzusunun bir sonucu olarak şekillenmiştir. Bu çerçevede, Fransa'dan ABD'ye yönelen beyin göçü, sistemik eksikliklere yönelik bir tepkiden çok, bireysel gelişim olanaklarını genişletme yönünde rasyonel ve geleceğe dönük bir stratejik tercih olarak belirtilmiştir.

3.7 Türkiye ve Fransa'dan ABD'ye Göç Etmede İtme Faktörlerinin Karşılaştırmalı Analizi

İtme faktörleri, yalnızca bireylerin anlatılarına değil; aynı zamanda bu anlatıların ardında şekillenen yapısal, kültürel ve tarihsel arka planlara dayalı bir okuma gerektirir. Türkiye ve Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin deneyimleri, iki toplumun farklı modernleşme süreçleri, kurumsal yapılanmaları ve sosyokültürel kodları doğrultusunda şekillenmiş; bu bağlamda göç kararı, bireyin kendi potansiyelini gerçekleştirme yönünde geliştirdiği stratejik bir tepki halini almıştır. Her iki ülkede de katılımcıların deneyimlediği kurumsal sınırlılık, ilerleme beklentilerinin karşılık bulmaması ve profesyonel doyum arayışları ortak bir paydada kesişmekle birlikte, bu kesişimin niteliği ve yoğunluğu ülkeler arası anlamlı farklılıklar göstermektedir.

Bu bölümde, Türkiye ve Fransa'dan göç eden bireylerin karar alma süreçlerinde etkili olan itme faktörleri, yalnızca anlatı düzeyinde değil; anlatının dışındaki sosyolojik göstergeler, kurumsal düzenlemeler ve toplumsal yapıların sunduğu imkanların sınırları üzerinden

karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Özellikle Türkiye’de itme faktörleri, sistemik baskılar ve kurumsal istikrarsızlıklarla daha doğrudan ve yüksek frekansta dile getirilirken; Fransa bağlamında aynı faktörler daha örtük, çoğu zaman bireyin kişisel tercihlerinin ve dinamizm ihtiyacının ekseninde, göreceli olarak daha düşük yoğunlukta ifade edilmiştir.

Bu çerçevede “Benzerlikler” başlığı altında, her iki ülke grubunda farklı düzeylerde de olsa ortaklaşan itici dinamikler ele alınmıştır. Bazı faktörler bir ülkede belirgin biçimde öne çıkarken, diğer ülke katılımcılarının anlatılarında dolaylı veya zayıf biçimde yer alarak benzer bir temaya işaret etmiştir. “Farklılıklar” başlığında ise, sadece vurgunun değişmesi değil; aynı zamanda toplumsal yapının ve bireysel deneyimin radikal biçimde ayrıştığı, iki ülke grubunun göç motivasyonlarını farklı zeminlerde kurduğu itme faktörleri derinlemesine analiz edilmiştir.

3.7.1 Türkiye ve Fransa’dan ABD’ye Göç Etmede İtme Faktörleri Açısından Benzerlikler

Türkiye ve Fransa’dan ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin anlatılarında, profesyonel tatminsizlik, göç kararlarının merkezinde yer alan ortak bir yapısal temaya dönüşmektedir. Ancak bu profesyonel tatminsizliği doğuran nedenler ülkelerin özgün kurumsal yapıları ve kültürel kodları doğrultusunda farklılıklar göstermektedir. Her iki ülkede de göç, daha iyi iş imkanları arayışından çok, mesleki özerkliği, üretkenliği ve bireysel tatmini mümkün kılacak bir ortam bulma arzusu ile şekillenmiştir. Dolayısıyla, yüzeyde ortak bir motivasyon gibi görünen profesyonel tatminsizlik, derinlemesine incelendiğinde farklı sistemsel deneyimlerin ürünüdür.

Türkiye örneğinde, profesyonel tatminsizlik büyük ölçüde bireylerin kendini gerçekleştirilememesi hissi, mesleki ve kariyer imkanlarının daralması ve geleceğe dair belirsizlik üçgeninde şekillenmiştir. Katılımcılar, genç yaşta yoğun emek ve eğitimle edindikleri bilgi birikiminin, profesyonel yaşamda yeterince görünürlik kazanamamasından duydukları memnuniyetsizliği dile getirmiştir. Bireylerin niteliklerinin tanınmadığı, yaratıcı ve yenilikçi önerilerinin tecrübesizlik ya da statü eksikliği nedeniyle geri çevrildiği bir yapıda var olma çabası, zamanla hayal kırıklığına dönüşmüştür. Bu deneyim, bireylerin sistem tarafından görünür ve değerli kılınmadıkları bir ortamda profesyonel anlamda doyuma ulaşmalarını engellemiştir.

Fransa’da ise profesyonel tatminsizlik, daha çok bürokratik zorluklar, kariyer ilerlemesinin yavaşlığı, katı kurumsal yapılar ve aşırı hiyerarşik işleyiş üzerinden tarif edilmektedir. Katılımcılar, Fransa’daki sistemin bireyden sadakat, sabır ve uzun yıllar süren formel ilerleme yollarını benimsemesini beklediğini; oysa kendi üretkenliklerini daha erken yaşlarda hayata geçirme arzusuyla bu yapı arasında ciddi bir uyuşmazlık yaşadıklarını ifade etmiştir. Özellikle performansa dayalı ödüllendirme sisteminin zayıflığı, yenilikçi fikirlerin teşvik edilmemesi ve statükocu yönetim anlayışı, bireylerin dinamik kariyer beklentilerini karşılayamamış; ABD gibi daha esnek ve ödüllendirici sistemler bu eksikliği telafi edebilecek bir zemin olarak görülmüştür.

Bu noktada, her iki ülke bağlamında da profesyonel sistemlerin bireyin potansiyelini tam anlamıyla hayata geçirmesine engel olduğu görülmekle birlikte; Türkiye’deki profesyonel sıkışmışlık daha çok yeterli kurumsal yapının olmaması, yetkinliğe dayalı sistemin işlememesi ve kurumsal fırsatların yetersizliği ile açıklanırken; Fransa’daki tatminsizlik ise mevcut sistemin aşırı kurumsallaşmış, durağan ve risk almaya kapalı bir yapıda olmasıyla ilişkilendirilmektedir. Bu fark, bireyin kendini gerçekleştirme biçimlerinin ülkeden ülkeye nasıl farklılaştığını; aynı hissin, farklı yapısal bağlamlarda nasıl ortaya çıktığını göstermektedir.

Benzer şekilde, göç motivasyonlarında etkili olan bir diğer ortak yapı, toplumsal etkiler üzerinden şekillenmektedir. Her iki ülke grubunda da bireylerin sosyal ortamlarda kendilerini sınırlanmış hissettikleri, farklılıklarını rahatça ifade edemedikleri ve yaratıcı ya da eleştirel düşüncelerini açıklarken çeşitli baskı unsurlarına maruz kaldıkları anlatılmıştır. Ancak bu toplumsal sınırlılıklar da her iki ülkede farklı biçimlerde görünürlük kazanmaktadır.

Türkiye’den göç eden bireyler için toplumsal atmosferde algılanan kısıtlılık, kutuplaşmış sosyal yapılar, düşünce ve yaşam tarzı çeşitliliğine yönelik azalan hoşgörü, artan oto-sansür ve normatif uyum baskısı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Katılımcılar hem profesyonel hem de sosyal ortamlarda fikirlerini özgürce ifade edemediklerini, kimliklerini ya da farklılıklarını açıklarken endişe duyduklarını belirtmiş; bu durumun sadece düşünsel üretim değil, kişisel yaşam alanlarında da özgürlük hissini zayıflatıldığını ifade etmişlerdir. Sosyal normların gittikçe daraldığı ve farklılıkların tehdit olarak algılandığı bir ortam, bireylerin kendi kimlikleriyle var olmalarını sınırlayan bir atmosfere dönüşmüştür.

Fransa’da ise bu sınırlılık daha çok toplumsal ve mesleki tutuculuk şeklinde görünürlük kazanmıştır. Katılımcılar, sistemin yüzeyde evrenselci ve eşitlikçi bir çerçeve sunsa da bireylerden uyum bekleyen, statüye dayalı standart bir vatandaşlık profiline zorlayan örtük normların varlığından söz etmişlerdir. Bu durum, özellikle göçmen kökenli bireyler açısından sosyal mobilite ve özgün kimlik inşasını zorlaştıran bir yapı yaratmıştır. Toplumun farklılıklara gösterdiği tahammül, sistemin “farklı ama uyumlu” bireyler üretme çabasıyla sınırlı kalmıştır. Bu bağlamda, mesleki ilerleme ya da sosyal kabul, bireyin üretiminin yanında; sistemle kurduğu hizalanma düzeyiyle de ölçülmektedir.

Her iki ülke bağlamında değerlendirildiğinde, toplumsal sınırlılıkların yapısı ve etkisi farklılık gösterse de sonuçta bireylerin hem profesyonel hem sosyal anlamda kendilerini sınırlanmış hissettikleri ortak bir özgürlük ihtiyacı doğmuştur. Türkiye’de bu daha çok fikir beyanı ve yaşam tarzı farklılıkları üzerindeki sosyal baskılarla; Fransa’da ise mesleki ve toplumsal kalıpların dışına çıkmanın görünmez duvarlarıyla tarif edilmiştir. ABD ise her iki grubun anlatılarında, çoğulluğa daha açık, bireyselliğe daha fazla alan tanıyan ve kimliklerin daha serbestçe ifade edilebildiği bir sosyal atmosfer olarak idealize edilmiştir.

Sonuç olarak, Türkiye ve Fransa’dan ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin anlatılarında ortaklaşan bu iki ana tema – profesyonel tatminsizlik ve toplumsal sınırlılık hissi – her ne kadar aynı görünse de içeriksel olarak farklı yapısal kökenlere dayanmaktadır. Bu durum, göç kararlarının salt ekonomik veya politik nedenlerle değil, bireyin üretme, gelişme ve var olma biçimlerinin sosyal ve kurumsal yapılarla çatıştığı her durumda gündeme gelebileceğini göstermektedir. Göç bu bağlamda, yalnızca bir ülkeyi değil, bir varoluş biçimini terk etme ve başka bir yerde yeniden inşa etme arzusunun çok katmanlı bir ifadesi olarak okunmalıdır.

3.7.2 Türkiye ve Fransa’dan ABD’ye Göç Etmede İtme Faktörleri Açısından Farklılıklar

Türkiye ve Fransa’dan ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin karar süreçlerinde, her ne kadar ortak itici yapılar bulunsun da, anlatılar daha yakından incelendiğinde, bu iki ülkenin sosyal dokusu, kurumsal yapılanması ve kültürel normları arasında anlamlı farklar bulunduğu görülmektedir. Bu farklar, göçü etkileyen yapısal engellerin içeriklerinin yanı sıra, bireylerin bu engellerle kurdukları ilişkide, onları nasıl yorumladıklarında ve bunlara verdikleri tepkide de kendini göstermektedir. Bu bağlamda göç kararlarının arka planında yer alan itme faktörleri,

Ülkelerin tarihsel olarak Şekillenmiş kurumsal mimarileri kadar, bu kurumların bireyler üzerindeki etkilerine dair öznel deneyimlerin farklılığıyla da ayrıŐmaktadır.

Türkiye’den göç eden bireylerin anlatılarında, özellikle toplumsal cinsiyet eşitsizliği belirgin bir tema olarak öne çıkmaktadır. Kadın katılımcılar, kamusal görünürlük, mesleki tanınırlık ve yönetimsel pozisyonlara erişim gibi alanlarda niteliklerinin yanında, kadın kimliklerinin de dikkate alındığını; hatta kimi zaman bu kimliğin, yeterliliklerinin önüne geçtiğini ifade etmiştir. Bu durumun hem profesyonel hem gündelik yaşam alanlarında sürekli bir uyum, açıklama ve temsil baskısı yarattığı belirtilmiştir. Fransa’dan gelen katılımcıların anlatılarında ise, bu düzeyde cinsiyet temelli bir ayrımcılığın sistemik bir g gerekçesi haline gelmediği; hatta pek çok kadın katılımcının, Fransa’daki kamusal cinsiyet eşitliği uygulamalarını güçlü bulduğu görülmektedir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet ekseninde eşitsizliğin göçü tetikleyen bir faktör olarak Türkiye’ye özgü olduğu söylenebilir.

Benzer biçimde, Türkiye’deki katılımcıların anlatılarında geleceğe dair kurumsal bir belirsizlik ve sistemsel güvensizlik duygusu dikkat çekmektedir. Eğitim sisteminin sık değişen yapısı, liyakate dayanmayan atama mekanizmaları ve karar alma süreçlerindeki öngörülemezlik, hem bugünü hem geleceği planlama kapasitesini baltalayan bir atmosfer yaratmaktadır. Bu durum, özellikle ocuk sahibi bireyler için, yalnızca kendi kariyerlerinin değil, çocuklarının eğitimi ve sosyal gelişiminin de güvencesiz bir zemine oturduğu inancını pekiŐirmiŐtir. Aynı zamanda, bireylerin yüksek eğitimle edindikleri donanımı mesleki yaşamda karşılıksız bırakmaları, potansiyellerini gerçekleştirememe hissini güçlendirmektedir. Katılımcılar, genç yaşta ciddi emek ve başarılarla oluŐturdukları birikimlerinin, sistemin yapısal engelleri nedeniyle görünmez kılınığını ve üretkenliklerinin sabit kariyer yollarına sıkıştırıldığını vurgulamışlardır. Bu durum, bireysel gelişimin önünü tıkayan bir sistemsel duygu olarak, sadece bugün için değil, gelecekte de anlamlı bir tatmin yaratamayacağına dair kaygıyı bytmŐtr.

Fransa’dan göç eden yüksek nitelikli kişilerin anlatılarında ise, Türkiye’den farklı olarak özellikle mesleki geçişlerin kurumsal olarak desteklenmemesi ve bireyin bir kez çizilen kariyer yolunun dışına çıkmasının hem kültürel hem de yapısal olarak mümkün olmaması sıklıkla dile getirilmiştir. Fransa’daki “formasyon” temelli sistem, bireylerin yeniden yapılanmasına, çoklu mesleki kimlikler edinmesine veya geç yaşta alan deđiŐimine oldukça kapalı bir yapı sunmaktadır. Türkiye’de benzer bir kariyer esnekliği sorunu gözlemlenmekle birlikte, bu

durum çoğunlukla dışsal ekonomik koşullar ve fırsat eşitsizliğiyle ilişkilendirilmiş; Fransa'daki gibi kurumsallaşmış bir toplumsal norm çerçevesinde ele alınmamıştır.

Fransa'dan göç eden bireyler, bunun yanı sıra, sistemin girişimcilik ve yenilikçiliğe karşı duyduğu kurumsal mesafeyi, bireysel üretim ve potansiyelin önünde bir engel olarak tanımlamıştır. ABD'nin başarısızlıktan korkulmayan, risk almanın teşvik edildiği ve yeni fikirlerin hızla test edilip değerlendirildiği bir kurumsal çevre sunduğu yönündeki algı, Fransa'nın "riskten kaçınan", "düzenli ama durağan" yapısıyla net bir karşıtlık oluşturmuştur. Türkiye'den gelen katılımcılar arasında da girişimcilik ortamının eksikliğine dair eleştiriler yer almış olsa da, bu durum Fransa'daki kadar kültürel bir tutuculuk biçiminde vurgulanmamıştır. Türkiye'de girişimcilik daha çok yapısal destek eksikliği ve kaynak yetersizliği ile açıklanırken, Fransa'da doğrudan bir kültürel dirençle ilişkilendirilmiştir.

Sonuç olarak, her iki ülke grubunun göç kararlarını şekillendiren itme faktörleri, sadece ekonomik ya da kurumsal değil, aynı zamanda kültürel normlar ve bireysel öznellik biçimleri üzerinden anlam kazanmaktadır. Türkiye'de göç kararı, görünmez engellerle örülmüş bir gelecek perspektifsizliği, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve özgürlük alanlarının daralması gibi faktörlerle şekillenirken; Fransa'da sistemin durağan yapısı, bireysel potansiyeli bastıran mesleki kapanıklık ve yenilikçilikten çok sürekliliğe odaklı kurumsal reflekslerle açıklanmaktadır. Her iki örnekte de bireylerin göçü, tek başına daha iyi şartlar arayışı değil; bununla birlikte kendi varoluşlarının daha esnek, tanınır ve üretken biçimlerde ifade edilebileceği yeni bir toplumsal ve mesleki düzene yönelme arzusudur.

3.7.3 Türkiye ve Fransa'dan ABD'ye Göç Etmede İtme Faktörlerine Dair Genel

Değerlendirme

Yüksek nitelikli kişilerin göç kararlarını anlamlandırmak, bireysel motivasyonları ya da ekonomik fırsatları incelemekle sınırlı kalmamalıdır. Bu kararlar, bireylerin kendi ülkelerindeki sosyal, kültürel ve kurumsal yapılarla kurdukları ilişki biçimlerinin toplamıdır. Türkiye ve Fransa'dan ABD'ye göç eden katılımcıların anlatıları, benzer kavramlar etrafında şekillense de bu kavramların her iki ülkedeki karşılığı, bireysel deneyimlerin ardında yatan sistemsel kodlar ve toplumsal düzenlemelerle biçimlenmektedir.

Profesyonel tatminsizlik, her iki ülkeden gelen katılımcıların ortak konularından biridir. Ancak bu tatminsizlik Türkiye’de daha çok sistemin eksikliği, kurumsal güvencesizlik, yetkinliğe dayalı sistem eksikliği ve gelecek öngörüsünün yokluğu üzerinden şekillenirken; Fransa’da ise var olan sistemin katı, durağan ve bireysel girişime kapalı yapısı üzerinden tarif edilmiştir. Birinde sistemin olmayışı, diğerinde sistemin fazlalığı ya da aşırı kuralcılığı bireyin potansiyelini sınırlayan temel engel olarak görünür hale gelmiştir. Bu durum, göçün bir “daha iyisini arama” çabası olduğu kadar, aynı zamanda “potansiyelini gerçekleştirme zemini arama” haline dönüştüğünü açıkça göstermektedir.

Toplumsal yapıların birey üzerindeki etkisi açısından da her iki ülkede benzeşen ancak içerik olarak ayrışan anlatılar göze çarpmaktadır. Türkiye’deki katılımcılar, sosyal baskı, ifade özgürlüğü eksikliği, normatif uyum beklentisi ve giderek daralan fikir alanları nedeniyle göçü bir özgürleşme hamlesi olarak tarif ederken; Fransa’daki katılımcılar, sosyal mobilitenin örtük kurallara bağlı olması, statüsel katılık ve farklı olana gösterilen sınırlı hoşgörü nedeniyle göçü daha çok bir “alternatif kimlik ve yaşam modeli arayışı” olarak tanımlamıştır.

Özellikle toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi bazı temalar Türkiye’de güçlü biçimde dile getirilirken; Fransa’da bu alanın kamusal politikalarla daha görünür ve düzenlenmiş olduğu gözlemlenmiştir. Bu da göç kararının sadece bireysel çıkar ve başarı ekseninde verilmediğini, değerler ve adalet duygusuyla da ilişkili olarak alındığını göstermektedir. Bireyler yalnızca ekonomik ya da kariyer odaklı değil; yaşamak istedikleri hayata dair değerleri, ilişkileri ve özgürlük alanlarını merkeze alarak karar vermektedirler.

Fransa’da sistemin bireye sunduğu sabit güvenlik ve toplumsal haklar, göç kararını tamamen bir kaçış olarak değil, alternatif bir gelişim zemini arayışı olarak konumlandırırken; Türkiye’de göç kararı daha yüksek bir yapısal baskı ve geleceğe dair bir güvensizlik zemininde inşa edilmiştir. Dolayısıyla iki ülke arasındaki fark, göçün gerekçelerinde sınırlı kalmayıp; bu gerekçelerin duygusal ve sosyolojik karşılıklarında da kendini açıkça göstermektedir.

ABD, her iki grup katılımcının zihin haritasında salt daha iyi ekonomik imkanlar değil; daha öngörülebilir kariyer rotaları, bireysel emeğin görünür olduğu bir yapı ve farklılıklara daha yüksek tolerans gösteren bir sosyal atmosfer olarak öne çıkmaktadır. Bu nedenle göç, sadece bireysel çıkarların bir tercihi değil; sosyal düzen, adalet ve öznenliğin yeniden inşası anlamına gelen bir eylem olarak okunmalıdır.

Sonuç olarak, Türkiye ve Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin itme faktörlerine dair deneyimleri, toplumsal yapıların, kurumsal işleyişin ve kültürel kodların bireysel yaşam tercihleri üzerindeki belirleyici gücünü ortaya koymaktadır. Bu karşılaştırmalı analiz, göçü sadece bir sonuç değil; aynı zamanda bir yeniden yapılanma ve öznellik inşası süreci olarak kavramsallaştırmamızı gerekli kılmaktadır. Göç, bireylerin mevcut sistemle yaşadığı çatışmadan doğan, daha adil, üretken ve özgür bir yaşam tahayyülüne ulaşma çabasının çok katmanlı bir ifadesidir.

Tablo 5. Türkiye ve Fransa'dan ABD'ye Yüksek Nitelikli Göçte İtme Faktörlerinin Karşılaştırması

İtme Faktörü	Baskın Ülke	Türkiye'den Göç Edenlerin Söylemleri	Fransa'dan Göç Edenlerin Söylemleri	Benzerlikler	Farklılıklar
Kendini Gerçekleştirememesi Hissi	TR	Genç yaşta nitelikli kişilerin potansiyellerini ortaya koyamaması ve görünmez engellerle karşılaşması.	Bu tema doğrudan yer almasa da üretkenliğin bastırılması hissiyle örtüşen benzer ifadeler bulunur.	Profesyonel potansiyelin sistemlerce bastırılması.	Türkiye'de yapısal eksiklikler öne çıkarken, Fransa'da sistemin aşırı kurumsallığı belirleyici olmuştur.
Eğitim Sistemine Eleştiriler	TR	Uygulamalı eğitimin eksikliği, teori ağırlığı, uluslararası tanınırlık sorunları.	Bu tema doğrudan ele alınmamıştır.	Eğitim altyapısının küresel rekabetle yeterince örtüşmemesi.	Türkiye'de temel tema; Fransa'da yan anlatılarda kalmış bir konu.
Mesleki ve Kariyer İmkânlarının Daralması	TR	Uzmanlık alanlarına uygun kariyer yollarının bulunmaması,	Mesleki mobilitenin düşük olması ve terfi	Mesleki hareketliliğin ve ilerlemenin sınırlı oluşu.	Türkiye'de yapısal imkânların azlığı; Fransa'da

		büyük şirketlerin merkezlerinin yurt dışında olması.	sisteminin durağanlığı.		sistemin esnek olmaması.
Yetkinliğe Dayalı Değerlendirme Sisteminde Eksiklikler	TR	Yetkinlik ilkesinin ihlali, atanmalarda kişisel ilişkilerin belirleyici olması.	Bu tema doğrudan ele alınmamıştır.	Her iki ülkede de performansın ikinci planda kaldığı hissi.	Fransa'da sistemsal engel daha normatif ve sınıfsal; Türkiye'de ise açık bir kurumsal eksiklik.
Toplumsal Atmosferde Algılanan Kısıtlılık	TR	İfade özgürlüğü sınırlılığı, toplumsal kutuplaşma, yaşam tarzına müdahale.	Kültürel normlara uyum beklentisi, önyargı, peşin hüküm.	Toplumsal hoşgörüsüzlük, kutuplaşma, baskı hissi, otosansür.	Türkiye'de açık baskı ve sansür; Fransa'da normatif uyum beklentisi.
Gelecek Perspektifi Belirsizliği	TR	Kurumsal istikrarsızlık, öngörülemez eğitim ve kariyer yolları.	Kariyerin durağanlığı nedeniyle uzun vadede kendini gerçekleştirilememesi hissi.	Gelecek projeksiyonlarının bireyleri tatmin etmemesi.	Türkiye'de sürekli değişen sistemler; Fransa'da donuk, değişmeyen yapılar.
Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	TR	Kadınların görünmez emeği, temsiliyet eksikliği, kamusal baskı.	Bu tema doğrudan göç gerekçesi olarak öne çıkmamıştır.	ABD'de kadınların daha eşitlikçi sosyal alanlarda yaşadığı gözlemi.	Kadınların Türkiye'de göç nedenlerinden biri; Fransa'da bu alanda olumlu algı hakim.
Bürokratik Zorluklar ve Yavaş Kariyer İlerlemesi	FR	Dolaylı olarak yetkinlik sorunlarıyla ilişkilendirilmiştir.	Kariyer basamaklarının kıdeme ve formaliteye dayanması,	Kariyerin bireysel çabadan çok sisteme bağlı işlemesi.	Fransa'da bu durum sistematik; Türkiye'de daha çok görünür ve ilişkiye dayalı

			yaratıcılığı bastırması.		engellerle ifade edilmiştir.
İş ve Yaşam Esnekliği Eksikliği	FR	Bu tema dolaylı olarak dile getirilmiştir.	Bir kez çizilen kariyer yolundan çıkmanın zorluğu, geç yaşta alan değişiminin imkansızlığı.	Kariyer yönünü değiştirme isteği ve buna dair sınırlılık algısı.	Fransa’da bu durum daha kurumsallaşmış ve normatif bir yapıdadır.
Toplumsal ve Mesleki Tutuculuk	FR	Farklı fikirlerin ifade alanı bulamaması, normatif baskı.	Yenilikçi fikirlerin sistem tarafından risk olarak görülmesi, girişimciliğin bastırılması.	Yaratıcılığın kurumsal olarak desteklenmemesi.	Türkiye’de ifade özgürlüğü eksikliğiyle; Fransa’da kurumsal tutuculukla açıklanmıştır.
Fırsat Eşitsizliği	FR	İlişkisel ağlara erişim eşitsizliği	Prestijli eğitim kurumlarına erişimde sınıf engeli, göçmen kökenlilere dönük örtük ayrımcılık.	Fırsatlara erişimin yetkinliğe değil, geçmişe ya da kimliğe bağlı görülmesi.	Türkiye’de sistem eleştirisi; Fransa’da sınıfsal eşitsizlik vurgusu ön plandadır.
Daha Dinamik ve Ödüllendirici Bir Ortam Arayışı	FR	Bu tema dolaylı olarak dile getirilmiştir.	ABD’de başarının daha hızlı ve görünür ödüllendirilmesi.	Performansa dayalı sistem ihtiyacı.	Türkiye’de bu tema arka planda; Fransa’da göç motivasyonunda doğrudan yer almıştır.

3.8 Türkiye’den Göç Eden Yüksek Nitelikli Kişilerin ABD’de Kalma Kararında

Etkili Çekme Faktörleri

Yüksek nitelikli kişilerin göç ettikleri ülkede kalıcı olma ya da geri dönme kararları, sadece ilk göç motivasyonlarıyla açıklanamayacak kadar karmaşık ve çok katmanlıdır. Bu karar, bireyin yeni topluma entegrasyonu, profesyonel ve kişisel tatmini, sosyal kabul düzeyi ve gelecek projeksiyonlarına dair algısıyla doğrudan ilişkilidir. Literatürde “çekme faktörleri” olarak tanımlanan unsurların, sadece göç kararının değil, göç sonrası yaşamın ve aidiyet hissinin inşasında da belirleyici rol oynadığı görülmektedir. Özellikle yüksek nitelikli göçmenler açısından bu faktörler, bireyin entelektüel üretimini, mesleki performansını ve kişisel gelişimini etkileyen temel dinamikler olarak öne çıkmaktadır (Favell, Feldblum, & Smith, 2007), (Koser & Salt, 1997).

Bu bağlamda Türkiye’den ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerle yapılan görüşmeler, ABD’de kalma kararının ardında yatan çekici unsurların; bunun ötesinde profesyonel tatmin, özgürlük hissi, yetkinliğe dayalı değerlendirme, kişisel ifade alanı ve çocuklarının geleceğine dair beklentiler ile doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu, ABD’deki sistemin bireysel potansiyeli tanıyan ve destekleyen doğasını; fikir üretimine, akademik özerkliğe ve yaratıcı emeğe değer veren yapısını; kariyer gelişiminde nesnellik ve adalet ilkesini önceleyen mekanizmalarını ve toplumsal yaşamın güven veren çeşitliliğini, kalma kararlarının temel bileşenleri olarak ifade etmiştir.

Türkiye’de hissedilen akademik, sosyal ve politik zorluklarla karşılaştırıldığında, ABD’deki daha liberal ve meritokratik ortam, birçok katılımcı için kalma sebebi olmanın yanında, bir varoluş alanı olarak tarif edilmiştir. Özellikle akademi ve eğitim sektöründe çalışan katılımcılar, fikirlerini özgürce ifade edebildikleri, yaşa veya kıdeme değil üretkenliğe değer verilen ve yaratıcılığın teşvik edildiği bir ortamda çalışmanın, mesleklerini icra etme biçimlerini temelden dönüştürdüğünü aktarmıştır. Bu durum, profesyonel bir avantaj olmanın ötesinde, bireysel tatmin ve kendilik hissi açısından önemli bir kazanım olarak tanımlanmıştır.

ABD’de kalma kararı, bazı katılımcılar için daha öngörülebilir kurumsal süreçlere ve performansa dayalı değerlendirme sistemlerine erişim sağlama isteğiyle şekillenmiştir. Bu katılımcılar ABD’de kaldıkları süre içerisinde, mesleki çabalarının daha net kriterlerle değerlendirildiği, kariyer yollarının daha açık olduğu ve kurumsal şeffaflığın daha güçlü

hissedildiği bir ortamda çalışmanın tatmini yaşadıklarını belirtmişlerdir. Çocuklarının eğitimi için uluslararası tanınırlığı yüksek, daha istikrarlı, öngörülebilir ve çoğulcu bir sistemde yer almaları, ebeveynlik kimliğinin yanında, uzun vadeli aidiyet planlamasıyla da ilişkilendirilmiştir. Bu bağlamda kalma kararları, bireysel menfaatlerin ötesinde, yeni kuşakların geleceğine dair beklenti ve umutların bir bileşkesi olarak şekillenmektedir.

Bu bölümde, Türkiye’den ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin kalma kararlarında etkili olan başlıca çekme faktörleri tematik bir bütünlük içinde ele alınmıştır. Her bir alt başlık, katılımcı beyanlarına dayanarak detaylı analizlerle yapılandırılmış; bireysel görüşlerin aktarımının yanı sıra, sosyolojik ve kavramsal düzeydeki çözümlemelerle desteklenmiştir. Araştırma verilerinin analizi sonucunda Türkiye’den göç eden yüksek nitelikli göçmenlerin ABD’de kalma kararları üzerinde etkili olan çekme faktörleri; bilimsel ve profesyonel tatmin, yetkinliğe dayalı değerlendirme sistemleri, çocukların eğitimi için sunulan istikrarlı yapı, sosyal hayatın özgür ve çoğulcu doğası, kişisel yaratıcılık, yenilikçilik ve bireysel potansiyele alan açan sistemler ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi unsurlar bulunmaktadır.

3.8.1 Bilimsel ve Profesyonel Tatmin: Akademik Özgürlük ve Kariyer Gelişim

Olanakları

ABD, yüksek nitelikli göçmenlerin kalma kararlarını şekillendiren en güçlü çekme faktörlerinden biri olan ileri düzey bilimsel araştırma ve teknoloji merkezlerine ev sahipliği yapmaktadır. Özellikle biyoteknoloji, yapay zekâ, nanoteknoloji, biyokimya, genetik mühendisliği ve aşı teknolojileri gibi yüksek uzmanlık gerektiren alanlarda ABD, geniş kaynaklar sunmakla kalmayıp; aynı zamanda bu alanlardaki en iyi beyinlerin bir araya geldiği ve dünyaca tanınmış kurumların yer aldığı bir merkez işlevi görmektedir. Katılımcıların beyanları, bu bilimsel merkezlerin ve ileri teknoloji laboratuvarlarının sunduğu benzersiz araştırma olanaklarının, kalma kararlarında belirleyici olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda, bazı katılımcılar, belirli bilimsel çalışmaların sadece ABD’de yapılabildiğini ve bu alandaki altyapının başka hiçbir yerde bulunmadığını vurgulamıştır. Örneğin, bir katılımcı bu durumu net bir biçimde şu sözlerle ifade etmiştir: “Bu işi dünyanın başka hiçbir yerinde yapamam.” Katılımcılar, yalnızca bilimsel merakın değil; aynı zamanda bu tür çalışmalar için gerekli teknolojik altyapının, araştırma fonlarının ve uzmanlık gerektiren laboratuvar koşullarının en yetkin şekilde ABD’de bulunduğuna işaret etmektedir. Benzer şekilde, bir

başka katılımcı, bilimsel motivasyonun küresel olarak nerede yoğunlaştığını şu sözlerle özetlemiştir: “Biz bilim yapıyoruz. Bilim neredeyse biz orada oluruz.” Katılımcıların bu ve bunun gibi ifadeleri, bilim insanlarının mesleki tatminlerini olduğu kadar dünya çapında bilimsel gelişmelere öncülük eden kurum ve toplulukların bir parçası olma arzularını da yansıtmaktadır. Yine bir başka katılımcı, bu motivasyonu “En iyi mühendisler, en iyi bilim insanları burada. Çok iyi ekiplerle, kaliteli kurumlarda çok güzel projelerde yer alma imkânı buluyoruz.” sözleriyle ifade etmiştir. Bu tür beyanlar, yüksek nitelikli kişilerin bilimsel üretimin merkezinde yer almak, kaliteli kurumlar, donanımlı bilim insanları ve araştırma destekleri ile küresel ölçekte etkin olmak için ABD’de kalmayı tercih ettiklerini ortaya koymaktadır.

ABD’deki akademik kurumların ve araştırma merkezlerinin sunduğu fon çeşitliliği, altyapı olanakları ve bilimsel toplulukların çeşitliliği, bu kararların temelinde yatan faktörlerden biridir. Örneğin, biyoteknoloji ve genetik mühendisliği gibi son derece hassas ve yüksek teknoloji gerektiren alanlarda çalışan araştırmacılar, bu tür altyapıların sadece ABD’de mevcut olduğunu ve bu nedenle bu ülkede kalmayı daha sürdürülebilir bulduklarını belirtmişlerdir. Katılımcılardan birinin “En büyük gelme sebebim bilim.” ifadesi bu durumu açıkça ortaya koymaktadır. Bu ifadeler, ABD’nin bilimsel araştırma ve yenilikçilik açısından sunduğu olanakların, yüksek nitelikli kişiler için güçlü bir çekim unsuru oluşturduğunu doğrulamaktadır (Zwetsloot, Zhang, Dreksler, Kahn, & Anderljung, 2021), (National Science Foundation, 2024).

Profesyonel dünyanın sunduğu geniş kariyer olanakları ve profesyonel destek sistemleri de yüksek nitelikli kişilerin kalma kararlarında önemli bir rol oynamaktadır. Katılımcılar, ABD’deki şirketlerin çalışanların kariyer gelişimine yönelik sunduğu destek, yatay ve dikey hareketlilik fırsatları ve profesyonel çeşitlilik konusunda sağladığı esnekliğin, profesyonel tatmin düzeylerini olumlu yönde etkilediğini vurgulamışlardır.

Bir katılımcı bu durumu şu sözlerle dile getirmiştir: “ABD’de şirketlerde kariyer desteği var. Çalışman, destek ve karşılık görür. Hatta farklı fırsatları değerlendirmen cesaretlendirilir.” Bu ifade araştırma katılımcılarının pek çoğunun belirttiği, kariyer yükselme fırsatlarını; aynı zamanda bireyin profesyonel gelişimini özgürce planlayabilme, kendi potansiyelini farklı alanlarda test edebilme ve daha geniş iş ağları kurabilme özgürlüğünü yansıtmaktadır. Bu tür

profesyonel esneklikler, bireylerin hem entelektüel hem de mesleki tatmin düzeylerini artırmış; uzun vadeli kalma kararları üzerinde çekim gücünü arttırmıştır.

ABD'deki büyük teknoloji şirketlerinin, finans devlerinin ve çok uluslu şirketlerin sunduğu kariyer olanakları, yüksek maaşlar ve güçlü yan hakların yanında; yenilikçiliğe açık kültür, girişimcilik desteği ve profesyonel gelişim fırsatları gibi çok boyutlu avantajlar da içermektedir. Yapılan görüşmelerde, bu esnek ve destekleyici yapının, ABD'de kalma kararlarında güçlü bir çekme faktörü olduğu pek çok katılımcı tarafından dile getirilmiştir. Bu bağlamda, ABD, yüksek nitelikli kişiler için daha iyi bir gelir ve yaşam standardı sunmanın ötesinde; mesleki gelişimlerini sürdürebilecekleri, yatay ve dikey kariyer hareketliliğini destekleyen bir ortam olarak görülmektedir.

3.8.2 Yetkinliğe Dayalı Değerlendirme Sistemleri

Yüksek nitelikli kişilerin göç ettikleri ülkede uzun vadeli kalma kararı vermelerinde etkili olan faktörler arasında, mesleki yeterliliklerinin tanınması, bireysel çabalarının sistem içinde görünürlük kazanması ve yetkinlik temelinde değerlendirilme pratikleri belirleyici bir yer tutmaktadır. Katılımcıların ABD'de edindikleri profesyonel deneyimler, bireysel bilgi, beceri ve üretkenliğe dayalı bir sistem içerisinde çalışmanın kariyer gelişimi açısından olduğu kadar, öz-yeterlik ve mesleki tatminin yanında kariyerlerini daha öngörülebilir şekillendirmenin sağladığı güven duygusu bakımından da kalma kararları üzerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

“Burada kariyer aşamaları, süreç ve kriterler daha şeffaf. Türkiye’de genelde kiminle çalıştığınız, kim sizi tanıyor gibi şeyler daha etkili oluyor. ABD’de ise yöneticimle yaptığım ilk projede açıkça şunu gördüm: Hızlı öğreniyorsanız, sorumluluk alıyorsanız ve çözüm üretiyorsanız fark ediliyorsunuz. Bu sadece bir terfi değil, kendinizi mesleki olarak değerli hissetmenize ve kariyer süreçlerindeki kriterlerin şeffaflığı güvende hissetmenize neden oluyor. Ben burada kendi emeğimin bir karşılığı olduğunu düşündüm.”

Türkiye’den ABD’ye göç eden insanlar buradaki sistemin, bireyin potansiyelini işlevsel hale getiren, performansı somut çıktılar üzerinden ölçen ve geri bildirim süreçlerini açık biçimde işleten bir yapıya sahip olduğunu söylemişlerdir. Katılımcıların ifadelerinde sıklıkla vurguladıkları üzere, bu yaklaşım bireylerin mesleki kimliklerini sadece mevcut bilgi

düzeyleriyle değil, öğrenme kapasitesi, çözüm üretme becerileri ve ekip çalışmasına katkılarıyla da yeniden inşa etmelerine olanak tanımaktadır. Bir katılımcının “Burada çabanızın ve başarınızın karşılığını çok daha hızlı ve görünür biçimde alıyorsunuz” ifadesi, bu deneyimin bireysel motivasyon üzerindeki doğrudan etkisini göstermektedir.

Öte yandan, ABD’deki kurumların büyük çoğunluğunda, proje teklifleri, araştırma başvuruları, akademik performans değerlendirmeleri ya da profesyonel yükselmeler gibi karar süreçlerinde uygulanan kriterlerin önceden belirlenmiş olması ve bu kriterlerin kurum içi politikalar aracılığıyla herkes tarafından erişilebilir şekilde tanımlanması, katılımcılar açısından son derece güven verici bir unsur olarak değerlendirilmiştir. Bireyin neye göre değerlendirileceğini bilmesi, çabasının ve katkısının hangi ölçütlerle tanımlanacağını önceden görebilmesi, profesyonel aidiyet duygusunu kuvvetlendirdiği ifade edilmiştir. Bu tür şeffaf yapıların, özellikle yaratıcı çalışma alanlarında bireye yön veren, üretim sürecine anlam kazandıran ve geleceğe dair öngörü geliştirmesini kolaylaştıran bir işlevi olduğu belirtilmiştir:

“Burada sistem çok yoğun ama adil. Herkes çok çalışıyor ama kimse kimin tanıdığı olduğunuzu sormuyor. Ben çalıştığım laboratuvarı yeni olmama rağmen kısa sürede ekip lideri oldum. Neden? Çünkü deneyleri başarıyla yürüttüm, zamanında raporladım ve yöneticimle açık iletişim kurdum. Bu başarı bana kendime güvenimi geri verdi.”

Profesyonel yaşantıda görünür olmak, sadece maddi kazanım ya da terfi değil, göçmenlerin sistem içinde değer gördüğünü hissetmesine de sebep olmuştur. Bu hissiyatın, özellikle göçmen bireyler açısından, ait oldukları sisteme olan güveni derinleştirdiği ve geri dönme ihtimalini zayıflatan güçlü bir duygusal bağ oluşturduğu ifade edilmiştir. Katılımcıların çoğu, ABD’de kendilerine tanınan karar alma, yaratıcı süreçlere katılma ve liderlik etme olanaklarının, kendilerini profesyonel olarak görünür ve güçlü hissettirdiğini belirtmiştir.

Bu tür bir sistemde bireylerin mesleki doyumu işin içeriği kadar, işin kendisine atfedilen değerden de beslenmektedir. Katılımcılardan birinin “Emek verirsiniz karşılığını alırsınız” düşüncesi, ABD’de çalışma kültürünün adalet temelli, ancak aynı zamanda yüksek beklentili yapısını özetlemektedir. Bir katılımcı, “ABD’de neye göre değerlendirileceğinizi biliyorsunuz. Bu netlik, size güven veriyor.” sözleriyle bu yapısal netliğin karar alma süreçlerindeki etkisine işaret etmiştir. Başarı ve ilerleme yetkinliğin yanı sıra ölçülebilir katkı ve açık değerlendirme sistemlerine dayandığında; bireyler, sistemin parçası olmayı ve bu sistem içerisinde uzun

vadeli bir kariyer inşa etmeyi daha mümkün gördüklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar, sistemin şeffaf ve ölçülebilir yapısının bireysel sorumluluğu artırdığını, ancak bu sorumluluğun aynı zamanda bireyde kendine güven, aidiyet ve performans arzusu yarattığını vurgulamışlardır. Elbette bu yapı, katılımcılar açısından yalnızca olanaklarla sınırlı değildir. ABD iş ve akademi dünyasının yüksek rekabet, sürekli üretim ve yoğun performans beklentileriyle şekillendiği de belirtilmiştir. Ancak bu rekabet ortamının kurallı ve tahmin edilebilir yapısı, katılımcılar için yorucu olsa da güven verici bir mekanizma olarak değerlendirilmiştir. Bir katılımcının ifadesiyle: “Burada sistem çok yoğun ama adil.”

Yetkinliğe dayalı değerlendirme sistemleri, bireylerin teknik yeterliliklerinin yanında aynı disiplinlerarası geçişlerdeki esneklikleriyle de değerlendirildiği bir çerçeve sunar. Bir katılımcı bunu şöyle açıklamaktadır: “ABD’de başarılıysanız, geçmişiniz ne olursa olsun başka bir sektöre geçmeniz ya da farklı bir alanda ilerlemeniz doğal karşılanıyor. Yetkinlik temel ölçüt.” Bu yapı, kariyer rotasının daha esnek ve yeniden inşa edilebilir olduğunu gösterdiği için bireylerde uzun vadeli güvende hissetme, yeniden başlama cesareti ve mesleki esneklik gibi psikolojik boyutları da güçlendirmektedir.

Katılımcıların ifadeleri, bu sistemin bireyde yarattığı motivasyonun sadece profesyonel tatminle sınırlı kalmadığını; aynı zamanda psikolojik dayanıklılığı, toplumsal entegrasyonu ve aidiyet duygusunu da beslediğini göstermektedir. Bir başka katılımcı şu değerlendirmede bulunmuştur: “ABD’de sadece yaptığınız işin kalitesine bakılıyor. Nereden geldiğiniz, siyasi görüşleriniz ya da kime yakın olduğunuz değil, ne sunduğunuz önemli. Bu da size kendinizi güçlü hissettiriyor. Yaptığınız işe daha çok odaklanıyorsunuz, çünkü karşılığını alacağınızı biliyorsunuz.”

Sonuç olarak, yetkinliğe dayalı değerlendirme sistemlerinin göçmen bireylerin kalma kararları üzerindeki etkisi, salt profesyonel başarıya ulaşma arzusu ile sınırlı değildir. Bu sistemler aynı zamanda bireylerin kendilerini gerçekleştirebildikleri, değer gördüklerini hissettikleri, psikolojik olarak güvende oldukları ve toplumsal olarak ait hissettikleri bir yapı sunmaktadır. Bireylerin ABD’de kalma kararlarını etkileyen bu güçlü dinamik, yetkinliğe dayalı yapının sunduğu adil, öngörülebilir ve değer odaklı işleyişin, göçmenlerin yeni hayat kurma motivasyonunu nasıl pekiştirdiğini göstermektedir.

3.8.3 Çocukların Eğitimi İçin İstikrarlı Yapı

Türkiye’den ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin kalıcılık kararlarında belirleyici rol oynayan unsurlardan biri, çocuklarının eğitimi için sunulan daha öngörülebilir ve çok yönlü bir yapı deneyimleridir. Katılımcıların ifadeleri, eğitim sisteminin niteliği, pedagojik yaklaşımlar, yaşam kalitesi ve gelecek perspektifi gibi etmenlerin birlikte değerlendirildiğini ve bu bütünsel yaklaşımın, ABD’de kalma yönündeki tercihi güçlendirdiğini göstermektedir.

Katılımcılar, ABD’de eğitimin yalnız akademik başarıyı değil, bireyin özgünlüğünü ve çok yönlülüğünü de destekleyecek şekilde yapılandırıldığını düşünmektedirler. ABD’deki okul sonrası etkinliklerin çeşitliliğini, STEM, sanat, spor ve gönüllülük gibi alanlarda çocukların aktif katılımını mümkün kılan yapıların çekiciliğinden de bahseden katılımcılar vardır. Bu durum, çocuklarının sadece akademik sınavlara göre değil, çok çeşitli yetenek alanlarına göre gelişim göstermesine olanak tanımaktadır. Ayrıca, ABD eğitim sisteminin çocukların özgüvenini desteklediği bir yapı sunduğu da belirtilmiştir. Bir katılımcı, “Burada akıl yürütmeye, yoruma, proje üretmeye odaklı bir eğitim sistemi var. Çocuklar sorgulamaya yönlendiriliyor, fikirlerini özgürce ifade edebiliyorlar; Türkiye'deki eğitimin çoğu zaman ezberci bir anlayışta olduğunu görüyorum” sözleriyle, pedagojik yaklaşım farkına dikkat çekmiştir. ABD’nin sunduğu eğitim imkanları yalnız bugüne değil, geleceğe dair beklentileri de şekillendirmektedir. Bir katılımcı, “Burada geleceği planlayabiliyorsunuz; en azından çocuklar için eğitim yolu belli, sosyal imkanlar belli” diyerek, sistemin öngörülebilirliğini ve bireysel gelecek planlamasına olan katkısını dile getirmiştir. Bu durum, Türkiye’de sık değişen sınav sistemleri ve eğitim politikaları nedeniyle hissedilen belirsizliğe karşılık, ABD’nin sağladığı güvenli zemin algısının kalıcılık kararında nasıl çekici bir faktör haline geldiğini göstermektedir.

Eğitim sisteminin sunduğu bu istikrarlı yapı pedagojik nitelikte sınırlı kalmayıp, yaşam kalitesiyle de birleşerek ailelerin kararlarında önemli bir rol oynamıştır. Katılımcılar, sosyal altyapının (parklar, kütüphaneler, spor alanları) çocukların çok yönlü gelişimini desteklediğini ifade etmişlerdir. Öte yandan, ABD’deki okullarda yaşanan güvenlik sorunları, eğitim sistemiyle ilgili katılımcıların dikkatini çeken bir diğer önemli başlık olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle okul içi güvenlik, silahlı saldırılar ve güvenlik önlemlerinin yetersizliği gibi konular, katılımcıların zaman zaman endişe kaynağı olarak dile getirdiği hususlar arasında yer almıştır. Nitekim bazı katılımcılar, bu tür güvenlik kaygılarının, çocuklarının eğitim deneyimini

olumsuz etkileyebileceği konusunda çekincelerini ifade etmişlerdir. Ancak mülakat verileri incelendiğinde, katılımcıların çoğunluğunun, ABD’de kalma kararlarını alırken bu tür güvenlik endişelerinin belirleyici bir faktör olarak ortaya çıkmadığı görülmüştür. Eğitim olanaklarının genişliği, bilimsel altyapının güçlü olması ve çocukların bireysel potansiyellerini ortaya koyabilecekleri çok yönlü programların varlığı, bu kaygıların kalma kararları üzerindeki etkisini sınırlayan başlıca etkenler olarak öne çıkmıştır. Dolayısıyla, güvenlik kaygıları zaman zaman dile getirilse de bu durum katılımcıların uzun vadeli yerleşim kararlarında belirleyici bir unsur olarak öne çıkmamıştır.

Sonuç olarak, çocukların eğitime ilişkin tercih, akademik ve pedagojik kaygılar kadar; sosyal ortamın niteliği, bireysel gelişim fırsatları, geleceğe dair plan yapabilme kapasitesi ve aile içi huzur gibi çok katmanlı bileşenlerden oluşmaktadır. Türkiye’deki eğitim sistemine yönelik eleştiriler ve ABD’de sunulan yapısal güvence ortamı bir araya geldiğinde, bu faktör göç eden bireyler açısından çocuklarının geleceği için olduğu gibi, aynı zamanda kendi yaşam planlarının istikrarı için de belirleyici bir unsur haline gelmektedir.

3.8.4 Sosyal Yaşam

Yüksek nitelikli kişilerin ABD’de kalıcı olma kararlarını etkileyen çekme faktörleri arasında, sosyal yaşamın sunduğu güvenli ve çoğulcu yapı önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye’den ABD’ye göç eden katılımcılar, özellikle sosyal ilişkilerin doğası, gündelik yaşam pratiklerinde hissettikleri bireysel güvenlik ve farklılıklara gösterilen hoşgörü açısından iki ülke arasındaki farkları net biçimde ortaya koymuşlardır.

Katılımcıların çoğu, Türkiye’de sosyal ilişkilerin daha sıkı ve kolektif bir yapıya dayandığını; bu durumun bazı yönleriyle olumlu (örneğin dayanışma) olmakla birlikte, bireyin farklılaşmasına ve özgürlük alanına dair belirgin kısıtlamalar içerdiğini ifade etmiştir. Özellikle kadın katılımcılar, gündelik yaşamda sosyal normların ve görünmez kuralların bireysel yaşam pratiklerini sınırlandığını belirtmişlerdir. Bir katılımcı, “Türkiye’de arkadaşlarımın yanında bile bazı konularda konuşurken dikkatli olmam gerekiyordu. Burada böyle bir baskı hissetmiyorum,” diyerek sosyal ilişkilerdeki gerilim alanlarını vurgulamıştır.

ABD’ye göç ettikten sonra ise, bireylerin kendi yaşam tarzlarını daha özgürce sürdürdüklerini, sosyal çevrelerinde daha az yargılayıcılıkla karşılaştıklarını ve farklılıklara dair daha yüksek bir tolerans algıladıklarını aktarmışlardır. Bu, düşünce özgürlüğü ile sınırlı kalmayıp, yaşam

tarzı, giyim, kültürel kimlik ve ebeveynlik pratikleri gibi birçok alana yayılmıştır. Katılımcılardan biri, “Burada insanlar farklı olanı normal karşılıyor. Herkesin kendine özgü bir hayatı olabileceğini kabul ediyorlar,” sözleriyle, toplumsal kabullerin daha esnek olduğunu ifade etmiştir.

Sosyal yaşamda çeşitliliğin kabulü, katılımcılar tarafından salt bir ‘hoşgörü’ değil, aktif bir kapsayıcılık biçiminde tarif edilmiştir. Göçmenler tarafından, ABD’de farklı etnik, kültürel ve dini kimliklerin bir arada var olabildiği bir ortamın bulunması, çocuklarının çok kültürlü bir topluma uyum sağlayarak büyümelerini mümkün kıldığı için de özellikle değerli görülmektedir. Bir katılımcı, “Çocuğumun farklı milletlerden arkadaşları var ve bu çok doğal. Böyle zengin bir çeşitlilikte büyüyor olmasını değerli buluyorum,” şeklinde gözlemlerini aktarmıştır.

Güvenlik duygusu ise sadece fiziki güvenlik anlamında değil, sosyal güvenlik (yargılanmama, dışlanmama) anlamında da değerlendirilmiştir. Katılımcılar, ABD’de kamuya açık alanlarda kendilerini daha rahat ifade edebildiklerini, kimliklerinden ya da düşüncelerinden dolayı dışlanmış hissetmediklerini sıkça dile getirmiştir. Bir katılımcı, “Türkiye’de kamusal alanlarda konuşurken zaman zaman kendini sansürlemen gerekebiliyor; burada böyle bir durum hissetmiyorum,” diyerek, sosyal atmosferin göç kararında nasıl belirleyici olduğunu ortaya koymuştur.

Bazı katılımcılar, ABD’de sosyal ilişkilerin daha yüzeysel ve bireysel temelli olduğunu, özellikle göçün ilk yıllarında yalnızlık hissinin yoğun olabildiğini dile getirmiştir. Bu bireysellik, göçmenlerin yeni bir sosyal çevre inşa etme süreçlerinde zorluklara yol açsa da aynı zamanda kişisel alanlara daha fazla saygı duyulan, bireysel özgürlüğün ön planda olduğu bir sosyal yapının avantajlarını da beraberinde getirmektedir. Örneğin, bir katılımcı bu durumu şu sözlerle ifade etmiştir: "Sosyal yaşamı her iki tarafta da kurdum. Ama ABD’de sosyal çevremi ben seçebiliyorum. Bu da göçmenliğin az konuşulan avantajlarından. Bu seçme özgürlüğü, bağımsızlık hissi benim için çok önemli." Benzer şekilde, başka bir katılımcı, sosyal çevresini kendisinin belirleyebilme özgürlüğünü vurgulayarak, "Türkiye’de ilişkiler daha sıcak ama beklenti çok sosyal ilişkilerde. Burada sen kendin seçiyorsun çevreni." demiştir. Ancak bu özgürlüğe rağmen, birçok katılımcı ABD’de sosyal ilişkilerin yüzeysel kaldığını ve derin, uzun süreli dostluklar kurmanın zor olduğunu belirtmiştir. "ABD’de Türk olmayan pek çok arkadaşım var ama derin bir arkadaşlık olmuyor genelde. Yakın arkadaşlarımdan %80’i Türk,"

diyen bir katılımcı, kültürel bağların sosyal ilişkilerdeki önemine dikkat çekmiştir. Bir diğer katılımcı ise, göçün başında yaşanan sosyal izolasyonun zorluklarını şu sözlerle özetlemiştir: "Burada başta göçmensin. Türkiye'deki müthiş çevreni ve arkadaşlıklarını bırakıp geliyorsun. Kuş gibisin başta. Zamanla oluşuyor çevren ama hiçbir zaman aynı olamaz." Bu ifadeler, ABD'de sosyal ilişkilerin genellikle daha bireysel ve yüzeysel olduğu, kültürel ortaklıkların eksikliğinin derin arkadaşlıkların kurulmasını zorlaştırdığını, ancak buna rağmen bireysel özgürlük ve çevreyi seçme esnekliğinin uzun vadeli kalma kararlarında önemli bir çekme faktörü olarak öne çıktığını göstermektedir.

Sonuç olarak, katılımcıların sosyal yaşam deneyimleri, ABD'de bireysel özgürlüğün ve kişisel alanlara duyulan saygının, kalma kararlarında önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Her ne kadar ABD'de sosyal ilişkiler daha bireysel ve yüzeysel olarak tanımlansa da bu durumun aynı zamanda bireylerin çevrelerini seçme özgürlüğü, kişisel sınırlarına saygı duyulması ve toplumsal çeşitliliğe verilen değer gibi güçlü çekme faktörleri ile dengelendiği görülmektedir. Katılımcıların ifadeleri, toplumsal kabullerin daha esnek olduğu, bireysel farklılıkların daha doğal karşılandığı ve sosyal çevrelerin kişisel tercihlere göre şekillenebildiği bir yaşam ortamının, uzun vadeli kalma kararlarında etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, kültürel kökenlere dayalı derin sosyal bağların eksikliği ve göçün ilk yıllarında yaşanan sosyal izolasyon gibi zorluklar, bu bireysellik içinde hâlâ önemli bir sınırlayıcı faktör olarak varlığını sürdürmektedir. Ancak katılımcıların çoğunluğu için, özgürlük, kapsayıcılık ve bireysel tercihlerin saygı gördüğü bir toplumsal yapı, uzun vadeli yaşam planlarını şekillendiren belirleyici unsurlar arasında yer almaktadır.

3.8.5 Yaratıcılığa, Yenilikçiliğe ve Bireysel Potansiyele Alan Açan Sistemler

Türkiye'den ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin kalma kararlarında etkili olan çekme faktörlerinden biri de bireysel yaratıcılıklarına alan tanıyan bir sistemin parçası olabilme arzusudur. Katılımcılar, mesleki yeterliliklerinin ve yaratıcı potansiyellerinin takdir gördüğü, üretkenliğe teşvik eden bir ortamda bulunmanın kariyer açısından olduğu kadar; kişisel tatmin, özgüven ve aidiyet hissi açısından da güçlü bir unsur olduğunu vurgulamışlardır. Özellikle akademik ve yaratıcı sektörlerde faaliyet gösteren bireyler açısından, özgün düşünce geliştirme imkânlarının varlığı ve bu düşüncelerin hayata geçirilmesine dönük destekleyici bir çevrenin bulunması, ABD'de kalmayı tercih etme nedenleri arasında önemli bir yer tutmaktadır.

Katılımcıların anlatımlarında, ABD'deki sistemin farklı düşünce biçimlerine açık, disiplinler arası geçişlere izin veren ve deneyseelliği teşvik eden yapısı, mesleki motivasyonlarını artıran bir unsur olarak öne çıkmıştır. Sadece bilimsel çıktılara değil, süreç yönetimine, fikir geliştirme becerilerine ve eleştirel düşünceye verilen değer, bireylerin kendi potansiyellerini daha özgürce keşfetmelerine imkân tanımıştır. Bu özgürlük duygusu, hem akademik duygusu hem de yaratıcı ifade, kendini gerçekleştirme ve yeni alanlara yönelme gibi çeşitli bireysel hedeflerde belirleyici bir işlev görmüştür. Bir katılımcı, “Burada akademik kariyerime farklı sektörlerde deneyimler ekleyebildim ve bu bana daha bütüncül bir bakış açısı kazandırdı,” diyerek ABD’nin disiplinler arası mobilitayı teşvik eden yapısının katkısını özetlemiştir.

Katılımcıların bazıları, yaratıcı fikirlerinin Türkiye’de profesyonel çevrelerde yeterince karşılık bulamadığını; genç yaşta, özellikle de deneyim birikimi henüz sınırlıyken, önerilerinin görmezden gelindiğini ifade etmiştir. Bu durumun farklı katılımcılar tarafından belirtilmesi bireysel hayal kırıklıklarından çıkıp, sistemsal bir geri bildirim eksikliği olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Buna karşılık, ABD’de yeni fikirlerin, farklı yaklaşımların ya da sıra dışı çözüm önerilerinin ciddi biçimde ele alınması, bireylerin entelektüel cesaretini ve girişimciliğini artırmaktadır. Özellikle yaratıcı disiplinlerde faaliyet gösteren katılımcılar, ABD'deki sistemin cesaretlendiren ve denemeye alan açan yapısı sayesinde, yaratıcı potansiyellerini sürdürülebilir biçimde ifade edebildiklerini belirtmişlerdir.

Bu yaklaşımın bir diğer belirleyici yönü, başarısızlığın etiketlenme nedeni olarak değil; öğrenme sürecinin doğal bir parçası olarak görülmesidir. Deneyisel projelerin teşvik edilmesi, hata yapmanın olağan karşılanması ve yeniliklere açık bir profesyonel kültürün varlığı, bireylerin risk alma kapasitelerini ve mesleki inisiyatif alma yetilerini geliştirmiştir. Bir katılımcının ifadesiyle, “Burada insanlar yeni bir şey denediğiniz için sizi tebrik ediyor, başarısız olsanız bile,” sözleri, yaratıcı sürece dair pozitif tutumun, bireyin üretkenliğini nasıl desteklediğini somut biçimde ortaya koymaktadır.

Katılımcıların aktarımlarından hareketle, bireyin entelektüel, estetik ya da teknolojik üretkenliğini sergileyebileceği bir yapı içinde bulunması, yalnız profesyonel ilerlemenin önünü açmakla kalmamakta; bireyin kendilik inşasını, kimlik deneyimlerini ve yaşam doyumunu da etkilemektedir. ABD’de yaratıcı düşüncenin, deneyseelliğin ve özgün katkının değer gördüğü sistem, sadece başarıyı değil, aynı zamanda bireyin üretim sürecinden aldığı haz duygusunu da beslemektedir.

Sonuç olarak, Türkiye’den ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin kalıcılık kararlarında, yaratıcı özgürlük alanlarının genişliği, fikir çeşitliliğine duyulan saygı ve bireysel gelişimi destekleyen yapılar temel rol oynamaktadır. Katılımcılar için bu karar sadece bir kariyer yönelimi değil; bunun yanında bir varoluş tercihi, bir anlam arayışı ve uzun vadeli tatmin duygusunun inşası olarak öne çıkmaktadır. Dolayısıyla, üretkenliklerini besleyen, fikirlerine alan tanıyan ve bireysel potansiyellerini destekleyen bir sistem içinde bulunma arzusu, bu bireylerin kalıcılık kararlarını belirleyen güçlü çekme faktörlerinden biri olarak değerlendirilmektedir.

3.8.6 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadınların Görünürlüğü

ABD’de kadınların profesyonel hayattaki görünürlüğü, toplumsal cinsiyet eşitliğini kurumsal yapılarla destekleyen politikalar ve sosyal normlar, yüksek nitelikli kadın göçmenler açısından güçlü bir çekme faktörü oluşturmuştur. Türkiye’den ABD’ye göç eden kadın katılımcılar, özellikle ABD’de kadın olmanın getirdiği bireysel hareket alanının, karar verme gücünün ve mesleki ciddiyetin Türkiye ile karşılaştırıldığında daha güçlü şekilde hissedildiğini ifade etmişlerdir.

Mülakatlarda yer alan beyanlar, ABD’de kadınların yalnızca istihdamda değil, aynı zamanda yönetim, liderlik ve proje geliştirme alanlarında daha aktif roller üstlenebildiklerini ortaya koymaktadır. Kadın katılımcılar, toplumsal rollerin kariyerlerini yönlendiren bir dış etken olmaktan çıktığını, bunun yerine bireysel çaba, üretkenlik ve nitelikleriyle değerlendirildiklerini vurgulamıştır. Bir katılımcı, “Kadın olarak burada karar veren taraftayım, sadece uygulayan ya da yardımcı rolünde değilim,” diyerek, toplumsal cinsiyetin mesleki konum üzerindeki etkisinin zayıfladığını ifade etmiştir.

Bazı katılımcılar, ABD’de annelik izninin Türkiye’ye kıyasla daha kısa ve iş garantisinin daha düşük olduğunu belirtmişlerdir. Ancak buna rağmen, kadın katılımcılar için ABD’de profesyonel ve sosyal yaşamın daha özgürlükçü ve eşitlikçi olduğu hissi, kalma kararlarında daha belirleyici bir faktör olarak öne çıkmıştır. Bu özgürlük hissini destekleyen bir diğer unsur ise, ABD’deki çocuk bakımı ve kreş imkanlarının yaygınlığıdır. Her ne kadar annelik izni süresi kısa olsa da çocuk bakımı konusunda devlet destekli programlar ve özel kreşlerin yaygın olması, bu eksikliği kısmen telafi eden önemli bir faktör olarak görülmüştür. Ayrıca, bazı katılımcılar, Türkiye’den gelen ailelerinin çocuk bakımı konusunda kendilerine destek

olduğunu, bu nedenle annelik izninin kısa olmasının kariyerleri üzerinde büyük bir engel oluşturmadığını belirtmişlerdir.

Kadın göçmenler profesyonel hayatlarında, kadınların erkek meslektaşlarıyla eşit fırsatlara sahip olduklarını, kariyer yolculuklarında cinsiyetlerinden dolayı olumsuz bir ayrımcılığa maruz kalmadıklarını ve kadın olmalarının mesleki ilerlemelerinde bir engel teşkil etmediğini belirtmişlerdir. Bir katılımcı, pek çok katılımcının paylaştığı bu durumu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Türkiye'deki cinsiyetçi yaklaşım burada yok. En azından benim çalıştığım akademik ortamda, kadın olmak ne bir eksi ne de bir artı olarak görülüyor; önemli olan ne yaptığın. Bu aslında çok rahatlatıcı bir şey. Türkiye’de kadın olarak önce kendini ‘kanıtlaman’ bekleniyor. Buradaysa işi düzgün yapıyorsan zaten varsın. Kimse seni cinsiyetin üzerinden değerlendirip sınırlamıyor.”

Bu tür deneyimler, annelik izninin kısa olmasına rağmen, kadınların mesleki gelişim ve toplumsal statü açısından kendilerini daha özgür ve eşit hissetmelerini sağlamıştır.

Bu özgürlük hissini profesyonel alanla sınırlı kalmadığı, sosyal yaşamın birçok yönünde de kendini gösterdiği anlaşılmaktadır. Katılımcılar, toplumsal cinsiyet rollerinin baskısından uzak, kıyafetleri, davranışları ve gündelik seçimlerinde daha özgür hissettiklerini sıkça vurgulamışlardır. Bir katılımcı, "Bir ortama girdiğimde kişiliğimden önce kadın olduğum hissettiriliyordu. Kız olduğum için abim için geçerli olmayan pek çok kural benim için gerekliydi," diyerek, Türkiye’de kadın olarak yaşadığı toplumsal baskıların ABD’de büyük ölçüde azaldığını ifade etmiştir.

“Kadın olmanın, ismimden, kim olduğumdan neler yapabileceğimden önce görüldüğünü, önüme bir set olarak durduğunu hissettim hep. Burada kim olduğum, yaptıklarım önemli. Cinsiyetimle, ne giydiğimle, saçımla ya da ne zaman eve döndüğümle kimse ilgilenmiyor. Bu o kadar büyük bir rahatlama ki... Sadece kadın olduğum için üzerimde taşımam gereken bir anlam kalmadı burada.”

Bir başka katılımcı ise, kız çocuklarının bu tür baskılarla büyümesini istemediğini belirterek, "Kız çocuklarımın benim yaşadığım toplumsal baskıları yaşamamasını istemiyorum," demiş, bu durumun ABD’de kalma kararı üzerinde ne kadar çekici bir etken olduğunu belirtmiştir.

Sonuç olarak, katılımcıların ABD’de kalma kararlarında annelik izninin kısa olması gibi yapısal sınırlamalara rağmen, profesyonel ve toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı özgürlük hissi, daha belirleyici bir faktör olarak öne çıkmıştır. Bu durum, kadın katılımcıların mesleki anlamda olduğu gibi, toplumsal roller açısından da daha özgür hissetmelerini sağlamış; bu özgürlük, uzun vadeli kalma kararlarında etkili olmuştur.

Buna karşın, bazı kadın katılımcılar ABD’de kadın olmaya dair yeni güçlüklerin de varlığını dile getirmiştir. Özellikle etnik azınlık mensubu kadınlar ya da göçmen kimliğini taşıyan bireyler, bazı sektörlerde görünürlük kazanmak için daha fazla çaba harcamak zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Bir katılımcı, “Burada da kadınsınız, göçmensiniz, aksanınız farklı; ilk başta sizi küçümseyen oluyor. Ama sonra kendinizi gösterdiğinizde, geri adım atmıyorlar, takdir ediyorlar,” diyerek bu durumun çift yönlü doğasına işaret etmiştir.

Bu ifadeler, ABD’nin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından idealize edilmemesi gerektiğini, ancak yine de Türkiye’ye kıyasla çok daha sistemli ve kapsayıcı bir yapı sunduğunu göstermektedir. Özellikle meritokrasiye dayalı değerlendirme sistemleri, kadınların üretkenliğini görünür kılmakta ve onları karar alma süreçlerine dahil etmektedir. Bir katılımcı:

“Burada kadın olmanın getirdiği yükleri hissetmiyorsunuz; çalışıyorsanız, katkı sunuyorsanız değer görüyorsunuz. Türkiye’de önce kadın olduğun için sorgulanırsın; sonra ne yaptığın sorulur. Burada önce ne yaptığın soruluyor.” şeklinde bu mekanizmayı özetlemiştir.

Sonuç olarak, ABD’deki toplumsal cinsiyet eşitliği ortamı, kadın katılımcılar için bir özgürlük hissi olduğu gibi, mesleki ilerleme, özerklik ve toplumsal görünürlük anlamlarına da gelmektedir. Bu bağlamda kadınlar için ABD, toplumsal cinsiyet rollerinin sınırlandırıcılığından sıyrılacakları ve kendi potansiyellerini daha serbestçe inşa edebilecekleri bir yaşam alanı sunmuştur. Dolayısıyla bu faktör, yüksek nitelikli kadın bireylerin ABD’de kalma kararlarında güçlü bir çekme etkisi yaratmaktadır.

3.9 Fransa’dan Göç Eden Yüksek Nitelikli Kişilerin ABD’de Kalma Kararında Etkili Çekme Faktörleri

Yüksek nitelikli kişilerin bir ülkede uzun vadeli yaşam kararı, göç etme gerekçeleriyle sınırlı olmayıp; bunun ötesinde göç sonrası deneyimlere, mesleki ve sosyal doyum düzeylerine ve bireysel potansiyelin gerçekleşme olanaklarına dayanarak şekillenmektedir. Fransa’dan

ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin kalma kararlarında, tek başına mevcut koşullardan kaçış değil, daha çok yeni fırsat alanlarına yönelme isteği de belirleyici olmuştur. Mülakatlara yansıyan deneyimler, bu bireylerin ABD'yi sadece bir göç destinasyonu değil, aynı zamanda bireysel potansiyellerini gerçekleştirebilecekleri bir alan olarak değerlendirdiklerini göstermektedir. Özellikle profesyonel alanda üretkenliklerinin görünür hale gelmesi, sistemin bireye yatırım yapması ve sosyal yaşamda çeşitliliğe açıklık, Fransa ile ABD arasındaki yapısal farklılıkları daha da görünür kılmaktadır.

Katılımcılar, Fransa'nın kurumsal yapısında yerleşik bazı statü sistemleri ve kariyer ilerlemesinde süreye dayalı katılımların, bireysel yetenek ve girişimcilik potansiyelini sınırladığını belirtmiştir. Buna karşılık ABD hem iş dünyasında hem de akademik ortamda daha performans odaklı, daha yatay ve geçişken bir yapı sunarak yüksek nitelikli kişiler için cazip bir alternatif oluşturmuştur. Ayrıca kültürel çeşitliliğe açık yapısı, kişisel farklılıkların tehdit değil, zenginlik olarak karşılandığı bir sosyal ortam yaratmakta ve bireylerin aidiyet hissini güçlendirmektedir.

Elbette ABD'deki iş ve yaşam düzeninin tümüyle sorunsuz olduğu yönünde idealize bir anlatıdan kaçınmak gerekmektedir. Ancak katılımcılar, sistemin zorluklarına rağmen, kendi emeklerinin karşılık bulduğu bir düzen içinde bulunmanın, bu zorlukları tolere edilebilir kıldığını ifade etmişlerdir. Bu çerçevede, aşağıda detaylı biçimde ele alınan başlıklar, Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin kalma kararlarını etkileyen başlıca çekme faktörleri ortaya koymaktadır.

3.9.1 Performansa Dayalı Kariyer Sistemi ve Bireysel Çabanın Karşılık Bulması

Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin kalma kararlarında belirleyici olan en önemli çekme faktörlerinden biri, performansa dayalı kariyer sisteminin sunduğu olanaklar ve bireysel çabanın somut biçimde ödüllendirilmesidir. Mülakat verileri, bu bireylerin ABD'yi mesleki gelişim için bir destinasyon olmanın ötesinde, kişisel potansiyellerini gerçekleştirebilecekleri ve çabalarının karşılığını somut olarak görebilecekleri bir alan olarak değerlendirdiklerini ortaya koymaktadır. Özellikle liyakat odaklı iş yapılarının, bireysel emeğin tanınmasını ve ödüllendirilmesini mümkün kılması, ABD'yi yüksek nitelikli kişiler için cazip kılan temel unsurlardan biridir.

Katılımcılar bireysel başarının ABD iş dünyasında doğrudan karşılık bulduğunu vurgulamıştır. Buna karşılık bir diğer katılımcı, Fransa'daki kıdeme dayalı sistemi şu sözlerle eleştirmiştir: “Fransa’da iyi bir fikir getirdiğinizde bile, onu uygulayabilmek için yıllarca beklemek zorunda kalabilirsiniz.” Bu ifadeler, Fransa’daki mesleki durağanlık karşısında ABD'nin sunduğu dinamik iş sistemini katılımcılar için çekici kılan temel faktörlerden birini ortaya koymaktadır.

ABD’deki performansa dayalı kariyer yapısının en belirgin özelliklerinden biri, yalnızca bireysel katkıyı hızlı ve somut bir şekilde ödüllendirmesi değil, aynı zamanda bireylerin sorumluluk alabilme ve liderlik fırsatlarını değerlendirebilme kapasitelerini artırmasıdır. Katılımcılardan biri, birkaç yıl içinde sorumluluklarının katlanarak arttığını ve bu durumun kendisine ciddi bir tatmin duygusu sağladığını belirtmiştir. Bu tür bir sistemde, bireysel yeteneklerin görünürlük kazanması ve emeklerin tanınması, uzun vadeli kariyer planları için önemli bir motivasyon kaynağı olarak görülmektedir.

Bireysel çabanın karşılık bulması, maddi ödüllerle sınırlı kalmamakta; prestij, sosyal tanınma ve kurumsal görünürlük gibi manevi unsurları da kapsamaktadır. Katılımcılardan biri, ABD’de iş yerinde gösterdiği çaba sayesinde bağımsız projelerde liderlik sorumluluğu üstlendiğini ve bu sayede hem maddi hem de manevi tatmin sağladığını ifade etmiştir. Bu noktada, ABD’deki sistemin zorluklarına da dikkat çekilmiştir. Yüksek performans beklentisi, yoğun rekabet ortamı ve sürekli üretkenlik baskısı gibi dinamiklerin kolay yönetilebilir olmadığı dile getirilmiştir. Katılımcılar, bu sert ortamda dahi bireyin emeğinin karşılık bulması ve kariyer ilerlemesinin daha şeffaf ve erişilebilir olması gibi unsurların, sistemin güvenilirliğini artıran temel faktörler olduğunu vurgulamışlardır. Bir katılımcı, “Evet, burada her şey çok hızlı ve rekabetçi. Ama en azından emeğinizin boşa gitmeyeceğini biliyorsunuz. Bu da insanı motive ediyor,” diyerek, bu motivasyonun kalıcılık kararları üzerindeki etkisine dikkat çekmiştir.

Sonuç olarak, Fransa’dan ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişiler için performansa dayalı kariyer ilerlemesi ve bireysel çabanın tanınması, ABD’de kalıcı olma kararlarında belirleyici rol oynayan güçlü çekme faktörleri arasında yer almaktadır. Bu sistem, bireylerin hem profesyonel hem kişisel potansiyellerini ortaya koyabilmelerine olanak tanıyan, emeklerinin karşılıksız kalmadığı bir çalışma ortamı sunarak uzun vadeli yerleşme eğilimlerini pekiştirmektedir.

3.9.2 İş Değiştirme ve Yatay Mobilité Esnekliğı

Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin kalma kararlarını etkileyen önemli çekme faktörlerinden biri, Amerikan iş dünyasının sunduğı iş değiştirme ve yatay mobilité esnekliğidir. Katılımcıların beyanlarına göre, ABD'de kariyer yolları daha açık, hiyerarşik yapılar daha geçirgen ve bireyin geçmiş tecrübeleri, yeni alanlara geçişte bir engel değil, destekleyici bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Bu durum, Fransa'daki daha sabit, kıdeme ve uzmanlık alanına dayalı kariyer anlayışına kıyasla, ABD'yi çok daha esnek ve fırsat sunan bir alan haline getirmiştir.

Bir katılımcı, “ABD'de kariyerinizde yeni bir yöne evrilmek istiyorsanız, geçmiş deneyimleriniz değerli bir zemin olarak görülüyor; sıfırdan başlamanız gerekmiyor,” ifadesiyle ABD sisteminin sektörel geçişleri kolaylaştıran yapısına dikkat çekmiştir. Başka bir katılımcı ise, “Burada akademik kariyerime farklı sektörlerde deneyimler ekleyebildim ve bu bana daha bütüncül bir bakış açısı kazandırdı,” diyerek çok disiplinli bir profesyonel gelişim ortamının kişisel doyumunu artırdığını belirtmiştir.

Bu esnekliğin sektörler arası geçişle sınırlı kalmadığı, bireylerin iş yerleri arasında da kolayca pozisyon değiştirebildikleri; aynı becerilerle farklı kurumlarda farklı roller üstlenebildikleri ifade edilmiştir. Katılımcılar, ABD'de iş tanımlarının daha esnek olduğunu ve bireyin kendi ilgi ve becerileri doğrultusunda şekillendirebileceğı alanların daha geniş olduğunu vurgulamıştır. Fransa'daki sistemde ise, bir kez seçilen kariyer yolunun uzun yıllar değiştirilmeden devam ettirilmesinin beklendiğı, bu durumun da zaman içinde bireylerde profesyonel bir sıkışmışlık hissi yarattığı sıklıkla dile getirilmiştir. Bir katılımcı, Fransa'daki bu katı yapıyı “Fransa'da kariyer bir kez çizildiğinde, ona sadık kalman beklenir, farklı bir şey yapmak çok zordur,” sözleriyle betimlerken, bir diğeri ise “ABD'de kariyer değiştirmek olağan bir durum. Fransa'da ise bir alanda başladığında hayatın boyunca o alanda kalman bekleniyor,” diyerek profesyonel dinamizm farkını ortaya koymuştur.

Bu noktada, ABD'deki sistemin beklentilerinin de daha yüksek olduğuna, bireylerden sürekli esneklik ve yeniden yapılanma kapasitesi beklendiğine de dikkat çekilmiştir. Sürekli öğrenme, uyum sağlama ve çok yönlü beceri geliştirme baskısı zaman zaman yorucu ve stresli olarak tanımlansa da bu sistemin sunduğı fırsatlar, bireylerin profesyonel olarak kendilerini yeniden keşfetmelerini ve daha yaratıcı bir şekilde üretken olmalarını sağladığı ifade edilmiştir.

Fransa'daki sosyal güvenlik olanaklarının ve iş güvencesinin güçlü yapısına rağmen, bu statik kariyer modeli bireylerin yenilikçilik ve özgürlük arzusunu yeterince karşılayamamış; ABD'nin esnek kariyer yapıları, bireysel potansiyelin daha özgürce şekillendirilebildiği bir zemin sunarak çekici hale gelmiştir.

ABD'nin sunduğu iş değiştirme ve yatay mobilite olanakları, Fransa'dan göç eden yüksek nitelikli kişiler için bir iş değişikliği olduğu kadar; potansiyelin yeniden inşası ve kişisel dönüşümün aracı olarak da anlam kazanmıştır. Bu sistemin bireye verdiği hareket alanı, özgürlük ve sorumluluk dengesinin yeniden kurulabildiği bir yaşam alanı olarak değerlendirilmiş ve ABD'de kalma kararını pekiştiren bir çekme faktörü haline gelmiştir.

3.9.3 Girişimciliğe ve Bireysel Atılıma Açık Ortam

Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin kalma kararlarında öne çıkan bir diğer çekme faktörü, Amerika Birleşik Devletleri'nin bireysel girişimciliğe ve yaratıcı atılımlara sunduğu destekleyici ortamdır. Katılımcıların ifadeleri, ABD'de yeni fikirlerin cesaretle karşılandığı, bireysel girişimlerin desteklendiği ve başarının sadece maddi değil, sosyal anlamda da görünür kılındığı bir kültürel atmosferin varlığına işaret etmektedir. Bu ortam, Fransa'daki daha bürokratik, protokol temelli ve statükoyu korumaya eğilimli yapılarla karşılaştırıldığında, bireyler için özgürleştirici bir zemin sunmaktadır.

Katılımcı, “Amerika’da bir fikrin varsa, hemen denemeni, girişimde bulunmanı destekliyorlar. Fransa’da ise önce sistemin onayını almak zorundasın,” sözleriyle, Amerikan girişimcilik kültürünün cesaretlendirici doğasını ve Fransa’daki sistemin kısıtlayıcı yanlarını çarpıcı biçimde ortaya koymuştur. Başka bir katılımcı, “Fransa’da yenilikçi bir şey yapmak çoğu zaman gereksiz bir risk olarak görülüyor. ABD’de ise farklılık ve özgünlük destekleniyor,” ifadeleriyle, iki ülke arasındaki sistemsel yaklaşım farkını vurgulamıştır.

ABD’de girişimciliği destekleyen yapısal mekanizmaların –kuluçka merkezleri, yatırım fonları, mentorluk ağları ve start-up ekosistemleri gibi– bireysel deneyimleri mümkün kıldığı, hatta başarısızlıkların dahi öğrenme sürecinin doğal parçası olarak kabul edildiği bir anlayışın hâkim olduğu görülmektedir. Katılımcılar, yeni bir şey denediklerinde tebrik edildiklerini, girişimciliğin yalnızca ekonomik bir faaliyet değil, aynı zamanda sosyal olarak da desteklenen bir değer olduğunu belirtmiştir.

Fransa’da ise girişimcilik, katılımcıların çoğuna göre hâlâ konvansiyonel kariyer yollarının dışında kalan, dolayısıyla daha riskli ve kurumsal çevreler tarafından temkinli yaklaşılan bir eylem alanı olarak görülmektedir. Bu durumun, özellikle yaratıcı ve yenilikçi fikirler geliştiren bireylerde sistem tarafından tanınmama ya da desteklenmeme kaygısına yol açtığı, kariyerlerinin başında olanlar için cesaret kırıcı bir iklim yarattığı ifade edilmiştir.

Sonuç itibari ile, ABD’nin bireysel girişimciliğe ve yaratıcı atılımlara sunduğu özgür ve destekleyici ortam, Fransa’dan göç eden yüksek nitelikli kişilerin ABD’de kalma kararlarında güçlü bir çekme faktörü olmuştur. Bu yapı, hem ekonomik fırsatlar açısından hem de bireysel potansiyelin sınanabileceği ve yeniden üretilebileceği bir alan olarak değerlendirilmektedir. Katılımcılara göre girişimciliğin bir "risk" değil, bir "değer" olarak görülmesi, girişimlerinin destek görmesi cesaret verici olarak değerlendirilmiş, bireylerin sistem içinde kendilerine yer bulduklarını hissetmelerini sağlamıştır.

3.9.4 Uluslararası Tanınırlık ve Prestijli İş Piyasası

Fransa’dan ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin ABD’de kalma kararlarını etkileyen çekme faktörlerinden biri, Amerikan iş piyasasının uluslararası düzeyde tanınan itibarı ve sunduğu prestijli profesyonel kimliktir. Katılımcılar, ABD’de edinilen mesleki deneyimlerin yerel pazarda değil, küresel ölçekte değer gördüğünü ve bu deneyimlerin bireysel özgüven, sosyal saygınlık ve kariyer olanakları açısından önemli bir sıçrama tahtası sunduğunu belirtmişlerdir. Özellikle Fransa’daki daha kapalı ve sabit iş piyasasına kıyasla, Amerikan sistemi, bireyin dünyada tanınır hale gelmesini kolaylaştıran bir profesyonel alan olarak değerlendirilmiştir.

Katılımcılardan biri, “Burada kazandığınız deneyim, dünyada birçok kapıyı açıyor; uluslararası geçerliliği olan bir iş deneyimi elde ediyorsunuz,” diyerek, ABD’de çalışmanın yalnızca mevcut pozisyona değil, aynı zamanda global dolaşıma açık bir profesyonel kimliğe erişim sağladığını vurgulamıştır. Bir diğer katılımcı, “ABD’de çalıştığınızda, sadece Amerika’daki değil, Avrupa’daki ya da Asya’daki akademik ve profesyonel çevrelerde de tanınır hale geliyorsunuz,” sözleriyle, bu görünürlük etkisinin ulus-ötesi düzlemde ne denli belirleyici olduğunu ortaya koymuştur.

Bu uluslararası tanınırlık, sadece bireysel çıkarlar bağlamında değil, bilgi üretiminde ve karar alma süreçlerinde daha etkin bir aktör olma isteğiyle de ilişkilendirilmiştir. Katılımcılar,

ABD’de yürüttükleri projelerin daha geniş kitlelere ulaşma, etkili akademik ve mesleki ağlara dahil olma ve yeni işbirlikleri geliştirme imkânı sunduğunu belirtmiştir. Bu durum, Fransa’daki sistemin daha sınırlı ölçekli ve yerel düzlemde kalma eğiliminde olmasıyla tezat oluşturmaktadır.

Amerikan iş piyasasının uluslararası geçerliliği, sadece prestijli kurumlarda çalışmakla değil, aynı zamanda bu kurumların dünya genelindeki marka değeri ve sosyal ağ gücüyle de bağlantılıdır. Katılımcılar, bu ağlara dahil olmanın uzun vadede kariyer rotalarını çeşitlendirdiğini, farklı kıtalarda iş imkanları sunduğunu ve profesyonel özgüvenlerini pekiştirdiğini belirtmişlerdir. Bununla birlikte, bu prestijli sistemin içinde yer almanın bazı zorlukları da beraberinde getirdiği ifade edilmiştir. Katılımcılar, ABD’deki profesyonel yaşamın yüksek tempolu yapısının, sürekli başarı üretme baskısının ve performans odaklı kültürün zaman zaman tükenmişlik hissi yarattığını dile getirmiştir. Ancak çoğunluk, bu baskının bireyin potansiyelini harekete geçirdiğini ve karşılığının hem kariyer hem de sosyal saygınlık açısından fazlasıyla alındığını belirtmiştir. Katılımcılardan biri, “Bu sistem kolay değil ama çalıştığınızın karşılığını alıyorsunuz. Ve o karşılık sadece maaş değil, itibar, görünürlük ve ağlar da” ifadesiyle bu dengeyi özetlemiştir.

Bu bağlamda, ABD’nin küresel düzeyde prestijli bir profesyonel kimlik sunan yapısı, Fransa’dan göç eden yüksek nitelikli kişiler için bir yandan bir iş piyasası, bir yandan uluslararası tanınma, etki alanını genişletme ve sosyal sermayeyi artırma platformu olarak değerlendirilmektedir. Bu yönüyle ABD, kariyerin sadece içsel doyum değil, aynı zamanda küresel görünürlükle harmanlandığı bir çekim merkezi haline gelmiştir.

3.9.5 Kişisel ve Kültürel Çeşitliliğe Saygı ve Sosyal Kapsayıcılık

Fransa’dan ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin kalıcılık kararlarında sosyal yaşamın sunduğu çeşitliliğe saygılı, ötekileştirmeyen ve kapsayıcı yapısı da belirleyici rol oynamaktadır. Katılımcıların birçoğu, ABD’de gündelik yaşamda karşılaştıkları kültürel ve sosyal atmosferin, bireysel farklılıklara gösterdiği hoşgörü ile Fransa’daki daha yargılayıcı ve normatif sosyal yapıdan ayrıştığını vurgulamıştır.

Fransa’da sosyal ilişkilerin çoğunlukla “yargılayıcı” ve “peşin hükümlü” olduğunu belirten katılımcılar, ABD’de ise bu tür baskıların belirgin biçimde azaldığını ifade etmiştir. Bir katılımcı, geçmişte kendi davranışlarını değerlendirerek şu ifadeyi kullanmıştır: “Fransa’da

yaşarken ben de daha çok yargılıyordum insanları. Buraya geldikten sonra, burada bunun genel olarak olmadığını gördüm ve ben de bunun daha doğru olduğunu fark ettim, değiştim.” Bu anlatı, göç sonrası yalnızca mekânsal değil, aynı zamanda değer temelli bir dönüşüm yaşandığını göstermektedir.

Bir diğer katılımcı, ABD’de farklılıkların “sıradan” ve “olağan” olarak kabul edildiğini vurgulayarak, “Burada insanlar farklı olanı normal karşılıyor. Herkesin kendine özgü bir hayatı olabileceğini kabul ediyorlar” ifadesini kullanmıştır. Bu yaklaşım, Fransa’daki örtük normların baskılayıcı etkisiyle karşılaştırıldığında, ABD’deki sosyal atmosferin bireylerin otantik kimlikleriyle var olabilmelerine zemin hazırladığını göstermektedir.

Katılımcıların bazıları, ABD’ye göç ettikten sonra Fransa’ya kısa süreli geri ziyaretlerinde, önceden fark etmedikleri sosyal yargı ifadelerini ve hoşgörüsüzlüğü daha fazla hissettiklerini ifade etmiştir. Bu farkındalık, ABD’de geçirilen zaman boyunca çeşitliliğe saygılı sosyal yapının içselleştirilmesiyle açıklanabilir. Bir katılımcı bu deneyimi şöyle anlatmıştır: “Fransa’ya gittiğimde bir şeyler rahatsız etmeye başladı. İnsanların birbirini kolayca etiketlemesi, yaşam tarzlarına dair yorumlar yapması artık bana çok yabancı geliyor. Burada ise kimse kimseye karışmıyor, bu bana çok iyi geliyor.” Çeşitliliğe duyulan saygının kültürel farklılıklardan; yaşam tarzı, dış görünüş, ebeveynlik pratikleri ve düşünce biçimlerine kadar uzandığı vurgulanmıştır. Bir katılımcı, “ABD’de farklı olmak olağan; kimse sizin değişmenizi istemiyor” sözleriyle bu gözlemi özetlemiştir

Bu durumda, Fransa’dan ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin kalıcılık kararlarında, sosyal yaşamın kapsayıcılığı, bireysel özgürlük alanlarına duyulan saygı ve farklılıkların bastırılmak yerine teşvik edilmesi belirleyicilerden biri olmuştur. Katılımcılar, ABD’de hem daha rahat hissettiklerini hem de daha özgün, daha empatik ve daha üretken bireyler haline geldiklerini ifade etmiştir. Bu bağlamda, sosyal yaşamın yapısal niteliği, bireyin göç sonrası kendini yeniden tanımlama sürecinde belirleyici bir rol oynamakta; ABD’nin sunduğu bu çeşitlilik ve hoşgörü ortamı, kalıcılık kararlarını etkilemektedir.

3.9.6 Eğitim Sisteminin Esnekliği ve Yaşam Boyu Öğrenme

Fransa’dan ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin kalma kararlarında etkili olan bir diğer çekici unsur, Amerika Birleşik Devletleri’nin sunduğu eğitim sisteminin esnekliği ve yaşam boyu öğrenmeye olan kurumsal desteğidir. Katılımcılar, ABD’de eğitimin yalnızca genç

yaşlara özgü bir faaliyet olarak görülmemesinden, bireylerin kariyerleri boyunca farklı alanlara yönelmelerinin desteklenmesinden ve akademik yapının bireysel gelişime imkân tanimasından duydukları memnuniyeti ifade etmişlerdir.

Özellikle katılımcılar, ABD'de çalışırken aynı zamanda eğitimine devam edebildiğini, oysa Fransa'da benzer bir durumun genellikle mümkün olmadığını ifade etmişlerdir. “Fransa’da eğitim almak için işten ayrılmanız gerekebilir ama burada iş hayatıyla eğitimi birlikte götürebiliyorsunuz” şeklindeki bu gözlem, yaşam boyu öğrenme pratiğinin ABD sisteminde kurumsallaşmış bir unsur olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu durum, bireylerin hem mesleki hem de kişisel ilgi alanlarında farklı yönlere evrilebilmelerini mümkün kılmakta ve kariyer esnekliklerini artırmaktadır. Katılımcılar ayrıca, ABD’deki üniversitelerin disiplinler arası çalışma alanlarına, sertifika programlarına, çevrimiçi eğitim seçeneklerine ve iş dünyasıyla entegre edilmiş eğitim yapılarına erişimin kolay ve yaygın olduğunu belirtmişlerdir. Bu sayede bireylerin kendilerini sadece uzmanlaştıkları bir alanla sınırlamak zorunda kalmadıkları; aksine yeni beceriler edinme, ilgi alanlarını değiştirme ve farklı sektörlere geçiş yapabilme esnekliğine sahip oldukları dile getirilmiştir.

Bu yönüyle ABD’deki eğitim sistemi katılımcılara göre; bireyi durağan bir uzmanlık içinde tutmaktan çok, sürekli öğrenen ve dönüşen bir aktör olarak konumlandırmaktadır. Fransa’daki eğitim sisteminin ise daha katı yapıda olduğu, erken yaşta seçilen akademik yolların çoğu zaman yaşam boyu sürdürüldüğü, alan değiştirmenin veya yeni bir akademik başlangıç yapmanın kurumsal zorluklar barındırdığı ifade edilmiştir. Bu bağlamda, Amerika’da eğitim ve öğrenim süreçlerinin bireysel tercihlere göre yeniden şekillendirilebilir olması, katılımcılar açısından hem bir avantaj hem de uzun vadeli profesyonel ve entelektüel gelişim için vazgeçilmez bir araç olarak görülmüştür.

Sosyolojik bir perspektifle değerlendirildiğinde, ABD’deki eğitim sisteminin bireyin kimliğini zaman içinde yeniden kurmasına olanak tanıyan yapısı, sadece akademik değil, psikolojik ve kültürel bir özgürlük alanı da yaratmaktadır. Bireyin “öğrenci” rolünü yeniden üstlenebilmesi, toplumsal cinsiyet, yaş, meslek ya da statü gibi faktörlere takılmadan kendini geliştirmeye devam edebilmesi, göç deneyiminin dönüşümsel niteliğini pekiştirmektedir.

Sonuç olarak, Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişiler için eğitim sisteminin sunduğu esneklik, bireysel dönüşüm ve yaşam boyu öğrenme olanakları, kalıcılık kararlarını besleyen güçlü bir çekim gücü olarak öne çıkmaktadır. Bu yapı, bireyin yalnızca meslek hayatında değil, kimlik inşasında da daha özgür ve esnek bir yolculuğa çıkmasına zemin hazırlamaktadır.

3.9.7 Genel Değerlendirme

Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin kalma kararları, salt ilk göç anında şekillenen niyetlere değil, göç sonrası süreçte edinilen kurumsal, mesleki ve kültürel deneyimlerin toplamına dayanmaktadır. Bu kararlar, bireylerin bilgiye erişim, entelektüel üretim, kariyer gelişimi ve toplumsal aidiyet gibi çok katmanlı alanlarda yaşadığı dönüşümlerle iç içe geçmektedir. Araştırma verileri, Fransa'daki görece durağan ve katı yapıların, özellikle profesyonel yenilenme ve bireysel ifadenin önünde engel oluşturduğunu; buna karşın ABD'deki sistemlerin daha geçirgen, dinamik ve tanıma açık yapısıyla göçmenlerin uzun vadeli yerleşme eğilimlerini desteklediğini göstermektedir.

Katılımcılar açısından performansa dayalı değerlendirme yapıları, kariyer ilerlemesinde nesnelliği ve görünürlüğü artıran bir unsur olarak öne çıkmıştır. ABD'de bireyin çabası kurumsal yapılar içinde daha hızlı tanınmakta, sorumluluk ve liderlik rolleri daha erken aşamalarda ulaşılabilir hale gelmektedir. Bu durum, yükselme imkanlarının çeşitliliğinin yanında, kişinin kendi emeğine duyduğu inancı pekiştirmesine de destek olmaktadır. Fransa'daki kıdeme ve kurumsal onaya dayalı sistemler ise bireysel yaratıcılık ve esneklik arayışını sınırlayan bir çerçeve olarak tarif edilmiştir.

Kültürel atmosferde gözlenen farklar da kalıcılık kararlarını etkileyen önemli parametrelerden biri olmuştur. Fransa'daki normatif ve çoğu zaman yargılayıcı sosyal yapının aksine, ABD'deki toplumsal ortamın çeşitliliğe daha açık, bireysel tercihlere daha saygılı olması; katılımcıların kendilerini daha özgün, daha rahat ve daha üretken hissetmelerine zemin hazırlamıştır. Bu farkındalık, önceki deneyimlerin yeniden değerlendirilmesiyle beslenmiştir. Göç sonrası gelişen bu karşılaştırmalı bakış, bireyin kimlik inşasını dönüştürmüş ve yeni topluma yönelik fikri aidiyet duygusunu derinleştirmiştir.

Eğitim sistemi ise, mesleki ilerlemenin ötesinde, bireysel gelişim ve entelektüel dönüşüm açısından önemli bir fırsat alanı olarak değerlendirilmiştir. ABD'nin sunduğu esnek öğrenme

yapıları, disiplinler arası geçiş imkanları ve yaşam boyu eğitimi destekleyen kurumsal kültür; katılımcıların hem kariyerlerini yeniden yapılandırmalarını hem de kendilerini farklı bilgi alanlarında yeniden tanımlamalarını mümkün kılmıştır. Özellikle Fransa’daki sabit akademik yollara karşılık gelen bu esnek model, bireyin kendilik serüvenine alan açarak, yaşam doyumunu artıran bir unsur haline gelmiştir.

Sonuç olarak, Fransa’dan ABD’ye göç eden yüksek vasıflı bireylerin kalma kararları, kariyer alanındaki tanınma ve ilerleme imkanlarının yanı sıra, sosyal ortamın kapsayıcı yapısı, girişimcilige açık iklim ve eğitime dair sunduğu esneklik ile şekillenmiştir. ABD; bireylerin potansiyellerini gerçekleştirebilecekleri bütüncül bir alan sunmaktadır.

3.10 Türkiye ve Fransa’dan Göç Eden Yüksek Nitelikli Kişilerin Kalma Kararında Etkili ekme Faktörlerinin Karşılaştırmalı Analizi

ABD’de kalma kararı, yüksek nitelikli kişiler açısından gn başlangıcındaki itme ve çekme unsurların ötesine geçerek, göç sonrası deneyimlerin toplamına dayalı çok yönlü bir sürece dönüşmektedir. Bu süreç, bireyin entelektüel üretim kapasitesinin ne ölçüde desteklendiği, profesyonel emeğinin nasıl görünür kılındığı ve sosyal çevresinde kendisini ne kadar zgr ve ait hissedebildiği gibi çeşitli boyutlarda şekillenmektedir. Türkiye ve Fransa’dan gelen yüksek nitelikli göçmenlerin bu karar süreçleri ise, hem ortak beklentiler hem de farklı tarihsel ve kurumsal bağlamların yansımalarıyla belirginleşmektedir. Bu bölümde, her iki grupta ne çıkan kalıcılık motivasyonları karşılaştırmalı biçimde ele alınarak, bireysel anlatıların ardındaki yapısal örüntüler ortaya konmuştur.

3.10.1 Türkiye ve Fransa’dan Göç Eden Yüksek Nitelikli Kişilerin Kalma Kararında Etkili ekme Faktörlerinin Karşılaştırmalı Analizi: Benzerlikler

Türkiye ve Fransa’dan ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin kalma kararlarında etkili olan çekme faktörleri, ilk bakışta ülkelerin farklı sosyal ve kurumsal yapılarına dayalı olarak çeşitleniyor gibi görünse de bu kararların ardında yatan temel motivasyonlarda belirgin ortaklıklar gözlemlenmektedir. Katılımcı anlatılarının tematik olarak incelenmesi, profesyonel ve kişisel düzeyde tatmin arayışının, kurumsal şeffaflığa olan ihtiyaçla birleşerek, her iki grup açısından kalma kararlarının merkezinde yer aldığını ortaya koymaktadır.

Her iki grup için de ABD, bireysel emeğin karşılık bulduğu, yetkinliğin ölçülebilir çıktılarıyla tanımlandığı ve profesyonel ilerlemenin daha öngörülebilir bir şekilde yapılandığı bir ortam sunmaktadır. Katılımcıların ifadelerinde, bu yapının bir iş ya da akademik kariyer alanı olmasının yanında; kendilerini gerçekleştirme, özerklik kurma ve kimlik inşasını sürdürebilme imkanı sunduğu sıkça vurgulanmıştır. Türkiye’den gelen bireyler için bu durum daha çok yetkinlik sisteminin zayıflığına ve görünürlük kazanamama sorununa karşılık gelirken, Fransa’dan gelen bireyler açısından bu yapı, kıdeme dayalı ilerlemenin getirdiği durağanlık ve kurumsal ataletle karşı bir alternatif olarak değerlendirilmiştir.

Benzer biçimde, katılımcıların büyük çoğunluğu için ABD’nin sunduğu bireysel özgürlük alanları, hem sosyal hem de profesyonel bağlamda cazip bir yaşam biçimi sunmaktadır. Türkiye’den göç eden katılımcılar bu durumu, normatif baskıların, kutuplaşmanın ve toplumsal müdahalelerin uzağında bir yaşam arayışıyla ilişkilendirirken; Fransa’dan gelen katılımcılar, daha çok yargılayıcı sosyal normlar ve uyum beklentisinin dışında bir varoluş imkanı olarak ifade etmiştir. Dolayısıyla sosyal yaşamda bireysel tercihlerin saygı gördüğü bir ortam beklentisi, her iki grubun ortak arayışlarından biri olarak öne çıkmaktadır.

Aynı şekilde, bireylerin yaratıcılıklarını ifade edebilecekleri ve yenilikçi fikirlerinin ciddiyle değerlendirildiği bir sistem arayışı da her iki grupta ortak bir çekme faktörü olarak tanımlanmıştır. Türkiye’de bu durum daha çok genç yaşta fikirlerin dikkate alınmaması, deneyimsizlik gerekçesiyle reddedilmesi gibi örneklerle tarif edilirken; Fransa’da kurumsal yapının yenilikten çok statükoya öncelik vermesi, yeni fikirlere karşı mesafeli tutum gibi anlatılarla dile getirilmiştir. Bununla birlikte, her iki grupta da ABD’nin sunduğu cesaretlendirici, deneysel ve risk almayı teşvik eden yapı, yaratıcı potansiyelin daha rahat açığa çıkmasına olanak sağlamıştır.

Benzerlik arz eden bir diğer çekme faktörü ise, sosyal kapsayıcılık ve kültürel çeşitliliğe duyulan saygıdır. Katılımcıların ABD’deki çok kültürlü yaşam pratiğini salt bir “hoşgörü” değil, aktif bir kapsayıcılık olarak deneyimledikleri ve bu yapının çocukların sosyal gelişimi ve bireylerin kimliklerini özgürce ifade edebilmesi açısından önemli bir unsur olarak görüldüğü ifade edilmiştir. Türkiye’de bu durum çocukların farklılıklarla iç içe büyüme imkânı üzerinden; Fransa’da ise bireyin otantik kimliğiyle var olabilme özgürlüğü üzerinden tanımlanmıştır.

Sonuç olarak, Türkiye ve Fransa'dan gelen yüksek nitelikli göçmenler için ABD'de kalma kararı, sadece ekonomik ya da akademik olanaklarla değil; bunun yanı sıra bireysel emeğin tanındığı, özgünlüklerin korunduğu ve sosyal ortamın daha adil ve kapsayıcı olduğu bir sistem arzusuyla şekillenmektedir. Bu bağlamda kalma kararları, farklı deneyim yollarından geçerek benzer hedeflerde birleşen çok katmanlı bir yönelimin sonucu olarak değerlendirilmelidir.

3.10.2 Türkiye ve Fransa'dan Göç Eden Yüksek Nitelikli Kişilerin Kalma Kararında Etkili Çekme Faktörlerinin Karşılaştırmalı Analizi: Farklılıklar

Her iki ülke grubundan yüksek nitelikli kişilerin ABD'de kalma kararlarını etkileyen çekme faktörleri genel çerçevede benzeşse de bu faktörlerin ağırlıkları, ifade biçimleri ve deneyimlenme yolları belirgin ayrışmalar sergilemektedir. Katılımcıların anlatılarında öne çıkan temalar, sadece bireysel tercihlerle değil; aynı zamanda geldikleri ülkelerin kurumsal yapıları, sosyo-kültürel ortamları ve mesleki atmosferleriyle şekillenmiş bir zeminde anlam kazanmaktadır. Bu bağlamda, çekme faktörlerinin nasıl konumlandığına dair farklılıklar, iki grubun ABD'deki yaşamı nasıl algıladığı ve deneyimlediği konusunda zengin bir sosyolojik içgörü sunmaktadır.

Türkiye'den gelen katılımcılar açısından bilimsel ve profesyonel tatmin, kalma kararlarının en güçlü belirleyicilerinden biri olarak öne çıkmıştır. Katılımcıların çoğu, ABD'deki araştırma merkezleri, akademik kurumlar ve bilimsel altyapının sunduğu imkanların, Türkiye'deki yapısal eksikliklere kıyasla çok daha tatmin edici ve sürdürülebilir olduğunu vurgulamıştır. Fransa'dan gelen katılımcıların anlatılarında ise bilimsel altyapıdan çok, performansa dayalı sistemlerin ve emek karşılığının alınabilme olanağının ön planda olduğu gözlemlenmiştir. Bu farklılık, Türkiye'den gelenler için bilimsel ortamın kendisinin bir çekim gücü oluşturduğunu, Fransa'dan gelenler içinse aynı ortamın daha çok mesleki emeğin tanındığı bir zemin olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

Benzer biçimde, çocukların eğitimi için sunulan istikrarlı yapı, Türkiye grubunda çok daha belirgin bir tema olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcılar, Türkiye'de eğitim sisteminin sıklıkla değişen yapısının çocukları için ciddi bir belirsizlik yarattığını, ABD'de ise sistemin öngörülebilirliği ve bireysel gelişimi destekleyen pedagojik yaklaşımı nedeniyle kalmaya daha istekli olduklarını belirtmişlerdir. Fransa'dan gelen katılımcıların ifadelerinde bu tema ya hiç yer almamış ya da yalnızca dolaylı biçimde yaşam kalitesi üzerinden değerlendirilmiştir. Bu

fark, ebeveynlik deneyiminin ülkelerarası sosyo-politik bağlamlarla nasıl ilişkili olduğunu ortaya koymakta ve eğitim sisteminin yalnız pedagojik değil, aynı zamanda sosyolojik bir çekme faktörü olarak nasıl işlediğini göstermektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği konusu da iki grup arasında belirgin biçimde farklılaşmaktadır. Türkiye’den gelen kadın katılımcıların anlatılarında, ABD’de kadın olarak profesyonel yaşamda daha görünür olabildiklerini, karar alma süreçlerine dahil edildiklerini ve toplumsal cinsiyet rollerinden bağımsız bir kimlik inşa edebildiklerini ifade ettikleri görülmüştür. Bu durum, Türkiye’de yaşadıkları cinsiyet temelli görünmez engellerin ve sosyal baskıların bir tür telafisi olarak ABD’yi daha cazip kılmaktadır. Fransa’dan gelen katılımcıların anlatılarında ise toplumsal cinsiyet eşitliği doğrudan bir tema olarak neredeyse hiç yer almamıştır. Bu sessizlik, Fransa’daki toplumsal cinsiyet politikalarının görece kurumsallaşmış ve kamusal alanda daha görünür bir eşitlik anlayışı çerçevesinde şekillenmiş olmasıyla açıklanabilir. Dolayısıyla, bu faktör Türkiye açısından ayırt edici ve belirgin bir çekme dinamiği yaratırken, Fransa için nötr ya da ikinci planda kalmıştır.

ABD’de iş değiştirme ve yatay mobilite olanağı, Fransa’dan gelen katılımcıların kalıcılık kararlarında belirgin bir rol oynamış; sistemin geçişkenliği, bireylerin kariyerlerini yeniden kurgulayabilmeleri açısından önemli bir çekim noktası olmuştur. Fransa’da katı ve uzun vadeli formasyon süreçlerine dayalı mesleki yapılar, bireylerin bir kez belirlenen kariyer yollarından sapmalarını kurumsal ve toplumsal olarak sınırlayan bir ortam yaratmaktadır. Bu nedenle ABD’de sunulan yatay geçiş esnekliği, Fransa kökenli katılımcılar açısından sadece mesleki değil, aynı zamanda psikolojik bir serbestlik alanı olarak değerlendirilmektedir. Türkiye’den gelen katılımcıların anlatılarında ise bu faktör nadiren ve çoğunlukla dolaylı olarak yer almakta; iş değiştirme veya alan değiştirme konularında doğrudan bir kalıcılık nedeni olarak vurgulanmamaktadır. Bu durum, Türkiye’deki sistemin daha çok yapısal imkanlar ve liyakat eksikliği çerçevesinde değerlendirilmesiyle açıklanabilir.

Girişimciliğe açıklık konusu da benzer biçimde iki ülke arasında belirgin bir farklılık yaratmaktadır. Fransa’dan gelen katılımcılar, ABD’nin bireysel inisiyatifi teşvik eden, deneyseelliğe alan tanıyan ve başarısızlığı dahi bir öğrenme biçimi olarak gören sistemine güçlü bir vurgu yapmıştır. Girişimcilik, Fransa’dan göç eden katılımcılar için sadece ekonomik değil, aynı zamanda profesyonel ve varoluşsal bir özgürlük alanı olarak değerlendirilmiştir. Buna karşın Türkiye’den gelen katılımcıların anlatılarında girişimcilik ya hiç yer almamakta ya da

destek mekanizmalarının eksikliği nedeniyle gündem dışı kalmaktadır. Bu fark, iki ülke toplumunun risk algısı, yenilikçilik kültürü ve bireysel inisiyatif kabulleri açısından önemli bir ayrışmaya işaret etmektedir.

Uluslararası tanınırlık ve prestijli iş piyasası faktörü de özellikle Fransa grubunun anlatılarında daha açık biçimde yer bulmuştur. ABD deneyiminin küresel tanınırlık sağladığı ve bu durumun katılımcıların profesyonel kimliğine uluslararası geçerlilik kazandırdığı sıklıkla dile getirilmiştir. Türkiye grubunda ise bu faktör daha çok arka planda, dolaylı ifadelerle veya genel mesleki gelişim bağlamında yer almıştır. Bu durum, Fransa'daki profesyonel alanların daha yerel ve kapalı bir nitelik taşıdığı; dolayısıyla ulusötesi görünürlüğün bir sıçrama zemini olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Türkiye grubunda ise temel motivasyon daha çok sistem içi tanınma ve görünürlük ihtiyacı olarak şekillenmiştir.

Çeşitliliğe saygı ve sosyal kapsayıcılık yönünden her iki grup da ABD'yi olumlu değerlendirmiş olsa da, bu temanın ifade biçimleri farklılık göstermektedir. Türkiye grubundaki katılımcılar, bu çeşitlilik ortamını daha çok çocuklarının eğitimi ve sosyal gelişimi üzerinden dile getirirken; Fransa grubundaki katılımcılar, bireysel dönüşüm, kimlik özgürlüğü ve sosyal yargıların azalması bağlamında değerlendirmiştir. Fransa grubundaki birçok katılımcı, ABD'ye göç ettikten sonra Fransa'daki sosyal atmosferin daha yargılayıcı ve normatif olduğunu fark ettiklerini, farklılıklara duyulan saygının teorik düzeyde kaldığını vurgulamıştır. Bu farklılık, ABD'deki sosyal ortamın kapsayıcı olmakla sınırlı kalmayıp, bireysel değişim ve kimlik inşası açısından da bir katalizör işlevi gördüğünü göstermektedir.

Son olarak, eğitimde esneklik ve yaşam boyu öğrenme olanağı, Fransa grubunda açık ve güçlü biçimde dile getirilen bir çekme faktörü olmuştur. Katılımcılar, ABD'de kariyerleri boyunca farklı alanlara yönelme, yeniden eğitim alma ve akademik geçiş yapma imkanlarını güçlü bir avantaj olarak değerlendirmiştir. Fransa'daki formasyon temelli yapı ise bu tür geçişleri ciddi biçimde sınırlandırmakta; bireyi sabit uzmanlık alanlarında tutarak değişim ihtimalini kurumsal olarak engellemektedir. Türkiye grubunda bu tema dolaylı biçimde dile getirilmiş; ancak sistemin pedagojik yapısından çok, çocukların eğitimi bağlamında değerlendirilmiştir. Bu durum, ABD'nin eğitim sisteminin bireysel gelişime sunduğu esneklik kapasitesinin farklı gruplar tarafından nasıl algılandığına dair önemli bir sosyolojik ayrım ortaya koymaktadır.

3.10.3 Türkiye ve Fransa'dan Göç Eden Yüksek Nitelikli Kişilerin Kalma Kararında Etkili Çekme Faktörlerinin Karşılaştırmalı Analizi: Genel Değerlendirme

Türkiye ve Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin kalma kararlarını şekillendiren çekme faktörleri, yalnızca bireysel tercihlere ya da göç sonrası deneyimlere değil; aynı zamanda her iki ülkenin sunduğu yapısal, kültürel ve kurumsal çerçevelerle göç edilen ülkenin vaat ettiği alternatif yaşam modeline ilişkin karşılaştırmalı algılara da dayanmaktadır. Bu bağlamda, çekme faktörleri bir yandan varış ülkesine özgü avantajlar olarak, diğer yandan kaynak ülke koşullarına duyulan tepkinin yönünü belirleyen normatif göstergeler olarak okunmalıdır. Nitekim Türkiye ve Fransa'dan göç eden bireylerin anlatılarında, benzer temaların farklı kurumsal ve sosyolojik arka planlarla şekillenmesi bu durumu açıkça ortaya koymaktadır.

Her iki grupta da kalma kararlarını etkileyen en belirgin unsurlardan biri, bireysel performansa dayalı sistemlerde tanınma ve mesleki emeğin karşılık bulmasıdır. Ancak Türkiye'den göç eden bireyler için bu ihtiyaç, büyük oranda görünmezlik, liyakatsizlik ve değersizleştirme deneyimlerine karşı bir telafi arzusuyla belirginleşirken; Fransa'dan göç edenler açısından daha çok durağanlıktan, kurumsal kapalılıktan ve esneklik eksikliğinden kaynaklanan bir yenilenme ihtiyacıyla ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla aynı sistem -ABD'deki performans temelli kariyer ve yetkinliğe dayalı değerlendirme- her iki grup açısından pozitif bir çekme unsuru olmakla birlikte, köken aldığı motivasyonlar birbirinden farklıdır.

Benzer bir biçimde, sosyal yaşam ve bireysel özgürlükler alanı her iki grupta da olumlu biçimde değerlendirilen faktörlerden biridir. Ancak Türkiye'den gelen katılımcıların bu alandaki vurguları daha çok siyasi kutuplaşma, toplumsal baskılar ve yaşam tarzına müdahaleler karşısında bir nefes alma ihtiyacına işaret ederken; Fransa'dan gelen katılımcılar için bu özgürlük daha çok kültürel normlara karşı bireysel ifade alanlarının genişliği ve sosyal yargıların düşüklüğü şeklinde tanımlanmaktadır. ABD'nin çoğulluğa açık yapısı, her iki grubun da farklı nedenlerle bastırılmış hissettiği alanları genişleten bir zemin sunmuştur.

Farklılıklar incelendiğinde, özellikle Fransa'dan göç eden bireylerin anlatılarında girişimcilik, uluslararası prestij, kariyer geçişleri ve yaşam boyu öğrenme gibi faktörler çok daha açık ve güçlü biçimde öne çıkmaktadır. Bu faktörler, Fransa'daki katı ve geleneksel kurumsal yapılarla sınırlanan bireysel gelişim alanlarına karşı bir alternatif olarak değerlendirilmiştir. Türkiye grubunda ise bu faktörlerin yerini daha çok güvenlik, öngörülebilirlik, sosyal kabuller ve

çocukların geleceği gibi yapısal güvenceler almıştır. Bu durum, Türkiye’den göç eden bireylerin daha temel ihtiyaçlar ve somut yaşam kalitesi ölçütleri üzerinden kalıcılık kararı verdiğini; Fransa’dan gelen bireylerin ise daha çok bireysel tatmin, profesyonel devinim ve kendini yeniden inşa etme kapasitesi üzerinden hareket ettiklerini göstermektedir.

Tüm bu bulgular, kalıcılık kararının sadece bireysel değil, aynı zamanda kültürel, sınıfsal ve tarihsel olarak şekillenmiş sistemlerle ilişkili olduğunu göstermektedir. ABD’nin sunduğu fırsatların tek yönlü bir cazibeden ibaret olmadığını; her bireyin, geldiği bağlamdan taşıdığı ihtiyaçlar, kırılmalar ve özlemler doğrultusunda bu fırsatlara anlam atfettiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla çekme faktörleri, yalnızca varış ülkesinin koşullarını değil; kaynak ülkenin birey üzerinde bıraktığı izleri, bireyin bu izlerle nasıl başa çıktığını ve nasıl bir hayat tahayyülü kurduğunu da içeren çok katmanlı yapılar olarak ele alınmalıdır. Göç, bu anlamda sadece bir mekânsal hareket değil; bireyin kendini yeniden tanımladığı, geçmişle hesaplaştığı ve geleceği yeni baştan kurma çabasıdır.

Tablo 6. Türkiye ve Fransa’dan Göç Eden Yüksek Nitelikli Kişilerin Kalma Kararında Etkili Çekme Faktörlerinin Karşılaştırma

Çekme Faktörü	Baskın Ülke	Türkiye’den Göç Edenlerin Söylemleri	Fransa’dan Göç Edenlerin Söylemleri	Benzerlikler	Farklılıklar
Bilimsel ve Profesyonel Tatmin	TR	ABD’de bilimsel araştırma, ileri teknoloji ve profesyonel gelişim olanaklarının yüksekliği bireyleri tatmin etmektedir.	Bu alan doğrudan vurgulanmamış olsa da performansa dayalı sistem vurgusuyla örtüşmektedir.	Her iki grup da bireysel çabanın tanındığı, üretkenliğin teşvik edildiği yapıları olumlu karşılamıştır.	Türkiye’de bilimsel olanaklara erişim motivasyonunun merkezinde yer alırken; Fransa’da daha genel kariyer ilerleme arzusuyla bağlantılıdır.
Yetkinliğe Dayalı Değerlendirme	TR	Performansa dayalı terfi, açık kriterlerle işleyen kurumsal süreçlerin güven	Bu tema güçlü biçimde yer almakta, ABD’de yetkinlik sistemine	ABD’de kuralların şeffaflığı ve başarının görünürlüğü her iki	Türkiye’de sistemin yetkinliğe dayalı sistem sorunları ile Fransa’daki

		verici olduğu dile getirilmiştir.	duyulan güven vurgulanmaktadır.	grup için kalıcılık kararını olumlu etkilemiştir.	durağan yapının bireyi tanımaması farklı nedenlerle aynı sistemsel karşılığı doğurmuştur.
Çocukların Eğitimi İçin İstikrar	TR	Çocukların özgüveni, bireyselliği ve çok yönlü gelişimi için ABD sistemi tercih edilmiştir.	Eğitim faktörü, ABD’de daha esnek olması sebebiyle çekme faktörü olarak dile getirilmemiştir.	ABD’de çocukların eğitim sisteminden daha fazla fayda görmesi her iki grupça olumlu görülmektedir.	Her iki grup için de sistem doğrudan bir çekme nedeni iken; sebepleri farklılık göstermektedir.
Sosyal Yaşam ve Bireysel Özgürlük	TR	Toplumsal baskıdan uzak, yaşam tarzına saygılı bir ortam olarak ABD sosyal yaşamı olumlu değerlendirilmiştir.	ABD’nin kapsayıcılığı, birey olabilme ve yargılamama kültürü sıklıkla övülmüştür.	Her iki grup da sosyal ilişkilerde bireysel tercihlere saygıyı önemli bir çekme faktörü olarak vurgulamıştır.	Türkiye’de normatif baskılarla karşılaştırmalı; Fransa’da ise normatif yargılarla daha kültürel bir bağlamda değerlendirilmiştir.
Yaratıcılık ve Potansiyele Alan Açan Sistem	TR	Yenilikçi fikirlerin değerlendirildiği, bireysel üretkenliğin teşvik edildiği sistemde var olma arzusu ifade edilmiştir.	Fransa grubunda bu alan doğrudan girişimcilik kültürü üzerinden aktarılmıştır.	Yaratıcı fikirlere açık yapının her iki grup için motivasyonel etkisi büyüktür.	Türkiye’de yapı desteği eksikliğiyle açıklanırken; Fransa’da sistemin kültürel tutuculuğu vurgulanmıştır.
Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	TR	Kadınların profesyonel görünürlüğü, eşitlikçi kurumsal politikalar öne çıkmıştır.	Fransa grubunda bu tema yer almamıştır.	ABD’nin kadınlara sunduğu mesleki eşitlik ortamı olumlu bir unsur olarak değerlendirilmiştir.	Türkiye’de kadınlar için belirgin bir kalıcılık nedeni iken; Fransa’da bu alanda sorun görünmemektedir.

Performansa Dayalı Kariyer Sistemi	FR	Dolaylı olarak değerlendirme sistemleri üzerinden değinilmiştir.	Bu sistem Fransa grubunda doğrudan ve güçlü bir şekilde dile getirilmiştir.	Başarıya dayalı ödüllendirme mekanizmaları iki grup tarafından da olumlu bulunmuştur.	Fransa’da bu sistemin eksikliği göçü tetiklerken; Türkiye’de eksiklik farklı temalarla örtüşmektedir.
İş Değiştirme ve Yatay Mobilité	FR	Bu tema doğrudan dile getirilmemiştir.	ABD’de yatay geçiş ve alan değiştirme esnekliği çokça vurgulanmıştır.	İş hayatında esneklik ve alanlar arası geçiş kabiliyeti pozitif bir tema olarak yer almaktadır.	Fransa’da bu olanak güçlü bir çekme nedeni olurken; Türkiye’de bu yöndeki vurgular sınırlıdır.
Girişimcilğe Açıklık	FR	Katılımcılar tarafından bu alan güçlü biçimde dile getirilmemiştir.	ABD’de bireysel girişimlerin teşvik edildiği, risk almanın ödüllendirildiği sistem övülmüştür.	Yenilikçi girişimlerin desteklenmesi motivasyonel bir ortaklık yaratmaktadır.	Fransa grubunda bu tema güçlü bir çekme faktörü iken; Türkiye’de bu alanda bir vurgudan söz edilmemiştir.
Uluslararası Tanınırlık ve İş Prestiji	FR	Bu faktör dolaylı biçimde dile getirilmiştir.	ABD deneyiminin küresel tanınırlık sağlaması vurgulanmıştır.	Uluslararası görünürlük her iki grupça değerli bulunmuştur.	Fransa grubunda doğrudan bir faktörken; Türkiye grubunda daha arka plandadır.
Çeşitliliğe Saygı ve Sosyal Kapsayıcılık	FR	ABD’de bireysel farklara saygı duyulması, çocuklar açısından olumlu bir çevre olarak değerlendirilmiştir.	ABD’de sosyal kapsayıcılık, bireylerin dönüşüm yaşamalarına olanak tanımaktadır.	Toplumsal çeşitliliğin kabulü her iki grupta da olumlu görülmektedir.	Türkiye’de bu tema daha çok çocuklar üzerinden; Fransa’da birey üzerinden aktarılmıştır.
Eğitimde Esneklik ve	FR	Doğrudan sistemin esnekliğine dair	ABD’de eğitim hayatının kariyer	Bireyin sürekli öğrenme ve	Fransa’da bu esneklik vurgusu

Yaşam Boyu Öğrenme		vurgu yapılmamıştır.	boyunca sürdürülebilir olması olumlu bir unsur olarak değerlendirilmiştir.	dönüşüm fırsatına sahip olması her iki grupta da önemsenmiştir.	açık ve güçlü; Türkiye’de bu yönde dolaylı anlatılar mevcuttur.
---------------------------	--	----------------------	--	---	---

3.11 Türkiye’den Göç Eden Yüksek Nitelikli Kişilerin ABD’de Kalma Kararında Etkili İtme Faktörleri

ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin kalma kararlarını şekillendiren faktörler, göç ettikleri ülkedeki çekici unsurların yanında, geldikleri ülkeye dair itici dinamiklerin gözlemleriyle birlikte anlam kazanmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye’den göç eden katılımcıların birçoğu, mesleki, toplumsal, kurumsal ve eğitsel alanlarda karşılaştıkları çeşitli sınırlılıkların, ABD’de kalma kararlarını pekiştirdiğini ifade etmektedir. Bu sınırlılıkların doğrudan bir memnuniyetsizlikten ziyade, ABD’deki yaşam ve çalışma deneyimiyle yapılan karşılaştırmalar sonucu daha belirgin hâle geldiği görülmektedir. Katılımcılar, Türkiye’deki potansiyellerin varlığına karşın bu potansiyelin sistemli, adil ve destekleyici bir biçimde kullanılmadığına dair gözlemlerini paylaşmakta; bu durumun hem bireysel kariyer tercihlerini hem de gelecek planlamalarını ve ailevi stratejilerini etkilediğini belirtmektedir. Aşağıda detaylandırılan başlıklar, Türkiye’den göç eden yüksek nitelikli kişilerin ABD’de kalma kararlarını etkileyen temel itme faktörlerine ışık tutmakta; göçün mekânsal bir hareket olmakla sınırlı kalmayıp, sistemsal bir değerlendirme süreci olduğunu ortaya koymaktadır.

3.11.1 Profesyonel Tatminsizlik ve Kurumsal Sınırlılıklar

Türkiye’den ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin ABD’de kalma kararlarını etkileyen en önemli itme faktörlerden biri, Türkiye’de karşılaştıkları profesyonel tatminsizlik ve kurumsal sınırlılıklardır. Bu tatminsizlik maddi ya da statüsel boyuttan ziyade bilimsel üretkenlik, kurumsal destek ve mesleki gelişim açısından hissedilmektedir. Katılımcıların ifadelerine göre, Türkiye’de mevcut iş ortamı, onların mesleki potansiyellerini gerçekleştirmelerine yeterince olanak tanımamakta, bireysel başarıyı ödüllendiren ve yeniliğe açık bir yapıdan ziyade, statik ve hiyerarşik bir yapı içinde ilerlemeyi zorlaştırmaktadır.

ABD'ye göç ettikten sonra prestijli üniversitelerde, araştırma merkezlerinde ya da teknoloji şirketlerinde çalışan katılımcılar, bu kurumların sağladığı araştırma fonları, ekip çalışması imkanları, multidisipliner yaklaşımlar ve performansa dayalı ödüllendirme sistemlerini Türkiye'deki kurumlarla kıyasladıklarında büyük bir fark gördüklerini belirtmişlerdir. Bir katılımcı bu durumu şöyle ifade etmiştir: “Bu yaptığım işi sadece Türkiye’de değil, dünyanın başka hiçbir yerinde yapamazdım.” Bu görüş, yüksek düzeyde bilimsel üretim gerektiren alanlarda Türkiye'deki kurumsal altyapının kısıtlı olduğunu ve uluslararası rekabetçilik açısından yetersiz kaldığını göstermektedir.

Özel sektörde çalışan profesyoneller açısından da benzer bir durum söz konusudur. Türkiye’de katı ve hiyerarşik organizasyon yapılarının, çalışanların inisiyatif almasını ve yaratıcı çözümler geliştirmesini engellediği belirtilmiştir. Kurumlar arası geçişin olumsuz algılanması, bireysel performansın değil aidiyetin ve kıdeme dayalı sistemlerin öne çıkması gibi yapısal sınırlılıklar, katılımcıların profesyonel gelişimlerini kısıtlayıcı etmenler olarak tanımlanmıştır. Bu durumu bir katılımcı şu sözlerle dile getirmiştir: “Alttakinin söz hakkı yok. Kariyer desteği yok. Pozisyon yükselmesi, şirket değişikliğine iyi bakılmıyor.”

Türkiye’de bilimsel ve teknolojik üretim alanında potansiyel olmasına rağmen, bu potansiyelin kurumsal olarak desteklenmemesi, yüksek nitelikli kişilerin ABD’deki sistemlerle karşılaştırıldığında geri dönmeme yönünde karar almalarında belirleyici olmaktadır. Katılımcılar, ABD’de çalıştıkları kurumların mesleki gelişimlerine sağladığı katkıların yalnızca kariyer değil, aynı zamanda kişisel tatmin açısından da önem taşıdığını vurgulamışlardır. Bu bağlamda, Türkiye’deki kurumsal yapıların yüksek nitelikli kişilerin dinamizmini ve üretkenliğini destekleyememesi, ABD’de kalmayı tercih etmelerinde itme faktörü olarak ortaya çıkmaktadır. Bu ifadeler, Türkiye’ye dair peşin bir hükümden ziyade, göç eden bireylerin iki sistem arasındaki farkları deneyimledikten sonra vardıkları değerlendirmeleri yansıtmaktadır. Profesyonel tatminin sadece bireysel başarıyla değil, aynı zamanda sistemin sunduğu kurumsal destek ve fırsat eşitliğiyle mümkün olduğu gerçeği, bu göçmenlerin kalıcılık kararlarının arkasındaki temel dinamiklerden biri olarak değerlendirilebilir.

3.11.2 Yetkinliğe Dayalı Olmayan Sistem ve Güvensizlik

Yüksek nitelikli kişilerin ABD’de kalma kararlarında etkili olan önemli itme faktörlerinden biri, Türkiye’deki yetkinlik ilkesine dair algılar ve bu bağlamda ortaya çıkan sistemsel güvensizliktir. Katılımcıların aktarımlarında, profesyonel yaşamda adil ve öngörülebilir ilerleme olanaklarının sınırlı olduğu yönünde ortak bir değerlendirme göze çarpmaktadır. Bu durum, bireylerin kariyer gelişimi açısından olduğu kadar, toplumsal aidiyet ve güven ilişkileri açısından da belirli tereddütler yaşamalarına yol açmaktadır.

Katılımcılardan biri, “Türkiye’de belirli bir ölçü yok. Bir işi iyi yapan bir yere gelemiyor. ABD’de kriterler, kurallar ve ölçme değerlendirme belirli ve şeffaf” sözleriyle, Türkiye’deki performansa dayalı ilerleme mekanizmalarının yerleşik bir sistematığe dayanmaması nedeniyle belirsizlik yaratabildiğine dikkat çekmektedir. Buradaki değerlendirme, doğrudan karşılaştırmalı bir deneyime dayanmakta ve ABD’de nispeten daha yapılandırılmış ve şeffaf kariyer süreçlerinin bireylerde güven duygusunu pekiştirdiğini göstermektedir.

Akademik alanda çalışan katılımcılar, Türkiye’de bilimsel üretkenliği teşvik eden mekanizmaların zaman zaman yeterince etkin işlemediğini; akademik yükselme süreçlerinde yeterlilik kadar farklı unsurların da etkili olabildiğini belirtmişlerdir. Bu bağlamda, ABD’de edindikleri deneyimlerin, bilimsel özerklik ve araştırma imkânları açısından kendilerine daha fazla alan sunduğunu vurgulamışlardır. Katılımcıların değerlendirmeleri, Türkiye’deki akademik ortamı tamamen dışlayıcı değil; daha çok, ideal koşulların oluşmasında yapısal bazı engellerin bulunduğu işaret etmektedir.

Benzer şekilde, özel sektörde çalışan katılımcılar da Türkiye’deki iş dünyasında hiyerarşik yapının daha belirgin olduğu, şirket içi dikey mobilitenin ve farklı kurumsal yapılar arasında geçişlerin zaman zaman sınırlayıcı olarak değerlendirilebildiğini ifade etmişlerdir. “Profesyonel ilerlemenin performans odaklı olmadığı”, “alttakinin söz hakkı olmadığı” veya “kariyer desteği sunulmadığı” gibi ifadeler, bireysel memnuniyetsizliklerin yanı sıra daha genel bir kurumsal işleyiş tarzına yönelik sorgulamaları yansıtmaktadır.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında, katılımcılar açısından Türkiye’de yetkinlik ilkesine dair yaşanan tereddütlerin, ABD’de daha standart ve ölçülebilir sistemlerde çalışma deneyimiyle daha belirgin hâle geldiği anlaşılmaktadır. Bu durum, Türkiye’ye dönüş ihtimalini değerlendirirken bireylerin ekonomik ya da sosyal olanaklardan daha çok sistemsel

güvenceleri ve mesleki öngörülebilirliği dikkate aldıklarını göstermektedir. Dolayısıyla, yetkinlikle ilgili algılar, bireylerin kalıcılık kararlarını şekillendiren önemli bir unsur hâline gelmektedir.

3.11.3 Toplumsal Normlar, Değerler ve Hak-Özgürlük Algısı

ABD'deki yaşam deneyimleriyle Türkiye'deki toplumsal yapıyı karşılaştırma imkânı bulan katılımcıların ifadeleri, haklar ve özgürlükler açısından da ülkeler arası belirgin farklar algıladıklarını ortaya koymaktadır. Bu farklar, yüksek nitelikli kişilerin ABD'de kalma yönünde verdikleri kararlarda önemli bir rol oynamıştır. Katılımcılar, Türkiye'deki mevcut toplumsal normların, bireysel yaşam tarzlarına ve düşünce biçimlerine karşı daha az kapsayıcı olduğunu ve bu durumun kişisel özgürlük hissini zayıflattığını ifade etmişlerdir.

Özellikle bilimsel alanlarda faaliyet gösteren katılımcılar, ifade özgürlüğü ve düşünce çeşitliliği konularında yaşadıkları çekinceleri dile getirmişlerdir. Bir katılımcının “Muhafazakâr yerde bilim yapılmaz” ifadesi, bu bağlamda politik olmaktan öte, kültürel bir sınır hissine işaret etmektedir. Akademik üretimin salt teknik imkânlarla değil, özgürlükçü ve sorgulayıcı bir entelektüel iklimle mümkün olduğuna inanan katılımcılar, Türkiye'de bu atmosferin zamanla daraldığını ve bunun da mesleki tatminlerinin ötesinde kişisel varoluşlarına dair bir baskı yarattığını ifade etmişlerdir.

Bununla birlikte bazı katılımcılar, Türkiye'deki toplumsal ilişkilerde gözlemledikleri normatif dönüşümleri örnekler üzerinden değerlendirmişlerdir. Trafik kurallarına uymama, kamu alanlarında sıraya riayet etmeme, çevre temizliğine özen göstermeme gibi davranış kalıplarının yaygınlaşmasının bireysel rahatsızlığın ötesinde kolektif değerlerin aşınması olarak da görüldüğü anlaşılmaktadır. Bir katılımcı bu durumu şu sözlerle aktarmaktadır: “Herkes kendinde her şeyi hak görüyor, kurallar ve değerler umursanmıyor.” Başka bir katılımcı bu konudaki fikirlerini: “Eskiden toplumda önemli olan saygı, özen gibi, bizi biz yapan değerler vardı. Artık ne yazık ki bu değerleri kaybediyoruz. Her yıl Türkiye'ye gittiğimizde bu konuda daha eksildiğimizi görüyoruz.” şeklinde ifade etmiştir. Bu tür gözlemler, katılımcıların yalnızca bireysel özgürlükler değil, aynı zamanda toplumsal sorumluluk duygusu bakımından da bir gerilim hissettiklerini göstermektedir.

ABD'deki deneyim ise katılımcılar açısından daha sistematik ve öngörülebilir bir toplumsal düzen hissi yaratmaktadır. Bazı katılımcılar, kamusal alanda karşılaştıkları saygı kültürü,

kişisel alana müdahale etmeme ve farklılıklara karşı gösterilen hoşgörünün hem dışsal bir düzen hem de içsel bir özgürlük alanı inşa ettiğini belirtmişlerdir. Bir katılımcı, bu farkı şu şekilde dile getirmiştir: “Türkiye’de herkes kendi doğrusunu sana dayatma hakkını kendinde görüyor. ABD’de ise insanlar birbirini olduğu gibi kabul ediyor.”

Bu farkındalıklar, katılımcıların Türkiye’ye geri dönme konusundaki tereddütlerinde belirleyici olmuştur. Katılımcıların büyük çoğunluğu, bireysel hak ve özgürlüklerini sınırlayıcı toplumsal normlar, değersel aşınmalar ve ifade alanlarının daralması gibi etkenleri, ABD’de kalma kararlarını pekiştiren unsurlar arasında saymışlardır. Bu noktada göç sadece bir fiziksel yer değiştirme olmaktan çıkıp, değer dünyaları arasında bir tercih olarak belirmiştir. Özellikle yüksek nitelikli kişiler için özgür düşünce, hoşgörü ve toplumsal güven hissi; mesleki ya da ekonomik kazançtan bağımsız olarak, aidiyet duygusunu şekillendiren temel faktörlerden biri haline gelmiştir.

3.11.4 Toplumsal Cinsiyet Roller ve Görünmez Eşitsizlikler

ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kadın katılımcıların deneyimleri, mesleki fırsatların ötesinde, toplumsal cinsiyet rollerine dair algı ve beklentilerle de şekillenmektedir. Kadın katılımcılar, Türkiye’deki iş ve sosyal yaşamlarında cinsiyet temelli görünmez eşitsizliklerle sıklıkla karşılaştıklarını belirtmiş; bu durumun Amerika’daki deneyimleriyle karşılaştırıldığında daha belirgin hale geldiğini ifade etmişlerdir. ABD’deki daha eşitlikçi tutumlar ve destekleyici kurumsal yapılar, onların kendilerini daha özgür ve görünür hissetmelerini sağlamış; bu da Türkiye’ye geri dönüş fikrini sorgulamalarına neden olmuştur.

Türkiye’de kadın olmanın getirdiği yükler, iş yaşamıyla sınırlı kalmamakta; aile ve toplumsal yaşamda da kendini göstermektedir. Katılımcılar, geleneksel cinsiyet rollerinin hâkim olduğu bir toplumsal düzende, kadından beklenen rolün hâlâ çoğunlukla bakım, itaat ve özveriyle sınırlandığını; profesyonel başarılarının ise bu rollerin gölgesinde kaldığını ifade etmişlerdir. Bir katılımcının, “Kadınsan, başta ikinci planda başlıyorsun; ne yaparsan yap eksik kalıyorsun” şeklindeki ifadesi, bu hissiyatın özetidir.

Bu görünmez eşitsizlikler yalnızca toplumsal değil, kurumsal düzeyde de yoğun biçimde hissedilmektedir. Katılımcılar, Türkiye’de profesyonel yaşamda kadınların karar alma mekanizmalarına katılımında, yöneticilik pozisyonlarına yükselme süreçlerinde ya da iş-aile dengesi kurmada erkeklere kıyasla daha çok engelle karşılaştıklarını belirtmişlerdir. ABD’de

ise bu konuda daha kapsayıcı politikaların ve çeşitlilik odaklı uygulamaların varlığı, kadınların mesleki motivasyonunu artıran bir unsur olarak öne çıkmıştır. Bir katılımcı, “Burada (ABD’de) kadın olmamla değil, ne yaptığımınla değerlendiriliyorum” diyerek bu farkı vurgulamıştır.

Toplumsal ilişkiler bağlamında da çarpıcı karşılaştırmalar yapılmıştır. Katılımcılar, Türkiye’de bireylerin birbirlerine karşı daha müdahaleci tutumlar içinde olabildiğini, özellikle kadınların yaşam tarzlarına dair daha fazla yargı ve yönlendirmeye maruz kaldıklarını dile getirmişlerdir:

“Türkiye’de sen olmadan önce kadınsın. Evde, sokakta, işte, isminden önce, kim olduğundan önce kadınsın. Kadın olman kimliğinin önüne geçiyor, önce kadın olarak görüyor seni toplum. Ve diğer her şey bu ön kimliğin arkasından geliyor.”

Bu durum, sosyal baskı hissini artırmakta ve bireyin kendi kimliğini özgürce ifade etmesini güçleştirmektedir. Bir katılımcının:

“Kız çocuğuna akrabalar, komşular, çevre erkek çocuğuna göre çok daha fazla karışma hakkını kendinde görür. Neyi, nasıl yapması gerektiği çevresindeki herkes tarafından söylenebilir. Bu genel bir durum olsa da kızların bu duruma çok daha fazla maruz kaldığı bir gerçek.”

ifadesi, bu müdahaleci tavrı ve bireysel özgürlüğü sınırlayan sosyal yapıyı çarpıcı şekilde ortaya koymaktadır.

Öte yandan, bu görüşlerin tüm katılımcılar nezdinde genellenemeyeceği; bazı kadınların Türkiye’de de güçlü destekleyici çevrelerde varlık gösterebildiği unutulmamalıdır. Ancak katılımcıların büyük çoğunluğu için ABD’deki yaşam tarzı, profesyonel ve sosyal hayatta daha eşitlikçi bir deneyim sunmuş; bu da onları sadece bireysel olarak değil, ebeveyn olarak da etkilemiş, özellikle kız çocuklarının geleceğine dair daha olumlu beklentiler geliştirmelerine yol açmıştır.

Sonuç olarak, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, kadın katılımcıların Türkiye’ye dönüş konusundaki çekincelerini pekiştiren önemli bir itme faktörü olarak belirmiştir. Bu durum, göçün sadece ekonomik ya da mesleki nedenlerle değil; aynı zamanda kültürel ve değer temelli tercihlerle de şekillendiğini ortaya koymaktadır.

3.11.5 Türkiye’de Eğitim Sistemine Güvensizlik

Yüksek nitelikli kişilerin Amerika Birleşik Devletleri’nde kalma kararlarını şekillendiren itme faktörlerinden biri de Türkiye’deki eğitim sistemine yönelik duyulan güvensizliktir. Bu durum, özellikle çocuk sahibi olan katılımcılar arasında öne çıkmakta; katılımcıların kendi eğitim tecrübeleri ve ebeveynlik deneyimleri, eğitim sistemine ilişkin algılarının daha da belirginleşmesine neden olmaktadır. Türkiye’de eğitim sisteminin sınav odaklı yapısı, merkeziyetçi müfredat düzenlemeleri ve sık değişen uygulama biçimleri, bireylerde uzun vadeli bir plan yapma ve istikrarlı bir gelecek kurgulama konusunda tereddüt yaratmaktadır.

Katılımcılar, Türkiye’deki eğitim sisteminin yaratıcılığı yeterince teşvik etmediğini, eleştirel düşünceyi geliştirmeyi desteklemediği ve bireylerin farklılıklarını destekleyen esnek bir pedagojik zeminden yoksun olduğunu ifade etmişlerdir. Özellikle sistemin sınavlara dayalı olması, öğrencilerin belirli kalıplarda düşünmeye yönlendirildiği, bireysel gelişim ve özgün bakış açılarına yeterince alan tanınmadığı şeklinde değerlendirilmiştir. Bu durum, bazı katılımcıların ifadesiyle “öğrenmeye değil ezbere dayalı” bir atmosferin hâkim olmasına neden olmaktadır.

ABD’deki okul deneyimleriyle karşılaştırma yapan katılımcılar, Amerika’da çocukların farklı düşünmeye teşvik edildiğini, proje temelli öğrenme yaklaşımlarının yaygın olduğunu ve öğrenci merkezli eğitim modellerinin daha belirgin şekilde uygulandığını vurgulamışlardır. Katılımcılardan biri, “Çocuğum burada kendini ifade edebiliyor, fikirlerine değer verildiğini hissediyor. Türkiye’de biz böyle bir eğitim almadık,” diyerek iki sistem arasındaki pedagojik atmosfer farkına dikkat çekmiştir.

Her ne kadar ABD’nin eğitim sistemi de zaman zaman eleştirilere konu olmakta ve uluslararası karşılaştırmalarda, özellikle eğitimde eşitlik, sınav başarıları ya da öğrencilerin mutluluğu gibi göstergelerde, -üst sıralarda yer almasa da- katılımcılar için bu sistem, Türkiye’deki mevcut yapı ile kıyaslandığında daha işlevsel ve destekleyici olarak algılanmaktadır. Katılımcıların bir kısmı, ABD’deki okulların farklı düşünme biçimlerine daha fazla alan açtığını, öğrencilerin bireysel ilgi alanlarına yönelmelerine imkân tanıdığını ve özgüvenli bireyler yetiştirmeyi hedeflediğini belirtmiştir. Bu tercih, akademik başarıya kadar, çocukların psiko-sosyal gelişimine ve özgür bireyler olarak yetişmelerine de verilen önemin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla ABD eğitim sistemi, dünya ölçeğinde ideal olmamakla birlikte,

katılımcılar açısından çocuklarının entelektüel gelişimi ve yaşam becerileri açısından daha uygun bir ortam sunduğu düşüncesiyle tercih edilmektedir.

Ayrıca, Türkiye’deki okulların uluslararası geçerliliği olan akreditasyonlara sahip olmaması veya bu alandaki sınırlı görünürlüğü de çocuklarının geleceği adına katılımcılar açısından önemli bir kaygı alanı oluşturmıştır. Bu bağlamda, ABD’deki eğitim kurumlarının dünya genelinde tanınırlığa sahip olması, mezuniyet sonrası seçenekleri genişletmesi ve bireylerin akademik gelişimini daha küresel bir çerçevede desteklemesi, kalıcılık kararlarında etkili bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Bazı katılımcılar için ise eğitim, bilgi aktarımı olmanın ötesinde kişilik gelişimi ve özgür birey olabilmenin temeli olarak değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda, çocuklarının eleştirel düşünen, özgürce kendini ifade eden bireyler olarak yetişmesini arzulayan aileler, Türkiye’deki eğitim sisteminde bu beklentilerinin gerçekleşmeyeceğini düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bu noktada ABD’deki eğitim sisteminin sağladığı psikososyal destek hizmetleri, öğrenci refahını önceleyen yapılar ve farklı gelişim ihtiyaçlarına duyarlı öğretim yöntemleri, tercih nedenlerini pekiştiren unsurlar arasında yer almıştır.

Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda yapılan değerlendirmelerde, Türkiye’deki müfredat yapısının özellikle matematik ve fen bilimleri gibi alanlarda ABD’ye kıyasla daha kapsamlı ve ileri düzeyde olduğu görülmektedir. Türkiye’de öğrenciler, erken yaşlardan itibaren soyut kavramlarla tanışmakta; ilkokul düzeyinde işlenen birçok konu, ABD’de ancak ortaokul ya da lise seviyelerinde ele alınmaktadır. Bu durum, Türkiye’den ABD’ye göç eden çocukların eğitim geçişlerinde belirgin bir akademik avantajla geldiklerini ve özellikle sayısal derslerde önde olduklarını ortaya koymaktadır.

ABD eğitim sistemi ise, bireysel farklılıklara dayalı, esnek ve öğrenci merkezli bir yapı benimsemektedir. “Enrichment (zenginleştirilmiş)” programlarıyla öğrencilerin kendi ilgi ve yetenek alanlarına göre farklı içeriklere yönlendirilmesi hedeflenmekte; böylece her öğrencinin tek tip bir müfredatla değil, kendi gelişim hızına uygun içeriklerle öğrenmesi sağlanmaktadır. Ancak bu yapı, belirli bir ortalama akademik standardın oluşmasını zorlaştırmakta; matematik ve dil bilgisi gibi temel alanlarda genel başarı düzeyinin düşüklüğüne yol açabilmektedir. Katılımcılar, ABD’de mezun olan öğrencilerin Türkiye’ye kıyasla daha sınırlı bir akademik donanımına sahip olduklarını gözlemlediklerini ifade etmişlerdir.

Tüm bu değerlendirmelere rağmen, ABD’deki eğitim sistemine yönelik bu eleştirilerin, katılımcıların kalma kararları üzerinde belirleyici bir itme faktörü olmadığı görülmüştür. Katılımcılar, eğitimdeki bu esnekliğin bazı yönleriyle eleştiriye açık olduğunu kabul etmekle birlikte, sistemin sunduğu özgürlük ortamı, proje temelli öğrenme imkânları ve öğrencilerin bireysel ilgi alanlarını destekleyen yapısı sayesinde çocuklarının genel gelişiminden memnun olduklarını belirtmişlerdir. Bu nedenle, ABD eğitim sisteminin akademik zorluk düzeyi konusundaki tespitler, bireylerin ABD’de kalma kararlarını zayıflatan bir unsur olmamıştır.

Sonuç olarak, Türkiye’deki eğitim sistemine duyulan güvensizlik, sistemin yapısal sorunlarının yanında katılımcıların ABD’de edindiği alternatif eğitim tecrübeleriyle de şekillenmektedir. Bu karşılaştırmalı bakış, kalıcılık kararlarının arka planında yer alan değer yargılarını ve ebeveynlik stratejilerini anlamak açısından dikkat çekici bir görünüm sunmaktadır.

3.12 Fransa’dan Göç Eden Yüksek Nitelikli Kişilerin ABD’de Kalma Kararında

Etkili İtme Faktörleri

Fransa’dan ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin ABD’de kalıcı olma kararlarının oluşumunda ABD’nin sunduğu mesleki ve toplumsal imkânların çekici özelliklerinin yanı sıra, Fransa’daki bazı yapısal ve kültürel özelliklerin bireyler üzerinde oluşturduğu itici etkiler de belirleyici rol oynamaktadır. Araştırma verileri, yüksek nitelikli kişilerin ABD’deki uzun süreli yaşam deneyimleri süresince, Fransa’daki profesyonel sistemleri, sosyal ilişkileri ve kültürel normları farklı açılardan yeniden değerlendirdiklerini ve bu karşılaştırmalar sonucunda bazı unsurların geri dönüş kararlarını zayıflattığını ortaya koymaktadır.

Katılımcıların anlatıları, ABD’deki esnek, performansa dayalı ve bireysel potansiyele açık sistemin, Fransa’daki daha durağan, hiyerarşik ve bürokratik yapılarla karşılaştırıldığında mesleki tatmin açısından daha motive edici bir zemin sunduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, ABD’nin çok kültürlü ve kapsayıcı sosyal ortamı ile Fransa’daki daha normatif, yerleşik ve zaman zaman dışlayıcı toplumsal yapılar arasındaki farklar da bireylerin aidiyet ve güvenlik algılarını etkilemiştir. Bu bağlamda, ABD’de deneyimlenen sosyal ve mesleki ortam, sadece yeni bir yaşam alanı değil; aynı zamanda Fransa’daki bazı sınırlayıcı yapılarla gönüllü bir mesafe kurma biçimi olarak da işlev görmüştür.

Dolayısıyla bu bölümde ele alınan itme faktörleri, göç öncesi motivasyonlardan bağımsız olarak, bireylerin ABD'deki yaşam pratikleri içerisinde zamanla şekillenen ve Fransa'daki mevcut sistemle kurdukları eleştirel mesafe üzerinden gelişen bir zihinsel dönüşümün ürünü olarak değerlendirilmelidir. Mesleki ilerleme olanaklarının sınırlılığı, girişimcilik ve yaratıcılığa kapalı kurumsal yapı, toplumsal tutuculuk, sosyal önyargılar ve artan toplumsal gerilim gibi unsurlar; bireylerin yalnızca profesyonel hedeflerini değil, aynı zamanda değer dünyalarını, özgürlük algılarını ve toplumsal aidiyetlerini de etkileyen itici dinamikler olarak bu analizde yer bulmuştur.

Bu bağlamda, Fransa'dan göç eden yüksek nitelikli kişilerin ABD'ye kalıcı olarak yerleşme kararlarını şekillendiren temel itme faktörleri beş ana başlık altında ele alınmıştır. İlk olarak, Aşırı Bürokratik Yapı, Yavaş Kariyer İlerlemesi ve Statik İş Piyasası, bireylerin mesleki doyumlarını sınırlayan ve uzun vadeli motivasyonlarını körelten yapısal engelleri içermektedir. Bu başlık altında, katılımcıların kariyer yollarında karşılaştıkları katı hiyerarşik yapılar, mesleki esneklik eksiklikleri ve yatay mobilite sorunları ele alınmıştır.

İkinci olarak, Girişimciliğe Karşı Sosyal Destek Eksikliği ve Kurumsal Yaratıcılık Eksikliği başlığı altında, Fransa'daki kurumların yeniliğe kapalı yapıları, yaratıcı düşünceye karşı gösterilen direniş ve bireysel inisiyatifi sınırlayan toplumsal refleksleri incelenmektedir. Bu bölümde, katılımcıların girişimcilik ruhlarını baskılayan kurumsal engeller ve sosyal çevrenin risk alma konusundaki temkinli tavrı vurgulanmıştır.

Üçüncü başlık olan Mesleki Değişime Karşı Katı Tutumda, Fransız mesleki sisteminin bireyleri erken yaşlarda seçilen kariyer yollarına hapsederek, yeni alanlara yönelme veya farklı beceriler geliştirme imkanlarını nasıl sınırladığı ele alınmıştır. Bu bölümde, bireylerin profesyonel esneklik arayışlarının önündeki kurumsal ve kültürel bariyerlerden bahsedilmiştir.

Dördüncü başlık olan Sosyal ve Mesleki Tutuculuk, sadece mesleki yaşamı değil, sosyal ilişkileri ve bireylerin toplumsal hareketliliğini de sınırlayan geleneksel normları ele almaktadır. Bu bölüm, bireylerin özgün fikirler geliştirme, farklı alanlarda deneyim kazanma ve toplumsal olarak daha açık ve dinamik bir çevrede var olma arzularını nasıl baskıladığını incelemiştir.

Son olarak, Sosyal Gerilimler ve Kutuplaşma başlığı altında, Fransa'daki toplumsal çatışmalar, ideolojik ayrışmalar ve sosyal baskılar gibi bireylerin aidiyet duygularını zayıflatan ve

toplumsal dışlanma hissini pekiştiren faktörler analiz edilmektedir. Bu bölümde, bireylerin toplumsal güvenlik ve aidiyet arayışlarının göç kararlarındaki rolünden bahsedilmektedir.

Bu başlıklar altında yapılacak analizler, Fransa'dan göç eden yüksek nitelikli kişilerin ABD'ye yerleşme kararlarında çekme faktörlerinin yanında, toplumsal ve mesleki özgürlük arayışlarının da güçlü bir itme faktörü olduğunu ortaya koymaktadır.

3.12.1 Aşırı Bürokratik Yapı, Yavaş Kariyer İlerlemesi ve Statik İş Piyasası

Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin kalıcılık kararlarını etkileyen başlıca itme faktörlerinden biri, Fransız iş piyasasının aşırı bürokratik yapısı, kariyer ilerlemesindeki durağanlık ve mesleki mobilitenin sınırlılığıdır. Katılımcıların ifadeleri, Fransa'daki iş yaşamının katı hiyerarşik yapılarla tanımlandığını, bireysel inisiyatifin ve sektörel geçişlerin önünde ciddi engeller bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, sadece göç kararlarını değil, göç ettikten sonra geri dönmeme yönündeki tercihleri de belirleyen yapısal bir baskı unsuru haline gelmektedir.

Katılımcılar, Fransa'da iş yaşamının sabit ve kapalı bir sistemle işlediğini, yeni alanlara geçmenin, farklı sektörlerde deneyim edinmenin ya da kariyer yollarını yeniden inşa etmenin sistemsiz olarak zor olduğunu ifade etmektedir. Araştırma katılımcılarından biri, bu katılığı şu sözlerle dile getirmektedir: “Fransa'da iş yaşamı çok ‘compartmented’, yani bölünmüş durumda. Bir alanda deneyiminiz olsa bile, diplomanız yoksa sistem sizi dışlıyor.” Bu yaklaşım, bireyin potansiyelini değerlendirmek yerine formal yeterlilik belgelerine dayanan bir değerlendirme sistemini ortaya koymakta, yaratıcı ve esnek kariyer yollarının önünü kapamaktadır.

Benzer şekilde başka bir katılımcı, Fransa'daki iş kültürünü “esneklikten uzak ve değişime kapalı” olarak tanımlamaktadır. “ABD'de bir işe tam olarak uymasanız bile size şans verilebiliyor; Fransa'da böyle bir esneklik yok” diyen katılımcı, Amerikan iş piyasasındaki deneme-yanılma hakkının ve bireye fırsat tanıma anlayışının, Fransa'daki yapıdan çok farklı olduğunu vurgulamaktadır. Bir başka katılımcı ise Fransa'daki kurumsal düzenin “akademik kariyer dahil olmak üzere” çok daha yavaş ilerlediğini ve bir pozisyona ulaşmanın yıllar alabileceğini belirtmiştir. Ona göre ABD, özellikle yüksek nitelikli kişiler açısından “daha hızlı, daha özgür ve daha çok olanak sunan” bir sistemdir.

Fransa'daki kariyer sisteminin durağanlığı hem dikey ilerlemeyi hem yatay geçişleri sınırlamaktadır. Bir katılımcı bu durumu, “Fransa’da bir sektörden diğerine geçmek hem kültürel olarak hem yapısal olarak zor” diyerek ifade ederken, başka bir katılımcı da “Fransa’da insanlar daha az çalışıyor ama daha çok şikâyet ediyorlar, değişim çok zor kabul görüyor” diyerek bu statik yapının bireysel motivasyonu zamanla nasıl aşındırdığını aktarmaktadır.

Katılımcıların beyanları, Fransa'daki profesyonel ortamın bireysel yaratıcılığı, özgürlük arayışını ve yenilikçi yaklaşımı teşvik etmekten ziyade baskıladığını göstermektedir. Bu yapısal sorunlar, bir göç nedeni olmaktan çıkmakta, aynı zamanda ABD’de uzun vadeli kalma kararlarını da rasyonelleştiren temel itme faktörlerinden biri haline gelmektedir. Statik ve katı iş piyasası, esneklik, mobilite ve liyakat temelli bir ortam arayışındaki yüksek nitelikli kişiler açısından, geri dönmeyi caydırıcı önemli bir unsurdur.

3.12.2 Mesleki Değişime ve Yatay Mobilitateye Karşı Katı Tutum

Fransa’dan ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin kalma kararlarında etkili olan bir diğer temel unsur, Fransa’daki mesleki değişime ve yatay mobilitateye yönelik katı tutumlardır. Katılımcılar bu durumun, bireylerin kariyerlerini yeniden şekillendirme arzularını ciddi biçimde sınırlandırmakta, esnek geçişlerin mümkün olduğu bir iş piyasası arayışını tetiklemektedir. Katılımcıların beyanlarında sıklıkla dile getirilen bu unsur, yalnızca iş olanaklarının sınırlılığıyla değil, aynı zamanda toplumsal algılar, kurumsal yapı ve kültürel normlarla da ilişkili olarak şekillenmektedir.

Katılımcılardan biri bu durumu açık bir şekilde dile getirerek Fransa’da insanların kariyer geçişlerine kuşkuyla yaklaştığını ve bu tür geçişlerin “alışılmadık” bulunduğunu vurgular. Onun ifadesiyle, “Fransa’da insanlar bir sektörden diğerine geçmek istediklerinde, bu durum hem işverenler hem toplum tarafından garip karşılanıyor. Bir alanda uzmanlaştıysan, o alanda kalman bekleniyor.” Bu anlayış, bireyin çok yönlülüğünü desteklemek yerine tek yönlü bir kariyer rotasını zorunlu kılan bir işleyişe işaret etmektedir.

Benzer biçimde, başka bir katılımcı da Fransa’daki iş yaşamının durağan yapısını vurgulayarak, değişime karşı olan toplumsal dirençten söz eder. Özellikle “insanlar kendi işlerinden, kendi sektörlerinden memnun olmasalar bile, alternatif bir kariyer adımı atmak konusunda isteksiz davranıyorlar çünkü sistem buna izin vermiyor” ifadesi, bu katı yapının salt yapısal değil, psikolojik bir engel olarak da içselleştirildiğini göstermektedir. Bu

içselleştirilmiş tutum, bireyin cesaretle risk almasının önünde hem kültürel hem de kurumsal bir bariyer oluşturmaktadır.

Bir başka katılımcının görüşleri de bu tabloyu desteklemektedir. Fransa'daki iş kültürünün bireyleri etiketlemeye dayalı olduğunu ve bir kez bir alanda uzman olarak kabul edildiğinizde, o kimliğin dışına çıkmanın neredeyse imkânsız olduğunu belirtmektedir. ABD'de ise durumun çok daha farklı olduğunu ifade ederek, “Burada insanlar geçmişinizden çok, potansiyelinize ve motivasyonunuza bakıyor. Fransa'da ise geçmişinize hapsoluyorsunuz” demektedir. Bu ifade, ABD iş kültürünün birey merkezli ve olanak tanıyan yapısını öne çıkarırken, Fransa'daki katı profesyonel normların bireyin gelişimini nasıl sınırladığını da ortaya koymaktadır.

Katılımcıların bu deneyimleri, Fransa'daki mesleki hareketliliğin sadece iş olanaklarıyla değil, aynı zamanda toplumsal normlar, kurumsal yapı ve eğitim sisteminin katılığı ile de ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, mesleki değişimin olağan bir kariyer gelişimi biçimi olarak görülmediği ve bunun bireyler üzerinde hem motivasyon düşürücü hem de özgürlük kısıtlayıcı bir etki yarattığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, ABD'deki daha esnek, denemeye açık ve bireyin çok yönlülüğünü tanıyan iş ortamını deneyimleyen göçmenler bu eko sistemin, Fransa'ya kıyasla hem profesyonel hem de psikolojik bir rahatlama alanı sunmakta; bu da geri dönüş olasılığını azaltan önemli bir itme faktörü olarak belirginleşmektedir.

3.12.3 Sosyal Tutuculuk, Yargılayıcılık

Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin kalma kararlarını etkileyen itme faktörlerinden biri de toplumsal düzeydeki sosyal tutuculuk değişime karşı direnç olgusudur. Katılımcıların anlatıları, Fransa'daki toplumsal yapının bireysel farklılıkları teşvik etmekten uzak, aksine homojenleşmeyi dayatan bir normatif çerçeveye sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Bir katılımcı, Fransa'daki sosyal ortamın “fazlasıyla yargılayıcı” ve “alışılmışın dışına çıkmayı tolere etmeyen” bir yapıda olduğunu ifade etmektedir. ABD'ye yerleştikten sonra kendisinin de bu anlamda bir değişim geçirdiğini belirten katılımcı:

“Eskiden insanları daha çok yargıladım. Buraya geldiğimde bu yaklaşımın yaygın olmadığını gördüm ve bunun daha doğru, daha güzel olduğuna fark ettim. Şimdi Fransa'ya ziyarete gittiğimde insanların birbirlerini kıyafetleri, aksanları, fikirleri ya da

kimlikleri gibi pek çok farklı sebepten sürekli yargıladıklarını daha çok fark ediyorum ve rahatsız oluyorum.”

sözleriyle yalnızca iki ülke arasındaki sosyal hoşgörü farkını değil, aynı zamanda birey olarak geçirdiği değişimi ve bu dönüşümün kendi sosyal algılarına nasıl yansıdığını da gözler önüne sermektedir. ABD’de farklılıklara karşı daha yüksek toleransla karşılaşmanın, zamanla bireyin kendi yargılayıcı eğilimlerini sorgulamasına yol açtığı görülmektedir. Sosyal hoşgörü düzeyinin bireysel davranış kalıplarını nasıl dönüştürdüğünü vurgulamaktadır. Bu ifade, sadece kültürel farkları değil, Fransa’daki sosyal normların farklılıklara dair tutucu yaklaşımı da göstermesi açısından önemlidir.

Başka bir katılımcının değerlendirmesi ise daha yapısal düzeyde bir eleştiri içermektedir:

“17 yıl önce Fransa daha demokratik bir ülkeydi, şimdi ise aşırılıklar seçiliyor. Eskiden de önyargı vardı ancak farklı düşünceler daha rahat konuşulabilirdi. Bu gittikçe azaldı. Aynı zamanda sanırım ben de burada (ABD’de) farklılıklara ve bunların normalleşmesine daha çok alıştım. Fransa’nın gittikçe muhafazakarlaştığını daha çok fark ediyorum.”

ifadesiyle toplumsal yapının geçirdiği dönüşümü yorumlayan katılımcı, Fransa’da artan toplumsal kutuplaşmanın bireylerde korku ve huzursuzluk yarattığını dile getirmektedir. “Birçok insan korku içinde yaşıyor ve bu beni üzüyor. Artık ülkemin iyi bir durumda olduğunu düşünmüyorum” sözleri, bir politik atmosfer değerlendirmesi olduğu kadar, aynı zamanda kolektif ruh hali üzerine yapılmış güçlü bir gözlemdir.

Bir katılımcının aktardığı:

“Fransa’da alternatif düşüncelere sahip olmak sosyal çevrede gizlenmek zorunda kalınan bir durum haline geldi. Bu çok şaşırtıcı. Farklı fikirlerin tartışılmasının bir Fransız kültürü olduğu günleri düşününce nasıl böyle olduğuna inanamıyorum,”

şeklindeki ifade ise Fransa’daki ifade özgürlüğü bağlamındaki değişikliğe dair önemli bir örnek sunmaktadır. Toplumsal normlardan sapmanın kişisel düzeyde dışlanma riski taşıması, bireyleri içe kapanmaya ve kendilerini ifade etmekten kaçınmaya yönlendirebilmektedir.

Öte yandan bir başka katılımcı, Fransız toplumunu “judgmental (peşin hükümlü)” olarak nitelendirerek, bu kültürel özelliğin bireyler üzerinde nasıl bir duygusal yıpranma yarattığını

vurgulamaktadır. Diğer bir katılımcının katkısı ise bu genel çerçeveyi tamamlar niteliktedir: “İnsanlar dar görüşlüler. Farklılıkları kabul etmiyorlar. Farklılıklardan korkuyorlar ve daha az kabulleniciler.” Bu tür ifadeler, Fransa’daki sosyal yapının çoğulculuğa kapalı bir çerçevede işlediğini ve bireylerin bu yapıda boğulduklarını düşündüklerini göstermektedir.

Tüm bu anlatılar, Fransa’daki sosyal ortamın, bireylerin farklılıklara dayalı yaşam biçimlerine ve kültürel aidiyetlerine karşı yeterince açık olmadığını; aksine, bu farklılıkları bastırmaya yönelik dolaylı ve dolaysız mekanizmalarla örülü olduğunu göstermektedir. ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişiler için ise bu durum, uzun vadeli kalıcılık tercihlerini rasyonelleştiren güçlü bir gerekçeye dönüşmektedir.

3.12.4 Göçmen Kökenlilere ve Farklılıklara Dönük Örtük Ayrımcılık

Fransa’dan ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin uzun vadeli kalıcılık kararlarını etkileyen bir diğer belirleyici unsur, göçmen kökenlilere ve genel olarak farklılıklara karşı toplumun ve kurumların sergilediği örtük ayrımcılıktır. Katılımcıların deneyimlerine göre, Fransa toplumu çokkültürlü yapıya sahip olsa da bu farklılıkların kamusal ve profesyonel yaşamda eşit kabul gördüğü bir yapıdan henüz uzaktır. Bu durum Fransa’dan göç eden katılımcıların, özellikle ABD’de deneyimlerine kıyasla bireylerin kimliklerine, aksanlarına, isimlerine, eğitim geçmişlerine veya dış görünüşlerine yönelik kalıp yargılar, eşit fırsatlar ilkesini zedeleyen görünmez eşikler yaratmaktadır.

Araştırma katılımcılarından biri, Fransa’daki bu görünmez bariyerleri şöyle açıklıyor: “Fransa’da tam anlamıyla Fransız sayılmak, sadece vatandaşlığa değil, aynı zamanda doğrudan kültürel kodlara ait olmayı da gerektiriyor. Eğer sizin eğitim formasyonunuz farklıysa, sistem sizi içine almıyor.” Bu durum, yalnızca yabancı uyruklular için değil, farklı kökenden gelen Fransız vatandaşları için de geçerli bir dışlama biçimidir. Katılımcının bu ifadesi, Fransa’daki meritokrasi iddiasının sosyal sermaye ve kültürel aidiyet gibi değişkenler tarafından nasıl gölgelenebildiğini göstermektedir.

Bir başka katılımcının gözlemleri de bu çerçeveyi destekler niteliktedir. Kendi öğrencilik ve öğretmenlik dönemlerinden edindiği deneyimleri aktarırken, Fransa’daki sosyal sistemin “çeşitliliği kabul etmekte zorlandığını” ve “farklı olanı kolayca ötekileştirdiğini” vurgulamaktadır. Anne, ABD’ye taşındıktan sonra bu durumun farkına daha net vardığını

belirtmektedir: “Burada insanlar daha az yargılıyor, daha kapsayıcılar. Fransa’da ise kabullenme eşiği çok daha yüksek.”

Bu anlatılar, Fransa’daki örtük ayrımcılığın bireysel etkileşimlerde sınırlı kalmadığını, kurumsal düzeyde de etkili olduğunu göstermektedir. Aksan, dil, giyim, düşünce tarzı ya da sosyal köken gibi görünüşte önemsiz görülebilecek farklar, bireylerin işe alım, terfi ya da sosyal kabul süreçlerinde dezavantajlı konuma düşmelerine neden olabilmektedir. Bu da yüksek nitelikli kişilerin ABD gibi görece olarak daha kapsayıcı bir sistemi deneyimledikten sonra burada kalma kararında etkili olan bir itme faktörü olmuştur. Katılımcıların birçoğu, ABD’de “nereden geldiğinizden çok ne sunduğunuzun” önemli olduğunu vurgulamakta ve bunun hem profesyonel hem kişisel düzeyde bir özgürlük ve eşitlik duygusu yarattığını ifade etmektedir.

Bu bağlamda, Fransa’daki örtük ayrımcılık, ABD’de kalma tercihlerinin önemli bir belirleyeni haline gelmektedir. Farklılıkların bir tehdit değil, zenginlik olarak görüldüğü sistemlere yönelme arzusu, yüksek nitelikli göçmenlerin zihinsel ve duygusal dönüşüm süreçleriyle iç içe geçmekte, onları ABD’de kalmaya iten yapısal bir gerekçe oluşturmaktadır.

3.12.5 Toplumsal Memnuniyetsizlik, Sürekli Şikâyet Kültürü ve Pasiflik

Fransa’dan ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin kalma kararlarını etkileyen itme faktörlerinden biri de Fransa’daki yaygın toplumsal memnuniyetsizlik, sürekli şikâyet kültürü ve buna eşlik eden pasiflik halidir. Katılımcıların ifadelerinde sıkça dile getirilen bu tema, bireysel ruh haliyle sınırlı olmayıp bir toplum yapısı ve değerler sistemi meselesi olarak ele alınmaktadır. Bireylerin yaşadıkları sosyal çevreyle kurdukları ilişkiyi, toplumsal dinamikler içindeki yerlerini ve geleceğe dair beklentilerini şekillendiren bu kültürel atmosfer, ABD’de kalma kararlarında önemli bir yer tutmaktadır.

Katılımcılardan birinin sözleri bu durumun çarpıcı bir örneğini sunmaktadır: “Fransızlar her şeyden şikâyet ediyorlar. Bu yüzden göç etme isteği artıyor.” Bu ifadenin arkasında, Fransa’da yaygın olan bir toplumsal huzursuzluk hâli ve bunun çözüm üretmeye dönük bir dinamizmle değil, daha çok eleştirel ama eylemsiz bir tutumla karakterize edildiği fikri yatmaktadır. Katılımcının bu değerlendirmesi, bireylerin gündelik yaşamdan siyasete, eğitimden sağlık sistemine kadar farklı alanlardaki memnuniyetsizliklerini dile getirmelerine rağmen, değişimi

mümkün kılacak kolektif veya bireysel çabaların yeterince gelişmediği bir toplumsal yapıya işaret eder.

Başka bir katılımcının “Şikâyet etmek Fransızların sporu, grev ise ata sporu” şeklindeki ifadesi bu kültürel kodları mizahi bir dille aktarmaktadır. Bu söylem, Fransa’da sistemin eleştirilmesine rağmen sürdürüldüğünü; bireylerin statükoya yönelik eleştirilerini radikal bir dönüşüm arzusundan ziyade kültürel bir alışkanlık olarak dile getirdiklerini göstermektedir. Bir başka katılımcıya göre bu durum, üretkenliği ve yenilikçiliği engellemekte, bireylerin sorumluluk alarak kendi yaşamlarını dönüştürmelerinin önünde engel oluşturmaktadır.

Diğer bir katılımcının gözlemleri de benzer bir ruh haline işaret eder: “Fransa’da insanlar mutlu değil. Devletten daha çok destek alıyorlar, daha az çalışıyorlar, daha çok tatilleri var ama yine de mutsuzlar.” Bu ifade, nesnel göstergelerle çelişen bir memnuniyetsizlik durumunu işaret eder. Bir başka katılımcıya göre Fransa’da toplumun önemli bir kesimi, mevcut ayrıcalık ve imkânlara rağmen, yapısal bir tatminsizlik içinde yaşamakta ve bu da toplumsal moral düzeyini düşürmektedir. Ona göre, ABD’de devlet desteği çok daha sınırlı olmasına rağmen insanlar kendi çabalarıyla hayatlarını şekillendirebildikleri için daha huzurlular.

Bu ifadeler, Fransa’daki yaygın şikâyet kültürünün, bireylerin yaşamlarına yönelik algılarını nasıl şekillendirdiğini ve onları nasıl bir çaresizlik duygusuna sürükleyebildiğini göstermektedir. Bu kültürel ortam, bireylerin kendi potansiyellerini gerçekleştirmelerini ve yaşamlarına yön vermelerini zorlaştırmakta; bunun karşısında daha pozitif, cesaretlendirici ve çözüm odaklı bir toplum yapısı olarak algılanan ABD’de kalmayı teşvik ettiği görülmektedir. Göçmenlerin ABD’de deneyimledikleri kişisel sorumluluk, bireysel motivasyon ve iyimserlik duygusu, Fransa’daki pasiflik ve sürekli eleştiri kültürüne karşı güçlü bir karşıtlık oluşturmakta ve kalıcılık kararlarında etkili olmaktadır.

3.12.6 Kutuplaşma, Toplumda Artan Korku ve Sosyal Gerginlik

Fransa’dan ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin kalma kararlarını etkileyen itme faktörlerinden biri de Fransız toplumundaki artan kutuplaşma, buna bağlı olarak yükselen korku atmosferi ve sosyal gerginlik düzeyidir. Katılımcılar, Fransa’daki toplumsal yapının son yıllarda daha çatışmalı ve ideolojik olarak bölünmüş hale geldiğini; bunun da bireylerin kendilerini toplumsal olarak daha az güvende ve daha çok baskı altında hissetmelerine neden olduğunu ifade etmektedir.

Bir katılımcının bu konudaki değerlendirmesi oldukça çarpıcıdır: “17 yıl önce Fransa demokratik bir ülkediydi, şimdi ise aşırılıklar tercih ediliyor. Bu beni üzüyor. Ülkede korku arttı. Birçok insan korku içinde yaşıyor.” Bu sözler, politik tercihlerdeki değişimin yanında bireylerin gündelik yaşamda hissettikleri duygusal atmosferi de yansıtmaktadır. Katılımcılar, Fransa’daki kutuplaşma ortamının artmasının, hem eskiden ait hissettikleri toplumu bulamadıklarından dolayı aidiyet duygusunda eksikliğe hem de gelecek kaygısına yol açtığını ifade etmişlerdir.

Başka bir katılımcı ise Fransa’da politik ve toplumsal kutuplaşmanın, farklı düşünce biçimlerine sahip bireyleri kamusal alanda görünmez hale getirdiğini ifade etmektedir. Özellikle akademik ve entelektüel çevrelerde “doğru” ideolojik yönelime sahip olmayan bireylerin dışlandığını belirten diğer bir katılımcı, “Alternatif düşünen biriyseniz, bunu açıkça ifade edemezsiniz. Sosyal çevrenizden dışlanabilirsiniz,” diyerek örtük ayrımcılığın yalnızca etnik ya da dini değil, düşünsel çeşitliliğe karşı da işlediğini ortaya koymaktadır.

Benzer şekilde bir başka katılımcı da Fransız toplumundaki ideolojik homojenlik baskısından söz ederek, “Bazı yerlerde muhafazakârsanız, bazı yerlerde demokratsanız bunu saklamanız gerekir. Siyasi eğiliminiz eskisi gibi hoşgörüyü karşılanmıyor, özgürce ifade etmek zor,” diyerek artan toplumsal kutuplaşmayı eleştiren katılımcı, ABD’de fikir çeşitliliğinin daha rahat ifade edildiğini ve bunun birey üzerindeki sosyal baskıyı azalttığını vurgulamaktadır.

Bu anlatılar, Fransa’daki kutuplaşmanın sadece siyasal bir ayrışma değil, toplumsal güven ve ifade özgürlüğü üzerinde de doğrudan etkisi olan bir süreç olduğunu göstermektedir. Bireyler, içinde bulundukları sosyal çevrede kendilerini açıkça ifade edemediklerinde bu durum hem entelektüel düzeyde hem de varoluşsal düzeyde bir sıkışmışlık hissi yaratmaktadır. Bu sıkışmışlık, bireyleri daha kapsayıcı, çoğulcu ve ideolojik çeşitliliğe açık toplumlara yöneltmekte ve ABD bu anlamda güçlü bir alternatif olarak öne çıkmaktadır.

Sonuç olarak, Fransa’daki kutuplaşma ve artan toplumsal gerginlik, yüksek nitelikli kişilerin geldikleri ülkede uzun vadeli kalma tercihlerini belirleyen bir unsur haline gelmiştir. Katılımcıların deneyimleri, bireyin sadece ekonomik ya da profesyonel değil, aynı zamanda sosyal ve psikolojik olarak da kendini güvende ve özgür hissettiği bir ortam arayışında olduğunu ortaya koymaktadır.

3.13 Türkiye ve Fransa'dan Göç Eden Yüksek Nitelikli Kişilerin ABD'de Kalma Kararında Etkili İtme Faktörlerinin Karşılaştırmalı Analizi

Türkiye ve Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin kalma kararlarında geldikleri ülkelere dair itme faktörleri de belirleyici bir rol oynamaktadır. Katılımcıların beyanları, bu kararın yalnızca başlangıçtaki göç motivasyonlarına değil, göç sonrası karşılaştırmalı gözlemlerle şekillenen sistemsel, kültürel ve kurumsal değerlendirmelere dayandığını göstermektedir. Bu bölümde, Türkiye ve Fransa'dan göç eden bireylerin deneyimlerine dayanarak, ABD'de kalmayı tercih etmelerinde etkili olan başlıca itme faktörleri benzerlikleri ve farklılıklarıyla birlikte karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır.

3.13.1 Türkiye ve Fransa'dan Göç Eden Yüksek Nitelikli Kişilerin ABD'de Kalma Kararında Etkili İtme Faktörlerinin Karşılaştırmalı Analizi: Benzerlikler

Türkiye ve Fransa'dan göç eden yüksek nitelikli kişilerin ABD'de kalma kararlarında etkili olan itme faktörleri, iki ülkenin sosyal, kültürel ve kurumsal yapılarına ilişkin farklılıklar kadar ortak yönleri de ortaya koymaktadır. Katılımcıların anlatılarında, her iki ülkede de yüksek nitelikli kişilerin entelektüel, profesyonel ve toplumsal potansiyellerini gerçekleştirme süreçlerinde karşılaştıkları belirli yapısal engeller, benzer motivasyonlarla ABD'de kalma tercihinə yönelmelerine yol açmıştır.

Her şeyden önce, her iki grup için ortak bir tema olan kurumsal durağanlık, mesleki ilerleme önündeki başlıca engellerden biri olarak öne çıkmaktadır. Katılımcılar hem Türkiye'de hem de Fransa'da liyakate dayalı olmayan değerlendirme sistemleri, terfi mekanizmalarındaki belirsizlikler ve kişisel çabanın kurumsal ölçekte karşılık bulmaması gibi deneyimlerin, profesyonel doyumu olumsuz etkilediğini vurgulamışlardır. Türkiye'de bu durum daha çok nepotizm, kıdem ve aidiyete dayalı terfi sistemleri üzerinden tarif edilirken; Fransa'da ise süreye ve diplomatik unvana dayalı katı hiyerarşilerle ilişkilendirilmiştir. Buna rağmen her iki bağlamda da bireyin yetkinliğini esas alan şeffaf değerlendirme sistemlerine duyulan ihtiyaç, ABD'deki deneyimlerle daha görünür hâle gelmiştir.

Benzer biçimde, profesyonel esnekliğin ve yatay mobilitenin sınırlılığı da her iki grup tarafından ortak bir itme faktörü olarak dile getirilmiştir. Fransa'dan gelen katılımcılar kariyer geçişlerinin sistemsel olarak zorlayıcı olduğunu, Türkiye'den gelenler ise bu geçişlerin genellikle kurumsal güvensizlik ve dışlanma ile karşılandığını belirtmişlerdir. Her iki grupta

da bireyler, tek bir alanda kalma zorunluluğu, çok yönlü becerilerin değerlendirilmemesi ve farklı sektörlerdeki potansiyelin kullanılmaması gibi sınırlandırmaların, mesleki gelişimlerini engellediğini ve kalıcılık kararlarını etkilediğini ifade etmişlerdir.

Bir başka ortak unsur, yaratıcı düşüncenin ve girişimciliğin desteklenmemesidir. Katılımcıların beyanlarına göre, gerek Türkiye’de gerekse Fransa’da yaratıcı projelere mesafeli yaklaşan kurumsal kültürler, bireylerin yeni fikirler geliştirmelerini ve risk almalarını engellemiştir. Türkiye’de bu durum daha çok yönetim kadrolarının genç yaştaki bireylere karşı önyargılı tutumları ve değişime karşı dirençle açıklanırken; Fransa’da ise kurumsal tutuculuk, formel prosedürlerin baskınlığı ve sosyal statü odaklı bakış açısıyla ilişkilendirilmiştir. ABD’de ise denemeye açık yapılar, başarısızlık korkusunun daha az hissedildiği kültürel atmosfer ve girişimciliğin ödüllendirilmesi, her iki grup için de güçlü bir karşıtlık yaratmış ve kalıcılık kararlarını motive etmiştir.

Ayrıca, toplumsal normlara ve farklılıklara dair katı tutumlar, her iki gruptaki bireylerde belirgin bir memnuniyetsizlik kaynağı olmuştur. Türkiye’den gelen katılımcılar bu durumu daha çok ifade özgürlüğü, yaşam tarzı tercihlerine müdahale ve kamusal alanlarda kendini sansürleme ihtiyacı üzerinden tarif ederken; Fransa’dan gelen katılımcılar ise sosyal çevrelerdeki yargılayıcı tavırlar, kültürel ve entelektüel homojenlik baskısı, ötekileştirme ve bireysel farklılıklara karşı düşük tolerans üzerinden tanımlamıştır. Bu bağlamda, sosyal çevrelerin birey üzerindeki şekillendirici baskısı, her iki grupta da göç kararını besleyen önemli bir ortak yapısal etken olarak görünmektedir.

Son olarak, aidiyet duygusunun zedelenmesi ve gelecek kaygısı, her iki ülkede de yüksek nitelikli kişilerin uzun vadeli kalıcılık kararlarını etkileyen güçlü bir temadır. Katılımcılar, Türkiye’de kurumsal güvencelerin zayıflığını ve sistemin keyfiyetini, Fransa’da ise toplumsal huzursuzluk, kutuplaşma ve politik atmosferdeki gerilimleri bu aidiyet kaybının nedenleri olarak belirtmişlerdir. Her iki grup açısından da ABD, bu açıdan daha öngörülebilir, bireyi tanıyan ve potansiyelini gerçekleştirmeye imkân tanıyan bir zemin olarak değerlendirilmiştir.

3.13.2 Türkiye ve Fransa’dan Göç Eden Yüksek Nitelikli Kişilerin ABD’de Kalma Kararında Etkili İtme Faktörlerinin Karşılaştırmalı Analizi: Farklılıklar

Türkiye ve Fransa’dan ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin kalıcılık kararlarında etkili olan itme faktörlerinden, iki ülkede de bazı ortak başlıklar altında benzer şikâyetler dile

getirilmiş olsa da, bu şikâyetlerin arkasında yatan nedenler, deneyimlerin biçimi ve yoğunluğu açısından önemli farklılıklar içermektedir. Katılımcıların ifadeleri, göç kararlarının kaynak ülkeye dair eleştirel bir çözümleme süreci de içerdiğini ve bu çözümlemenin her ülke bağlamında farklı anlamlar taşıdığını göstermektedir.

Türkiye’den göç eden yüksek nitelikli kişilerin ABD’de kalma kararlarında etkili olan itme faktörleri çoğunlukla sistemsal işleyişe, yönetsel kültüre ve temel haklar algısına ilişkindir. Özellikle mesleki hayatta yetkinliğe dayalı olmayan değerlendirme biçimleri, şeffaflıktan uzak terfi süreçleri ve kişisel ilişkilerin karar alma mekanizmalarında belirleyici hale gelmesi, katılımcılar tarafından profesyonel geleceklerini tehdit eden yapısal sorunlar olarak tanımlanmıştır. Bu durum, sadece bir kariyer engeli değil, aynı zamanda bireyde “emek karşılıksız kalabilir” endişesi yaratan, uzun vadeli güvensizlik hissini besleyen bir süreç olarak betimlenmiştir.

Fransa’dan göç eden katılımcılarda ise bu tür bir sistemsal güvensizlik doğrudan değil, daha çok aşırı bürokratik düzen, statik iş piyasası ve kıdeme dayalı ilerleme anlayışı üzerinden ifade edilmiştir. Yani, Fransa’da bireylerin çabası görünmez kalmamakta; fakat ilerlemenin zamanı, biçimi ve kapsamı kurumsal normlar tarafından sabitlenmiş, dolayısıyla özgürlük alanı daraltılmıştır. Türkiye’de birey, katkısını görünür kılamamaktan şikâyet ederken; Fransa’da birey, katkısının değer gördüğü ama harekete geçirilemediği bir yapının içinde sıkıştığını dile getirmiştir.

Toplumsal cinsiyet perspektifi açısından da önemli bir farklılık söz konusudur. Türkiye’den göç eden kadın katılımcılar, meslek hayatında ve gündelik sosyal ilişkilerde cinsiyet temelli görünmez eşitsizliklerle karşılaştıklarını açıkça belirtmiş; kadın kimliğinin her ortamda önce geldiği, başarılarının bu kimlik üzerinden sorgulandığı ve özel yaşamdan profesyonel alana kadar birçok alanda örtük de olsa sınırlandırıldıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum, yalnızca kadın bireyler açısından değil, ebeveynlik perspektifinden de kız çocuklarının geleceğine yönelik bir kaygı biçiminde dile getirilmiş ve bu bağlamda ABD, daha özgürlükçü bir sosyal çevre sunması nedeniyle tercih edilir hale gelmiştir. Buna karşılık Fransa’dan göç eden katılımcıların hiçbirinde bu türden açık bir toplumsal cinsiyet eleştirisine rastlanmamış, bu temaya dair sessizlik, Fransa’daki cinsiyet eşitliği politikalarının daha kurumsallaşmış ve içselleşmiş olmasının bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Bu durum farklılıklar bağlamında kayda değerdir.

Eğitim sistemi bağlamında da iki ülkenin yarattığı itici dinamikler farklılık göstermektedir. Türkiye’den göç eden katılımcılar, eğitim sistemine dair eleştirilerini akademik niteliklerle sınırlı tutmamış, pedagojik yaklaşım, sınav baskısı, istikrarsızlık ve bireysel gelişim fırsatlarının yetersizliği gibi temalarda yoğunlaştırmışlardır. Eğitim, Türkiye’den göç eden katılımcılar için doğrudan kalıcılık kararına etki eden bir faktör haline gelmiştir. Fransa’da ise eğitim sistemine dair esneklikten uzak, sert olduğu eleştirileri dile getirilmiş, mesleki geçişleri sınırlayan yapıların eğitimin sert biçimde uzmanlaştıran doğasıyla ilişkili olabileceği değerlendirilmesi yapılmıştır.

Toplumsal yapıya ilişkin farklar da dikkat çekicidir. Türkiye’den göç eden katılımcılar, yaşam tarzı üzerindeki denetim, ifade alanlarının daralması ve toplumsal normların müdahaleciliği konularında belirgin bir huzursuzluk dile getirmişlerdir. Bu huzursuzluk, sadece siyasi yapı değil, gündelik yaşamın örgütlenme biçimiyle ve sosyal ilişkilerin doğasıyla da ilgilidir. Fransa’dan göç eden bireyler ise daha çok sosyal yargılama kültürü, peşin hükümlülük, farklılıklara karşı hoşgörü eşiğinin düşüklüğü gibi normatif baskılardan söz etmiş; bu baskılar bireyin içe kapanmasına ve alternatif düşüncelerini gizlemesine yol açan bir yapı olarak tanımlanmıştır. Türkiye’de daha çok “ifade alanlarının daraltılması” biçiminde tarif edilen bu deneyim, Fransa’da “ifade alanının normatif olarak baskılanması” biçimini almıştır. Biri görünür ve doğrudan müdahaleye, diğeri örtük ve kültürel iç baskıya işaret etmektedir.

Göçmen kökenli bireylere yönelik algılar da ayrıştırıcı bir boyut sunmaktadır. Fransa’dan gelen katılımcılar, kamusal ve profesyonel yaşamda göçmen kökenliliğin görünmez engellerle karşılandığını; isim, aksan, sosyal sermaye gibi unsurların başarıyı belirlemede etkili olabildiğini belirtmiştir. Bu durum, Fransa’daki kapsayıcı söylemlere rağmen sistemin iç işleyişinde kalıplaşmış algıların sürdüğünü göstermektedir. Türkiye’den göç eden katılımcılar ise bu tür bir dışlanma yerine daha çok kimin kim olduğu üzerinden şekillenen sosyal sermaye dağılımı ve keyfiyete açık kurum içi düzenekler ile ilgili sorunları vurgulamışlardır.

Son olarak, Fransa’da katılımcıların sıklıkla dile getirdiği sürekli şikâyet kültürü, toplumsal pasiflik, aşırı sendikal yapıların yarattığı ataleti ve buna bağlı olarak değişim üretme kapasitesinin düşük oluşu, Türkiye’den gelen anlatılarda yer bulmamaktadır. Türkiye’de bireyler sistemsel baskılardan ve kurumsal adaletsizliklerden yakınırken, Fransa’dan gelen katılımcılar daha çok durağanlık, tutuculuk ve zihinsel bıkınlık temalarına odaklanmaktadır.

Sonuç olarak, Türkiye’deki itme faktörleri daha çok güçlü dışlayıcı mekanizmalar, siyasal-toplumsal güvensizlik ve geleceğe dair umutsuzluk ile karakterize edilirken; Fransa’daki itici dinamikler normatif sıkışmışlık, kurumsal katılık, sosyal yorgunluk ve ifade alanlarının normatif daralması gibi görece örtük ve kültürel temellere dayanmaktadır. Bu farklılıklar, göçmenlerin ABD’de kalma kararlarının kaynak ülkedeki deneyimlerine dair derinlemesine bir çözümleme ile şekillendiğini göstermektedir.

3.13.3 Türkiye ve Fransa’dan Göç Eden Yüksek Nitelikli Kişilerin ABD’de Kalma Kararında Etkili İtme Faktörlerinin Karşılaştırmalı Analizi: Genel Değerlendirme

Türkiye ve Fransa’dan ABD’ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin kalıcı olma kararlarında, her iki ülkedeki sınırlayıcı koşulların önemli bir payı olduğu görülmektedir. Katılımcıların anlatıları, farklı ülke bağlamlarında benzer sorunlara işaret etmekle birlikte, bu sorunların şekli ve etkisi bakımından belirgin farklılıklar taşımaktadır.

Türkiye’den göç eden bireyler daha çok sistemsel belirsizlik, adil olmayan ilerleme süreçleri, ifade özgürlüğüne dair kısıtlar ve eğitim sistemine duyulan güvensizlik üzerinden değerlendirme yapmıştır. Özellikle kadın katılımcıların aktarımları, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kalıcılık kararında doğrudan etkili olduğunu göstermektedir.

Fransa’dan göç eden katılımcılar ise daha çok durağan kariyer yapısı, mesleki geçişe kapalı sistem, sosyal tutuculuk ve ifade alanlarının daralması gibi nedenlerle ABD’de kalmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Göçmen kökenli bireylerin deneyimlerinde ise görünmez engeller ve örtük ayrımcılık belirginleşmiştir.

Sonuç olarak, Türkiye’de daha açık yapısal engeller; Fransa’da ise daha normatif ve dolaylı sınırlılıklar öne çıkmıştır. Her iki grup için de ABD, bireysel potansiyelin değerlendirildiği, fikirlerin ifade bulabildiği ve daha açık bir yaşam alanı sunan bir alternatif olarak öne çıkmaktadır.

Tablo 7. Türkiye ve Fransa’dan Göç Eden Yüksek Nitelikli Kişilerin ABD’de Kalma Kararında Etkili İtme Faktörlerinin Karşılaştırması

İtme Faktörü	Baskın Ülke	Türkiye’den Göç Edenlerin Söylemleri	Fransa’dan Göç Edenlerin Söylemleri	Benzerlikler	Farklılıklar
Profesyonel Tatminsizlik ve Kurumsal Sınırlılıklar	TR	Kurumsal yapılar üretkenliği desteklemiyor, profesyonel ilerleme sınırlı.	Bürokrasi ve durağan yapı yaratıcılığı engelliyor.	Mesleki ilerleme ve üretkenliğin önündeki kurumsal engeller benzerlik taşıyor.	Türkiye’de sistem desteği eksikliği öne çıkarken, Fransa’da durağanlık vurgusu belirgin.
Yetkinliğe Dayalı Olmayan Sistem ve Güvensizlik	TR	Liyakat eksikliği, değerlendirme kriterlerinin belirsizliği güvensizlik yaratıyor.	Performansa dayalı sistem eksik, bireysel başarı ödüllendirilmiyor.	Yetkinlik temelinde değerlendirme eksikliği her iki ülkede de hissediliyor.	Türkiye’de belirsizlik ve keyfilik, Fransa’da ise formel kurallar engelleyici bulunuyor.
Toplumsal Normlar, Değerler ve Hak-Özgürlük Algısı	TR	İfade özgürlüğü kısıtlı, toplumsal normlar bireyselliği bastırıyor.	Normatif yapı, hoşgörüsüzlük ve toplumsal baskı rahatsız edici.	Toplumsal baskı, ifade özgürlüğü eksikliği ortak şikâyet konusu.	Türkiye’de daha açık baskı; Fransa’da normatif yapı daha ince baskı yaratıyor.
Toplumsal Cinsiyet Roller ve Görünmez Eşitsizlikler	TR	Kadınlar için toplumsal roller kısıtlayıcı, eşit fırsatlar sağlanmıyor.	Toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılığa dair hiç veri yok.	Yok.	Türkiye’de bu konu çok güçlü bir kalma nedeni, Fransa’da hiç vurgulanmamış.
Türkiye’de Eğitim Sistemine Güvensizlik	TR	Eğitim sistemi ezbere dayalı, esnek değil, uluslararası tanınırlığı düşük.	ABD eğitimi daha esnek, Fransa’daki eğitim katı, esnek değil, sistem durağan.	Her iki ülkede eğitim sisteminin esnek olmaması sorun olarak görülüyor.	Türkiye’de nitelik yüksek ama sistemsel güvensizlik var, Fransa’da eğitime erişim daha sınıfsal.

Aşırı Bürokratik Yapı, Yavaş Kariyer İlerlemesi ve Statik İş Piyasası	FR	Hiyerarşik sistem kariyer ilerlemesini engelliyor.	Kariyer ilerlemesi kıdeme bağlı, iş geçişleri zor.	Hiyerarşik yapı ve durağanlık profesyonel ilerlemeyi sınırlandırıyor.	Fransa'da sistematik katılık daha öne çıkarken, Türkiye'de geçişler kültürel nedenlerle kısıtlı.
Mesleki Değişime ve Yatay Mobilitate Karşı Katı Tutum	FR	Kariyer geçişleri zor, toplumsal algı değişime kapalı.	Mesleki değişim ve yeni alanlara geçişe karşı direnç var.	Kariyer geçişine direnç, mobilitate eksikliği ortaklaşa dile getiriliyor.	Fransa'da bu tutum kurumsal normlara dayanıyor, Türkiye'de ise daha çok sosyal beklentilere.
Sosyal Tutuculuk ve Yargılayıcılık	FR	Toplum farklılıklara kapalı, sosyal ilişkiler yargılayıcı.	Toplumsal normlar farklılıkları bastırıyor, hoşgörü sınırlı.	Toplumsal hoşgürsüzlük ve yargılayıcılık ortak deneyim.	Fransa'da toplumsal hoşgörü normatif olarak daha düşük; Türkiye'de daha çok toplumsal denetim biçiminde.
Göçmen Kökenlilere ve Farklılıklara Dönük Örtük Ayrımcılık	FR	Farklılıklar ötekileştiriliyor, kimlik temelli ayrımcılık hissediliyor.	Göçmen kökenlilere önyargı ve sistematik dışlanma hissediliyor.	Kimlik temelli ötekileştirme her iki grupta endişe konusu.	Fransa'da kurumsal düzeyde ayrımcılık öne çıkıyor, Türkiye'de bireysel farklara dair endişeler daha belirgin.
Toplumsal Memnuniyetsizlik, Şikâyet Kültürü ve Pasiflik	FR	Şikâyet yaygın, çözüm arayışı zayıf, memnuniyetsizlik kültürü baskın.	Statükoya bağlılık, değişim iradesi eksik, eleştiriler eyleme dönüşmüyor.	Pasiflik ve memnuniyetsizlik her iki ülkede toplumsal ruh halini etkiliyor.	Fransa'da yapısal bir durgunluk hissi; Türkiye'de çözümün bireyden çok sistemde aranması eğilimi.

Kutuplaşma, Artan Korku ve Sosyal Gerginlik	FR	Toplum kutuplaşmış, ifade özgürlüğü azalıyor.	İdeolojik kutuplaşma arttı, ifade özgürlüğü azalıyor, toplum içinde korku artıyor.	Toplumsal kutuplaşma ve ifade alanlarının daralması her iki ülkede gözleniyor.	Fransa'da kutuplaşma ideolojik yönlü; Türkiye'de daha çok politik ve medya kaynaklı baskı öne çıkıyor.
--	----	--	---	---	--

3.14 Madalyonun Öbür Yüzü: Rağmen Göç ve Göçmenliğin Duygusal Maliyeti

Murathan Mungan (Mungan, 2006)'ın "Çember" şiirinin göçmenlik deneyimine uyarlanmış haliyle:

'Ne dışındasındır çemberin

Ne de içinde yer alacaksın'

Göçmenlik tam da böyle bir çemberdir. Göçmen ne tamamen dışındadır çemberin ne de içinde yer bulur. Bu deneyimi bir tür doğum olarak düşünmek mümkündür. Bir insan kaç kez doğar sorusuna verilen yanıtlar farklıdır. Kimisi bir kez der. Ebeveyn kimliği ön planda olan biri, çocuk sayısı kadar doğduğunu söyler. İnançla şekillenenler, iki kez der: biri doğduğunda, diğeri öldüğünde. Ama göçmen iki kere doğmuştur. Biri annesinden doğarken, diğeri bilmediği bir ülkeye göç ederken.

Göçmen, yeni bir hayata gözlerini açtığında tıpkı yeni doğmuş bir bebek gibidir. Her şey ona yabancısıdır: tabelalar, caddeler, yüzler, konuşmalar, ürünlerin ambalajları, kütüphaneler, sosyal ritüeller... Bu yabancılık zamanla azalsa da hiçbir zaman tamamen silinmez. Göçmenin ilk yılları bir tür hayatta kalma hâlidir. Ancak zaman geçtikçe, tanımaya başladığı yeni çevreyle karşılıklı bir ilişki kurar: hem o çevreyi dönüştürür hem de ondan etkilenir. Bu, karşılıklı bir inşa sürecidir. Göçmen bulunduğu yerde kendine dair bir varlık ve yaşam alanı kurdukça, aidiyet hissi şekillenmeye başlar. Bu aidiyetin derinliği ve şekli, göçmenin kişisel geçmişine, sosyal sermayesine, mesleğine, ailesine, karşılaştığı engellere ve fırsatlara bağlı olarak değişir. Kimileri "ne oralıyım ne buralı" diyerek kendini tanımlar, kimileri ise "hem oralıyım hem buralı" diyerek çok katmanlı kimliğini sahiplenir.

İbn Arabî'nin söylediğine göre, "Varlık ve insan daimî bir sefer halindedir." (İbnü'l-Arabî, (Orijinal metin 13.yy) 2014). Göç, sadece mekânsal bir hareket değil; kimliğin, anlamın ve aidiyetin sürekli yeniden müzakere edildiği bir varoluş biçimidir. 'En büyük illüzyon' dedi köstebek, 'hayatın kusursuz olduğudur.' (Mackesy, 2019). Hayatın kusursuz olmaması gerektiği gerçeği, göçmenlik deneyiminde çarpıcı bir biçimde kendini gösterir. Bu yolculuk, güzellik kadar kırılganlığı, özgürlük kadar belirsizliği de içinde taşır. Ve Sartre'a atfedilen o ünlü ifadedeki gibi, kimilerine göre "Gitmek özgürlüğün ilanı - Partir, c'est revendiquer sa liberté.-" olabilir. Ancak bu özgürlük ilanı, bir bedel, bir özlem ve çoğu zaman bir 'rağmen' taşır. İşte bu nedenle, bu bölümde "Rağmen Göç" kavramı, akademik bir çerçeveye tanıtarak anlamlandırılacak ve göçmenlerin deneyimlerinden doğan bir analiz düzlemine dönüştürülecektir.

Yüksek nitelikli kişilerin ABD'ye göç etme kararları, çoğunlukla itme ve çekme faktörlerinin rasyonel gerekçeleriyle açıklanır: akademik özgürlük, bilimsel üretim ortamı, bireysel hak ve özgürlüklerin güvence altında olması, profesyonel gelişim imkânları, ekonomik istikrar, meritokratik sistem, iş-yaşam dengesinde esneklik ve çocuklarının geleceğine yönelik beklentiler... Bu nedenlerle önce göç, ardından da kalma kararı alınmıştır. Ancak madalyonun bir de öbür yüzü vardır. Bu yüz, göçmenliğin rasyonel dinamiklerinden çok duygusal katmanlarına temas eder. Başlangıçta yaşanan yabancılık, her şeyin yeni ve bilinmez oluşu, bir bebek gibi yeniden öğrenme hâli; ardından özlem, tanıdık olanı arama, kültürel bağları ve sosyal çevreyi yeniden kurma çabası... Bu duygular, göç ve kalma kararlarını belirleyen temel değişkenler olarak analiz edilmemiştir, çünkü bu bölüm araştırmanın analitik odağı olan itme ve çekme faktörlerinden ayrı bir düzleme aittir. İtme-çekme kuramının bu konuda yetersiz kalması da bir başka sebeptir ve bu konuya sonraki bölümde yer verilmiştir; ancak hem katılımcı ifadelerinde hem de onların yaşam pratiklerinde bu katmanlar açık biçimde gözlenmiştir.

Madalyonun öbür yüzü, göçmenin aidiyet, kimlik, kültürel devamlılık ve sosyal çevre deneyimidir. Bu yüz, göçmenin yalnızca zorlandığı değil; zamanla dönüştürdüğü bir yüzüdür. Göçmenler, başlangıçtaki yabancılık duygusuna rağmen, zamanla sosyal çevrelerini kendi değerleri ve öncelikleri doğrultusunda kurmayı öğrenmiş; iki tarafa birden aidiyet hissedebilen bir kimlik geliştirmiş; çok katmanlı, geçirgen ama tutarlı bir benlik algısı oluşturmuştur. Kültürel pratiklerini hem yaşamış hem aktarmış; Türk ya da Fransız kültürüyle Amerikan

kültürü arasında bir sentez kurmuştur. İşte bu dönüşüm, “rağmen göç” kavramını anlamlı kılar. Göçmenler tüm bu duygusal katmanlara, geçmişle olan bağlara ve kültürel köklere rağmen göç etmiş; daha önemlisi, tüm bunlara rağmen kalmaya karar vermiştir. Bu kararın ardında fırsatlardan çok, bu fırsatları kendi değer dünyasıyla uyumlu şekilde inşa etme gücü vardır. Madalyonun öbür yüzü artık bir yük değil, yeni bir yaşam kurgusunun, çoklu aidiyetin ve içsel dönüşümün taşıyıcısıdır.

Bu bölüm, katılımcıların deneyimlerinden hareketle, göçün çok boyutlu doğasını anlamaya çalışır. Kalma kararının ardında sadece umut ve fırsat değil; aynı zamanda bir tür kayıplar muhasebesi de vardır. Göçmenler, ailelerinden, kültürlerinden, alışkanlıklarından, sosyal ağlarından uzaklaştıkları her adımda bir “rağmen” ile ilerlemektedir. Göçmen olmak, bazen yemeğiyle, diliyle, kitap tercihiyle ve hatta anılarıyla bir geçmişi bugünde taşımaktır. Ve çoğu zaman bu taşınan geçmiş, ne tam olarak terk edilir ne de bütünüyle yaşanabilir. “Ben Türkiye’den gitmedim ki, hem oradayım hem buradayım” diyen bir katılımcının ifadesi, bu bölünmüşlüğü aynı zamanda bir bütünlük kurma çabasına nasıl dönüştüğünü gösterir. İşte bu bölümde, göçün madalyonun öbür yüzünde bıraktığı izler sistematik biçimde analiz edilmiş ve “Rağmen Göç” kavramının sosyolojik temelleri sahadan beslenerek ortaya konmuştur.

3.14.1 Kaynak ve Hedef Ülkeye Dair Algı Değişimleri: Zamanla Dönüşen Gerçeklik

Araştırmada yer alan hem Türk hem Fransız yüksek nitelikli göçmenler, ABD’ye göç etmeden önce kaynak ülkeleri ve hedef ülke hakkında belirli ön kabullerle yola çıkmışlardır. Bu ön kabuller, çoğunlukla idealize edilmiş ve gerçekliğin karmaşıklığını içermeyen imgelerdir. ABD’ye dair yaygın kanaat “özgürlükler ülkesi” olma hâlidir; Fransa ve Türkiye ise sosyal ağların, kültürel aidiyetin ve ailevi bağların merkezi olarak görülür. Ancak göç ettikten sonra geçen yıllar içinde bu algıların çoğu dönüşüme uğramıştır.

Katılımcıların önemli bir kısmı, ABD’ye ilk geldiklerinde bireysel hak ve özgürlüklerin sınırsız olduğu, emeğin karşılığının eksiksiz verildiği, meritokrasinin işler olduğu, toplumsal eşitliğin sağlandığı bir sistem hayaliyle hareket ettiklerini ifade etmiştir. Ancak zaman içinde, sistemin görünür yüzeyinin altında sosyal eşitsizliklerin, sınıfsal ayrımların ve kültürel ayrışmaların var olduğunu fark ettiklerini belirtmişlerdir. Bir katılımcının ifadesi bu dönüşümün özeti niteliğindedir: “Paranın bu kadar değerli olduğu hiçbir yerde gerçek özgürlükten söz

edemeyiz.” Bu cümle, özellikle ABD’deki yaşamın ekonomik boyutuna temas ederken, bireysel özgürlüklerin bile ekonomik sermayeye bağlı hale geldiğini vurgulamaktadır.

Benzer biçimde, kaynak ülkeye dair bakış açıları da önemli değişimler gözlemlenmiştir. Türkiye ve Fransa’da bırakılan aileler, dostluklar, kültürel ritüeller başlangıçta özlemin merkezindeyken; zamanla o toplumların içindeki sınırlayıcı yapılar, normatif baskılar ve beklentiler daha görünür hâle gelmiştir. Katılımcılardan biri Türkiye’deki sosyal çevreyi “sıcak ama kısıtlayıcı” olarak nitelendirirken, bir diğeri Fransa’daki sınıfsal önyargıların ve kariyer ilerlemesindeki hiyerarşik katılığın kendisini orada her zaman “tanımlanmış” hissettirdiğini ifade etmiştir. Göçmenlik deneyimi, bu ülkelerin toplumsal dokularına dair daha eleştirel bir bakışın gelişmesine de alan açmıştır.

Bu bağlamda hem kaynak hem hedef ülkeye dair görüşlerdeki değişim daha gerçekçi bir bakışın geliştiğine işaret eder. Göçmenler artık ne geldikleri ülkeyi tümüyle nostaljik bir alan olarak görmektedir, ne de içinde yaşadıkları ülkeyi kusursuz bir sistem olarak idealize etmektedir. Her iki ülkeye dair algılar, yaşantıyla harmanlanmış, deneyimle törpülenmiş, daha dengeli ve çok katmanlı hâle gelmiştir. İşte bu nedenle “Rağmen Göç” sadece fiziksel bir hareketin değil; zihinsel ve duygusal bir dönüşümün de adıdır.

3.14.2 Aidiyetin Çok Katmanlı Yapısı

Göçmenlerin aidiyet deneyimi, mekânsal bağlılık ya da etnik kökenle sınırlı bir hissiyat değil; değişken, çoğul ve zamansal olarak esneyen bir süreçtir. Hem Türkiye’den hem Fransa’dan ABD’ye göç eden katılımcıların çoğu, kendilerini iki ülkeye birden ait hissettiklerini; ancak her iki ülkeye de tam anlamıyla kök salamamanın getirdiği eksiklik hissini taşıdıklarını belirtmiştir. "Kendimi Fransa’ya daha yakın hissediyorum ama ait değilim," ya da "Türkiye benim ülkem ama dönmeyi düşünmüyorum," gibi ifadeler, bu çelişkili aidiyet durumunu açıkça ortaya koymaktadır. Aidiyet, bu bağlamda sabit değil; göçmenlik deneyimiyle sürekli yeniden tanımlanan bir kimlik bileşeni hâline gelmiştir.

Bu karmaşık yapı, sadece bireyin içsel dünyasıyla sınırlı kalmaz. Çocukların eğitimi, ailelerin ziyareti, yurtdışında geçen zamanın uzunluğu gibi dışsal etkenler de aidiyetin yönünü ve şiddetini etkilemektedir. Katılımcıların çoğu, çocuklarının geleceğini ABD’de kurguladıkları için kaynak ülkeye dönüşü bir “duygusal bağlılık” düzeyinde sürdürmekte; pratik yaşamda ise ABD’ye tutunmaya çalışmaktadır. “Her şeyini özlüyorum. Yemeğini, havasını. Ama

gittiğimde de eve dönsem diyorum,” diyen bir katılımcı, bu iki yönlü duygu hâlini özlü biçimde ifade etmektedir.

Katılımcılardan biri, “Şu an nereye aitim acaba? Ülkeden ziyade kültüre aitim. İstanbul’a aitim,” diyerek coğrafi sınırlardan ziyade kültürel katmanlara dayalı bir aidiyet tanımlanmıştır, “Amerika’daki füzyonlar bana çok zorlama geliyor. Kökünden kopmuş bir yemek, bir sanat, sahte geliyor,” derken kültürel bağın sadece geleneksel motiflerle değil, o motiflerin yaşanmışlıkla kurduğu anlamla beslendiğini ortaya koymuştur. Aynı katılımcının şu cümlesi dikkat çekicidir: “New York’taki bir sanat, araştırmanın sayısal verisi gibi. İstanbul’daki ise o verinin arkasındaki anlamlı, derin hikâye.” Bu söz, kültürle bağ kurmanın yüzeysel alışkanlıklardan çok, o kültürün taşıdığı anlatılarla temas etmek anlamına geldiğini vurgular. Bu tutunma süreci, aynı anda hem gönüllü hem zorunlu hem umutlu hem melankolik katmanlar içermektedir.

Aidiyetin bu çoğulluğu, kimliğin sabit bir kategori olmadığını, göç deneyimiyle birlikte zaman içinde dönüşüme uğradığını ve hatta melezleştiğini göstermektedir. Göçmenler, kültürel belleği taşıırken, aynı zamanda yeni bağlamlarda kendilerini yeniden tanımlar. Bir katılımcının ifadesiyle: "Amerika'da kalıyorum ama Fransızca rüyalar görüyorum.” Bu tür ifadeler, mekânla duygunun birebir örtüşmediğini, aidiyetin hem zihinsel hem duygusal bir mekânsallık taşıdığını göstermektedir.

3.14.3 Sosyal İlişkilerde Bireysellik ve Bağımsızlık

Göçmenlik deneyiminin belki de en çarpıcı boyutlarından biri, sosyal ilişkilerde yaşanan dönüşümdür. Hem Fransız hem Türk katılımcılar, göç öncesinde alışkın oldukları sosyal yapıların daha yoğun, iç içe ve güçlü bir bağ temelli olduğunu; ancak bu bağların zaman zaman baskılayıcı bir niteliğe de büründüğünü ifade etmişlerdir. Türkiye’den gelen katılımcılar, Türkiye’deki sosyal ilişkileri sıcak ve destekleyici bulmakla birlikte, bu ilişkilerin çoğu zaman yüksek beklentiler içerdiğini, bireysel sınırların kolayca ihlal edildiğini dile getirmiştir. Benzer şekilde Fransa’dan gelen katılımcılar da Fransa’daki arkadaşlıkların başlangıçta daha mesafeli olduğunu; ancak zamanla bu ilişkilerin derinlik kazandığını, öte yandan sosyal çevreye girmek için belirli kodlara uymanın zorlayıcı olabildiğini aktarmıştır.

ABD’de kurulan sosyal ilişkiler ise, göçmenler tarafından sıklıkla başta nezaket, yüzeysel, bireysellik ve özgürlük kavramları ile birlikte tanımlanmıştır. Katılımcıların çoğu, Amerika’da

sosyal çevrelerini istedikleri biçimde seçebilmenin özgürleştirici bir deneyim olduğunu vurgulamıştır. “Sosyal yaşamı her iki tarafta da kurdum ama ABD’de sosyal çevremi ben seçebiliyorum. Bu da göçmenliğin az konuşulan avantajlarından. Bu seçme özgürlüğü, bağımsızlık hissi benim için çok önemli,” diyen bir katılımcı, göçün bireysel sınırları tanıma ve koruma konusunda sunduğu fırsatlara dikkat çekmektedir. Benzer şekilde, “Ben özgür bağlanmak istiyorum. Kültür beni aşağı çekmesin. Hele de şimdi iki kızım var, onları kültür aşağı çekmesin istiyorum,” ifadesi, göçün yalnız bireyin değil, sonraki kuşakların yaşam alanlarını da etkileyen bir karar olduğunu gözler önüne sermektedir.

Bununla birlikte bazı katılımcılar, sosyal ilişkilerde bir boşluk da yaşadıklarını belirtmiştir. “ABD’de Türk olmayan pek çok arkadaşım var ama derin bir arkadaşlık olmuyor genelde. Yakın arkadaşlarımın %80’i Türk,” diyen bir katılımcı, kültürel yakınlığın ilişki derinliğiyle olan bağımlı örneklemiştir. “Burada kiminle arkadaş olacağımı ben seçiyorum, kimse bana bir şey dayatmıyor” diyen bir katılımcı, göçün bireysel sınırları tanıma ve koruma konusunda sunduğu fırsatlara dikkat çekmektedir. Özellikle kadın katılımcılar için bu durum, sosyal ilişkilerin yanı sıra, genel yaşam pratiklerinde de bir tür güçlenme olarak okunmaktadır. Ne var ki bu bireysellik, zaman zaman yalnızlıkla da sonuçlanabilmektedir. Bazı katılımcılar, ABD’de insanların başta daha arkadaş canlısı göründüklerini; ancak bu ilişkilerin yüzeysel kalabildiğini ve gerçek bağ kurmanın zor olduğunu belirtmiştir. Buna karşılık, Fransa’daki arkadaşlarının hâlâ en yakınları arasında olduğunu ifade eden katılımcılar da mevcuttur.

Sosyal çevrenin birey tarafından şekillendirilebilmesi, özellikle geçmişte sosyal baskıya maruz kalmış bireyler için güçlendirici bir deneyim sunmuştur. Bir katılımcı, “Türkiye’deki sosyal çevrem sürekli bir baskısı vardı, burada kimse ne yaptığımı sorgulamıyor” diyerek, göçün sosyal denetimden kurtulma biçimi olarak da deneyimlendiğini belirtmiştir. Sosyal bağlardan uzaklaşmak, her zaman bir kayıp değil; kimi zaman bir özgürlük alanı olarak da değerlendirilmektedir.

Özetle, sosyal ilişkiler göç sürecinde hem bir kopuşun hem de yeni bir insanın alanı olmuştur. Katılımcıların ifadeleri, bu ilişkilerdeki bireysellik-bağımlılık, özgürlük-sıcaklık, yüzeysellik-derinlik gibi ikiliklerin nasıl deneyimlendiğine dair zengin bir veri sunmaktadır. Sosyal çevrenin seçilebilir oluşu, göçmenler açısından sadece sosyal konfor değil; aynı zamanda kimliksel özerklik ve psikolojik esenlik bağlamında da belirleyici bir rol oynamaktadır.

3.14.4 Kültürel Devamlılık ve Aktarım

Göçmenlik deneyiminde kültürel hafızanın ve pratiklerin sürdürülebilirliği de önemli bir yer tutar. Hem Türk hem Fransız katılımcılar, kültürel kimliklerini yalnızca hatırlamakla kalmayıp, aktif biçimde yaşatmak için gündelik hayatlarında bilinçli tercihler yapmaktadır. Bu tercihler arasında mutfak alışkanlıkları, özel günlerin kutlanması, geleneksel tatların korunması ve bu unsurların çocuklara aktarılması önemli yer tutar. Katılımcılar, evlerinde geleneksel yemekler yapmaya devam ettiklerini; bu yemekleri çevrelerindeki Amerikalı, Fransız ya da Türk olmayan arkadaşlarıyla paylaşmaktan keyif aldıklarını sıklıkla dile getirmiştir. Kültür, geçmişten taşınan bir miras olmanın ötesinde; göç edilen yeni coğrafyada da etkileşime açık biçimde yeniden şekillenen bir yaşam biçimidir.

Kültürel aktarımın en stratejik alanlarından biri dil üzerinden gerçekleşmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu çocuklarına Türkçe ya da Fransızca öğretme konusunda yoğun bir gayret göstermektedir. Bazıları çocuklarını doğrudan anadilinde eğitim veren okullara yönlendirmiştir. Bu çaba, sadece dilsel yeterlilik değil; kimliğe, kökene ve aidiyet duygusuna dair bir sürekliliğin kurulmasını da amaçlamaktadır. "Çocuğumun kimliği için anadili çok önemli," diyen bir katılımcı, bu aktarımı sadece bir araç olarak değil, bir kimlik hakkı ve sorumluluğu olarak gördüğünü ifade etmiştir.

Katılımcıların çoğu, Fransa'nın ya da Türkiye'nin ulusal günlerini, bayramlarını hatırlamakla kalmamakta; bu günlerde özel etkinlikler düzenlemekte, ailecek kutlamalar yapmakta ve sembolik jestlerle kültürel sürekliliği canlı tutmaktadır. "Her yıl Cumhuriyet Bayramı'nda evimizi süslüyoruz, çocuklarıma Mustafa Kemal'i anlatıyorum, Amerikalı arkadaşlarımıza 23 Nisanı anlatıyoruz" ya da "Paskalyada Fransız geleneklerini sürdürmeye özen gösteriyorum," "Kralın Pastası -*Galette des Rois*- (geleneksel bir Fransız kutlaması) gününü Amerika'da hiç kaçırmıyorum, çocuklarımla mutlaka kutluyoruz." gibi ifadeler, kültürel devamlılığın hem geçmiş bağlılığı hem geleceğe uzanan bir tercih olduğunu göstermektedir. "Türkiye'de yapmıyordum ama ABD'de aşure yapıp dağıtıyorum" diyen bir katılımcı, göç edilen ülkede kendi kültürel hafızasını hem bireysel hem toplumsal düzeyde yaşatma çabasını görünür kılmaktadır.

Bununla birlikte kültürel aktarım sadece özel günlerle sınırlı değildir. Katılımcıların evlerinde Türkçe ya da Fransızca kitaplar bulunmakta, bu dillerde yayın yapan televizyon kanalları

izlenmektedir. Özellikle Fransız katılımcılar, TV5Monde gibi kanalları gündelik yaşamlarının ayrılmaz bir parçası hâline getirmiştir. Benzer biçimde Türk katılımcılar da TRT, NTV gibi kanallar aracılığıyla Türkiye'deki gündemi takip etmeyi sürdürmektedir. Kitap okuma konusunda da katılımcıların neredeyse tamamı anadilinde okumayı tercih etmektedir. Bu tercih, dilsel yeterlik değil, zihinsel ve duygusal derinlik bağlamında bir tür kimliksel iç konfor sağlamaktadır.

Bu kültürel devamlılık, göçmenlerin hem geçmişleriyle hem kendi benlikleriyle kurdukları bir bağdır. Göçmenler kültürlerini taşıyarak değil, yaşayarak sürdürmektedir. Bu yaşam, salt nostaljiyle değil; yeni bağlamlara uyarlanmış, dönüştürülmüş ve içselleştirilmiş bir süreklilikle şekillenmektedir. İşte bu yönüyle kültürel devamlılık ve aktarım, göçmenlik deneyiminin koruyucu, kurucu ve dönüştürücü bir bileşeni hâline gelir.

3.14.5 İki Taraflı Yaşam Arzusu ve Kalıcılıktaki Yeni Denge Arayışı

Göçmenlerin uzun yıllar boyunca yaşadıkları ülkede kalmaya devam etme kararı, fırsatlarla şekillenmiş rasyonel bir tercihten ibaret değildir. Bu kararın ardında zaman içinde şekillenen çok katmanlı, duygusal, kültürel ve stratejik bir denge arayışı vardır. Hem Türk hem Fransız katılımcılar, yaşamlarının önemli bir kısmını ABD'de geçirirler de köken ülkelerine dair aidiyetlerini koruduklarını ve bu aidiyeti kesmek yerine dönüştürerek yaşatmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Katılımcıların çoğu, ABD'de yaşadıkları hayatı sürdürmekle birlikte, emeklilik planlarını hem ABD hem kaynak ülke ekseninde kurmaktadır. "Emeklilikte 6 ay orada, 6 ay burada yaşamak istiyorum" diyen katılımcılar, bu arzunun sadece nostaljik değil, aynı zamanda kimliksel bir bütünlüğü koruma çabasından kaynaklandığını ifade etmiştir. Bu çift yönlü yaşam arzusu ne tamamen kopabilen ne de tam olarak bağ kurabilen göçmen kimliğinin mekânsal bir yansımasıdır. Bu hibrit yaklaşım yalnızca fiziksel mekâna ilişkin değildir; duygusal bağların, toplumsal sorumlulukların ve kültürel bağlılıkların da iki yönlü yaşandığını göstermektedir. Katılımcılar bir yandan ABD'de inşa ettikleri yaşamın sürdürülebilirliğini korurken, diğer yandan Türkiye ve Fransa'da kalan ebeveynleri, kardeşleri ve sosyal ağlarıyla ilişkilerini diri tutma çabasıdadır. Bu durum, göçmenliği kalıcılık ve geçicilik ikilemi içinde değil, esneklik ve geçişkenlik bağlamında yeniden tanımlamayı gerekli kılmaktadır.

Göçmenlerin çoğu için ne ABD bir ‘yabancı ülke’dir ne de kaynak ülke tamamen ‘eski hayat’tır. Bu çift yönlü varoluş, sadece fiziksel hareketlilikle değil; düşünsel ve duygusal akışkanlıkla da karakterize edilir. Dolayısıyla göçmenler, hayatlarını tek bir coğrafyada sabitlemek yerine, çok merkezli bir kimlik coğrafyası kurmayı tercih etmektedir.

Bazı katılımcılar bu ikili yaşamı hem kimlikssel hem de ruhsal olarak içselleştirmiştir. “Ben Türkiye’den gitmedim ki, hem oradayım hem buradayım,” diyen bir katılımcı, fiziksel ayrılığın duygusal bir kopuşa karşılık gelmediğini ifade eder. Başka bir katılımcı ise, “Sadece Fransa’da değil, sadece ABD’de değil; ikisinde birden bir hayat yaşıyorum ve bunu seviyorum,” diyerek çok merkezli yaşam pratiğinin bir tercih olmaktan çok bir kimlik biçimi olduğunu ortaya koymaktadır. Bir diğeri ise şöyle demiştir: “Özgürlüğün tanımı biraz da istediğimde gidebilecek olmak. Benim her döndüğümde gideceğim bir yer vardı Türkiye’de. Ben zaten buradayım (Türkiye’deyim).”

3.14.6 Rağmen Göç

Bu bölümde yer verilen bulgular, yüksek nitelikli göçmenlerin ABD’ye yerleşme ve kalma süreçlerinin sadece rasyonel itme-çekme faktörleriyle açıklanamayacak kadar çok katmanlı olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu, akademik özgürlük, bireysel haklar, bilimsel üretim imkânı, kariyer esnekliği ve çocuklarının eğitimi gibi nedenlerle göç etmiş ve burada kalma kararı almıştır. Ancak bu karar, kültürel bağlılıklar kadar duygusal geçişler ve aidiyet ikilemleriyle birlikte şekillenmiş; göçmenlik sadece mekânsal bir hareket değil, bununla birlikte bir varoluş müzakeresi hâline gelmiştir.

Bu araştırma, nitel saha verilerine dayanarak geliştirilen “Rağmen Göç” kavramıyla, göçmenliğe ekonomik ve profesyonel bir rasyonaliteyle yaklaşmakla kalmayıp, kimlik, aidiyet, kültürel devamlılık ve sosyal yeniden yapılanma süreçleriyle birlikte değerlendirilmesini önerir. Literatürde yüksek nitelikli göç genellikle bireylerin karar verme rasyonelliği (Docquier & Rapoport, 2012) ; (Beine, Docquier, & Rapoport, 2001)) ya da yapısal politikalar (Mahroum, 2000) çerçevesinde ele alınmıştır. Buna karşılık duygusal dönüşüm, kültürel yeniden konumlanma, melez kimlikler ve çoklu aidiyet deneyimleri çoğu zaman arka planda kalmıştır (Favell, 2008), (Carling & Schewel, 2018), (King & Christou, 2011), (Carling & Schewel, 2018). Oysa bu araştırmanın ortaya koyduğu gibi, göçmenler yalnızca fırsatlara yönelmemekte; bunun yanı sıra kayıplarıyla, geçmiş bağlarıyla ve yeni gerçeklikleriyle sürekli

müzakere hâlinde bir yaşam sürmektedir. Levitt & Glick Schiller'ın (Levitt & Glick Schiller, 2004) vurguladığı “transnasyonel sosyal alanlar” gibi, bu göç deneyimi de mekânlar arası salınımla değil, anlamlar arası geçişle şekillenmektedir.

“Rağmen Göç”, göç kararlarının neye rağmen alındığını, hangi içsel yüklerle sürdürüldüğünü ve zamanla nasıl dönüştürüldüğünü anlamak için hem kavramsal hem de metodolojik bir ihtiyaca yanıt vermektedir. Yüksek nitelikli kişilerin kültürel süreklilik çabaları, sosyal çevrelerini kendi değerlerine göre yeniden kurma arzusu, anadilde okuma ve aktarma pratikleri, göçmenliğin sadece bir sonuç değil, aynı zamanda bir yeniden kurgu süreci olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, “Rağmen Göç”, göç alanında sadece hareketin nedenini değil, bununla birlikte devamlılığın anlamını da sorgulayan ve göçmenliğin duygusal-politik-eklemli yüzüne dikkat çeken, sahadan beslenmiş özgün bir kavramdır. Göç eden bireyler, tüm bağlılıklarına, eksiklik duygularına, sosyal ve kültürel kopuşlara rağmen kalmaya devam etmekte ve bu “rağmen” üzerinden bir denge, kimlik ve yeni bir hayat kurmaktadır.

4. İTME-ÇEKME KURAMININ ÖTESİ: YÜKSEK NİTELİKLİ GÖÇÜN KATMANLI DOĞASI

Bu bölümde, göç kararlarının sadece itme ve çekme faktörleriyle açıklanamayacak kadar çok katmanlı ve dinamik bir yapıya sahip olduğu savunulmaktadır. Özellikle yüksek nitelikli kişilerin göç etme ve kalma kararlarında, yapısal koşulların yanı sıra öznel deneyimler, duygusal bağlar ve zamanla şekillenen kimlik inşa süreçlerinin de belirleyici olduğu görülmektedir. Bu çerçevede, önce klasik göç literatürünün temel taşlarından biri olan Everett Lee'nin itme-çekme kuramı ele alınmakta; ardından bu modelin araştırma kapsamında ne ölçüde açıklayıcı olduğu tartışılarak, modelin sınırları üzerinden yeni bir kavramsal açılım ihtiyacı temellendirilmektedir. Katmanlı göç kararları yaklaşımıyla tamamlanan bu tartışma, hem literatüre kuramsal bir katkı sunmayı hem de günümüzün karmaşık göç örüntülerini daha bütüncül bir çerçevede analiz etmeyi hedeflemektedir.

4.1. Kuramsal Arka Plan: Everett Lee'nin Göç Modeli ve Kavramsal Temelleri

Göç, bireysel bir yer değiştirme pratiğinin ötesinde; toplumsal yapılar, siyasal bağlamlar, ekonomik eşitsizlikler ve bireylerin öznel motivasyonlarıyla iç içe geçmiş çok katmanlı bir süreçtir. Bu çok boyutlu süreci anlamaya yönelik en erken sistematik çabalar, göçün nedenlerini belirli kategoriler altında sınıflandırmaya çalışan teorik çerçevelerle şekillenmiştir. Everett S. Lee'nin 1966 yılında geliştirdiği “A Theory of Migration” başlıklı çalışması, bu bağlamda göç teorileri literatüründe önemli bir dönüm noktası teşkil etmektedir. Lee'nin ortaya koyduğu itme-çekme kuramı, bireylerin göç etme kararlarını etkileyen faktörleri kavramsal olarak sınıflandırmakta ve bu kararın ardındaki çok yönlü yapıyı sistematik bir şekilde analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Lee'nin kuramı, temel olarak dört belirleyici unsur üzerinden kurgulanmıştır: Kaynak ülkedeki itme faktörleri, hedef ülkedeki çekme faktörleri, kaynak ile hedef arasında yer alan müdahale edici engeller ve göçmenin bireysel nitelikleri. Bu yaklaşım hem mikro hem de makro düzeyde açıklama potansiyeli sunarak göç kararlarını sadece ekonomik gerekçelerle sınırlamayan, sosyal ve çevresel etmenleri de dikkate alan kapsamlı bir çerçeve sunmuştur.

Lee'ye göre itme faktörleri, bireyin yaşadığı ortamdan uzaklaşmasına neden olan olumsuz koşulları ifade eder: ekonomik durgunluk, siyasal baskılar, toplumsal ayrımcılık veya doğal afetler gibi. Çekme faktörleri ise, göçmenin gitmeyi düşündüğü ülkedeki olumlu koşulları

içerir: daha yüksek gelir, siyasi istikrar, eğitim olanakları veya bireysel özgürlükler. Bu iki temel kategoriye ek olarak, Lee, müdahale edici faktörler kavramıyla coğrafi uzaklık, göç politikaları, vize kısıtlamaları gibi göçü zorlaştıran dışsal değişkenleri de analizine dahil etmiştir. Son olarak, bireysel faktörler—yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, kişisel risk alma eğilimi—gibi öznitelikler de göç kararlarının nasıl ve ne zaman alındığını etkileyen değişkenler olarak modellenmiştir.

Kuramın güçlü yönlerinden biri, göç kararlarını mutlak ve tek yönlü bir nedensellik zinciriyle değil, çeşitli faktörlerin bir araya gelmesiyle oluşan dinamik bir süreç olarak kavramsallaştırmasıdır. Bu yönüyle, o dönemin deterministik yapıda olan bazı yaklaşımlarına kıyasla daha esnek bir model sunar. Ayrıca, bireysel farklılıkları gözetken yönüyle, göç kararının yalnızca yapısal etkenlerle açıklanamayacağını vurgulayarak daha kapsamlı bir analiz zemini oluşturur (Castles, Miller, & Ammendola, 2009) (Massey, ve diğerleri, 1993).

Özellikle 20. yüzyılın ortalarında yaygınlaşan iş gücü göçü örüntülerini açıklamada başarılı olan bu model, zamanla eğitim, beceri ve nitelik düzeyi yüksek bireylerin hareketliliğini de açıklamak üzere kullanılmaya başlanmıştır. Akademik yazında, Lee'nin kuramı genellikle beşerî sermaye göçü ya da yüksek nitelikli göç çalışmalarında bir başlangıç noktası olarak değerlendirilmekte; bireylerin neden belirli ülkeleri tercih ettiklerini sınıflamak için kullanılmaktadır (Mahroum, 2000) (Salt, 1997). Ne var ki, göç sosyolojisi bugün çok daha karmaşık ve dinamik süreçlerle karşı karşıyadır. Küreselleşmenin etkisiyle artan ulusötesi hareketlilik, göç kararlarının yalnız ekonomik rasyonaliteyle şekillenmediğini; aynı zamanda öznel deneyimlerin, duygusal süreçlerin ve kimlik inşasının da belirleyici hale geldiğini göstermektedir. Bu nedenle, klasik modellerin göçün bütüncül doğasını açıklamakta yetersiz kalabileceği yönündeki eleştiriler literatürde giderek daha fazla yer bulmaktadır (Bakewell, 2010) (De Haas, 2010).

Bu araştırmada da görüldüğü üzere, yüksek nitelikli göçmenlerin hem göç etme hem de kalma kararları, Lee'nin modelinde yer alan dört ana kategoriye indirgenemeyecek kadar çok katmanlı, çok yönlü ve zamanla evrilen bir yapı göstermektedir. Bununla birlikte, itme-çekme teorisi bu çok boyutlu kararları anlamlandırmak adına başlangıç düzeyinde kavramsal bir çerçeve sunmakta; yani göçün hangi yönlerinin detaylandırılması gerektiğine dair bir yön tayini sağlamaktadır. Kuram, bir şapka gibi genel bir örtü sağlayabilir; ancak bu şapkanın tüm

bireysel ve bağlamsal farklılıklara uyması beklenemez. Nitekim, bu çalışmanın bulguları da Lee'nin modelinin sunduğu çerçevenin sınırlarını zorlayan anlatılarla doludur.

4.2. Lee Kuramının Bu Çalışmada Kullanımı ve Eleştirel Analizi

Everett Lee'nin itme-çekme modeli, bu araştırmada hem Türkiye'den hem de Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin göç ve kalıcılık kararlarını analiz etmekte kullanılan temel teorik çerçeve olarak benimsenmiştir. Bu yaklaşım, göçmenlerin karar alma süreçlerinde etkili olan sosyoekonomik, siyasal ve bireysel etmenlerin kavramsallaştırılmasında başlangıç düzeyinde bir harita sunmuş; verilerin ilk elden sınıflandırılması için işlevsel bir şemsiye sağlamıştır. Bununla birlikte, saha bulguları daha ayrıntılı olarak incelendiğinde, bu modelin açıklayıcılığının sınırlı olduğu; özellikle yüksek nitelikli göçmenlerin öznel deneyimleri ve çok katmanlı motivasyon yapıları söz konusu olduğunda yetersiz kaldığı görülmektedir.

Bu araştırmada elde edilen veriler, klasik anlamda tanımlanan itme ve çekme faktörlerinin yüksek nitelikli kişilerin göç kararlarını anlamada belirli bir işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. Örneğin, Türkiye bağlamında, hak ve özgürlükler, kurumsal adaletsizlikler ve yetkinliğe dayalı bir sistemin eksikliği sıklıkla itme faktörleri olarak dile getirilmiştir. Fransa örneğinde ise aşırı bürokratik yapı, statik iş piyasası ve göçmen kökenlilere yönelik örtük ayrımcılık ön plana çıkmaktadır.

Bununla birlikte, ABD'ye yönelişte belirleyici olan çekme faktörleri maddi beklentilerden ibaret değildir. Performansa dayalı kariyer yapıları, bireysel çabanın tanınması, mesleki esneklik, uluslararası tanınırlık ve çocukların eğitimi gibi temalar, kişisel ve profesyonel düzeyde çok boyutlu bir cazibe oluşturmuştur. Katılımcıların aktarımlarında, yalnızca mesleki olanakların değil; bireysel ifade alanlarının, toplumsal özgürlük atmosferinin ve sosyal kapsayıcılığın da kalma kararları üzerinde etkili olduğu açıkça görülmektedir.

Ancak bu temaların tümü, Lee'nin dört unsurdan oluşan şematik yapısına sığmamaktadır. İtme ve çekme faktörleri arasında mutlak sınırlar çizmek çoğu zaman mümkün değildir. Göç kararları, çoğunlukla eşzamanlı olarak hem kaynak ülkedeki hayal kırıklıklarının hem de hedef ülkedeki umut verici beklentilerin sonucudur. Bu çift yönlü etkileşim, karar alma süreçlerinin lineer nedensellik anlayışıyla açıklanamayacağını göstermektedir.

Buna ek olarak, model zamanla evrilen karar süreçlerine dair bir perspektif sunmamaktadır. Oysa bu araştırmada birçok katılımcı, göç kararının uzun vadeli bir zihinsel hazırlık süreciyle

oluşturduğunu, sadece bir “karar anı”na indirgenemeyeceğini belirtmiştir. Göç etmeye karar vermek ile kalmaya karar vermek arasında niteliksel bir fark söz konusudur ve bu fark, Lee’nin kuramsal çerçevesinde yeterince karşılık bulmamaktadır.

Modelin bireysel nitelikleri dikkate alma iddiası da yüzeysel kalmaktadır. Yaş, cinsiyet ya da eğitim düzeyi gibi betimleyici değişkenler elbette önemlidir; ancak göç kararlarının ardındaki öznel motivasyonlar (kültürel aidiyet hissi, görünürlük arzusu, entelektüel tanınma beklentisi gibi) bu tür ölçütlerle sınırlanamayacak kadar derinliklidir.

Son olarak, Lee’nin tanımladığı “müdahale edici engeller” kavramı, günümüz göçmenlerinin karşılaştığı psikososyal zorlukları kapsamaktan uzaktır. Katılımcılar fiziksel engellerin yanında; toplumsal dışlanma, görünmez cam tavanlar, kültürel kodlara yabancılık gibi sembolik engellerle de karşı karşıya kalmaktadır.

4.3. Lee Kuramının Sınırlılıkları Üzerinden Kavramsal Bir Genişleme: Katmanlı Yaklaşımın Temelleri

Everett Lee’nin itme-çekme kuramı, göç kararlarının arkasındaki temel dinamikleri kavramsallaştırma çabasında önemli bir başlangıç noktası olmakla birlikte, günümüz yüksek nitelikli göç dinamiklerini açıklamakta belirgin sınırlılıklar barındırmaktadır. Bu bölümde hem teorik literatüre dayalı eleştiriler hem de bu araştırmada elde edilen saha bulguları doğrultusunda, modelin kapsayıcılık sınırları tartışılacak ve alternatif bir kavramsal çerçevenin gerekliliği temellendirilecektir.

4.3.1. Tarihsel Bağlamın Sınırları: 1960’ların Teorisiyle 2020’lerin Göçünü Açıklamak

Lee’nin kuramı, göçün yapısal ve bireysel boyutlarını birlikte ele alarak dönemine kıyasla ilerici bir yaklaşım sunmuş olsa da modelin ilk ortaya atıldığı bağlam göz önüne alındığında, güncel göç örüntülerini açıklamakta neden zorlandığı anlaşılır hale gelmektedir. 1960’lı yıllarda, özellikle kırsaldan kente göç, işgücü hareketliliği ve ekonomik temelli göç akışları ön plandaydı. Kuram, bu dönemin ihtiyaçlarına uygun bir analitik çerçeve sunarken, günümüzde göç eden bireylerin motivasyonlarının çeşitlenmiş, katmanlaşmış ve öznel temsillerle zenginleşmiş olması nedeniyle dar kalmaktadır.

Bu bağlamda, yüksek nitelikli göç örüntüleri sadece yapısal faktörlerle açıklanamayacak ölçüde karmaşıktır. Göç kararı, artık kaynak ülkenin sunduğu düşük ücretler ya da siyasi

istikrarsızlık gibi itme faktörleriyle sınırlı kalmayıp; mesleki tatmin, entelektüel görünürlük, küresel ağlara erişim ve kişisel anlam üretimi gibi çok katmanlı motivasyonlarla şekillenmektedir. Bu yönüyle, Lee'nin modeli günümüzün post-endüstriyel toplumlarında gerçekleşen yüksek nitelikli göç hareketlerini açıklamakta teorik olarak yetersiz kalmaktadır (Favell, Feldblum, & Smith, 2007) (Findlay, 2011)

4.3.2. Yüksek Nitelikli Göçte Karar Sürecinin Katmanlılığı

Bu araştırma kapsamında yapılan görüşmeler, Türkiye ve Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin göç kararlarının çok boyutlu bir yapı arz ettiğini ortaya koymuştur. Katılımcılar, göç kararı alırken tek başına dışsal koşulları değerlendirmemekte; kendi yaşam anlamlarını yeniden kurguladıkları, içsel dönüşümler geçirdikleri ve varoluşsal hedeflerini yeniden tanımladıkları süreçlerden geçmektedir.

Örneğin, Türkiye'den gelen birçok katılımcı, ekonomik kriz, siyasal güvensizlik ya da akademik baskılar nedeniyle değil; entelektüel emeklerinin tanınma beklentisi ve kendilerini ifade edebilecekleri bir kültürel ortama duydukları ihtiyaç, çocuklarının geleceğine yönelik duygusal projeksiyonları, göç kararlarında belirleyici olarak tanımlamıştır. Fransa'dan gelen katılımcılarda ise statik mesleki yapılar, yaratıcı girişimlerin sınırlanması ve sosyal aidiyet eksikliği benzer biçimde karar sürecinde etkili olmuştur. Bu tür karmaşık karar örüntüleri, klasik itme-çekme ayrımı içinde açıklanabilecek düzeyin ötesine geçmektedir.

Buradan hareketle, yüksek nitelikli göç kararlarının sadece “yer değiştirme” eylemini değil; bireyin yaşamına dair bütünlüklü bir yeniden yapılanma sürecini kapsadığı sonucuna varılabilir. Bu süreç, yapısal unsurlar kadar duygusal, kültürel ve sembolik anlam üretimlerini de içerir. Lee'nin kuramı ise bu tür içsel katmanları soyut düzeyde tanısa da analitik olarak bütüncül biçimde ele alacak donanımı sunmamaktadır.

4.3.3. Zaman Boyutunun Göz Ardı Edilmesi

Lee'nin kuramı, göç kararını sabit bir “karar anı”na indirgeme eğilimindedir. Oysa bu çalışmanın saha verileri, göç kararının zaman içinde gelişen, değişen ve dönüşen bir yapıya sahip olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Katılımcıların bir kısmı, göç etme fikrinin zihinsel düzeyde yıllar önce başladığını, ancak bunun fiziksel bir harekete dönüşmesinin belirli bir olgunlaşma süreci gerektirdiğini ifade etmiştir.

Kimi örneklerde, akademik baskıların artması ya da profesyonel olanakların kısıtlanması yalnızca bir tetikleyici olmuş; asıl belirleyici olan ise bireyin uzun vadeli değer üretme ve kendini gerçekleştirme arzusudur. Diğer bir deyişle, göç kararı bir sonuçtan ziyade, zamanla örülmüş bir sürecin dönüm noktalarından biridir. Bu yönüyle, kararın oluşum süreci kadar sürekliliği de dikkate alınmalıdır. Ancak Lee'nin kuramı bu zamansallığı kuramsal bir boyut olarak işlemez.

4.3.4. Özel Motiflerin ve Sembolik Dinamiklerin Yetersiz Temsili

Lee'nin itme-çekme modelinde bireysel nitelikler önemli bir boyut olarak yer almasına rağmen, bu özellikler çoğunlukla betimleyici düzeyde kalmaktadır. Yaş, cinsiyet, medeni durum gibi demografik göstergeler elbette anlamlıdır; ancak yüksek nitelikli göçmenlerin karar süreçlerinde belirleyici olan asıl öğeler çoğunlukla özel ve sembolik temsillerdir. Bu bağlamda aidiyet hissi, entelektüel tatmin, kültürel olarak “kendisi gibi olma” arzusu, görünürlük beklentisi ve geleceğe dair anlam projeksiyonları gibi unsurlar, modelin mevcut kategorik yapısında yeterince karşılık bulmamaktadır.

Örneğin, bu araştırmada görüşülen bazı katılımcılar, kaynak ülkede kendilerini ifade etmenin yollarının daraldığını, “fikirlerin değil ilişkilerin değer gördüğü” bir kurumsal ortamda anlam üretmenin zorlaştığını ifade etmişlerdir. Bu tür deneyimler bireyin kendi değerini inşa ettiği temel alanların daralması anlamına gelmektedir. Aynı şekilde, katılımcıların çocuklarının geleceğine ilişkin tahayyülleri, göç kararında güçlü bir duygusal etki yaratmıştır. Bu tahayyüller ekonomik koşullardan çok daha öte, bireyin “çocuğum nasıl bir birey olacak?” sorusuna verdiği yanıtla şekillenmektedir. Bu derinlikteki özel ve duygusal motifler, klasik modelin nesnel sınıflamalarına indirgenemeyecek kadar çok katmanlıdır.

4.3.5. Müdahale Eden Faktörler Kategorisinin Sılgı

Lee'nin modelinde yer alan “müdahale eden faktörler” kavramı, göç sürecinin kaynak ve hedef ülkeler arasında kesintiye uğramasına neden olabilecek değişkenleri açıklamak için geliştirilmiştir. Ancak bu kategori çoğunlukla fiziksel ve dışsal engellerle sınırlı bir çerçevede ele alınır: coğrafi uzaklık, sınır kontrolleri, göç politikaları veya ekonomik maliyetler gibi. Oysa günümüzün yüksek nitelikli göç süreçlerinde karşılaşılan engeller bu tür “dışsal” faktörlerle sınırlı değildir.

Bu araştırmada yer alan bazı katılımcılar, göç ettikten sonra ABD’de yüksek nitelikli bir pozisyonda bulunmalarına rağmen, görünmez engellerle karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Bunlar arasında kültürel kodlara aşinalık gereksinimi, akademik çevrelerdeki enformel ağlara erişim güçlüğü, “bizden olmayan” algısı ve yerel sosyal sermayeye sahip olmamanın yarattığı sınırlar yer almaktadır. Özellikle Fransa’dan gelen bazı katılımcılar, Fransa’daki kurumsal hayatta karşılaştıkları cam tavanların, ABD’de biçim değiştirerek varlık göstermeye devam ettiğini dile getirmiştir. Tüm bu engeller, fiziksel olmaktan çok sembolik, psikososyal ve ilişiksel niteliktedir ve Lee’nin modelinde bunlara dair kuramsal bir karşılık bulunmamaktadır.

4.3.6. Kalma Kararlarının Ayrıksılığı ve Göz Ardı Edilişi

Lee’nin kuramı, göçü genellikle yer değiştirme kararı üzerinden tanımlar. Bu modelin merkezinde, bireyin bir ülkeden ayrılma ve başka bir ülkeye gitme yönünde verdiği ilk karar yer alır. Ancak bu araştırmada açıkça görölmektedir ki, göç süreci “gitme” eylemiyle sınırlı değildir; asıl dönüştürücü olan, göç edilen ülkede kalmaya karar vermek, o toplumla ilişki kurmak ve yeniden aidiyet üretmektir.

Katılımcıların anlatılarında, göç kararından ziyade “kalma” kararının çok daha kompleks ve zaman içinde şekillenen bir deneyim olduğu sıkça dile getirilmiştir. Birçoğu, ABD’ye gelişlerinin ardından kaynak ülke ile olan bağlarının duygusal düzeyde değiştiğini; başlangıçta “geçici bir yer” olarak görölen ABD’nin zamanla bir “yeni ev” haline dönüştüğünü ifade etmiştir. Bu dönüşüm, sadece dışsal koşullardan değil, aynı zamanda bireyin kendilik inşasından da kaynaklanmaktadır. Kısacası, kalıcılık kararı, bir adaptasyon sürecinin sonucudur ve kendine özgü dinamikleri vardır. Lee’nin modeli, bu süreçleri ayrı bir kavramsal düzlemde ele almadığı için, göçün post-mobilite safhasına dair analitik bir çerçeve sunmamaktadır.

4.3.7. Kavramsal Genişlemeye Olan İhtiyaç: Katmanlı Bir Açıklama Zorunluluğu

Yukarıda sıralanan sınırlılıklar, sadece Lee’nin modelinin teknik bir eksikliği değil; aynı zamanda göç sosyolojisinin güncel örüntüleri anlamak için daha bütünlüklü, esnek ve katmanlı kuramsal araçlara ihtiyaç duyduğunu da göstermektedir. Yüksek nitelikli göç, klasik anlamda kaynak ve hedef ülke ayrımının ötesinde bir mobilite biçimidir. Bu mobilite, hem mekânsal hem de kültürel, psikolojik ve epistemolojik düzeyde gerçekteşmektedir.

Bu çalışmanın verileri, göçün bir “karar anı” değil; anlam arayışıyla örülmüş uzun soluklu bir süreç olduğunu açıkça göstermektedir. Bu süreç, zaman içinde değişen değerler, dönüşen kimlikler ve yeniden kurulan aidiyet yapılarıyla birlikte şekillenmektedir. Bu nedenle, göç kararlarının açıklanmasında “tek boyutlu neden-sonuç ilişkileri” yerine, çok katmanlı, iç içe geçmiş ve zamansallıkla örülü yaklaşımlara ihtiyaç vardır. Aşağıda sunulacak olan “Katmanlı Göç Kararları Yaklaşımı”, bu ihtiyaçlara karşılık vermeyi amaçlayan bir kavramsal açılım denemesidir.

4.4. Katmanlı Göç Kararları Yaklaşımı: Kavramsal Bir Açılım Denemesi

Yukarıda ortaya konan çözümlemeler, günümüzün yüksek nitelikli göç örüntülerinin ekonomik, siyasal veya kurumsal koşullarla açıklanmakta yetersiz kaldığını; göç kararlarının özünde çok katmanlı, iç içe geçmiş ve zamanla şekillenen dinamiklerden oluştuğunu göstermektedir. Bu bağlamda, araştırma bulgularından hareketle geliştirilen “Katmanlı Göç Kararları Yaklaşımı”, göç olgusunu sadece “itme” ve “çekme” kuvvetleriyle değil, aynı zamanda bireysel anlam üretimi, kimlik inşası ve zamansal dönüşüm süreçleriyle birlikte kavramsallaştırmayı amaçlayan bütüncül bir öneri sunmaktadır.

Bu yaklaşım, üç temel katman etrafında inşa edilmiştir: Yapısal Koşullar ve Dışsal Etkenler, Öznel Deneyimler ve Duygusal Anlamlar ile Zamansal Derinlik ve Kalıcılık Dinamikleri.

4.4.1. Katman I: Yapısal Koşullar ve Dışsal Etkenler

Bu ilk katman, Lee kuramının temel dayanak noktalarını barındırmakla birlikte, yapısal faktörleri daha geniş ve çağdaş bağlamlarda yeniden tanımlar. İtme-çekme teorisinin klasik başlıkları olan ekonomik fırsatlar, siyasal istikrar, kurumsal düzenlemeler ve mesleki koşullar, bu düzeyde yer alır. Ancak bu modelde, bu etkenler sadece kaynak ülkeden ayrılmaya neden olan eksiklikler ya da hedef ülkeye yönelmeyi sağlayan avantajlar olarak görülmez; aynı zamanda bireylerin mevcut sistemlerde görünürlük kazanma imkânları, mesleki özerklik, yaratıcı üretim ortamları ve yetkinliğe dayalı değerlendirme mekanizmaları gibi dinamikleri de kapsar.

Araştırmanın bulguları, Türkiye’de akademik alanda yetkinliğin görünür kılınmadığı, kurumsal yapının güvensizlik yarattığı ve bireysel üretkenliği sınırlandığı örneklerle doludur.

Benzer şekilde, Fransa örneğinde kariyer yapılarının statikliği ve yeniliğe kapalı bürokratik gelenekler, bireyleri alternatif ülkelere yöneltmiştir. Öte yandan, ABD örneğinde performansa dayalı ilerleme, esnek kariyer geçişleri ve bireysel girişimlerin desteklenmesi çekme faktörleri olarak yeniden vücut bulur. Tüm bu unsurlar, bireyin dışsal gerçeklikler içindeki konumunu ve hareket potansiyelini şekillendiren temel yapı taşlarıdır.

4.4.2. Katman II: Öznel Deneyimler ve Duygusal Anlamlar

Bu katman, göç kararlarının dışsal rasyonaliteyle olduğu kadar, bireysel duygu durumları, değer inşaları ve kişisel anlam arayışlarıyla da birlikte şekillendiğini vurgular. Araştırma bulguları, yüksek nitelikli kişilerin göç kararlarında sıklıkla kendini gerçekleştirme, entelektüel görünürlük, çocuklarına daha özgür bir yaşam sunma arzusu ve kültürel aidiyetle çatışan normlardan uzaklaşma gibi öznel temaların belirleyici olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların anlatılarında, ABD “daha iyi iş imkânlarının ülkesi” olmanın yanında, “çaba gösterenin karşılık bulduğu”, “birey olmanın mümkün olduğu” bir mekân olarak kodlanmaktadır. Bu, yapısal fırsatlarla duygusal tatminin kesiştiği bir boyut oluşturur. Özellikle kadın katılımcıların görünmeyen emeğe karşılık bulma isteği, çocuklar için özgüven temelli bir eğitim ortamı arayışı ve sosyal farklılıklara duyulan hoşgörüsüzlüğün aşılma ihtiyacı gibi temalar, göç kararının yalnızca hesaplanabilir değil; aynı zamanda hissedilebilir bir süreç olduğunu gösterir.

Bu düzeydeki anlamlar, klasik kuramsal çerçevelerde sıklıkla “irrasyonel” ya da “kişisel” olarak etiketlenerek dışarıda bırakılır. Oysa bu yaklaşımda, öznel deneyimlerin kendisi, göç kararlarının merkezî bir boyutu olarak kabul edilir. Kimlik, aidiyet, kabul görme arzusu ve kişisel bütünlük gibi kavramlar, karar alma sürecinin içsel akışını açıklamak açısından vazgeçilmezdir.

4.4.3. Katman III: Zamansal Derinlik ve Kalıcılık Dinamikleri

Göç, anlık bir karar değil; zamanla olgunlaşan ve sürekli yeniden şekillenen bir deneyimdir. Bu katman, göç sürecine zamansallık ve süreklilik boyutunu ekler. Özellikle bu araştırmada görüldüğü üzere, birçok katılımcı ABD’ye gelişlerini geçici bir çözüm olarak planlamış; ancak zamanla buradaki deneyimlerin hem kaynak ülkeye dair bakışlarını hem de kendi varoluş algılarını değiştirdiğini ifade etmiştir.

Zamansal katmanda, kalıcılık kararının kendine özgü motivasyonları ortaya çıkar: eğitimde istikrar, sosyal çevrenin yerleşik hale gelmesi, bireyin kendi kimlik anlatısını yeni bağlamda kurması gibi. Ayrıca, kaynak ülkeye dair duygusal kopuşun ya da mesafe koymanın zamansal evrimi de bu düzeyde analiz edilir. Göç, bu bağlamda bir yandan bir yer değişikliği, diğer yandan bir aidiyet dönüşümüdür.

Lee'nin kuramı, göç kararını "başlangıç" anına odakladığı için bu süreklilik ve dönüşüm boyutunu göz ardı eder. Katmanlı model ise göçü zamana yayılan, yeniden anlamlandırılan, sürekli olarak bireyin benliğiyle karşılıklı etkileşim içinde olan bir süreç olarak kavramsallaştırır.

4.5. Genel Değerlendirme: Katmanlı Yaklaşımın Göç Alan-Yazınına Katkısı

Bu üç katmanlı yapı, göç kararlarını dışsal koşullar üzerinden açıklamaya çalışan klasik modellerin ötesine geçerek; yapısal nedenlerle öznel deneyimleri, anlık kararlarla zamansal dönüşümleri aynı kuramsal çerçevede birleştirmeyi hedefler. “Katmanlı Göç Kararları Yaklaşımı”, yüksek nitelikli göçün içsel karmaşıklığını dikkate alan, hem bireyin yapısal bağlamını hem de duygusal dünyasını anlamlandırmaya çalışan yeni bir açıklama zemini sunar.

Bu yaklaşım, sadece bu araştırmanın değil, aynı zamanda benzer bağlamlarda yapılan niteliksel göç çalışmalarının da çözümleyici ufkunu genişletmeye destek olmayı hedefler.

Bu çalışma, klasik göç teorilerinden biri olan Everett Lee'nin itme-çekme kuramını, günümüzün yüksek nitelikli göç örüntüleri çerçevesinde yeniden değerlendirme ve eleştirel bir analizle sınırlarını ortaya koyma amacı taşımaktadır. Lee'nin modeli, göç kararlarının yapısal ve bireysel etmenler ışığında analiz edilmesine olanak sağlayan işlevsel bir çerçeve sunmakla birlikte, bu çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda, modelin hem kuramsal hem de analitik anlamda dar bir perspektifle sınırlı kaldığı görülmüştür.

Araştırmanın verileri, Türkiye ve Fransa'dan ABD'ye göç eden yüksek nitelikli kişilerin göç kararlarının; ekonomik ya da siyasal baskılardan ibaret olmadığını, öznel anlam üretimi, kimlik inşası, kültürel aidiyet, çocuklara ilişkin tahayyüller ve zaman içinde dönüşen duygusal bağlar gibi çok katmanlı süreçlerle örüldüğünü göstermiştir. Bu bağlamda, yapısal faktörler gibi;

bireysel deneyimlerin, duygusal projeksiyonların ve zamansal dinamiklerin de karar süreçlerini şekillendirdiği anlaşılmıştır.

Bu çok katmanlı yapı, klasik itme-çekme modelinin açıklayıcılık kapasitesini aşmakta; daha esnek, bağlama duyarlı ve çok boyutlu kuramsal yaklaşımlara olan ihtiyacı ortaya koymaktadır. Bu gereklilikten hareketle geliştirilen Katmanlı Göç Kararları Yaklaşımı, üç temel düzeyde (yapısal, öznel ve zamansal) analiz önererek, göç kararlarının yalnızca neden-sonuç ilişkilerine indirgenemeyecek kadar karmaşık olduğunu vurgulamaktadır. Böylece bu yaklaşım, göçün hem dışsal koşullarla hem içsel dönüşümlerle şekillenen bir deneyim olduğu fikrini teorik olarak temellendirmeye çalışmaktadır.

Bununla birlikte, önerilen modelin bazı sınırlılıkları da göz ardı edilmemelidir. Her şeyden önce, Katmanlı Göç Kararları Yaklaşımı, belirli bir örnekleme dayalı olarak geliştirilmiş; yüksek nitelikli göçmenlerin anlatılarına odaklanmıştır. Bu nedenle, düzensiz göç, zorunlu göç, mültecilik ya da iç göç gibi diğer göç türleri için aynı derecede açıklayıcı olmayabilir. Ayrıca modelin geçerliliği, farklı bağlamlarda yapılacak karşılaştırmalı araştırmalarla test edilmedikçe, genellenebilirlik iddiası taşımamaktadır. Bu yönüyle, yaklaşım, kavramsal bir açılım önerisi olmakla birlikte, tamamlanmış bir kuramdan ziyade yeni tartışmalar için davetkâr bir çerçeve olarak düşünülmelidir.

İleriye dönük olarak, bu kuramsal öneri farklı göçmen gruplarıyla, farklı kıtasal ya da kültürel bağlamlarda sınanabilir; ayrıca kantitatif verilerle desteklenerek çok yöntemli çalışmalara zemin hazırlayabilir. Özellikle kadın göçmenler, azınlık grupları ve akademik diaspora gibi alt gruplar üzerinde yürütülecek derinlemesine araştırmalar, bu yaklaşımın boyutsal zenginliğini sınama fırsatı sunacaktır.

Sonuç olarak, bu çalışma Lee kuramının bir eleştirisini sunmakla kalmamış; göçün güncel dinamiklerine yanıt verebilecek, bağlamsal ve katmanlı bir açıklama çerçevesi önererek, yüksek nitelikli göçün nedenlerine, süreçlerine ve kalıcılığına dair yeni bir kuramsal kavrayış geliştirmeyi hedeflemiştir. Bu yönüyle hem kavramsal hem de uygulamalı düzeyde göç çalışmalarına katkı sunduğu düşünülmektedir.

SONUÇ

Bu araştırma, Türkiye ve Fransa'dan Amerika Birleşik Devletleri'ne göç eden yüksek nitelikli kişilerin göç ve kalma kararlarını etkileyen faktörleri, itme ve çekme dinamikleri çerçevesinde karşılaştırmalı olarak analiz ederek; farklı toplumsal ve siyasal bağlamlardan gelen bireylerin göç deneyimlerinde ortaya çıkan ortaklıkları ve ayrışmaları anlamayı amaçlamaktadır. Araştırmanın temel sorusu, “Gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerden gerçekleşen beyin göçlerindeki motivasyonlar benzer mi, yoksa farklı mıdır?” şeklinde biçimlenmiştir. Bu doğrultuda, göçmen bireylerin göç etme kararlarının yanında ABD'de kalma kararlarını da belirleyen dinamikler ayrıntılı biçimde değerlendirilmiştir.

Araştırmanın kavramsal çerçevesini Everett S. Lee'nin 1966 yılında geliştirdiği itme-çekme faktörleri kuramı oluşturmuştur. Bu kuram, göç kararlarını etkileyen koşulları kaynak ülkedeki itici nedenler, hedef ülkedeki çekici nedenler, aradaki engelleyici ya da kolaylaştırıcı faktörler ve bireysel özellikler olmak üzere dört kategoride açıklamaya çalışır. Kuram, göçün yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda toplumsal ve çevresel boyutlarını da kapsayan kapsamlı bir yaklaşım sunması açısından önemlidir. Ancak bu çalışma, klasik kuramsal çerçevelerin yüksek nitelikli göçmenlerin kararlarını açıklamada sınırlı kaldığını da ortaya koymuş; bu bağlamda kuramsal bir açılım önererek, çok katmanlı ve zamansallık içeren bir model önermiştir.

Bu araştırmanın örnekleme, biri geliştirmekte olan (Türkiye) ve biri gelişmiş (Fransa) olmak üzere iki farklı ülkeden ABD'ye göç etmiş yüksek nitelikli kişilerden oluşmaktadır. Türkiye'nin seçilme nedeni, beyin göçü konusunda son yıllarda ciddi bir artış yaşaması ve bu göçlerin çoğunlukla yapısal, sorunlarla ilişkilendirilmesidir. Fransa ise görece gelişmiş bir ülke olmasına rağmen, artan bir biçimde yüksek nitelikli kişilerin ABD'ye göç ettiği, özellikle girişimcilik, yaratıcılık ve akademik mobilite alanlarında daha özgür bir ortam arayışının öne çıktığı bir örnek sunmaktadır. Her iki ülke de yüksek öğrenim düzeyi yüksek, deneyimli bireylerin ABD'ye göç ettiği; ve bu bireylerin önemli bir kısmının ABD'de kalmayı tercih ettiği ülkelerdir. Bu nedenle araştırmada bu iki ülke karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, Türkiye'den ABD'ye göç eden bireylerin göç kararlarında etkili olan itme faktörlerin daha çok yapısal temelli olduğunu göstermektedir. Katılımcılar, kendin gerçekleştirememesi hissi, eğitim sistemi yapısal sorunları, meslek ve kariyer imkanlarının daralması, toplumsal atmosferde algılanan kısıtlılık gibi nedenleri öne

çıkarmıştır. ABD'nin çekici yönleri ise kaliteli eğitim kurumları, bilim ve araştırma olanakları, profesyonel gelişim ve kariyer fırsatları, özgürlükler ve bireysel haklar ile çocuklar için eğitim ve yaşam kalitesidir. Bu faktörler, göç kararında güçlü belirleyicilerdir.

Fransa'dan göç eden bireylerde ise itme faktörler daha çok bürokratik yapıların hantallığı, toplumsal ve mesleki tutuculuk, görülmez sınıf bariyerleri ve daha dinamik ve ödüllendirici bir ortam arayışı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bireyler ABD'yi, performansa dayalı kariyer ilerleme sistemi, yatay mobilite imkanları, kişisel girişimciliğe açıklık, bireysel başarıya duyulan saygı ve çok kültürlülüğün bir norm haline gelmesi nedeniyle tercih etmiştir. Kalma kararlarında ise bu çekici özelliklerin sürekliliği etkili olmuştur.

Her iki ülke katılımcılarının anlatıları, göç kararlarında bazı ortak eğilimleri açığa çıkarmıştır. Örneğin, özgürlük, görünürlük, profesyonel tatmin, üretkenlik, çocukların eğitimi ve sosyal kapsayıcılık gibi temalar her iki grubun kararlarında belirleyicidir. Ancak göçün nedenleri ve karar alma süreçlerinin motivasyon düzeyleri farklılık göstermektedir. Türkiye örneğinde göç daha çok profesyonel tatmin, eğitim, özgürlükler, norm ve değerler olarak şekillenirken; Fransa örneğinde bu durum, bireyin potansiyelini gerçekleştirme arzusu ve yaratıcılığını daha özgürce ifade edebilme isteğiyle bağlantılıdır. Bu durum, gelişmekte olan bir ülke ile gelişmiş bir ülke arasındaki yüksek nitelikli göç motivasyonlarının yapısal nedenler kadar öznel ve kültürel bağlamda da farklılaştığını ortaya koymaktadır.

Bu çalışmanın özgün yönlerinden biri, göç etme ve kalma kararlarının literatürde bir ayrıma tabi tutulmamasına karşın, zaman, mekân ve yapısallık açısından farklı boyutlara sahip olduklarının tespit edilmesi ve bu nedenle bu araştırmada ayrı ayrı analiz edilmesidir. Bu yaklaşım, göç sürecinin sadece başlangıç motivasyonlarını değil, aynı zamanda bireyin yeni toplumsal bağlamda kurduğu yaşamla süreklilik kazanan karar dinamiklerini de görünür kılmayı amaçlamıştır. Türkiye'den göç eden katılımcıların kalma kararlarında etkili olan çekme faktörleri arasında, bilimsel ve profesyonel tatmini destekleyen akademik özgürlük ortamı, yetkinliğe dayalı değerlendirme sistemleri, çocuklarının eğitimi için sunduğu istikrarlı yapı, sosyal yaşam olanakları, yaratıcılığa ve bireysel potansiyele alan tanıyan sistem yapısı ile toplumsal cinsiyet eşitliği gibi unsurlar öne çıkmıştır. Buna karşılık, Türkiye bağlamında kalma kararını güçlendiren itme faktörler de dikkat çekicidir. Katılımcılar, profesyonel tatminsizlik, yetkinliğe dayalı olmayan sistemlerin yarattığı güvensizlik ortamı, toplumsal normlar ve özgürlük algısındaki farklılıklar, kadınların görülmez emeğiyle şekillenen cinsiyet

eşitsizlikleri ve Türkiye’deki eğitim sistemine duyulan güvensizlik gibi nedenlerle geri dönme fikrinden uzaklaştıklarını ifade etmişlerdir.

Fransa’dan göç eden yüksek nitelikli kişilerin ABD’de kalma kararlarında ise daha farklı çekme dinamikleri belirleyici olmuştur. Performansa dayalı kariyer sistemleri, iş değiştirme ve yatay mobilite esnekliği, girişimciliğe ve bireysel atılımlara açık kurumsal kültür, uluslararası tanınırlığın yüksek olduğu prestijli iş piyasaları, kişisel ve kültürel çeşitliliğe duyulan saygı ve sosyal kapsayıcılık ile esnek ve yaşam boyu öğrenmeyi destekleyen eğitim sistemi Fransa kökenli katılımcılar için kalıcılığı artıran başlıca faktörlerdir. Buna karşılık, Fransa’da kalmaya dönük isteksizliği pekiştiren itici nedenler arasında ise aşırı bürokratik yapı, yavaş ilerleyen kariyer yolları, mesleki değişime dirençli kurumsal yapılar, sosyal tutuculuk ve yargılayıcılık, göçmen kökenlilere dönük örtük ayrımcılık, toplumda giderek yayılan memnuniyetsizlik duygusu, şikâyet kültürü ve artan sosyal kutuplaşma yer almaktadır.

Göç edilen ülkede kalma kararı, bireyin daha iyi koşullara ulaşma arzusunun yanında, kendini özgürce gerçekleştirme, entelektüel ve duygusal tatmin bulma, çocuklarına daha güvenli ve kapsayıcı bir gelecek sunma arayışıyla da doğrudan ilişkilidir.

Bu noktada, araştırmada ortaya çıkan en dikkat çekici bulgulardan biri “Rağmen Göç” kavramıdır. Rağmen Göç” kavramı, göçmenin aidiyet, kimlik, kültürel devamlılık ve sosyal çevre deneyimlerine odaklanan bir dönüşüm sürecini ifade eder. Bu kavram, göçmenliğin bir mekânsal hareketten ibaret olmadığını, aynı zamanda göçün zaman içinde bireyi dönüştüren yüzünü görünür kılar. Göçmenlik deneyimi sürecinde, bireylerin hem kaynak ülkeye hem de hedef ülkeye dair algılarında değişimler meydana gelmiş; çok katmanlı aidiyet duyguları inşa edilmiş ve bağımsız sosyal ilişkilerin egemen olduğu yeni sosyal çevreler oluşturulmuştur. Zamanla, kaynak ve hedef ülke kültürleri birbiriyle harmanlanmış; her iki bağlamın pratiklerinin iç içe geçtiği melez bir yaşam alanı şekillenmiştir. Göç eden bireyler, başlangıçta hissettikleri eksiklik duygularına, sosyal ve kültürel farklılıklara rağmen kalmayı tercih etmiş; bu rağmen deneyimi üzerinden yeni bir kimlik, aidiyet biçimi ve sosyal hayat inşa etmişlerdir. “Rağmen Göç”, göç süreci boyunca yaşanan bu dönüşümlerle birlikte, başlangıçta bireyi zorlayan bir itme faktörünün zamanla çekme faktörüne dönüşmesini kavramsallaştıran bir yaklaşım olarak literatürde özgün bir yer edinmektedir.

Everett Lee'nin itme-çekme kuramı, göç kararlarının kategorik biçimde açıklanması açısından temel bir kuramsal çerçeve sunmuş olsa da, bu çalışmanın bulguları, özellikle yüksek nitelikli kişilerin göç kararlarını anlamada kuramın sınırlı kaldığını göstermektedir. Göç kararları, çoğu zaman itme ve çekme faktörlerin eşzamanlı etkileşimiyle oluşmakta; bireyler dışsal koşulların yanı sıra, kendi yaşam anlamlarını, kimliklerini ve aidiyetlerini de bu süreçte yeniden kurmaktadır. Lee'nin kuramı, bu çok katmanlı, zamana yayılan ve öznel deneyimlerle örülmüş karar süreçlerini bütüncül bir şekilde analiz etmeye olanak tanımamaktadır.

Bu nedenle araştırmada önerilen “Katmanlı Göç Kararları Yaklaşımı”, göçü üç temel boyutta ele alan bir açıklama modeli sunmaktadır: yapısal koşullar ve dışsal etkenler; öznel deneyimler ve duygusal anlamlar; zamansal derinlik ve kalıcılık dinamikleri. Bu model, bireyin yalnızca göç ettiği anı değil; zaman içinde değişen kimlik yapısını, aidiyet ilişkilerini ve geleceğe dair tahayyüllerini de analiz etmeyi hedeflemektedir. Göç, bu modelde salt bir yer değiştirme eylemi değil; bununla birlikte bir kimliksel yeniden yapılanma, sosyal konumlanma ve bireysel anlam üretimi süreci olarak kavramsallaştırılmaktadır.

Bu araştırmanın bulguları doğrultusunda, bundan sonra yapılacak çalışmalarda öncelikle geriye göç kararlarının, özellikle yüksek nitelikli kişiler açısından nasıl şekillendiği üzerine odaklanılması önerilmektedir. Geriye göç eden bireylerin itici ve çekici nedenleri, geldikleri ülkeye nasıl ve neden geri döndükleri, katmanlı göç modeliyle analiz edildiğinde literatürde önemli katkılar sağlanabilir. Aynı şekilde, farklı kıtalarda ve kültürel bağlamlarda bu modelin uygulanması, modelin genellenebilirliğini test etme fırsatı sunacaktır. Özellikle kadın göçmenler, akademik diaspora ve azınlık gruplar üzerine yapılacak çalışmalar, katmanlı yaklaşımın boyutsal zenginliğini ortaya koymak açısından önemlidir.

Sonuç olarak bu tez, göç kararlarını yapısal nedenlerden çok daha fazlasıyla açıklayan yeni bir kuramsal yaklaşım önerisinde bulunmaktadır. “Rağmen Göç” ve “Katmanlı Göç Kararları” gibi kavramlar, kimlik, aidiyet, kültürel süreklilik ve sosyal yeniden yapılanma süreçleriyle birlikte değerlendirildiğinde, göçmenin hareket eden bir birey olmanın ötesinde, anlam inşa eden bir özne olduğunu göstermektedir. Göçün birey üzerindeki etkileri, ekonomik ya da mesleki düzeyle sınırlı değil; duygusal dönüşüm, kültürel yeniden konumlanma ve çoklu aidiyet süreçlerinde de derin izler bırakmaktadır. Bu yönüyle çalışma, hem araştırma bulguları hem kuramsal açılımıyla literatürüne özgün bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

KAYNAKLAR

- İbnü'l-Arabî. ((Orijinal metin 13.yy) 2014). *Mekke Açılımları (el-Fütûhâtü 'l-Mekkiyye)*, (Çev. Demirli E.). Litera Yayıncılık.
- Çakmak, B. (2004). Adnan Şişman, Tanzimat Döneminde Fransa'ya Gönderilen Osmanlı Öğrencileri (1839-1876). *Türk Tarih Kurumu Yayınları*, 185.
- Öner, A. Ş. (2021). Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar. S. G. İhlamur-Öner, & A. Ş. Öner içinde, *Küreselleşme Çağında Göç* (s. 13-27). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Akt Berber, Ş. (1998). Beşeri Sermaye Kaybı Olarak Beyin Göçü ve Türkiye'', (Yayınlanmamış Dok-tora Tezi). *İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Akt Uyaroglu, N. (2003). Türkiye'den Beyin Göçü, Doktora Tezi. *İstanbul Üniversitesi*.
- Akt. Başaran, F. (1976). *Ankara.edu.tr*. [dspace.ankara.edu.tr: https://dspace.ankara.edu.tr/server/api/core/bitstreams/40e13289-fcaa-4b26-9a9e-6591350a57c7/content](https://dspace.ankara.edu.tr/server/api/core/bitstreams/40e13289-fcaa-4b26-9a9e-6591350a57c7/content) adresinden alındı
- Algozzine, B., & Hancock, D. (2006). *Doing Case Study Research: A Practical Guide for Beginning Researchers*. Teachers College Pr.
- Alkin, K. (2018). *Suriyeli Sığınmacılar ve Türkiye Ekonomisi: Evrensel Tecrübe Işığında Bir Etkiyi Konuşmak (STK Raporu)*. İstanbul: Uluslararası Teknoloji Ekonomi ve Sosyal Araştırma Vakfı Yayınları.
- Altbach, P. G. (2015). *The International Imperative in Higher Education*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Altbach, P. G., & Knight, J. (2007). The internationalization of higher education: Motivations and realities. *Journal of Studies in International Education*, 11(3-4), 290-305.
- American Immigration Council. (2022). *Foreign-born STEM workers in the United States*. American Immigration Council, <https://www.americanimmigrationcouncil.org/research/foreign-born-stem-workers-united-states>.

- Anar, İ. O. (2008). *Pushlu Kıtalar Atlası*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bakırtaş, T., & Kandemir, O. (2010, Eylül). Gelişmekte Olan Ülkeler ve Beyin Göçü: Türkiye Örneği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/817648>, 18(3), 961-974.
- Bakewell, O. (2010). Some Reflections on Structure and Agency in Migration Theory. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(10), 1689-1708.
- Balmer, B., Godwin, M., & Gregory, J. (2009). THE ROYAL SOCIETY AND THE “BRAIN DRAIN”: NATURAL SCIENTISTS MEET SOCIAL SCIENCE <http://www.jstor.org/stable/40647309>. *Notes and Records of the Royal Society of London*, 63(4), 339–353.
- Beine, M., Docquier, F., & Rapoport, H. (2001). Brain drain and economic growth: Theory and evidence. *Journal of Development Economics*, [https://doi.org/10.1016/S0304-3878\(00\)00133-4](https://doi.org/10.1016/S0304-3878(00)00133-4), 64(1), 275-289.
- Bernstein, S., Diamond, R., McQuade, T., Pousada, B., & Pousada, B. (2022). The contribution of high-skilled immigrants to innovation in the United States . *Harvard Business School*, https://www.hbs.edu/ris/Publication%20Files/22-065_75b489b5-ce29-49db-942d-972a18c58822.pdf, HBS Working Paper No. 22(65).
- Bhagwati, J. N. (1976). Taxing the Brain Drain. *Challenge*, 19(3), 34-38.
- Black, R., Adger, W. N., Arnell, N. W., Dercon, S., Geddes, A., & Thomas, D. (2011). Migration and global environmental change: Future challenges and opportunities. *Global Environmental Change*, 21(S1), 1-11.
- Brown, P., & Tannock, S. (2009). Education, Meritocracy and the Global War for Talent. *Journal of Education Policy*, 24(4), 377-392.
- Butler, J. (1990). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge.
- Cansız, A. (2006). August 2024 tarihinde [emo.org.tr: https://www.emo.org.tr/ekler/0353558f3ae8b91_ek.pdf](https://www.emo.org.tr/ekler/0353558f3ae8b91_ek.pdf) adresinden alındı
- Carling, J., & Schewel, K. (2018). Revisiting aspiration and ability in international migration. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 44(6), 945-963.

- Carrington, W. J., & Detragiache, E. (1998, July). How Big is the Brain Drain?, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=882624>. *IMF Working Paper No. 98/102*.
- Castles, S., Miller, M. J., & Ammendola, G. (2009). The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World , <https://doi.org/10.1017/S0022216X0900542>. *American Foreign Policy Interests*, 27(6), 537–542.
- Coelho, P., & (Çev İnce), Ö. (1997). *Simyacı*. İstanbul: Can Yayınları.
- Croix, D., & Docquier, F. (2012, March). Do brain drain and poverty result from coordination failures? *Journal of Economic Growth, Springer*, 17(1), 1-26, March.
- De Haas, H. (2010). The internal dynamics of migration processes: A theoretical inquiry. *Journal of Ethnic and Mig-ration Studies*, 36(10), 1587-1617.
- de Saint-Exupery, A., (Çev Süreya), C., & (Çev Uyar), T. (2015). *Küçük Prens*. İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Direction générale du Trésor. (2021, January). French emigration throughout the globe: What does the increase reveal? *Tresor-Economics*, 275, 1-12.
- Docquier, F., & Rapoport, H. (2006). The Brain Drain. *New Palgrave Dictionary of Economic*, 1-8.
- Docquier, F., & Rapoport, H. (2012, July). Globalization, Brain Drain, and Development. *Journal of Economic Literature*, 50(3), 681–730.
- Euro News. (2017, 02 08). *tr.euronews.com*. 06 01, 2024 tarihinde (<https://tr.euronews.com/2017/02/08/gocmenlerin-abd-de-kurdugu-dev-sirketler>) adresinden alındı
- Faini, R. (2003, September). The Brain Drain: An Unmitigated Blessing? , <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.463021>. *Centro Studi Luca d'Agliano Development Studies Working Paper No. 173*.
- Favell, A. (2008). *Eurostars and Eurocities: Free Movement and Mobility in an Integrating Europe*. Blackwell Publishing.
- Favell, A., Feldblum, M., & Smith, M. (2007). The human face of global mobility: A research agenda. *Society*, 44(2), 15-25.

- Findlay, A. M. (2011). An Assessment of Supply and Demand-Side Theorizations of International Student Mobility. *International Migration*, 49(2), 162-190.
- Güntekin, R. N. (1922). *Çalışkuşu*.
- Garicano, L., & Rossi-Hansberg, E. (2006, November). Organisation and Inequality in a Knowledge Economy , <https://www.princeton.edu/~erossi/OIKEFinal.pdf>. *The Quarterly Journal of Economics*, 1383-1435.
- Gençler, A., & Çolak, A. (2002). Türkiye“den Yurtdışına Beyin Göçü: Ekonomik ve Sosyal Etkileri. *I. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı*, 607–619.
- Gibson, J., & McKenzie, D. (2011, September). Eight Questions about Brain Drain. *Journal of Economic Perspectives* 10.1257/jep.25.3.107, 25(3), 107-128.
- Grigolo, M., Lietaert, M., & Marimon, R. (2010). Shifting from academic “brain drain” to “brain gain” in Europe. *European Political Science*, 9(1), 118-130.
- Ihlamur-Öner, S. G. (2021). Göçün Kadınlaşması ve Sosyal Refah Rejiminin Dönüşümü: İtalya Örneği. S. G. Ihlamur-Öner, & A. Ş. Öner içinde, *Küreselleşme Çağında Göç* (s. 353-377). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Institute of International Education*. (2022, October 2). iie.org: <https://www.iie.org/Research-and-Insights/Project-Atlas/Explore-Data> adresinden alındı
- Kafka, F., & (Çev Minareci), R. (2021). *Amerika*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Karaşin, Y., & Karagöz, Y. (2023). Hekim Beyin Göçünü Etkileyen Faktörlerin Ölçek Geliştirme Yoluyla Belirlenmesi, <https://doi.org/10.61859/hacettepesid.1351743>. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 26(4), 1083-1096.
- Kaya, M. (2009). Beyin Göçü/Entellektüel Sermaye Erozyonu Bilgi Çağının Gönüllü Göçerleri: Beyin Gurbetçileri. *Eğitime Bakış*, 16, 14-29.
- Kerr, S. P., Kerr, W. R., & Lincoln, W. F. (2015). Skilled Immigration and the Employment Structures of US Firms , <https://doi.org/10.1086/678986>. *Journal of Labor Economics*, 33(S1), 147-186.

- Khan, J. (2021). European academic brain drain: A meta-synthesis. <https://doi.org/10.1111/ejed.12449>. *Eur J Educ.*, 56, 265–278.
- King, R. (2012). Theories and typologies of migration: An overview and a primer. *Willy Brandt Series of Working Papers in International Migration and Ethnic Relations*, 1-47.
- King, R., & Christou, A. (2011). Of Counter-Diaspora and Reverse Transnationalism: Return Mobilities to and from the Ancestral Homeland. *Mobilities*, 6(4), 451–466. <https://doi.org/10.1080/17450101.2011.603941>. *Mobilities*, <https://doi.org/10.1080/17450101.2011.603941>, 6(4), 451-466.
- Koser, K., & Salt, J. (1997). The Geography of Highly Skilled International Migration. *International Journal of Population Geography*, 3(4), 285-303.
- Kuran, E. (2021). *Onlar Göçtü Buradan Türkiye'nin Yeni Göç Nesli*. İstanbul: Mundi Kitap.
- Kurtulmuş, N. (2012). Gelişmekte Olan Ülkeler Açısından Stratejik İnsan Sermayesi Kaybı: Beyin Gücü. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*(37-38), 205-221.
- Kurtuluş, B. (1996). Beyin Göçü: Geçmişte, Günümüzde ve Gelecekte. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 46, 171-186.
- Kurtuluş, B. (1999). *Amerika Birleşik Devletleri'ne Türk Beyin Göçü*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Lee, E. (1966). A Theory of Migration. *Demography*, 3(1), 47-57.
- Levitt, P., & Glick Schiller, N. (2004). Conceptualizing Simultaneity: A Transnational Social Field Perspective on Society. *International Migration Review*, 38(3), 1002-1039.
- Mackesy, C. (2019). *The boy, the mole, the fox and the horse*. Harper One.
- Mahroum, S. (2000). Mahroum, S. (2000). Highly skilled globetrotters: The international migration of human capital. *Research Policy*, 29(4-5), 641-652.
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. (1993, September). Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and Development Review*, 19(3), 431–466. *Population and Development Review*, 19(3), 431-466.

- Meyer, J. B. (2001). Network approach versus brain drain: Lessons from the diaspora. *International Migration*, 39(5), 91-110.
- Moguerou, P. (2005). Doctoral and Postdoctoral Education in Science and Engineering: Europe in the international competition. *European Journal of Education*, 40, 367-392.
- Mungan, M. (2006). *Söz Vermiş Şarkılar*. Metis Yayınları.
- National Foundation for American Policy. (2019). *Immigrants Have Been Awarded Nearly 40% of U.S. Nobel Prizes in Chemistry, Medicine and Physics Since 2000*. National Foundation for American Policy (NFAP).
- National Science Foundation. (2024). *U.S. Federal Research and Development Infrastructure: Global Competition and Modernization*. <https://bidenwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2024/05/NSTC-Report-on-RDI-Global-Competition-and-Modernization.pdf>. National Science Foundation.
- Open Doors. (2022, April 04). <https://opendoorsdata.org/data/international-students/all-places-of-origin/> adresinden alındı
- Oschinski, M., Feldgoise, J., Neufeld, J., & Alcorn, S. (2025). *Strengthening America's AI Workforce*. The Institute for Progress (IFP).
- Philippe, M. (2005). Doctoral and Postdoctoral Education in Science and Engineering: Europe in the international competition. <https://doi.org/10.1111/j.1465-3435.2005.00234.x>. *European Journal of Education*(40), 367-392.
- Portes, A., & Böröcz, J. (1989). Contemporary immigration: Theoretical perspectives on its determinants and modes of incorporation. *International Migration Review*, 23(3), 606-630.
- Sağırlı, M. (2006). Eğitim ve İnsan Kaynağı Yönünden Türk Beyin Göçü: Geri Dönen Türk Akademisyenler Üzerine Alan Araştırması, Doktora Tezi. *İstanbul Üniversitesi*.
- Salt, J. (1997). International Movements of the Highly Skilled No. 3. *OECD Social, Employment and Migration Working Papers* <https://doi.org/10.1787/104411065061>, No. 3.

- Schiller, N. G., Basch, L., & Blanc, C. (1995). From Immigrant to Transmigrant: Theorizing Transnational Migration. *Anthropological Quarterly*, <https://doi.org/10.2307/3317464>, 68(1), 48-63.
- Stark, O. (1991). *Migration of Labor*, <http://class.povertylectures.com/Stark1991MigrationofLaborChapts1-3.pdf>. Cambridge: Basil Blackwell, Inc.
- Stephan, P. E., & Levin, S. G. (2001). Exceptional Contributions to US Science by the Foreign-Born and Foreign-Educated. *Population Research and Policy Review*, <http://www.jstor.org/stable/40230298>, 20(1/2), 59–79.
- T.C Strateji Bütçe Başkanlığı. (2024). 12. 5 Yıllık Kalkınma Planı, <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>.
- Türk Dil Kurumu. (2022, 10 02). *Güncel Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu Sözlükleri: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- TÜİK. (2024, Eylül 26). data.tuik.gov.tr. Kasım 2024 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yuksekokretim-Beyin-Gocu-Istatistikleri-2021-2023-53839> adresinden alındı
- Tansel, A., & Güngör, N. D. (2004, January). Türkiye'den Yurtdışına Beyin Göçü: Ampirik Bir Uygulama. *Economic Research Center (ERC) Working Paper in Economic*, <https://core.ac.uk/download/pdf/7086722.pdf>.
- The Institute of International Education (IIE). (2023). *Opendoorsdata.org*. 11 20, 2024 tarihinde https://opendoorsdata.org/wp-content/uploads/2024/11/Fast-Facts_2010-2023.pdf adresinden alındı
- The National Center for Science and Engineering Statistics (NCSES). (2024, 08 01). *Survey of Earned Doctorates (SED)2023 - Table 2-8. Intention to stay in the U.S. after doctorate receipt among re-search doctorate recipients with temporary visas, by region and country*. nces.nsf.gov: <https://nces.nsf.gov/surveys/earned-doctorates/2023#tableCtrl1762> adresinden alındı

- The New York Times*. (2010, November 21). Eylül 2022 tarihinde The New York Times: <https://www.nytimes.com/2010/11/22/world/europe/22france.html?auth=login-google1tap&login=google1tap> adresinden alındı
- Toplum Çalışmaları Enstitüsü. (2024). *Türkiye'nin Beyin Göçü Raporu*. Toplum Çalışmaları Enstitüsü, <https://www.toplum.org.tr/wp-content/uploads/2024/11/Turkiye-nin-Beyin-Gocu-Raporu-TCE.pdf> . Ankara: Toplum Çalışmaları Enstitüsü.
- Trading Economics*. (2022). Nisan 2022 tarihinde [tr.tradingeconomics.com:](https://tr.tradingeconomics.com/) <https://tr.tradingeconomics.com/countries> adresinden alındı
- Tritah, A. (2008). The Brain Drain Between Knowledge Based Economies: The European Human Capital Outflow to the U.S. *Economie Internationale*(115), 65-108.
- U.S. Census Bureau. (2022, April 04). Nisan 2022 tarihinde [census.gov:](https://www.census.gov) <https://www.census.gov> adresinden alındı
- Uluslararası Göç Örgütü (IOM). (tarih yok). *Göç Terimleri Sözlüğü 2. Baskı* https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf.
Uluslararası Göç Örgütü (IOM).
- UNESCO. (1987). *The brain drain problem: its causes, consequences, remedies and the role of Unesco in this regard*. 10 2022 tarihinde Unesdoc Digital Library: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000075299> adresinden alındı
- USA Facts. (2022, November 2). usafacts.org/state-of-the-union/immigration/: https://usafacts.org/state-of-the-union/immigration/?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=ND-Immigration&gclid=Cj0KCQjwntCVBhDdARIsAMEwACkERO5eMXXNkpBnWle1b4eTHtx_xQWlGFIU563SGQ_OswROMGJvV1YaAudqEALw_wcB adresinden alındı
- West, C., & Zimmerman, D. (1987). Doing Gender. *Gender & Society*, 1(2), 125-151.
- Xiang, B., & Lindquist, J. (2014). Migration Infrastructure. *International Migration Review*, 48(S1), 122-148.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

- Yılmaz, E. (2020). Uluslararası Beyin Göçü Hareketleri Bağlamında Türkiye'deki Beyin Göçünün Durumu. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 220-232.
- Yılmaz, T., & Sandıkçı, Ş. (2024). Feminizm ve Kamusal Alan: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Bir Değerlendirme. *Esenyurt Üniversitesi Yayınları*.
- Yalçınkaya, Ş. (2015). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Mekânsal Davranış: Yurt Odaları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(37), 123-135.
- Yurtoğlu-Pek, E. (2024). *Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Bütünleşik Kamu Politikaları: Çok Boyutlu Çözüm Arayışları (Doktora Tezi)*.
- Zimmermann, C. (1964). *Yeni Sosyoloji Dersleri* (Çev. A. Kurtkan. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Zong, J., & Batalova, J. (2015). European Immigrants in the United States. *The Online Journal of the Migration Policy Institute*.
- Zwetsloot, R., Zhang, B., Dreksler, N., Kahn, L., & Anderljung, M. (2021). Skilled and Mobile: Survey Evidence of AI Researchers. *Immigration Preferences*.

EKLER

EK 1- OKUMA ve ARAŞTIRMA LİSTESİ²

Abakay, Ahmet (1988), Politik Göçmenler (İstanbul: Amaç Yayıncılık).

Akçapar, Şebnem Köşer (2009), “Turkish Highly Skilled Migration to the United States: New Findings and Policy Recommendations”, İçduygu, Ahmet ve Kemal Kirişçi (Der.), Land of Diverse Migrations, Challenges of Emigration and Immigration in Turkey (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları).

Akman, Vedat (2014), “Factors Influencing International Student Migration: A Survey and Evaluation of Turkey’s Case”, Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business, 5 (11): 390-415.

Alam, M. G., & Hoque, K. E. (2010). Who gains from “brain and body drain” business-developing/developed world or individuals: A comparative study between skilled and semi/unskilled emigrants. African Journal of Business Management, 4(4), 534–548.
<https://doi.org/10.5897/AJBM.9000680>

Altaş, Dilek, Sağırılı, Muhittin ve Selay Giray (2006), “Yurtdışında Çalışıp Türkiye’ye Dönen Akademisyenlerin Eğitim Durumları, Gidiş ve Dönüş Sebepleri Arasındaki İlişki Yapısının Loglineer Modeller ile İncelenmesi”, Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi, 21(1): 401-421.

Alvan, Arzu (2012), “Brain Drain: A Critical Analysis for Turkish Higher Education” (İzmir: Gediz Üniversitesi Yayınları).

Babataş, Gönül (2007), “Beyin Göçü ve Türkiye’nin Sosyo-Ekonomik Yapısının Beyin Göçüne Etkisi”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7 (28): 263-266.

Başaran, Fatma (1972a), “Brain-Drain Problem in Turkey”, (Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınevi).

² Metin içinde referans gösterilmemiş ancak araştırma kapsamında taranmış, okunmuş, izlenmiş kaynakların listesidir. Araştırmacılara kaynak sağlamak amacıyla sunulmuştur.

Başaran, Fatma (1972b), “Türkiye’de Beyin Göçü Sorunu”, Araştırma Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi, 10: 133-153.

Beine, M., Docquier, F., & Rapoport, H. (2001). Brain drain and economic growth: Theory and evidence. *Journal of Development Economics*, 64(1), 275–289. [https://doi.org/10.1016/S0304-3878\(00\)00133-4](https://doi.org/10.1016/S0304-3878(00)00133-4)

Berber Ş. (1998), “Beşeri Sermaye Kaybı Olarak Beyin Göçü ve Türkiye”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bhagwati, J., & Hamada, K. (1974). The brain drain, international integration of markets for professionals and unemployment: A theoretical analysis. *Journal of Development Economics*, 1(1), 19–42. [https://doi.org/10.1016/0304-3878\(74\)90020-0](https://doi.org/10.1016/0304-3878(74)90020-0)

Blau, J. (2004). Trans-Atlantic brain drain worries Europe's policy makers. *Research Technology Management*, 47(2), 2–3. Boc, E. (2020). Brain drain in the EU: Local and regional public policies and good practices. *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, 16(59), 23–39. <https://doi.org/10.24193/tras.59E.2>

Brown, P., & Tannock, S. (2009). Education, meritocracy and the global war for talent. *Journal of Education Policy*, 24(4), 377–392. <https://doi.org/10.1080/02680930802669938>

Butler, J. (1990). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge.

Çengel, Yunus (2009), “Beyin Gücü ve Beyin Göçü: Madalyonun Diğer Yüzü”, *Eğitime Bakış*, 5 (13): 7-13. Çizmeci, Y. (1988). *Politik Göçmenler*, Ahmet Abakay (Der.), (İstanbul: Amaç Yayıncılık).

Docquier, F. ve / Morfouk, A. (2004), *Measuring The International Mobility of Skilled Workers* (World Bank Working Paper).

Docquier, F. ve Rapoport, H. (2006), “The Brain Drain”, *New Palgrave Dictionary of Economic*, 1-8.

Elveren, Adem Yavuz (2016), *Türkiye’de Beyin Göçü: Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Türk Doktora Öğrencilerinin Yurda Dönme Eğilimlerinin Nedenleri ve Sonuçları: İktisadi Kalkınma Bağlamında Sorunlar, Fırsatlar ve Politika Önerileri*, (Ankara: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı), Yayınlanmamış araştırma raporu.

Elveren, Adem Yavuz ve Gülay Toksöz (2017), “Why Don’t Highly Skilled Women Want to Return? Turkey’s Brain Drain from a Gender Perspective”, MPRA Paper No. 80290, <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/80290/>

Erdenat, Bat-Orshikh, “Avrupa’da Doğudan Batıya İşgücü Hareketliliği ve Sosyal Sermaye: 1990 Sonrası”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006.

Erdoğan A. (2009), “Türkiye’de Yurtdışına Öğrenci Gönderme Olgusunun Sosyolojik Çözümlemesi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.

European Commission, 2003. The third European report on science and technology, Brussels.

Faist, T. (2003), Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.

Fişek, Gürhan (2009), “Bir Danışıklı Döğüş: Beyin Göçü”, Eğitime Bakış, 13: 35-37.
Gençler, A. (2004), Avrupa Birliğinin Göç Politikası.Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, (49).

Garicano, L., & Rossi-Hansberg, E. (2006). Offshoring in a knowledge economy. The Quarterly Journal of Economics, 121(1), 31–77. <https://doi.org/10.1162/qjec.2006.121.1.31>

Gençler, A. ve Çolak, A. (2002), “Türkiye’den Yurtdışına Beyin Göçü: Ekonomik ve Sosyal Etkileri”, I. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı, ss.607–619.

Giannoccolo, P. (2009). “Brain drain competition” policies in Europe: A survey. Department of Statistics series Working Paper. No. 2006-02-01. Università degli Studi di Milano-Bicocca. <https://doi.org/10.2139/ssrn.1374295>

Grigolo, M., Lietaert, M., & Marimon, R. (2010). Shifting from academic “brain drain” to “brain gain” in Europe. European Political Science, 9(1), 118–130. <https://doi.org/10.1057/eps.2009.42>

Gökbayrak, Şenay (2006). Gelişmekte Olan Ülkelerden Gelişmiş Ülkelere Nitelikli İşgücü Göçü ve Politikalar- Türk Mühendislerinin Beyin Göçü Üzerine Bir İnceleme, A.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi.

Gökbayrak, Şenay (2009), “Skilled Labour Migration and Positive Externality: The Case of Turkish Engineers Working Abroad”, *International Migration*, 50(S1): 132-150.

Güler, Abdurrahim. Amerika Birleşik Devletleri’nde Yaşayan Türk Göçmenler arasında Etnik Kimliğin Kültürleşme ve Duygusal Refah Üzerindeki Etkileri, Doktora Tezi, Ankara, 2016.

Güngör, Nil Demet (2003), Brain drain from Turkey: an empirical investigation of the determinants of skilled migration and student non-return, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Güngör, Nil Demet ve Aysıt Tansel (2007), Brain Drain from Turkey: The Case of Professional Abroad, Iza Discussion paper No. 2617

<https://d-nb.info/988386917/34>

Güngör, Nil Demet (2010), “Eğitim, Küreselleşme ve Beyin Göçü”, *İz Atılım Üniversitesi Dergisi*, 9: 33-36.

Güngör, Nil Demet ve Aysıt Tansel (2008a), “Brain Drain from Turkey: An Investigation of Students’ Return Intention”, *Applied Economics*, 40: 3069-3087.

Güngör, Nil Demet ve Aysıt Tansel (2008b), “Brain Drain From Turkey: The Case of Professionals Abroad”, *International Journal of Manpower*, 29: 323-347.

Güngör, Nil Demet ve Aysıt Tansel (2014), “Brain Drain From Turkey: Return Intentions of Skilled Migrants”, *International Migration*, 52 (5): 208-226.

Hassler, J., Rodriguez, S.M., 2003. Intelligence, social mobility and growth, *The American Economic Review* 90(4), 888-908, September.

Hendricks, L., 2002. How important is human capital for development? Evidence from immigrant earnings, *American Economic Review* 92(1), 198-219, March.

Huisman, J., de Weert, E., & Bartelse, J. (2002). Academic careers from a European perspective. *The Journal of Higher Education*, 73(1), 141–160.

<https://doi.org/10.1080/00221546.2002.11777134>

IIE, Institute of International Education (2017), <https://www.iie.org/Why-IIE/Announcements/2017-07-06-IIE-Survey-of-College-Admissions-International-Students-Fall-2017>

Işığçok, Özlem (2002), “Türkiye’de yaşanan son ekonomik krizlerin sosyo-ekonomik sonuçları: Kriz işsizliği ve beyin göçü” İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 4 (2)

Jacobs, B., van der Ploeg, F., 2005. Guide to reform of higher education: A European perspective, CEPR Discussion Paper 5327.

Janger, J., Campbell, D. F. J., & Strauss, A. (2019). Attractiveness of jobs in academia: A cross-country perspective. Higher Education, 78(6), 991–1010.
<https://doi.org/10.1007/s10734-019-00383-7>

Johnson, J., & Regets, M. (1998). International mobility of scientists and engineers to the US: “Brain drain” or brain circulation? Issue brief 98–316. National Science Foundation.

Kaya, M. (2009), “Beyin Göçü/Entellektüel Sermaye Erozyonu Bilgi Çağının Gönüllü Göçerleri: Beyin Gurbetçileri”, Eğitime Bakış, (16): 14-29.

Khan J. European academic brain drain: A meta-synthesis. Eur J Educ. 2021;56:265–278.
<https://doi.org/10.1111/ejed.12449>

Köser-Akçapar, Şebnem (2006), “Do Brains really going down the Drain? Highly skilled Turkish Migrants in the USA and the «Brain Drain» Debate in Turkey”, Revue européenne des migrations internationales, 22(3):79-107.

Kösemen, Cevdet (1968), A Report presented to Education and World Affairs concerning Emigration of Engineers and Architects from Turkey to foreign countries for the project International Migration of Talent.

Kurtulmuş, Numan, “Gelişmekte Olan Ülkeler Açısından Stratejik İnsan Sermayesi Kaybı: Beyin Göçü”, Sosyal Siyaset Konferansları, İstanbul Üniversitesi Yayınları:3662, 1992, ss. 205-221.

Kurtuluş, Berrak (1999), Amerika Birleşik Devletleri’ne Türk Beyin Göçü (İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım).

Lowell, Lindsay (1996), “Temporary Visas for Work, Study and Cultural Exchange: Introduction and Summary”, Temporary Migrants in The United States (ed: Lindsay Lowell, US. Commission on Migration Reform Research Paper=: 1-27.

Lowell, Lindsay (2001), Policy Responses to The International Mobility of Skilled Labour (Geneva: ILO Migration Papers No:45).

Lowell, Lindsay / Findlay, Allan (2002), Migration of Highly Skilled Persons from Developing Countries, Impact and Policy Responses, Sythesis Report (Geneva: ILO International Migration Papers No:44)

Mahroum, Sami (2001), “Europe and The Migration of Highly Skilled Labour,” International Migration, 39/5:27-43.

Mattoo Aaditya, Neagu Ileana Cristina, Özden Çağlar, Performance of Skilled Migrants in the U.S.: A Dynamic Approach” Policy Research Working Paper 6140., The World Bank Development Research Group, Trade and Integration Team, July 2012.

Moguerou, P. (2005). Doctoral and postdoctoral education in science and engineering: Europe in the international competition. European Journal of Education, 40(4), 367–392. <https://doi.org/10.1111/j.1465-3435.2005.00234.x>

Mollahaliloğlu, Salih, Çulha, Ülger A., Kosdak, Mustafa ve Hasan G. Öncül (2014), “The Migration Preferences of Newly Graduated Physcians in Turkey”, Medical Journal of Islamic World Academy of Sciences, 22(2): 69-75

Mounford, Andrew (1997), “Can a Brain Drain be good for Growth in The Source Economy,” Journal of Development Economics, 53/2: 287-303.

Nafsa (2018), <https://www.nafsa.org/policy-and-advocacy/policy-resources/nafsa-international-student-economic-value-tool>

National Science Foundation. (2024). U.S. Federal Research and Development Infrastructure: Global Competition and Modernization. <https://bidenwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2024/05/NSTC-Report-on-RDI-Global-Competition-and-Modernization.pdf>

Oğuzkan, Turhan (1971), “Yurt Dışında Çalışan Doktoralı Türkler: Türkiye’den Başka Ülkelere Yüksek Seviyede Eleman Göçü Üzerinde Bir Araştırma”, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Oğuzkan, Turhan (1975), “The Turkish brain drain: Migration of tendencies among doctoral level manpower”, Krane, Ronald E. (Der.), Manpower Mobility Across Cultural Boundaries: Social, Economic and Legal Aspects, The Case of Turkey and West Germany (Leiden, Netherlands: E.J. Brill).

Oğuzkan, Turhan (1976), “The Scope and Nature of Turkish Brain Drain”, Nermin Abadan-Unat (Der), Turkish Workers in Europe, 1960-1975: A Socio-Economic Reappraisal (Leiden, Netherlands, E.J. Brill): 74-103.

Orozco, Manuel (2003), Worker Remittances: An International Comparion (Multilateral Investment Fund of the Inter-American Development Bank Working Paper
<http://www.chicagofed.org>)

O’neil, Kevin (2003), Brain Drain or Gain: The Case of Taiwan (Migration policy Institute,
<http://www.migrationinformation.org>)

Özden, Çağlar / SCHIFF, Maurice (2005), International Migration, remittances and the brain drain (Washington D.C. The World Bank).

Özden, Ç. (2005) “Educated migrants: is there brain waste?” in Özden, Ç. and Schiff, M. (Eds.) International Migration, Remittances and the Brain Drain, World Bank Publications, Washington, DC, The World Bank and Palgrave MacMillan.

Özdemir, İbrahim (2009), “Beyin Göçünü Yeniden Düşünmek”, Eğitime Bakış, 13: 3-6.

Öztürk, Mehmet Ali (2001), “So far from home: Turkish Student Motivation and Access to Overseas Higher Education in the United States”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of Southern California, Los Angeles, ABD.

Pazarcık, Sevda Figan (2010), “Beyin Göçü Olgusu ve Amerika Birleşik Devletleri Üniversitelerinde Çalışan Türk Sosyal Bilimciler Üzerine Bir Çalışma”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

Ratha, Dilip (2003), “Worker’s Remittances: An Important and Stable Source of External Development Finance,” Washington DC :Global Development Finance 2003, World Bank) 157-175.

Regets, Mark C, (2001), Research and Policy Issues in Highly Skilled International Migration:A Perspective with data from United States (Born-Germany IZA: Discussion Papers Series No:366, Institute for Study of Labor).

Ross, F., 2001. The brain drain: Myth and reality - What it is and what should be done?, Choices 7(6), 3-29, November.

Sağbaşı, Seyla Meltem (2009), “Beyin Göçünün Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Türkiye Örneği”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi.

Sağırılı, Muhittin, “Eğitim ve İnsan Kaynağı Yönünden Türk Beyin Göçü: Geri Dönen Türk Akademisyenler Üzerine Alan Araştırması”, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı (Basılmamış Doktora Tezi), 2006.

Saint-Paul, G., 2004. The brain drain: some evidence from European expatriates in the United States, IZA Discussion Paper 1310, Munich.

Saxenian, Anna L. (2002), Local and Global Networks of Immigrant Professionals in Silicon Valley (Public Policy Institute of California).

Spicer, Z., Olmstead N. ve Goodman N. (2016), Reversing the Brain Drain: Where is Canadian STEM Talent Going?, <https://brocku.ca/social-sciences/political-science/wp-content/uploads/sites/153/Reversing-the-Brain-Drain.pdf>, Erişim Tarihi: 04.10.2019.

Stalker, Peter (2000), Workers Without Frontiers (International Labour Organization).

Stephan, P.E., Levin, S.G., 2001. Exceptional contributions to US science by the foreign-born and foreign-educated, Population Research and Policy Review 20, April, 59-79.

Şirin Öner, N.A ve S.G. Ihlamur-Öner (Ed.). (2018). Uluslararası İlişkilerde Göç: Olgular, Aktörler, Politikalar. İstanbul: Der Yayınları

Tansel, Aysıt ve Nil Demet Güngör (2002), “‘Brain Drain’ from Turkey: Survey Evidence of Student Non-Return”, <http://ssrn.com/abstract=441160>’den erişilebilir.

Tansel, Aysıt ve Nil Demet Güngör (2003), “Brain Drain’ from Turkey: Survey Evidence of Student Non-Return”, Special issue on Career Development in the Middle East. Career Development International, 8(2): 52–69.

Tansel, Aysıt ve Nil Demet Güngör (2004), “Türkiye’den Yurtdışı’na Beyin Göçü: Ampirik Bir Uygulama”, Economic Research Center Working Paper 04/02, METU, Ankara.

Tansel, Aysıt ve Nil Demet Güngör (2009), “Türkiye’den Beyin Göçü: Bir Anket Çalışması Üzerine Düşünceler”, Eğitime Bakış, 13: 30-34.

Taylor, Carl F., Dirican, Rahmi ve Kurt W. Deushle (1968), Health manpower planning in Turkey: an international research case study, (Baltimore: John Hopkins Press).

Tritah, Ahmed, The Brain Drain Between Knowledge Based Economies: The European Human Capital Outflow to the U.S., Economie Internationale 115 (2008), p. 65-108.

Tunçel, Burcu Nur. (2003), “Gelişmekte olan Ülkelerden Gelişmiş Ülkelere Beyin Göçü: Türkiye’de Bilgisayar Sektörü Örneği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.

Vatansever Deviren, Nursen ve Filiz Daşkiran (2014), “Yurt Dışında Eğitim Görüp Geri Dönen Öğretim Elemanlarının Beyin Göçüne Bakışı: Muğşa Sıtkı Koçman Üniversitesi Örneği”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 41:1-10.

West, C., & Zimmerman, D. H. (1987). Doing Gender. Gender & Society, 1(2), 125-151.

Wickramasekara, Piyasiri (2003), Policy Responses to Skilled Migration: Retention, Return and Circulation, International Migration Program Report (Geneva: International Labour Office).

Yalçın, C. (2004), Göç Sosyolojisi, Anı Yayıncılık, Ankara.

Yalçinkaya, Ş. (2015). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Mekânsal Davranış: Yurt Odaları. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8(37), 123-135.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, T., & Sandıkçı, Ş. (2024). Feminizm ve Kamusal Alan: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Bir Değerlendirme. Esenyurt Üniversitesi Yayınları.

Zucker, L.G., Darby, M.R., Brewer, M.B, 1998. Intellectual human capital and the birth of U.S. biotechnology enterprises, American Economic Review 88(1), 290-306, March.

Zwetsloot, R., Zhang, B., Dreksler, N., Kahn, L., Anderljung, M., Dafoe, A., & Horowitz, M. C. (2021). Skilled and Mobile: Survey Evidence of AI Researchers' Immigration Preferences. arXiv. <https://arxiv.org/abs/2104.07237>

Linkler:

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Personal_remittances_statistics#EU_citizens_working_abroad_-_Switzerland_is_main_source_of_income , (Erişim Tarihi: 20.04.2022).

<https://blogs.worldbank.org/voices/where-do-worlds-talents-immigrate> , (Erişim Tarihi: 17.04.2022).

https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---migrant/documents/publication/wcms_201706.pdf , (Erişim Tarihi: 17.04.2022).

<https://www.jec.senate.gov/public/index.cfm/republicans/2019/4/losing-our-minds-brain-drain-across-the-united-states> , (Erişim Tarihi: 21.04.2022).

İzlenenler:

An Interview with a German Immigrant in U.S.:

https://www.youtube.com/watch?v=_1Va0Ur0n54&t=29s , (Erişim Tarihi: 11.06.2022).

A Video About The Immigrants (And Their Start-Ups) Immigrated to U.S. From Europe:

<https://www.youtube.com/watch?v=iTIVw6yBm0A> , (Erişim Tarihi: 11.03.2022).

Amerika’da Türk Olmak / Beyin Göçü (5/16) -TRT (2006)

https://www.youtube.com/watch?v=3V-NGZg_3e8 , (Erişim Tarihi: 12.03.2022).

Amerika’da Türk Olmak / Kremanın Kreması (6/13) -TRT (2006)

<https://www.youtube.com/watch?v=c90EMRmyK-U> , (Erişim Tarihi: 12.03.2022).

Sunum:

https://tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/ytbik/Sunumlar/YTBIK_Caglar-Ozden_Sunum.pdf , (Erişim Tarihi: 07.03.2022).

EK 2 – GÖRÜŞME REHBER FORMU

1. Kendinizden bahseder misiniz?

(Hedef: Mülakata rahat bir giriş oluşturmak, katılımcı kendisinden bahsederken hangi konulara değindiğinin analiz edilmesi, sonraki sorularda burada verilen bilgilerin referans olması)

2. Ailenizden bahseder misiniz?

(Hedef: İtme-çekme faktörlerinin analizi: Göç hikayesinde aile bağları ögesinin yerini analiz etmek)

3. ABD'ye gelmeden önce, geldiğiniz ülkedeki hayatınızdan bahseder misiniz?

(Hedef: İtme-çekme faktörlerinin analizi)

4. ABD'ye ne zaman geldiniz? Kaç yıldır ABD'de yaşıyorsunuz?

5. ABD'de şu an çalışıyor musunuz? Kaç yıldır çalışıyorsunuz?

6. Ne iş yapıyorsunuz?

7. Niçin ABD'ye geldiniz? (Siz ne söylemek istersiniz)

(Hedef: İtme-çekme faktörlerinin analizi)

8. ABD'ye geliş hikayenizden bahseden misiniz?

9. ABD'ye gelmeden önce ne kadar kalmayı düşünüyordunuz/planlıyordunuz?

10. ABD'ye geçici süreli kalma niyetiyle mi sürekli kalma niyetiyle geldiniz?

Neden?

11. ABD'de geçicilik ve kalıcılığa dair şimdi ne düşünüyorsunuz?

Neden?

(7, 8, 9 ve 10. soruların hedefleri: ABD'ye gelmeden önce ve geldikten sonraki planların, değişimin, sürecin ve kararların, katılımcıların deneyimleri ile nasıl şekillendiğinin analiz edilmesi)

12. ABD'de kalma motivasyonunuz nedir? / ABD'de şu anda kalma nedeniniz nedir?

(Hem denetleme hem Hedef: İtme-çekme faktörlerinin analizi)

13. Geldiğiniz ülke ile ABD arasında kıyaslama yaptığınızda neler söylersiniz? Genel olarak neler söylemek istersiniz?

(Hedef: Genel bir karşılaştırma sorusu ile katılımcıların neleri daha önceliklendirdikleri, hangi alanlarda, nasıl karşılaştırma yaptıklarını analiz etmek.)

14. ABD'deki iş hayatınızla geldiğiniz ülkedeki iş hayatını(z)ı karşılaştırırsanız neler söylerseniz?

(Geldiği ülkede iş hayatı olduysa katılımcının deneyimi, olmadıysa genel fikir odaklı sorulacak.)

15. Geldiğiniz ülke ile ABD'yi iş hayatını genel olarak karşılaştırırsanız neler söylersiniz? Bu konuda sizin deneyimlerinizi öğrenebilir miyim?

16. Geldiğiniz ülke ile ABD'yi sosyal hayat açısından karşılaştırırsanız neler söylersiniz? Bu konuda sizin deneyimlerinizi öğrenebilir miyim?

17. Geldiğiniz ülke ile ABD'yi eğitim imkanları/koşulları açısından karşılaştırırsanız neler söylersiniz? Bu konuda sizin deneyimlerinizi öğrenebilir miyim?

18. Geldiğiniz ülke ile ABD'yi iş imkanları/koşulları açısından karşılaştırırsanız neler söylersiniz? Bu konuda sizin deneyimlerinizi öğrenebilir miyim?

19. Geldiğiniz ülke ile ABD'yi ekonomik şartlar açısından karşılaştırırsanız neler söylersiniz? Bu durum sizi nasıl etkiledi/etkiliyor?

20. Geldiğiniz ülke ile ABD'yi genel olarak imkanlar/fırsatlar açısından karşılaştırırsanız neler söylersiniz?

21. ABD'nin özgürlükler ülkesi olduğu söylemiyle ilgili ne düşünüyorsunuz? Bu söylemin gerçekçi olduğunu düşünüyor musunuz?

22. Geldiğiniz ülke ile ABD'yi normlar ve değerler açısından karşılaştırırsanız neler söylersiniz?

23. Geldiğiniz ülke ile ABD'yi araştırma-geliştirme (AR-GE) çalışmaları, teknoloji ve yenilikler (inovasyon) açısından karşılaştırırsanız neler söylersiniz?

24. ABD'ye gelmeden önce ve geldikten sonraki deneyimlerinizi göz önünde bulundurduğunuzda geldiğiniz ülke ile ilgili düşüncelerinizde değişiklikler oldu mu?

Olduysa nelerdir?

25. ABD'ye gelmeden önce ve geldikten sonraki deneyimlerinizi göz önünde bulundurduğunuzda geldiğiniz ABD ile ilgili düşüncelerinizde değişiklikler oldu mu?

Olduysa nelerdir?

26. Geleceğinizle ilgili planlarınız nelerdir?

27. ABD'de Kalma, geldiğiniz ülkeye dönme arasında sizin açınızdan bir ikilem var mı?

28. Söylemek istediğiniz, değinmek istediğiniz başka bir husus var mı?